

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, Σάββατο 15 - Κυριακή 16 Αυγούστου 2026 • Έτος 17^ο • Αρ. φύλλου 939 Κυπριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα www.kathimerini.com.cy | €2,90

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

52 χρόνια μετά και ο Τόπος ανιστορεί

Μισός αιώνας και πλέον, η σχάση ορίζει για τα καλά την Πατρίδα και τον Τόπο. Και όμως ακόμα υπάρχουν φωνές που τον φωνάζουν και τον επιζητούν. Στην «Κ» καταθέτουν τον λόγο τους οι: Κυριάκος Χαραλαμπίδης, Τούλα Λιασή, Γιώργος Χαριτωνίδης, Έλενα Αλωνεύτη, Ανδρέας Χειμωνίδης, Μαρία Περστικού-Κοκαράκη. Ο Χαμηλής Τσαγγάρης μιλάει με την ξυλογραφία του με τίτλο «Τα σπίτια μας». Στη φωτογραφία η Ακανθού, με τον Χρυσοσώτηρα στα δεξιά, τραβηγμένη από τον ναό της Αγίας Βαρβάρας. **Τέχνες, 2-5**

ΣΟΥΝΙΤΙΚΟ «ΝΑΤΟ»

Η συμφωνία της Μέκκας και η Αθήνα

Το αμυντικό σύμφωνο Σαουδικής Αραβίας - Πακιστάν - Τουρκίας αναδιατάσσει την αρχιτεκτονική ασφαλείας στη Μέση Ανατολή. Πώς βλέπουν Αθήνα και Λευκωσία τον «συνεταιρισμό» της Αγκυρας με το Ριάντ. **Σελ. 7, 16**

ΕΛΛΑΔΑ

Η κούρσα των 9 μηνών

Στην εκτίμηση ότι ο χρόνος δουλεύει υπέρ της κυβέρνησης αποδίδεται η επιλογή του Κυριάκου Μητσοτάκη να «κάψει» το σενάριο των πρόωρων εκλογών. Ποιοι ετοιμάζουν ήδη την προεκλογική εκστρατεία της Ν.Δ. **Σελ. 17**

ΣΟΦΙΑ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Η βάση της ΕΔΕΚ θέλει αλλαγή

Η Σοφία Χριστοδούλου διεκδικεί την προεδρία της ΕΔΕΚ και λέει πως το κόμμα πρέπει να επουλώσει τις πληγές του και να αλλάξει ριζικά. **Σελ. 6**

ΤΟ ΣΤΟΙΧΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟ 2028

Οι 18 μήνες που θα κρίνουν τον Νίκο Χριστοδουλίδη

Τι υποσχέθηκε, ποιοι στόχοι υλοποιήθηκαν – Η αχίλλειος πτέρνα της Προεδρίας του

Το θετικό πρόσημο

Δημοσιονομική σταθερότητα, μεταρρυθμίσεις και εξωτερική πολιτική, μεταναστευτικό ανάμεσα στα επιτεύγματα που αποδίδουν καρπούς.

Τα «καυτά» ζητήματα

Το ακριβό ρεύμα, το κόστος στέγασης, η οικονομία του νοικοκυριού και η καθημερινή διαβίωση, το υδατικό πρόβλημα και τα ατελέσφορα δημόσια έργα.

Το βασικό διακύβευμα

Κατά πόσο τα επιτεύγματα και οι ρυθμοί ανάπτυξης, που καταγράφουν οι δείκτες της Οικονομίας, μεταφράζονται και σε αισθητή βελτίωση της καθημερινότητας των πολιτών.

Σελ. 5

ΚΥΠΡΟΣ ΠΡΟΣ Ε.Ε.

Η απουσία λύσης δεν βλάπτει το Σένγκεν

Σε αντιδιαστολή με το προεδρικό αφήγημα στο εσωτερικό για εξελίξεις που θα οδηγήσουν σε λύση, ενδεχομένως και εντός του 2026, η κυβέρνηση εξέφρασε ετοιμότητα για ένταξη στον χώρο Σένγκεν χωρίς λύση του Κυπριακού, διαβεβαιώνοντας την Ε.Ε. ότι «δεν θα βλάψει τη ζώνη Σένγκεν». Η «Κ» αποκαλύπτει τις τοποθετήσεις της Λευκωσίας ενώπιον της Κομισιόν. **Σελ. 4**

ΟΙ ΑΚΡΑΙΟΙ ΚΑΙ Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Εξαρση της αντιχριστιανικής βίας στο Ισραήλ

Στα 155 περιστατικά ανήλθε το 2025 η βία κατά των χριστιανών στο Ισραήλ, ενώ κατά το πρώτο εξάμηνο του 2026 έχουν καταγραφεί 107. Γιατί οι επιθέσεις είναι γεωγραφικά εστιασμένες στην Παλαιά Πόλη της Ιερουσαλήμ; **Σελ. 21**

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

52 χρόνια μετά

Πριν από μερικές εβδομάδες επισκέφθηκε την Κύπρο ο γ.γ. των Ηνωμένων Εθνών Αντόνιο Γκουτέρες. Η κυβέρνηση το θεώρησε διπλωματική επιτυχία, και αρκετοί ήταν αυτοί που αναθάρρησαν και είπαν: επιτέλους κινητικότητα στο Κυπριακό. Αρκετοί όμως ήταν και εκείνοι που στάθηκαν με δυσπιστία απέναντι στην επίσκεψη Γκουτέρες. Το Κυπριακό κουβαλάει ειδικό φορτίο και πενήντα δύο χρόνια μετά, κυβέρνηση και πολιτικές δυνάμεις πρέπει να το αντικρίσουν με τη σοβαρότητα που του πρέπει, γιατί ο χρόνος κυλάει...

ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝ ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗ ΚΕΡΔΩΝ

Νέο μέτωπο Βουλής με τράπεζες λόγω εκλογών

Οι επερχόμενες εκλογές και η νέα Βουλή που διαμορφώθηκε ανοίγουν νέο μέτωπο για τις κυπριακές τράπεζες. Από τον Σεπτέμβριο επανέρχονται προτάσεις για έκτακτη φο-

ρολόγηση των κερδών και πιθανές αλλαγές στις εκποιήσεις. Η προεκλογική περίοδος του 2027 αναμένεται να εντείνει τις πιέσεις. **Οικονομική, σελ. 3**

ΘΕΑΤΡΟ

Τα ιερά και τα όσια στις διασκευές

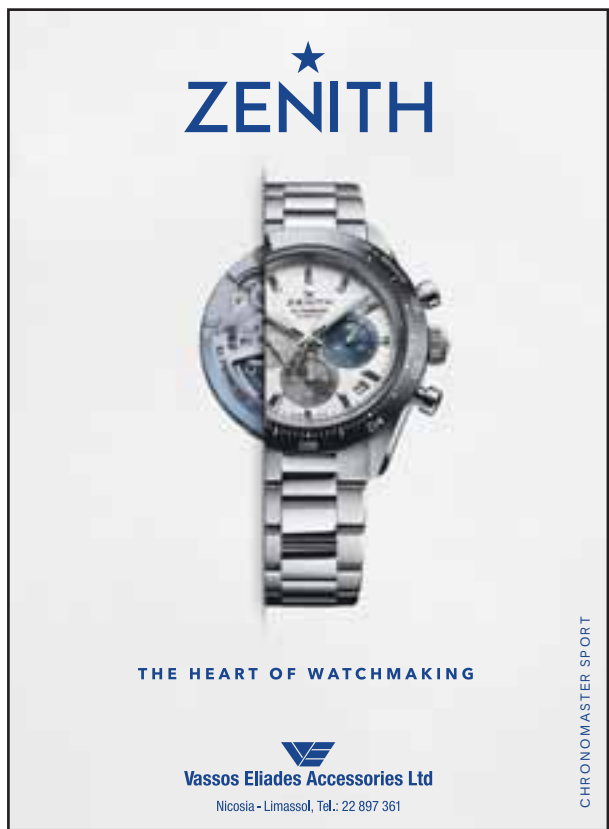
Πότε μια σύγχρονη ανάγνωση σε τραγωδίες ή κωμωδίες θεωρείται «βεβήλωση»; Τρεις σκηνοθέτες, που έχουν δεχθεί «πυρά» για παραστάσεις τους στην Επίδαυρο, απαντούν. **Τέχνες, σελ. 10**

ΤΟ ΝΟΜΙΜΟ ΚΑΙ ΤΟ ΗΘΙΚΟ

Τα διλήμματα για τα «έξυπνα» γυαλιά

Επτά εκατομμύρια ζευγάρια Ray-Ban πούλησε η Meta το 2025 και η αγορά μόλις ανοίγει. Ποιος προστατεύει όσους καταγράφονται χωρίς να το ξέρουν. Ειδικό αναλύουν στην «Κ». **Σελ. 23**

ΣΤΟ ΒΑΘΟΣ ΚΗΠΟΣ / Γράφει ο «ΚΗΠΟΥΡΟΣ»

«Άρα δεν θα πάτε διακοπές;
Όχι, δεν θα πάω διακοπές. Θα είμαι εδώ»

«Τύπος και υπογραμμός»

Ναι, λοιπόν, συγκινήθηκα. Διατί να το κρύψωμεν άλλωστες; «Πώς να το κάνουμε; Είμαι ειλικρινής και αν-θρώπινος. Και συγκινούμαι εύκολα», όπως έλεγε κι ο μακαρίτης ο Δημήτρης Χριστόφιας. Ορισμένες φορές, η εργασιομανία, η αίσθηση καθήκοντος και -ναι, γιατί όχι;- η νομιμο-φροσύνη που επιδεικνύουν ορισμέ-νοι του πολιτικού προσωπικού αυτής της χώρας, κρατικοί αξιωματούχοι, αστυνομικές και άλλες αρχές, είναι αξιοθαύμαστη. Που μου προκαλεί συγκινησιακή φόρτιση.

Είναι δηλαδή δυνατόν να μην συγκι-νηθείς μπροστά στα γρήγορα αντανά-κλαστικά του υπουργού Εσωτερικών; Το να κινηθεί ή μάλλον να κινητο-ποιήσει αστραπιαία την Αστυνομία προκειμένου να διερευνήσει και να διαπιστώσει εάν η «εκστρατεία συ-γκέντρωσης χρημάτων που περιήλ-θε στην αντίληψη της υπηρεσίας, η οποία εκ πρώτης όψεως κρίθηκε ότι εμπίπτει στις πρόνοιες της νομοθεσί-ας περί εράνων» είναι όντως έρανος και όχι τίποτα crowdfunding, σαν κι αυτά που διενεργούσε ο Νίκος Χρι-στοδουλίδης για να αναδειχθεί στην Προεδρία της Δημοκρατίας.

Ανάλογο υψηλό αίσθημα ευθύνης, μηδενικής ανοχής σε παρεκκλίσεις από την πιστή τήρηση των νόμων και των κανόνων, είχα να ζήσω από την εποχή του «Καφέ της Χαράς» και τον Περιάνδρο Πώποτα, ο οποίος απαι-τούσε από όλους άσπρη, αυστηρή και ηθική συμπεριφορά και μεταλαμ-πάδευσε στις νεότερες (καλά, όχι και τόσο νέες) γενιές το σπουδαίο νόημα της φράσης «τύπος και υπο-

Ανάλογο υψηλό αίσθημα ευθύνης, μηδενικής ανοχής σε παρεκκλίσεις από την πιστή τήρηση των νόμων και των κανόνων, είχα να ζήσω από την εποχή του «Καφέ της Χαράς» και τον Περιάνδρο Πώποτα, ο οποίος μεταλαμπάδευσε στις νεότερες γενιές το σπουδαίο νόημα της φράσης «τύπος και υπογραμμός».

γραμμός», λειτουργώντας ο ίδιος ως αλύγιστο πρότυπο.

Το παράδειγμα

Εφόσον έκανα αφορμή στην ερ-γασιομανία και στο υψηλό αίσθη-μα ευθύνης, ασφαλώς και θα ήταν παράλειψή μου εάν δεν έκανα ιδι-

αίτερη μνεία στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Ο οποίος, καθώς φαίνεται, αποτελεί στα μάτια των υπουργών του, το «αλύγιστο πρότυ-πο» που τους εμπνέει. Είναι ηλίου φαινότομο ότι το δικό του παρά-δειγμα (Άρα δεν θα πάτε διακοπές; Όχι, δεν θα πάω διακοπές. Θα είμαι εδώ) έχει αναδειχτεί σε φώτα πορεί-

ας για τα μέλη της κυβέρνησής του.

Η σημασία των διευκρινίσεων

Ναι, ας μου επιτραπεί αυτή η παρέν-θεση, το θάρρος, ενδοχομένων και η αδιακρίσία -μπορεί να φταίει το γεγο-νός ότι κάνω περισσότερη συντροφιά

στα φυτά παρά στους ανθρώπους- αλλά οι διευκρινίσεις καλό κάνουν και κακό δεν κάνουν. «Η εκστρατεία συ-γκέντρωσης χρημάτων που περιήλθε στην αντίληψη της υπηρεσίας...». Χα-λεποί γαρ οι καιροί, κάντε την και με-τά ρίξτε την στο γιγαλό κύριε Υπουργέ μου των Εσωτερικών: σε ποια υπηρε-σία αναφερόσασταν;

Η ανοχή του Προέδρου

Θα πρέπει να ειπωθεί κι αυτό: Το «Άρα δεν θα πάτε διακοπές; Όχι, δεν θα πάω διακοπές. Θα είμαι εδώ» δεν ήταν το μόνο παράδειγμα που έστει-λε ο Νίκος Χριστοδουλίδης αυτές τις μέρες. Το ότι έχει και η ανοχή τα όριά της, ήταν το δεύτερο. Πόσο να ανεχτεί τους αήθεις χαρακτηρισμούς των με-γάλων κομμάτων. Το πάρτι που κάνα-τε τελείωσε, τους είπε. Τώρα το πάρτι το κάνω εγώ, εννοούσε αλλά αυτό δεν ειπώθηκε. Αυτοσυγκρατήθηκε. Και για να μην το πει και τους αποτε-λειώσει, επιστράτευσε τον χαρακτη-ρισμό ΔΗΣΑΚΕΛ. Εκτόνωσε δηλαδή την οργή του εκτοξεύοντας προς το κόμμα του έναν προσβλητικό χαρα-κτηρισμό που καθιερώθηκε από τα κόμματα του ενδιάμεσου /κεντρώου πολιτικού χώρου και από εθνικιστικά ή απορριπτικά κόμματα (όπως το ΔΗΚΟ, η ΕΔΕΚ και αργότερα το ΕΛΑΜ, με τα οποία συγκυβερνά) όταν ακόμα μετεί-χε του κόμματός και ο ίδιος.

Για την ιστορία και μόνο: Το «ΔΗ-ΣΑΚΕΛ» εμφανίστηκε αμέσως μετά το Δημοψήφισμα για το Σχέδιο Ανάν. Αυτό το οποίο υπερψήφισε ο Νίκος Αναστασιάδης. Μια στίση χάρη στην οποία αργότερα θα γινόταν Πρόε-δρος της Δημοκρατίας. Και θα διόρι-ζε κυβερνητικό εκπρόσωπο τον Νίκο Χριστοδουλίδη και αργότερα θα τον αναβάθμιζε σε υπουργό των Εξωτε-ρικών, πριν του δώσει το δακτυλίδι της προεδρίας, την οποία σήμερα κα-τέχει. Για να καταντήσει να μην πη-γαίνει διακοπές, να μένει αυγουσιά-τικα στο γραφείο, μπας και ο Αντόνιο Γκουτέρες αποστείλει το σχέδιο λύ-σης του Κυπριακού, που αναμένου-με πριν το τέλος του 2026, κι αυτός τύχει να απουσιάζει.

Ο ΦΙΛΙΣΤΩΡ

Επιλογή και επιμέλεια:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΝΑΚΑΚΗΣ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑ

15-8-1936

Πολύ βραδέως: Επ’ ευκαιρία της εορτασθείσης ογδοηκο-νταετηρίδος του ανακαλύψαντος την θεωρίαν της Ψυχανα-λύσεως καθηγητού Σίγμουντ Φρόυντ, ο ευρωπαϊκός Τύπος δημοσιεύει μερικά χαρακτηριστικά ανέκδοτα της ζωής του. [...] Εις ένα δημοσιογράφων ο οποίος τον πρώτπασε τι σκέπτε-ται διά την πρόδοον του πολιτισμού, ο Φρόυντ απάντησε: «Η πρόοδος δεν συντελείται όπως νομίζομεν, διά των ανακαλύ-ψεων και των εφευρέσεων της επιστήμης. Τουναντίον, μάλι-στα. Κάθε νέα εφεύρεσις συνεπιφέρει και ένα νέον διά την ανθρωπότητα κίνδυνον. Μόλις ανεκαλύφθησαν τα αεροπλά-να ο ευρωπαϊκός πόλεμος εκπρύχθη. Μόλις ο Χριστόφορος Κολόμβος ανεκάλυψε την Αμερικήν το φοβερώτερον αφρο-δίσιον νόσπημα μάς ήλθε εις την Ευρώπην και ούτω καθ’ εξής. Η πρόοδος και ο πολιτισμός συντελούνται μόνον εις την ψυ-χήν του ανθρώπου... και πολύ βραδέως».

Βαρβαρότης: Το τσιγκέλι, αυτή η εθνική παράδοσις της οδοῦ Αθηνάς, καταργείται πλέον οριστικώς. Η τουριστική Αστυνομία, μεριμνῶσα διά την ευπρόσωπον παράστασιν των ζωνών εμφανίσεως της πόλεως, εξέδωκε ειδικήν δι-αταγήν σχετικήν με τα κρεσπωλεία και την ανάρτησιν των σφαγίων, την οποίαν απαγορεύει απολύτως. Αλλά διατί μό-νον εις τας ζώνας εμφανίσεως πρέπει να εφαρμωσθή το μέτρον; Το τσιγκέλι είναι βαρβαρότης και η δημοσία έκθε-σις των κρεάτων, εκτός του αντιαισθητικωτάτου θεάματος το οποίον παρέχει, υποβοηθῇ μυρία μολύνσεις.

Ο ΜΗΡΟΥ & ΣΕΒΕΡΗ / Γράφει ο ΟΝΑΣΑΓΟΡΑΣ

Αννίτα, Κυπριακό και το έτος του Πρίγκιπα

Το 2028 θα είναι το έτος του Πιθήκου. Στην Κίνα. Διότι στην Κύπρο θα είναι το έτος του μικρού πρίγκιπα. Τη χείρα, την καρδιά και την ψήφο του θα διεκδι-κούν πολλοί. Οι σύντροφοι θα κάνουν πρόταση (Not Indecent Proposal) ελπίζοντας για το Ντα αλλά μάλλον θα τσι-μεντώσουν το Νιετ. Ο νεαρός Νίκος θα προσπαθήσει να τον φέρει στο φιλότι-μο, ανταποδίδοντας το θρυλικό «αν δεν υπήρχες θα σε είχα εφεύρει». Σε αυτό το σημείο θα ακουστεί με παράπονο από την ΕΔΕΚ «εμάς που υπήρχαμε μας εξαφάνισες». Life is hard.

Last, but not least, θα προσπαθήσει να δελεάσει τον πρίγκιπα -που γεννή-θηκε πρίγκιπας και ποτέ δεν υπήρξε βάτραχος- η πετίτ βασίλισσα. Και της έχω ιδέα για να τον καταφέρει: αμέσως μετά τις διακοπές της (είπαμε μόνο ο Χριστοδουλίδης δουλεύει -χωρίς να μας δουλεύει- τον Αύγουστο) και να τον δι-ορίσει Shadow Πρόεδρο της Βουλής! Μα όλα εγώ να τα σκέφτομαι; Και για ομοιοκαταληξία κολλώ τους κλασικούς στίχους της απόλυτης: τρελαίνομαι, μια κρυώνω, μια ζεσταίνομαι.

Βέβαια, δεν έχουμε τρελαθεί μόνο εμείς αλλά και ο καιρός μας. Εκτός από καύσωνα -οκ, αναμενόμενο- θα έχου-με και βροχές λέει η Μετεωρολογική Υπηρεσία τον Δεκαπενταύγουστο. Βρο-χές! Μέσα Αυγούστου, αν έχετε τον Θεό σας. Τρελάθηκε λοιπόν και ο καιρός, για να είναι ασορτί με τους κατοίκους του μαρτυρικού μας βράχου. Βλακεί-ες λοιπόν όσα λένε οι κακεντρεχείς, ότι δήθεν δεν άλλαξε το κλίμα μετά την επίσκεψη Γκουτέρες. Λίγο πριν από τη

Σε διορίζω Shadow Πρόεδρο της Βουλής.

συνάντηση Χριστοδουλίδη-Ερκιουρμαν έχουμε πλέον κλίμα... τροπικό.

Όσο για τον Τ/κ ηγέτη, κάνει στρο-φι στην αρνητική στάση του και δηλώ-νει τώρα πως διαμορφώνεται έδαφος επαναδιαπραγματεύσεως! Ώπα. Κι άλλος λάτρης των διαπραγματεύσεων. Βάλτε τους λοιπόν σε ένα fully air conditioned δωμάτιο, κεράστε τους καφέ -κυπριακό καφέ, όχι τουρκικό- και αφήστε τους να διαπραγματεύονται μέχρι τελικής πτώ-

σεως. Ο δικός μας θα αντέξει περισσό-τερο διότι είναι πιο φιτ και του γυμνα-στηρίου.

Τέλη του μήνα η περιβόητη συνάντη-ση των δύο ηγετών, που ανάγκασε τον νεαρό μας Νίκο να αναβάλει τις διακο-πές του -κανονικά θα ήταν αραχτός σε πλαζ της Γεροσκήπου- για να προετοι-μαστεί πλήρως, αλλά και για να σταμα-τήσει ο Φούλης να του ρίχνει σπόντες πως με την αδράνειαί του θα στείλει δι-

ακοπές το εθνικό μας θέμα. Σε πλήρη αντίθεση, λοιπόν, με το τραγούδι «θέλω επειγόντως διακοπές», ο Πρόεδρος πα-ραμένει επί των επάλξεων, εντάξει και οι γνωστές βίλες στον Πωμό επάλξεις είναι, για να ατενίζει ο Πρόεδρος ως μέγας στρατηλάτης τα παράλια της Μι-κράς Ασίας.

Με τις τιμές των καυσίμων να έχουν αυξηθεί σχεδόν κατά 50% τους τελευ-ταίους μήνες, ο Κυπριακός Σύνδεσμος Καταναλωτή δηλώνει διά του προέδρου του πως «φαίνεται ότι κάτι δεν πάει κα-λά». Μας είπε επίσης πως «οι αυξήσεις δημιουργούν εύλογες υποψίες ότι δεν υπάρχει επαρκής έλεγχος στις τιμές των καυσίμων!» Καλά κρασιά, αγαπητί μου φίλοι, διότι η στραβός είναι ο για-λός ή στραβά αρμενίζουμε. Και επειδή προφανώς δεν υπάρχει καμία αρμό-δια υπηρεσία να λάβει μέτρα, ας ανά-ψουμε ένα κερί στη Μεγαλόχαρη -που γιορτάζει κιόλας αυτές τις μέρες- ίνα ευλογήσει και παράλληλα φτηνύνει την αμόλυβδη.

Ο Μαρίνος Μουσιούττας δηλώνει πως δεν υπάρχει στο τραπέζι πρόταση για ενδεχόμενη μείωση συντάξεων. Θα υπάρξουν μόνο αυξήσεις, κάποιες αμε-λητέες κάποιες σημαντικές. Μπορείτε λοιπόν να συνεχίσετε να γερνάτε ανέ-μελα. Λεφτά (θα) υπάρξουν. Μιλώντας για λεφτά (και ακαλίνωτο φλέξινγκ) θυ-μήθηκε τον Φειδία που πήγε στο Άγιο Όρος για περιουλλογή και εντοπισμό των λαθών του. Μα αν κουράστηκε απ’ τα λάθη και κάτι κάνει και κάτι σωστό, έτσι, για αλλαγή. Ελπίζω μόνο να μην πάει στη λειτουργία με μαγιά και φλιπ φλοπ.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ιδιοκτησία
«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ»

Εκδίδεται σε συνεργασία και μετά από άδεια της εταιρείας
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Νικόλαου Σαρπίδου 2 & Λεωφ. Λυκαβηπού, 2401 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος
e-mail: info@kathimerini.com.cy Τηλ.: +357 22472500 Fax: Σύνταξη +357 22472540
Fax: Διαφημιστικό Τμήμα - Μικρές Αγγελίες +357 22472550

Διευθυντής: ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ • Αναπληρωτής Διευθυντής: ΚΩΣΤΗΣ ΦΑΦΟΥΤΗΣ • Σύμβουλος έκδοσης: ΝΟΤΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Διευθύνων Σύμβουλος: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΤΤΙΑΔΗΣ • Διευθυντής: ΘΑΝΑΣΗΣ ΦΩΤΙΟΥ

Υπεύθυνος Υλης: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΙΑΚΗΣ • Υπεύθυνος Αετός: ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΥ

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική ή κατά παράφραση ή διασκευή απόδοση του περιεχομένου της εφημερίδας με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

ZENITH

THE HEART OF WATCHMAKING

Vassos Eliades Accessories Ltd

Nicosia - Limassol, Tel.: 22 897 361

CHRONOMASTER SPORT

Του ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ

Ετοιμότητα για πλήρη συμμετοχή της Κυπριακής Δημοκρατίας στον ενιαίο χώρο της Ε.Ε., Σένγκεν, χωρίς λύση του Κυπριακού αντανακλά τοποθέτηση της κυβέρνησης Χριστοδουλίδη, η οποία όπως είναι σε θέση να γνωρίζει η «Κ», διαβεβαίωσε τις Βρυξέλλες και τα κράτη-μέλη, ότι η απουσία λύσης θα τύχει διαχείρισης και ότι το ζήτημα αυτό «δεν θα βλάψει τη ζώνη Σένγκεν». Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες της «Κ», εκπρόσωπος της Λευκωσίας, μιλώντας ενώπιον της αρμόδιας Επιτροπής της Ε.Ε. και αναφερόμενος στα νομικά και πολιτικά ζητήματα της Πράσινης Γραμμής και του καθεστώτος των Βρετανικών Βάσεων, ανέφερε ότι αυτά απορρέουν από την κατοχή και από το σύνταγμα της Κύπρου, προσθέτοντας αυτολεξεί ότι: «Υπάρχουν αρκετές προκλήσεις που η Κύπρος θα κληθεί να διαχειριστεί με συγκεκριμένο τρόπο, εκκρεμύσης της λύσης του κυπριακού προβλήματος. Σε καμία περίπτωση αυτό δεν θα βλάψει τη ζώνη Σένγκεν». Με άλλα λόγια, η Λευκωσία προετοιμάζει την Ε.Ε. ότι η απουσία λύσης του Κυπριακού δεν θα προκαλέσει πρόβλημα στην εύρυθμη λειτουργία του ενιαίου χώρου Σένγκεν, καθώς όπως υποστηρίζει, θα διαχειριστεί τις όποιες προκλήσεις προκύπτουν από τα ζητήματα της Πράσινης Γραμμής και των Βρετανικών Βάσεων, «με συγκεκριμένο τρόπο».

“ Η κυβέρνηση προ-ετοιμάζει την Ε.Ε. για ένταξη της Κύπρου στο Σένγκεν – μετά από μερικά χρόνια – χωρίς διευθέτηση του Κυπριακού, ενώ στο εσωτερικό ακροατήριο λανσά-ρει αφήγημα εξελίξεων για λύση, ενδεχομένως εντός 2026.

Όπως απορρέει από την εν λόγω τοποθέτηση, η κυβέρνηση Χριστοδουλίδη θεωρεί μάλλον απίθανο να υπάρξει λύση του Κυπριακού σύντομα, παρά τις δηλώσεις του Προέδρου της Δημοκρατίας, ο οποίος είχε εξαγγείλει σοβαρές εξελίξεις μέχρι το τέλος του τρέχοντος έτους 2026, περιλαμβανομένου και ενός σχεδίου λύσης του εθνικού προβλήματος της Κύπρου. Αν μάλιστα αναλογιστεί κανείς ότι καμία χώρα δεν εντάχθηκε στον χώρο Σένγκεν πριν παρέλθουν τρία τουλάχιστον χρόνια πολιτικών διαβουλεύσεων στο Συμβούλιο (μετά από θετική τεχνική αξιολόγηση της Κομισιόν), τότε βρισκόμαστε ενώπιον μιας άκρως αντιφατικής εικόνας. Στο πλαίσιο της οποίας η κυβέρνηση προλειτουργεί το δόξα και προετοιμάζει την Ε.Ε. για την προοπτική πλήρους ένταξης της Κύπρου στη Συνθήκη Σένγκεν, μετά από μερικά χρόνια, στην απουσία λύσης του Κυπριακού, παρέχοντας μάλιστα διαβεβαιώσεις ότι θα «διαχειριστεί τις προκλήσεις» που θα προκύψουν. Ενώ, την ίδια ώρα λανσάει ένα εντελώς διαφορετικό αφήγημα στο εσωτερικό ακροατήριο, δημιουργώντας εικόνα προοπτικής λύσης του Κυπριακού ακόμη και εντός του 2026, με ό,τι αυτό συνεπάγεται και με ό,τι κάποιος μπορεί να αντιληφθεί.

Σημειώνεται ότι η γραμμή πλήρους συμμετοχής της Κύπρου στη Συνθήκη Σένγκεν, ανεξαρτήτως λύσης του Κυπριακού, χαραχθηκε για πρώτη φορά από την κυβέρνηση Χριστοδουλίδη, ενώ καμία άλλη κυβέρνηση (μετά την ένταξη στην Ε.Ε. – Τάσσου Παπαδόπουλου, Δημήτρη Χριστόφια και Νίκου Αναστασιάδη), δεν

επεδίωξε κάτι ανάλογο, θεωρώντας ότι θα δυσχέραινε τις προοπτικές επίλυσης του Κυπριακού, δημιουργώντας παράλληλα κι ένα σκληρό σύνορο μεταξύ ελευθέρων και κατεχομένων περιοχών. Με τη θέση αυτή δεν είχε δείξει να διαφωνεί ο Νίκος Χριστοδουλίδης, ο οποίος είχε διατελέσει κυβερνητικός εκπρόσωπος και ΥΠΕΞ της κυβέρνησης Αναστασιάδη, αλλά ουδέποτε επεδίωξε να διαφοροποιηθεί έστω φραστικά από την πάγια πολιτική της Λευκωσίας σε σχέση με την πλήρη συμμετοχή της Κύπρου στη Συνθήκη Σένγκεν, χωρίς λύση του Κυπριακού.

Συγκλίνουσες πληροφορίες

Γραμμή πλήρους συμμετοχής της Κύπρου στη Συνθήκη Σένγκεν, ανεξαρτήτως λύσης του Κυπριακού, χαραχθηκε για πρώτη φορά από την κυβέρνηση Χριστοδουλίδη, ενώ καμία άλλη κυβέρνηση δεν επεδίωξε κάτι ανάλογο, θεωρώντας ότι θα δυσχέραινε τις προοπτικές επίλυσης του Κυπριακού.

Δεν βλάπτει το Σένγκεν η απουσία λύσης Κυπριακού, λέει η Λευκωσία

Η «Κ» αποκαλύπτει τις θέσεις που κατέθεσε στην Ε.Ε. η κυβέρνηση – Άλλα λέει στις Βρυξέλλες κι άλλα στην Κύπρο

της «Κ» αναφέρουν ότι η Λευκωσία προσβλέπει σε πλήρη συμμετοχή στη ζώνη Σένγκεν ή στην εξασφάλιση μιας συγκεκριμένης ημερομηνίας ένταξης, πριν από τις προεδρικές εκλογές του Φεβρουαρίου 2028, στην Κύπρο. Θεωρώντας προφανώς ότι η ένταξη στο Σένγκεν, πλην της τοποθέτησης της Κύπρου στον σκληρό πυρήνα της Ε.Ε. –στον οποίο βρίσκονται όσα κράτη-μέλη μετέχουν τόσο στην Ευρωζώνη, όσο και στο Σένγκεν– θα διευκολύνει και τα ταξίδια των Κυπρίων πολιτών στην ενωμένη Ευρώπη και συνεπώς θα αποτελέσει ένα «υποστηρικτικό σποτ», στην προσπάθεια επανεκλογής

του Νίκου Χριστοδουλίδη στο ύπατο αξίωμα του κυπριακού κράτους.

Πρωτόκολλο 10 και γκρίζες ζώνες

Οι τοποθετήσεις της Λευκωσίας έλαβαν χώρα στις 3 Ιουλίου, οπότε και η Κομισιόν παρουσίασε την έκθεση αξιολόγησης για την τεχνική ετοιμότητα της Κύπρου να συμμετάσχει πλήρως στον χώρο Σένγκεν, ως Information Point, δηλαδή χωρίς συζήτηση. Άλλωστε, η έκθεση όπως είχαμε δημοσιεύσει, είχε εξασφαλίσει το πρόσονο πως της Επιτροπής Σένγκεν, στις 26 Ιουνίου, ενώ το επό-

μενο βήμα εκτιμάται ότι θα λάβει χώρα το φθινόπωρο, πιθανότατα τον Σεπτέμβριο, στο πλαίσιο της αρμόδιας ομάδας εργασίας του Συμβουλίου, εγκαινιάζοντας τις συζητήσεις μεταξύ των κρατών-μελών, που θα έχουν και τον τελικό λόγο για το χρονικό σημείο καθώς και την πλήρη συμμετοχή της Κύπρου στον χώρο Σένγκεν.

Στο πλαίσιο της διαδικασίας παρουσιάσης της 3ης Ιουλίου από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Λευκωσία εξέφρασε ικανοποίηση για τη θετική αξιολόγηση της Κομισιόν και σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ», έκανε ειδική αναφορά στον διαχωρισμό της εκπλήρωσης των τεχνικών κριτηρίων και των πολιτικών ζητημάτων που σχετίζονται αφενός με την Πράσινη Γραμμή, την ελεύθερη διακίνηση Ευρωπαίων πολιτών και τη διασφάλιση του χώρου Σένγκεν και αφετέρου με την ενίσχυση της επιτήρησης στην περιοχή ελέγχου των Βρετανικών Βάσεων.

Οι ίδιες πληροφορίες αναφέρουν ότι ο εκπρόσωπος της Κύπρου ανέφερε ότι «καλωσορίζουμε την επιβεβαίωση που περιλαμβάνεται στην έκθεση (σ.σ. της Κομισιόν), ότι οι έλεγχοι προσώπων κατά μήκος της Πράσινης Γραμμής και στις Βρετανικές Βάσεις είναι πλήρεις και αποτελεσματικοί, ενώ τα συστήματα παρακολούθησης αξιολογήθηκαν ως πολύ υψηλών επιχειρησιακών προτύπων». Ο εκπρόσωπος του ΥΠΕΞ ανέφερε ακόμη ότι «επιπλέον, η έκθεση επιβεβαιώνει ότι οι όποιες μελλοντικές διευθετήσεις θα συνεχίσουν να βασίζονται στο Πρωτόκολλο 10, της Πράξης Προσχώρησης του 2003 και του υφιστάμενου νομικού πλαισίου διοίκησης των Βρετανικών Βάσεων».

Σε κάθε πάντως περίπτωση, η έκθεση αξιολόγησης της Κομισιόν, την οποία αποκάλυψε η «Κ», αναφέρεται και στις «πολιτικές ιδιαιτερότητες» της Κύπρου, όπως αυτές απορρέουν από την απουσία λύσης του Κυπριακού και από την ύπαρξη των Βρετανικών Βάσεων. Και ζητάει όπως τα μέτρα διέλευσης από την Πράσινη Γραμμή αποτυπωθούν με μεγαλύτερη σαφήνεια και λεπτομέρεια, σε επίπεδο ενωσιακού δικαίου, ενώ σε ό,τι αφορά στα δύο οδοφράγματα στις Βρετανικές Βάσεις, θέτει ζήτημα ενίσχυσής τους, με στόχο να εξασφαλιστεί ανάλογο επίπεδο ασφάλειας με αυτό της Ε.Ε., έναντι της παράτυπης μεταναστεύσης και των απειλών για τη δημόσια τάξη.

Αν και η θετική έκθεση τεχνικής αξιολόγησης αποτελεί ένα σημαντικό χαρτί για τη Λευκωσία, οι «πολιτικές ιδιαιτερότητες» και οι γκρίζες ζώνες της Πράσινης Γραμμής και των Βρετανικών Βάσεων ενδέχεται να περιπλέξουν τις συζητήσεις στο Συμβούλιο. Δεν είναι προφανώς τυχαίο ότι, σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ», η επικεφαλής της διεύθυνσης Σένγκεν, Φίλιππα Καρσερά Χριστοδουλίδη, χαρακτήρισε ως «πολύ κρίσιμο το παρόν στάδιο» και εισήγαγε «συντονισμένη, σταθερή και τεκμηριωμένη διπλωματική προσπάθεια», ώστε η τεχνική πρόοδος που καταγράφει η Κύπρος, «να μεταφραστεί σε πολιτική απόφαση».

“ Σε κάθε περίπτωση, η έκθεση αξιολόγησης της Κομισιόν, την οποία αποκάλυψε η «Κ», αναφέρεται και στις «πολιτικές ιδιαιτερότητες» της Κύπρου, όπως αυτές απορρέουν από την απουσία λύσης του Κυπριακού και από την ύπαρξη των Βρετανικών Βάσεων.

Δύο ομάδες εμπειρογνομένων για Πράσινη Γραμμή-Βρετανικές Βάσεις

Στην εγκαθίδρυση δύο ομάδων εμπειρογνομένων, οδήγησαν σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ» οι υποδείξεις της έκθεσης αξιολόγησης της Κομισιόν, η οποία απαιτεί από τη Λευκωσία αφενός την αποτύπωση με μεγαλύτερη σαφήνεια και λεπτομέρεια, σε επίπεδο ενωσιακού δικαίου, των μέτρων που λαμβάνονται στην Πράσινη Γραμμή και αφετέρου την ενίσχυση της επιτήρησης στις Βρετανικές Βάσεις, ώστε να εξασφαλιστεί ανάλογο επίπεδο ασφάλειας με αυτό της Ε.Ε., έναντι της παράτυπης μεταναστεύσης και των απειλών για τη δημόσια τάξη.

Όπως πληροφορούμαστε, εκπρόσωπος του ΥΠΕΞ ανέφερε στις 3 Ιουλίου, ενώπιον επισήμων της Κομισιόν και των κρατών-μελών, ότι δύο ξεχωριστές ομάδες

εμπειρογνομένων έχουν εγκαθιδρυθεί και συνεργάζονται στενά με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τη Νομική Υπηρεσία, προκειμένου να ικανοποιηθούν οι δύο όροι που τίθενται από τις Βρυξέλλες:

• **«Για ένα νομικό μέσο**, προκειμένου να παράσχει νομική βεβαιότητα και συνοχή, όπως ζητήθηκε, σχετικά με τους υφιστάμενους ελέγχους στην Πράσινη Γραμμή, χωρίς να τίθενται εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία όλων των Κυπρίων και των μελών των οικογενειών τους εντός της Κύπρου, και με ρυθμίσεις που θα απαγορεύουν οποιαδήποτε παράνομη κυκλοφορία εντός της ζώνης Σένγκεν (intra-Schengen).

• **Για επιχειρησιακές ρυθμίσεις** για τη διασφάλιση συγκρίσιμου επιπέδου ελέγχων στα σημεία διέλευσης που διαχειρίζεται η

Δύο ξεχωριστές ομάδες εμπειρογνομένων έχουν εγκαθιδρυθεί και συνεργάζονται στενά με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τη Νομική Υπηρεσία, προκειμένου να ικανοποιηθούν οι δύο όροι που τίθενται από τις Βρυξέλλες.

αστυνομία των Βρετανικών Βάσεων, σε στενή συνεργασία με την Κυπριακή Αστυνομία».

Ο εκπρόσωπος της Κύπρου, υπογράμμισε ακόμη ότι το υπουργείο Εξωτερικών έχει συστήσει

μηχανισμό, ο οποίος συντονίζει όλες τις συναρμοδίες υπηρεσίες και διασφαλίζει τη συνεχή παρακολούθηση και εφαρμογή του κεκτημένου Σένγκεν.

Οι κινήσεις της Λευκωσίας καταγράφονται από τις Βρυξέλλες, με θετικό μάλιστα πρόσημο, όπως ανέφερε στην «Κ» κοινοτική πηγή. Ωστόσο, η ίδια πηγή, τήρησε αποστάσεις από την πολιτική απόφαση που θα κληθούν να λάβουν τα κράτη-μέλη, αποφεύγοντας να προβλέψει τόσο το περιεχόμενο όσο και το χρονικό διάστημα που θα απαιτηθεί, προκειμένου να εξασφαλιστεί η πλήρης συμμετοχή της Κύπρου στον χώρο Σένγκεν. Χαρακτήρισε δε «πιθανό το ενδεχόμενο να απαιτηθούν επιπλέον διαβεβαιώσεις» από τη Λευκωσία προς τους εταίρους της, προκειμένου να κα-

ταστεί σαφές πέραν πάσης αμφιβολίας, ότι «οι ιδιαιτερότητες της Κύπρου» δεν θα δημιουργήσουν συνθήκες παράτυπων μεταναστευτικών ροών, μέσω των κυπριακών αεροδρομίων και λιμανιών προς τις χώρες που συμμετέχουν στον χώρο Σένγκεν. Η ίδια κοινοτική πηγή, τήρησε αποστάσεις και από τους ελέγχους που πιθανότατα να απαιτηθούν από Ευρωπαϊούς εταίρους στα οδοφράγματα και για ενδεχόμενη απαίτηση εγκαθίδρυσης ενός μηχανισμού ανάλογου με αυτόν που υφίσταται στα αεροδρόμια και στα λιμάνια της Κυπριακής Δημοκρατίας. Κάτι που εάν συμβεί, θα δημιουργήσει εικόνα σκληρού συνόρου μεταξύ ελευθέρων και κατεχομένων περιοχών.

Πηγή στη Λευκωσία πάντως

διαβεβαίωνε την «Κ» ότι δεν θα υπάρξει καμία αλλαγή επί του εδάφους και ότι δεν θα υπάρξουν επιπλέον απαιτήσεις σε σχέση με τους ελέγχους που λαμβάνουν χώρα στα σημεία διέλευσης, στην Πράσινη Γραμμή. Αυτό άλλωστε επισημάνθηκε και σε εσωτερικό σημείωμα του ΥΠΕΞ, το οποίο ετοίμασε η Φίλιππα Καρσερά Χριστοδουλίδη, κατά την έγκριση της έκθεσης αξιολόγησης της Κομισιόν, σημειώνοντας ότι «δεν υπάρχει καμία ανησυχία» και ότι το καθεστώς της Πράσινης Γραμμής δεν θα επηρεαστεί από τους ελέγχους που θα λαμβάνουν χώρα συνεπεία της πλήρους συμμετοχής στο Σένγκεν. «Όσοι διακινούνται νόμιμα σήμερα, θα συνεχίσουν να το πράττουν», κατέληξε η Καρσερά Χριστοδουλίδη.

Συνέντευξη στη
ΡΑΦΑΕΛΑ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ

«**Η ΕΔΕΚ** πρέπει να αλλάξει ριζικά, πάντα με σεβασμό στην πλούσια ιστορία της, να επουλωθούν οι πληγές και επιτέλους να γυρίσουμε σελίδα», αναφέρει σε συνέντευξή της στην «Κ», η Σοφία Χριστοδούλου, η οποία διεκδικεί την προεδρία του κόμματος στις εκλογές του Σεπτεμβρίου. Αν και μόλις 27 ετών ήταν η υποψήφια της ΕΔΕΚ που έλαβε τις περισσότερες ψήφους στις βουλευτικές εκλογές. Μεταξύ άλλων, απαντά στο γιατί επέλεξε να είναι υποψήφια και αναφέρεται στην υποβολή ένστασης κατά της υποψηφιότητάς της.

—Τι συνδέει τη Σοφία Χριστοδούλου με την ΕΔΕΚ και γιατί σας εκπροσωπεί το κόμμα;

—Η σχέση μου με την ΕΔΕΚ είναι σχέση βιωμάτων και πολιτικής διαδρομής. Είμαι γέννημα θρέμμα της ΕΔΕΚ, αφού προέρχομαι από μία παραδοσιακά ΕΔΕΚίτικη οικογένεια και μεγάλωσα με τις αξίες και τα ιδανικά της παράταξης. Οι γονείς μου ήταν η αφηγήτρια, και εγώ επέλεξα τη διαδρομή. Ξεκίνησα από τη Μαθητική Κίνηση του Αγώνα και μετέπειτα στο φοιτητικό κίνημα και διετελέσα πρόεδρος του Αγώνα Ηνωμένου Βασιλείου. Με γοήτευε η μαχητικότητα, η αγωνιστικότητα των Αγώνων και το γεγονός ότι δεν μετρούσαμε πάντα το πόσο μεγάλοι ήμασταν, αλλά το πόσο χρήσιμοι μπορούμε να είμαστε. Πάντοτε, στους Αγώνες και στη Νεολαία, κάνουμε περισσότερη ωφέλιμη «φασαρία» από το μέγεθός μας.

Αδιαμφισβήτητα, η ΕΔΕΚ προηγήθηκε των εξελίξεων σε αρκετές περιπτώσεις, διαμόρφωσε τον δημόσιο διάλογο, και εξέφραζε τη φωνή του κάθε πατριώτη, δημοκράτη και αγωνιστή. Η ΕΔΕΚ είχε νεκρούς, είχε τραυματίες αφού πάλεψε για να έχουμε όλοι εμείς σήμερα δημοκρατία. Οι παρακαταθήκες του Βάσου Λυσσαρίδη, ο οποίος αποτελεί για μένα πηγή έμπνευσης και πρότυπο, ήταν σε αρκετές περιπτώσεις η φωνή που έδινε το ρεύμα και ακολουθούσε η κυπριακή κοινωνία, πρωτίστως σε ό,τι αφορά το Κυπριακό.

—Το αποτέλεσμα των βουλευτικών εκλογών επηρέασε την απόφασή σας να θέσετε υποψηφιότητα για την προεδρία της ΕΔΕΚ;

—Το αποτέλεσμα των εκλογών το αντιλαμβάνομαι περισσότερο ως ευθύνη παρά ως προσωπική επιτυχία. Όταν οι πολίτες σου εμπιστεύονται την ψήφο τους, ιδιαίτερα σε μία τόσο νέα ηλικία, σου αναθέτουν καθήκον. Ο κόσμος εμπιστεύθηκε μια εκπρόσωπο μιας γενιάς καθαρής, με διαφάνεια, με διάθεση να δουλέψει και αγάπη για το κόμμα.

Ήταν σίγουρα ένα μήνυμα, όχι μόνο προς εμένα, αλλά και προς την ίδια την ΕΔΕΚ. Νέα πρόσωπα στην πρώτη γραμμή, όχι απλώς ηλικιακά, αλλά νέα πολιτικά. Η απόφασή μου για τη διεκδίκηση της προεδρίας του κόμματος δεν ήταν εύκολη αλλά την έλαβα με πλήρη συνείδηση. Πρέπει η ΕΔΕΚ να αλλάξει ριζικά, πάντα με σεβασμό στην πλούσια ιστορία της, να επουλωθούν οι πληγές και επιτέλους να γυρίσουμε σελίδα. Εκτιμώ, με ταπεινότητα, ότι αυτή η νέα σελίδα επιβάλλει νέα πρόσωπα. Η Σοφία δεν διεκδικεί την προεδρία γιατί είναι η Σοφία, αλλά γιατί είναι η εκπρόσωπος αυτής της αλλαγής που τόσο πολύ αναζητά η βάση του κόμματος.

—Υπήρξε ένσταση για την υποψηφιότητά σας για την προεδρία. Τι μήνυμα στέλνει αυτό για το εσωτερικό της ΕΔΕΚ;

—Ήταν ένα γεγονός το οποίο με προβλημάτισε αφού η συμμετοχή και η προσφορά μου στην ΕΔΕΚ και στα νεολαϊστικά κινήματα είναι γνωστή και διαχρονική. Ήταν πραγματικά στενάχωρο, αλλά και αδιανόητο, να αμφισβητεί κάποιος τα αυτονόητα — ότι είμαι μέλος του κόμματός μου, καθώς και τη συνεχή και ενεργή μου παρουσία. Περισσότερο, όμως, με στεναχώρησε γιατί η πράξη αυτή των συναγωνιστών, ενέτεινε την εσωστρέφεια που τόσο πολύ κούρασε τον κόσμο.

Η ΕΔΕΚ δεν βρίσκεται στην ώρα των αποκλεισμών. Βρίσκεται στην ώρα της επανεκκίνησης και της ελπίδας για κάτι νέο, φρέσκο και καθαρό. Βρισκόμαστε σε μια

Σοφία Χριστοδούλου, πρόεδρος Νεολαίας ΕΔΕΚ

Η ΕΔΕΚ πρέπει να αλλάξει ριζικά

Ο κόσμος εμπιστεύθηκε μια εκπρόσωπο μιας γενιάς καθαρής, με διαφάνεια, με διάθεση να δουλέψει και αγάπη για το κόμμα

«**Η Σοφία** δεν διεκδικεί την προεδρία γιατί είναι η Σοφία, αλλά γιατί είναι η εκπρόσωπος αυτής της αλλαγής που τόσο πολύ αναζητά η βάση του κόμματος», λέει στην «Κ» η Σοφία Χριστοδούλου.

Η δημοκρατία δεν φοβάται τις υποψηφιότητες

κρίσιμη στιγμή της ιστορίας μας και οι επόμενοι μήνες είναι κομβικής σημασίας, και τολμώ να πω υπαρξιακής φύσεως για το κόμμα μας. Όλη μας η ενέργεια αυτή τη στιγμή πρέπει να στραφεί στη δημιουργία και την εφαρμογή ενός σωστού πλάνου για να ανοίξουμε το κόμμα ξανά στην κοινωνία και να δώσουμε στην ΕΔΕΚ τη θέση που της αξίζει στην πολιτική σκηνή. Η βάση θέλει μια ανοικτή, ενωμένη και δυνατή ΕΔΕΚ.

—**Η νεολαία της ΕΔΕΚ, της οποίας είστε πρόεδρος, σάς υποστηρίζει σθεναρά. Πιστεύετε πως αυτό είναι ένα μήνυμα από τη νέα γενιά για αλλαγή στο κόμμα;**

—Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τη Νεολαία ΕΔΕΚ για τη στήριξη. Η ανακοίνωση δεν αφορούσε μόνο το πρόσωπό μου αλλά και την υπεράσπιση της βασικής δημοκρατικής αρχής, ότι, όποιο μέλος πληροί τις προϋποθέσεις, δικαιούται να διεκδικήσει μέχρι και την ηγεσία του κόμματος. Το μήνυμα για αλλαγή δεν είναι μήνυμα που προέρχεται μόνο από τη νέα γενιά αλλά και από τη βάση του κόμματος γενικότερα. Οφείλω να αναφέρω πως ανεξαρτήτως ηλικίας, πολλά στελέχη, ιδρυτικά, «παλαιά» ιστορικά, νέα, δήλωσαν δημόσια τη διαφωνία τους με την ένσταση αλλά και τη στήριξή τους προς την υποψηφιότητά μου. Για να έρθει πραγματική αλλαγή στο κόμμα, χρειάζονται ρηξικέλευστες τομές και μια ουσιαστική επανεκκίνηση. Τέλος, δεν είναι ζήτημα εάν κάποιος στηρίζει ή όχι την υποψηφιότητά μου. Η στήριξη ή η διαφωνία είναι δικαίωμα του κάθε μέλους της ΕΔΕΚ και είναι απολύτως σεβαστή. Αυτό που δεν μπορεί να αμφισβητείται είναι το δικαίωμα κάθε μέλους να διεκδικεί, εφόσον πληροί τις προϋποθέσεις.

Η δημοκρατία δεν φοβάται τις υποψηφιότητες

—Τι είναι αυτό που απομακρύνει τη νέα γενιά από τα κοινά και την πολιτική;

—Οι νέοι και νέες της Κύπρου δεν είμαστε αδιάφοροι προς την πολιτική. Μας ενδιαφέρει η χώρα μας, η καθημερινότητά μας και το μέλλον μας. Αυτό που έχει αλλάξει είναι η εμπιστοσύνη στους θεσμούς και στο σύστημα, ως προς το κατά πόσο μπορεί να βελτιώσουν τη ζωή μας. Δυστυχώς όμως στις μέρες μας, για διάφορους λόγους, η πολιτική συνδέθηκε με κάτι αρνητικό, ενδεχομένως με κατημερινότητα, οι νέοι που παλεύουν πλέον να επιβιώσουν, να μεγαλώσουν τις οικογένειές τους και να εξασφαλίσουν έναν αξιοπρεπή μισθό. Δεν μπορούμε να ζητάμε από τη νέα γενιά απλώς να ακολουθήσει. Πρέπει να τους εμπιστευτούμε να ηγηθούν, να προτείνουν, να διαφωνήσουν.

—**Ποιο είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα που βλέπετε σήμερα στην ΕΔΕΚ;**

—Το μεγαλύτερο πρόβλημα στην ΕΔΕΚ σήμερα είναι ότι έχει χάσει στα μάτια ενός σημαντικού μέρους της κοινωνίας το πολιτικό της στίγμα. Πέρα από τις οργανωτικές αδυναμίες, τις εσωτερικές αντιπαραθέσεις και τα άλλα προβλήματα, τα οποία σαφώς δεν μπορούν να αγνοηθούν, πιστεύω η ΕΔΕΚ πρέπει να αποκτήσει ξανά καθαρό πολιτικό λόγο, αυτονομία και να χτίσει τη χαμένη σχέση εμπιστοσύνης και επικοινωνίας με την κοινωνία. Το όραμα είναι η ΕΔΕΚ να ξαναγίνει το σοσιαλιστικό, δημοκρα-

τικό και πατριωτικό κόμμα που επιβάλλει η ιστορία της και χρειάζεται η Κύπρος.

—**Αν εκλεγείτε ποια είναι η πρώτη ουσιαστική αλλαγή που θα κάνετε άμεσα;**

—Η πρώτη ουσιαστική αλλαγή θα είναι να επιστρέψει η ΕΔΕΚ στα μέλη της. Η αποκατάσταση της δημοκρατικής λειτουργίας και της εμπιστοσύνης στο εσωτερικό του κόμματος είναι για μένα η απόλυτη προτεραιότητα. Αυτό σημαίνει πολλά πράγματα — καθάρεις και διαφανείς εσωκομματικές διαδικασίες, εξυγίανση και επικαιροποίηση του μπρβού μελών, ουσιαστική συμμετοχή της βάσης και λογοδοσία. Η ΕΔΕΚ δεν χρειάζεται μια απλή αλλαγή ηγεσίας. Χρειάζεται επαναφορά της επαφής της με τη βάση της και νέα σχέση με τα μέλη της.

—**Αν εκλεγείτε θα επιδιώξετε την επιστροφή προσώπων που διαγράφηκαν από την ΕΔΕΚ;**

—Το Έκτακτο Παγκύπριο Συνέδριο, το οποίο είναι το ανώτερο πολιτικό όργανο του κόμματος έλαβε απόφαση για το ζήτημα: την άρση όλων των διαγραφών, με εξαίρεση των ατόμων που κατήλθαν ως υποψήφιοι με άλλα κόμματα, στήριξαν δημόσια υποψηφίους άλλων κομμάτων και συμμετείχαν σε επιτελεία άλλων κομμάτων. Γι' αυτά τα άτομα, τα οποία είναι μικρός ο αριθμός, θα αποφασίσει η πενταμελής επιτροπή που ορίστηκε από το ίδιο συνέδριο. Είναι μία απόφαση την οποία σέβομαι απόλυτα και, εφόσον εκλεγώ, έχω σκοπό να εφαρμόσω.

Η δικιόνια και η εσωστρέφεια πλήγωσαν την ΕΔΕΚ, κλόνισαν την εμπιστοσύνη των πολιτών σε αυτήν και την άφησαν εκτός Βουλής. Η νέα σελίδα απαιτεί ενότητα και επιστροφή όλων όσοι ασπάζονται την ιδεολογία μας,

θέλουν να προσφέρουν και οραματίζονται μια ΕΔΕΚ σύγχρονη, σοσιαλιστική, δημοκρατική και καθαρή. Δεν αρκεί όμως η όποια επιστροφή «παλαιών» στελεχών. Η πραγματική επανεκκίνηση θα επιτευχθεί όταν η ΕΔΕΚ εμπνεύσει νέο κόσμο να την εμπιστευτεί. —**Ποιον βαραινουν οι ευθύνες για το ότι βρέθηκε εκτός Βουλής η ΕΔΕΚ;**

—Το γεγονός ότι η ΕΔΕΚ έμεινε εκτός Βουλής για πρώτη φορά στην ιστορία της είναι κάτι που δεν μπορεί να ωραιοποιηθεί ούτε να προσπεραστεί. Είναι ένα μήνυμα από την κοινωνία ότι κάτι πρέπει να αλλάξει. Πάντοτε η ευθύνη είναι συλλογική, αλλά αναπόφευκτα οι ευθύνες βαραινουν περισσότερο —και είναι απολύτως λογικό— την ηγεσία ενός κόμματος. Πρέπει να γίνει ανάληψη των ευθυνών, και να κοιτάξουμε μπροστά. Αναγνώριση των λαθών έγινε, εντοπίστηκε τι έφταιξε και είναι ώρα να δουλέψουμε για να το αλλάξουμε. Η ΕΔΕΚ δεν μπορεί απλώς να περιμένει τον κόσμο να επιστρέψει ή να την εμπιστευθεί. Πρέπει η ίδια να αλλάξει, να ξαναβρεί το πολιτικό της στίγμα, και να ανοίξει τις πόρτες της στην κοινωνία. —**Υπάρχει φόβος πως η μη εκπροσώπηση στη Βουλή μπορεί να εντείνει την εσωστρέφεια;**

—Η απουσία της ΕΔΕΚ από τη Βουλή είναι πλήγμα τόσο για το κόμμα, όσο και για την κοινωνία. Αναμφίβολα, δημιουργεί σοβαρές δυσκολίες και ακολουθούν πέντε χρόνια δύσκολα πολιτικά αλλά και οικονομικά για την ΕΔΕΚ. Υπάρχει επίγνωση της σκληρής πραγματικότητας, αλλά και μια μεγάλη ευκαιρία για μία νέα αρχή. Δεν υπάρχει άλλος χρόνος για εσωστρέφεια και άσκοπες εντάσεις. Είτε αλλάζουμε —πάντα με σεβασμό στους αγώνες του ιστορικού μας κόμματος— είτε κινδυνεύουμε να συνεχίσουμε τη σταδιακή μας συρρίκνωση.

Έχουμε πέντε χρόνια για να δουλέψουμε, να οργανωθούμε, να ανασυνταχθούμε και να επαναφέρουμε την ΕΔΕΚ στη Βουλή. Όμως, η απουσία της ΕΔΕΚ από τη Βουλή δεν σημαίνει απουσία από τους κοινωνικούς αγώνες, την παραγωγή πολιτικής και τις τοποθετήσεις μας για το Κυπριακό. Δεν βλέπω αυτά τα πέντε χρόνια ως περίοδο φόβου, αλλά ως πέντε χρόνια σκληρής δουλειάς. —**Πώς σχολιάζετε την απόφαση Νίκου Χριστοδουλίδη να αφήσει την ΕΔΕΚ εκτός Υπουργικού Συμβουλίου;**

—Η σχέση της ΕΔΕΚ με την κυβέρνηση δεν μπορεί να εξαρτάται αποκλειστικά από το αν συμμετέχει ή όχι στο Υπουργικό Συμβούλιο. Αυτό που έχει ουσία είναι κατά πόσο συμβάλλει στη διαμόρφωση του κυβερνητικού προγράμματος, και κατά πόσο υιοθετούνται οι θέσεις της, οι οποίες είναι ωφέλιμες για τον τόπο και υπηρετούν την κοινωνία. Το ζήτημα είναι η πολιτική επιρροή και η δυνατότητα να προσφέρουμε πολιτικά. Παρόλα αυτά, ήταν μία απόφαση που αδικεί την ΕΔΕΚ, αφού διαθέτει αξιόλογα και ικανά στελέχη τα οποία μπορούσαν να υπηρετήσουν από οποιοδήποτε θέση ευθύνης. Αποτελεί δεδομένο ότι η απόφαση του Προέδρου να αφήσει το κόμμα εκτός Υπουργικού, θα ληφθεί υπόψη, όπως και όλες οι πολιτικές επιλογές της κυβέρνησης, όταν η ΕΔΕΚ κληθεί να αποφασίσει τη στάση της ενόψει των επόμενων προεδρικών εκλογών.

—**Πιστεύετε ότι η ΕΔΕΚ πρέπει να αλλάξει ή να συνεχίσει με την ίδια στάση στο Κυπριακό;**

—Το Κυπριακό είναι υψίστης σημασίας για την ΕΔΕΚ και η διαχρονική προσφορά και παρουσία της στις εξελίξεις διαχρονικά είναι γνωστή. Η θέση στο Κυπριακό είναι Συνεδριακή απόφαση, βγαλμένη από τη βάση του κόμματος. Επιδιώκουμε μία λύση ευρωπαϊκών προδιαγραφών, με τις βασικές ελευθερίες των πολιτών πλήρως εξασφαλισμένες, όπως την ελευθερία διακίνησης, εγκατάστασης και πλήρη εφαρμογή των αρχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Κυπριακό είναι ένα θέμα εισβολής, συνεχιζόμενης κατοχής και παράνομου εποικισμού, και μόνο ως τέτοιο πρέπει να αντιμετωπίζεται.

Το «Ισλαμικό ΝΑΤΟ» και η Κύπρος

Τι σηματοδοτεί η «συμφωνία της Μέκκας» για την Ανατολική Μεσόγειο

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ**

Όταν στις 7 Αυγούστου, ο διάδοχος του σαουδαραβικού θρόνου, Μοχάμεντ μπιν Σαλμάν, ο Τούρκος πρόεδρος, Ταγίπ Ερντογάν και ο πρωθυπουργός του Πακιστάν, Σεχμπάζ Σαρίφ, υπέγραψαν στο παλάτι αλ Σάφα της ιερής πόλεως, για το Ισλάμ, Μέκκας, το λεγόμενο «σύμφωνο της Μέκκας» οι πηχυαίοι τίτλοι για ένα «Ισλαμικό ΝΑΤΟ» ή έναν στρατιωτικό άξονα στη Μέση Ανατολή μονοπώλησαν τις αναλύσεις και τους τίτλους των διεθνών ΜΜΕ. Δεν είναι ωστόσο μόνο μια συμμαχία στα πρότυπα των οργανισμών ασφάλειας που βασίζονται στη ρήτρα της αμοιβαίας στρατιωτικής συνδρομής που προκύπτει μεταξύ Άγκυρας-Ισλαμαμπάντ και Ριάντ, αλλά περισσότερο το σωρευτικό αποτέλεσμα των εξελίξεων στην περιοχή – όπου η συνεχιζόμενη σύγκρουση Ιράν-Ισραήλ-Τραμπ επιταχύνει εξελίξεις αλλά, κυριότερα, επαναφέρει πάγιες προσλήψεις ασφάλειας που ξεκινάνε από το μοντέλο διακυβέρνησης του Ερντογάν, περνάνε από την παραδοσιακά απολυταρχική μοναρχία των χωρών του Κόλπου και καταλήγουν στο ασιατικό υπογάστριο του συστήματος των χωρών ΜΕΝΑ, μέχρι την προέκταση δηλαδή του Ινδικού Ωκεανού. Η συμφωνία της Μέκκας επαναφέρει την τριαδική/τριμερή φύση της συνεργασίας κρατών της περιοχής, τα «απόνερα» της οποίας φτάνουν μέχρι την Ανατολική Μεσόγειο. Τι σηματοδοτεί όμως στην ουσία; Και πώς μπορεί να ιδωθεί από τη Λευκωσία;

Η μεγάλη εικόνα

Τουρκία - Σαουδική Αραβία και Πακιστάν δεν πρέπει να εκπλησ-

σει ότι προχωρούν στη συστηματικοποίηση της αμυντικής τους συνεργασίας, με ρήτρα μάλιστα αμοιβαίας συνδρομής, σε περίπτωση που δεχτούν εξωτερική επίθεση. Για δεκαετίες οι επιμέρους σχέσεις Τουρκίας-Σαουδικής Αραβίας, Πακιστάν-Τουρκίας και Πακιστάν-Σαουδικής Αραβίας κινούνταν σε εξαιρετικό επίπεδο αναφορικά με τη συνεργασία σε τομείς άμυνας και ασφάλειας. Ιδίως η σχέση Πακιστάν-Σαουδικής Αραβίας (στρατιωτικές δυνάμεις του Πακιστάν και πακιστανική αεροπορία συχνά μετασταθμεύουν στο βασίλειο του Κόλπου) τον περασμένο Δεκέμβριο, του 2025, επισφραγίστηκε με ακόμη μια προέκταση διμερούς συμφωνίας αμυντικής συνεργασίας που αποτελεί, στην ουσία, τον προπομπό της ένταξης και της Τουρκίας στο σύμφωνο της Μέκκας. Ωστόσο, αυτό που επιτάχυνε τις εξελίξεις για να δημιουργηθεί η

Η Λευκωσία παρακολουθεί στενά αν η προσέγγιση Ριάντ-Άγκυρας επηρεάσει την παραδοσιακά ουδέτερη ή θετική στάση που διατηρούν οι χώρες του Κόλπου απέναντι στα ψηφίσματα του ΟΗΕ για την Κύπρο.

τριμερής αμυντική συμφωνία είναι φυσικά το Ιράν. Το Ιράν που όχι μόνο έπληξε απευθείας τη Σαουδική Αραβία στον τελευταίο γύρο αναμετρήσεων (πλήγματα με νεκρούς και τραυματίες και επί εγκαταστάσεων κρίσιμων ενεργειακών υποδομών όπως η Aramco) αλλά και που εδώ και μια δεκαετία βρίσκεται σε απευθείας σύγκρουση –δια αντιπρο-

σώπων– μαζί της με φόντο τον συνεχιζόμενο πόλεμο στην Υεμένη, όπου το Ριάντ εμπλέκεται υπέρ των σουνιτικών φυλών που πολεμούν με τους Χούθι για πάρα πολλές δεκαετίες, από την εποχή του διαχωρισμού της χώρας σε βόρειο και νότιο Υεμένη. Η συμφωνία της Μέκκας δείχνει να κινείται γεωπολιτικά εντός του λεγόμενου αραβομουσουλμανικού κόσμου φέρνοντας τρεις δυναμικές:

- 1) Την προοπτική** ένταξης και άλλων χωρών της περιοχής, όπως τα ΗΑΕ και η Αίγυπτος και υπό προϋποθέσεις η Συρία, αργότερα,
- 2) Τη δημιουργία** μιας περιφερειακής δυναμικής ολοκληρωσης χωρών σε θέματα άμυνας και εξοπλιστικής συνεργασίας και
- 3) Την εμφάνιση** ενός αντι-σιιτικού άξονα που θα πιέσει περισσότερο, στην περιοχή, το Ιράν και το οποίο κοιτάζει και την αυ-

ξηση του αποτυπώματος επιρροής της Ινδίας στα πλαίσια του διαδρόμου IMEC.

Η θέα από τη Λευκωσία

Η Λευκωσία βλέπει το σύμφωνο της Μέκκας με συγκρατημένη ματιά αλλά ασφαλώς ψύχραιμα. Για την Κυπριακή Δημοκρατία προτεραιότητα αποτελεί το αν μια τέτοια στενού τύπου αμυντική συνεργασία θα επηρέαζε τη Σαουδική Αραβία στο πλαίσιο του Οργανισμού Ισλαμικής Συνεργασίας, όπου κορυφαία προτεραιότητα για τη Λευκωσία αποτελεί η μη αναγνώριση της αποσχιστικής οντότητας της λεγόμενης ΤΔΒΚ. Έμπειροι παρατηρητές πάντως επισημαίνουν στην «Κ» πως η τρέχουσα συμφωνία δεν θα επηρεάσει καταλυτικά την Κύπρο στον εν λόγω τομέα δεδομένου πως η σχέση Λευκωσίας-Ριάντ παραμένει σε εξαιρετικό, διμε-

ρως, επίπεδο και επιπλέον σταθμίζεται στρατηγικά και από τους Σαουδάραβες. Η Λευκωσία παρακολουθεί στενά αν η προσέγγιση Ριάντ-Άγκυρας επηρεάσει την παραδοσιακά ουδέτερη ή θετική στάση που διατηρούν οι χώρες του Κόλπου απέναντι στα ψηφίσματα του ΟΗΕ για την Κύπρο, ενώ κινείται και σε ενεργητικό επίπεδο, διπλωματίας, προκειμένου να προκαταλάβει μια πιθανή αλλαγή στάσης. Από εκεί και πέρα η Λευκωσία παρακολουθεί τη δυναμική των εξελίξεων και ιδίως το αν η Αίγυπτος θα ενταχθεί στη νέα «συμμαχία» δεδομένου πως Άγκυρα με Κάιρο βρίσκονται σε διαδικασία rapprochement και την επομένη της υπογραφής της συνθήκης η Τουρκία έστειλε σχετικά σινιάλα προς τον Σίσι –δεδομένης και της πρόσφατης επίθεσης με drone στο τερματικό της Νταμέτα, επίθεση που ήδη αιγυπτιακά ΜΜΕ αποδίδουν στο Ιράν.

Η επόμενη μέρα

Για να αντισταθμίσει αυτές τις πιέσεις, η Κυπριακή Δημοκρατία κινείται δραστήρια στο διπλωματικό πεδίο, με την εμβάθυνση των Τριμερών Σχημάτων: Ενισχύει τις στρατηγικές της σχέσεις με την Ινδία (τον κύριο γεωπολιτικό αντίπαλο του Πακιστάν), το Ισραήλ και την Αίγυπτο, με τη διατήρηση Διαύλων με το Ριάντ. Η Λευκωσία (σε συντονισμό με την Αθήνα) επενδύει συστηματικά στις διμερείς σχέσεις με τη Σαουδική Αραβία και τα ΗΑΕ, προκειμένου να αποτρέψει την πλήρη ευθυγράμμιση των αραβικών κρατών με τις τουρκικές επιδιώξεις στο Κυπριακό και με εμβάθυνση των αμυντικών σχέσεων με την Ουάσιγκτον και Ευρωπαίους εταίρους (π.χ. Γαλλία).

Η κοινή αμυντική συμφωνία Σ. Αραβίας-Τουρκίας και Πακιστάν έχει προεκτάσεις που αγγίζουν μέχρι και το γεωπολιτικό αποτύπωμα της Ανατολικής Μεσογείου.

agenda.cy

OCTOBER 14

AI

digital agenda

CYPRUS SUMMIT

WARS

Challenging the balance of power
LIFE WORK COUNTRY REGION

DON'T MISS OUT,
EARLY BIRD TICKETS ARE
AVAILABLE NOW!

NICOSIA MUNICIPAL THEATRE

POWERED BY

Bank of Cyprus

ΚΟΙΝΟ ΚΥΠΡΩΝ

cyta

ORGANISERS

KATHIMERINI

V+O CYPRUS
SECNewgate

Η δύσκολη σχέση Χριστοδουλίδη - ΔΗΣΥ

Σε αναζήτηση ισορροπιών η Πινδάρου και στο επίκεντρο η «εποικοδομητική αντιπολίτευση»

Της **ΡΑΦΑΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ**

Όταν το 2023 ο Νίκος Χριστοδουλίδης αποφάσισε να θέσει ανεξάρτητη υποψηφιότητα για τις προεδρικές εκλογές, ερχόμενος σε αντίθεση με την υποψηφιότητα του τότε προέδρου του ΔΗΣΥ, Αβέρωφ Νεοφύτου, προδιέγραφε τη σχέση που θα είχε έκτοτε με το κόμμα. Όπως ήταν αναμενόμενο, οι άλλοτε καλές σχέσεις των δύο πλευρών φθάρηκαν, σε σημείο που οι συγκρούσεις τους σε αρκετές περιπτώσεις εμφανίζονται εντονότερες ακόμη και από εκείνες του ΑΚΕΛ με τον ΔΗΣΥ ή την κυβέρνηση. Σε ορισμένες περιπτώσεις, βεβαίως, οι αντιπαράθεσεις αυτές θα μπορούσαν να

Ο όρος «εποικοδομητική αντιπολίτευση» που χρησιμοποίησε ο ΔΗΣΥ για να δώσει το στίγμα της διαδρομής που θα ακολουθήσει ως κόμμα της αντιπολίτευσης, δεν ήταν καθόλου τυχαίος.

ερμηνευθούν ως επικοινωνιακές κινήσεις ή ως «αναγκαστικές» αντιδράσεις από πλευράς ΔΗΣΥ, με σκοπό να διατηρηθούν οι ισορροπίες στο εσωτερικό και στη βάση του κόμματος. Άλλωστε, ο όρος «εποικοδομητική αντιπολίτευση» που χρησιμοποίησε ο ΔΗΣΥ για να δώσει το στίγμα της διαδρομής που θα ακολουθήσει ως κόμμα της αντιπολίτευσης, δεν ήταν καθόλου τυχαίος.

Αν αναλογιστεί κανείς πως ο Νίκος Χριστοδουλίδης προέρχεται πολιτικά από τον ΔΗΣΥ αλ-

λά υπήρξε και στενός συνεργάτης και πολιτικό τέκνο του Νίκου Αναστασιάδη, δίπλα στον οποίο υπηρέτησε ως διευθυντής του Διπλωματικού Γραφείου του Προέδρου, ως κυβερνητικός εκπρόσωπος αλλά και ως υπουργός Εξωτερικών κατά τη δεκαετή θητεία του κ. Αναστασιάδη, γίνεται αντιληπτό πως δημιουργείται μια δυσκολία στο να υπάρξουν ειλικρινείς και όχι προσχηματικές διαφωνίες μεταξύ τους. Ο όρος «εποικοδομητική αντιπολίτευση», λοιπόν, φαίνεται πως επιλέχθηκε

πολύ προσεκτικά για να αποτυπώσει αυτή την ιδιαιτερότητα, καθώς στον ΔΗΣΥ γνωρίζουν πως τα θέματα που ταυτίζονται με τον Πρόεδρο είναι πολύ περισσότερα από αυτά που τους βρίσκουν αντίθετους.

Η στάση Καρούσου και η «σιωπή» ΔΗΣΥ

Η αναστάτωση που προκάλεσε η διαρροή των ονομάτων που πιθανολογείτο πως θα αποτελούσαν το νέο κυβερνητικό σχήμα

και τις πληροφορίες που ήθελαν τον Πρόεδρο να προσεγγίζει πρόσωπα από τον ΔΗΣΥ για υπουργοποίηση, έφερε εκ νέου στο προσκήνιο τη λογική της «εποικοδομητικής αντιπολίτευσης». Παρόλο που ο αντιπρόεδρος του κόμματος, Γιάννης Καρούσος, εμφανίστηκε ιδιαίτερα έντονος, με τον ίδιο να στέλνει το μήνυμα στον Πρόεδρο να αφήσει ήσυχο τον ΔΗΣΥ, δεν υπήρξε αντίστοιχη προσέγγιση του θέματος από πλευράς Πινδάρου. Αναφερόμενος στην «εποικοδομητική αντι-

Παρόλο που ο αντιπρόεδρος του ΔΗΣΥ, Γιάννης Καρούσος, εμφανίστηκε ιδιαίτερα έντονος, με τον ίδιο να στέλνει το μήνυμα στον Πρόεδρο να αφήσει ήσυχο τον ΔΗΣΥ, δεν υπήρξε αντίστοιχη προσέγγιση του θέματος από πλευράς Πινδάρου.

Σενάρια πολιτικής επαναπροσέγγισης

Την ίδια ώρα, οι αναφορές του πως σε πολλά θέματα δεν βλέπει πού υπάρχει διαφωνία με τον ΔΗΣΥ και πως το κόμμα «ταυτίζεται απολύτως με το έργο που υλοποιεί η κυβέρνηση», δεν μπορούν να θεωρηθούν επουσιώδεις. Άλλωστε, ερωτηθείς για το σενάριο πολιτικής επαναπροσέγγισης Χριστοδουλίδη – ΔΗΣΥ, ο ΠτΔ ανέφερε στην «Κ» πως δεν κλείνει την πόρτα, σημειώνοντας χαρακτηριστικά ότι, «όποιος ασπάζεται τις πολιτικές μας μπορεί να συμμετάσχει στην κυβέρνηση» και πως θα ήταν χαρούμενος να συμμετάσχει στην κυβέρνηση ο Δημοκρατικός Συναγερμός, σημειώνοντας ωστόσο ότι σέβεται τη συνεδριακή απόφαση του κόμματος για το εν λόγω θέμα.

Αυτό που φαίνεται να προκαλεί προβληματισμό στον ΔΗΣΥ και ιδιαίτερα όσο πλησιάζουν οι Προεδρικές του 2028, είναι το γεγονός πως όχι μόνο ο κ. Χριστοδουλίδης δεν απαρνιέται την πο-

λιτική του ταυτότητα αλλά ούτε πολλοί εντός του κόμματος. Ενώ, ερωτηματικό παραμένει και το πώς θα κινηθούν οι ψηφοφόροι του κόμματος, οι οποίοι το 2023 στήριξαν την υποψηφιότητά του.

Το κλίμα αυτό ενισχύεται και από τις δηλώσεις του πρώην βουλευτή του κόμματος, Νίκου Τορνταρίτη, πως αισθάνεται 100% δικαιωμένος για τη στήριξη του προς τον Νίκο Χριστοδουλίδη, αλλά και πως δεν μπορεί να αποκλειστεί ούτε ο εν ενεργεία Πρόεδρος από το κάδρο του ΔΗΣΥ για το 2028, στην εκπομπή «25 λεπτά» στον Άλφα και στον «Ρεπόρτερ» αντίστοιχα. Δηλώσεις που δείχνουν πως, παρά την επιλογή του το 2023 να κινηθεί εναντίον της επίσημης απόφασης του κόμματος, υπάρχουν φωνές που τάσσονται κατά του πρόωρου αποκλεισμού του. Υπενθυμίζουμε πως σε συνέντευξή του στην «Κ» τον Νοέμβριο του 2023, ο κ. Τορνταρίτης ερωτηθείς αν στο μέλλον μπορεί να

Η δημιουργία και στελέχωση του Συμβουλίου Παρακολούθησης Κυβερνητικού Έργου, το λεγόμενο «Σκιώδες Υπουργικό», δεν μπορεί να ιδωθεί μόνο ως ένας μηχανισμός ελέγχου της κυβέρνησης.

δημιουργηθούν συνθήκες που να επιτρέπουν ένταξη ΔΗΣΥ στην κυβέρνηση Χριστοδουλίδης, τόνιζε πως, «στην πολιτική ποτέ δεν λες ποτέ». Ταυτόχρονα, η δημιουργία και στελέχωση του Συμβουλίου Παρακολούθησης Κυβερνητικού Έργου, το λεγόμενο «Σκιώδες Υπουργικό», δεν μπορεί να ιδωθεί μόνο ως ένας μηχανισμός ελέγχου της κυβέρνησης. Αποτελεί μια προσπάθεια να οργανώσει στελέχη και υποψήφιους με τον ΔΗΣΥ στις βουλευτικές εκλογές του Μαΐου, αναθέτοντάς τους συγκεκριμένα καρτοφυλάκια αλλά και μια προσπάθεια προετοιμασίας ενός κόμματος που διαμνύνει πως θα επιδιώξει να διεκδικήσει την Προεδρία. Τα σενάρια για μια πιθανή συγκυβέρνηση ΔΗΣΥ - Νίκου Χριστοδουλίδη δεν επιβεβαιώθηκαν ποτέ, ενώ το ποσοστό των βουλευτικών δεν άφησε και πολλά περιθώρια αμφισβήτησης πως το κόμμα μπορεί να κατέβει με δικό του υποψήφιο στις εκλογές. Την

ίδια ώρα οι εσωκομματικές ισορροπίες θα κριθούν και από το ποια πρόσωπα θα διεκδικήσουν το χρίσμα του κόμματος για το 2028, κάτι που ίσως δημιουργήσει κύματα εσωστρέφειας. Το δεδομένο είναι ότι οι κινήσεις των κομμάτων, αλλά και του Προέδρου, αρχίζουν να διαμορφώνουν το τοπίο ενόψει των Προεδρικών.

Στο κάδρο οι Προεδρικές

Με φόντο πλέον τις προεδρικές εκλογές του 2028, με τον Πρόεδρο να διαμνύνει πως δεν έχει αποφασίσει ακόμα αν θα διεκδικήσει εκ νέου την Προεδρία, τον ΔΗΣΥ να θέλει να καταστήσει σαφές πως θα κατέλθει με δικό του υποψήφιο και τα υπόλοιπα κόμματα να μην έχουν ανοίξει ακόμη τα χαρτιά τους, το πολιτικό σκηνικό παραμένει ρευστό.

Το ερώτημα που δημιουργείται είναι εάν θα δούμε έναν ΔΗΣΥ να στήριζει πλήρως την υποψηφιό-

τητα του δικού του υποψήφιου, ή εάν θα υπάρξουν δύο στρατόπεδα, με το ένα να στήριζει, δεδομένου πως θα είναι υποψήφιος, τον Νίκο Χριστοδουλίδη. Την ίδια ώρα, η στήριξη των συγκυβερνώντων κομμάτων, δηλαδή του ΔΗΚΟ, της ΔΗΠΑ, της ΕΔΕΚ προς τον Πρόεδρο δεν μπορεί να θεωρηθεί δεδομένη, καθώς η δαμόκλειος σπάθη κρέμεται συνεχώς πάνω από τη σχέση τους και οι πολιτικές ισορροπίες μπορεί να αλλάξουν μέχρι το 2028. Οι ισορροπίες που θα διατηρηθούν ή θα αλλάξουν εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις αποφάσεις και τις συνεργασίες που ενδέχεται να υπάρξουν μέχρι τότε. Πάντως, οι πρώτες ενδείξεις άρρισαν να διαμορφώνονται από τα όσα εκτυλίχθηκαν κατά τη διαδικασία εκλογής προέδρου της Βουλής, το παρασκήνιο πίσω από τον πολυαναμενόμενο και πολυσυζητημένο ανασχηματισμό, αλλά και τις κατά καιρούς δηλώσεις των πολιτικών προσώπων.

DUOMAX

ΠΑΡΑΚΕΤΑΜΟΛΗ 500mg + ΙΒΟΥΠΡΟΦΑΙΝΗ 150mg

ΔΙΠΛΗ αντιμετώπιση του πόνου

ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ανακούφιση

Κατηγορία τραπεζών	Μερίδιο ενεργ.	Κεφ. Επάρκεια	ΜΕΔ	Κάλυψη	Δάνεια/ενεργ.
Δημόσια ελεγχόμενες	17,2%	16,81%	0,56%	95,0%	38,5%
Τοπικές ιδιωτικές	41,5%	14,73%	4,64%	56,2%	49,8%
Υποκαταστήματα	41,3%	23,97%	1,03%	90,9%	32,8%
Σύνολο		19,45%	2,78%	61,8%	40,8%

Διάρκεια, τέλος 2025	Μερίδιο
Καταθέσεις όψεως	28,9%
Καταθέσεις ενός μήνα	42,2%
Καταθέσεις τριών μηνών	21,1%
Καταθέσεις έξι μηνών και έτους	7,8%
Εξυπηρετούμενα δάνεια ≤1 έτος	33,4%
Εξυπηρετούμενα δάνεια >1 έτος	66,6%

Στοιχείο	ΤΛ δισ.	Σημείωση
Εξυπηρετούμενα δάνεια προς «δημόσιο»	22,99	10,86% δανείων και 4,40% ενεργητικού
«Επίσημες» καταθέσεις	28,99	7,34% καταθέσεων και 5,54% ενεργητικού
Ομόλογα «Αναπτυξιακής Τράπεζας»	8,42	1,48% ενεργητικού
«Λοιποί τίτλοι»	78,12	13,73% ενεργητικού

Του ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΣΙΑΝΗ

Το τραπεζικό σύστημα στα Κατε-
χόμενα έχει περάσει μέσα από
σημαντικές αλλαγές τα τελευταία
χρόνια, κυρίως ως προς τον ρόλο
των ρυθμιστικών και εποπτικών
πλαισίων του. Την ίδια ώρα, η
εξάρτηση από το «δημόσιο» έχει
μειωθεί, ή τουλάχιστον έχει αλ-
λάξει μορφή, ενώ κεντρικό στοι-
χείο όλων των δεδομένων είναι,
πλέον, ο πληθωρισμός ο οποίος,
παρά την αποκλιμάκωσή του, συ-
νεχίζει να καλπάζει με ρυθμούς
άνω του 30%.

Το σύστημα στο σύνολό του
κινείται με ενεργητικά της τάξης
των 569,2 δισ. τουρκικών λιρών
(10,7 δισ. ευρώ) που αντιστοιχεί
περίπου στο 170% του ΑΕΠ των
Κατεχομένων. Το σύστημα δια-
τηρεί ανθεκτικούς δείκτες κεφα-
λαιακής επάρκειας 20,52% (με
εποπτικό όριο το ελάχιστο 10%),
ενώ τα ΜΕΔ ανέρχονται σε μό-
λις 2,56%.

Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί
πως υπάρχει σημαντική διαφορο-
ποίηση μεταξύ των τοπικών τραπε-
ζών, των «κρατικών» τραπεζών
και των τραπεζών που λειτουργού-
ν ως υποκαταστήματα ξένων
(κυρίως τουρκικών) οίκων. Για
παράδειγμα, τα ΜΕΔ στις τοπικές
τράπεζες βρίσκονται ψηλότερα,
στα 4,64%, ενώ και η κατανομή
των δανειακών χαρτοφυλακίων
είναι σημαντικά διαφοροποιημέ-
νη. Τα υποκαταστήματα ξένων
τραπεζών δείχνουν υψηλότερη
επάρκεια σε όλους τους δείκτες,
αποτελούν, ουσιαστικά, και έμ-
μεση εγγύηση του συνολικού συ-
στήματος, αφού οι μπτρικές τους
είναι σε θέση να απορροφήσουν
δυσνητικούς κραδασμούς χωρίς
την ανάγκη επιπλέον κεφαλαίων.

Σημαντικό σημείο ανησυχί-
ας πρέπει να είναι η εξάρτηση
του συστήματος από δάνεια σε
ξένο νόμισμα, τα οποία αποτε-
λούν τον όγκο των πιστώσεων
(73,3%), ενώ και οι καταθέσεις
σε ξένο νόμισμα κινήθηκαν στα
πιο πρόσφατα στοιχεία, κοντά
στο 66%. Η εξάρτηση από ξένο
νόμισμα φαίνεται πως αποτελεί
ένα μέσο διαχείρισης του υψηλού
πληθωρισμού. Ωστόσο, η εξάρτη-
ση αυτή δημιουργεί σημαντικές
ευαλωτότητες, αφού η συνεχής
υποχώρηση της τουρκικής λίρας
διαβρώνει την ικανότητα απο-
πληρωμής των δανειοληπτών και
την ποιότητα των χαρτοφυλακί-
ων γενικότερα.

Σε κάθε περίπτωση, μια ανάλυ-
ση των ΜΕΔ, τα οποία παρα-
μένουν σε απόλυτα διαχείριση
επίπεδα στο παρόν στάδιο, δεί-
χνει πως, όπως και στους άλλους
δείκτες, υπάρχει σημαντική δι-
αφοροποίηση μεταξύ των δια-
φόρων κατηγοριών. Το 1/5 των
ΜΕΔ προέρχεται από τις κατα-
σκευές, με τον τουρισμό να «ευ-
θύνεται» για άλλο ένα 10%. Κατά
πάσα πιθανότητα, οι κυριότερες
πιέσεις αφορούν, όχι τόσο στους
ρυθμούς ανάπτυξης, όσο στην
ασυμμετρία μεταξύ εισοδημάτων
σε τουρκική λίρα από τη μια, και
υποχρεώσεων σε ξένο νόμισμα
από την άλλη.

Ακόμα πιο σημαντική αδυνα-
μία είναι το γεγονός ότι ένα υψη-
λό ποσοστό, περίπου 71% των
καταθέσεων είναι βραχυπρόθε-
σμες (όψεως ή έως έναν μήνα),
την ώρα που τα 2/3 των δανείων
έχουν διάρκεια άνω του έτους. Η
ασυμμετρία ληκτότητας (βραχυ-
πρόθεσμες υποχρεώσεις και με-
σοπρόθεσμα ενεργητικά) απο-
τελεί σημαντική τρωτότητα του
συστήματος.

Το σύστημα καταγράφει ρα-

γδαία πιστωτική επέκταση, με
κάπως πιο αργή αύξηση των κα-
ταθέσεων τους τελευταίους 12
μήνες. Οι ονομαστικές πιστώσεις
αυξήθηκαν κατά 44,5% σε σχέση
με τον περασμένο Ιούνιο και οι
καταθέσεις κατά 33,2%. Ωστό-
σο, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη
ο υψηλός πληθωρισμός, ο οποί-
ος «περιορίζεται» στο 34% περί-
που το τελευταίο διάστημα, ενώ
έφτασε μέχρι και το 94% τους
προηγούμενους μήνες. Σε πραγ-
ματικά νούμερα –λαμβάνοντας
υπόψη και τον πληθωρισμό– η
πιστωτική επέκταση κινείται κοι-
ντά στο 4,4%, ενώ οι καταθέσεις
καταγράφουν μείωση κατά 4,2%.
Έτσι, η υψηλή εικονική ρευστό-
τητα φαίνεται πως διαβρώνεται
σταδιακά από τις επιδράσεις του
πληθωρισμού.

Πάντως, η δομή χρηματοδό-
τησης φαίνεται πως είναι συ-
ντηρητική, με τις καταθέσεις να
χρηματοδοτούν περίπου τα 3/4
του ενεργητικού. Ταυτόχρονα, ο
λόγος δανείων προς καταθέσεις
είναι μόλις 57,4%. Η υψηλή αυ-
τή ρευστότητα συμβάλλει στην
ανθεκτικότητα του συστήματος.
Ωστόσο, τα μεγάλα ερωτήματα
σε σχέση με τους κινδύνους λη-
κτότητας και την εξάρτηση στο
ξένο νόμισμα, σε συνδυασμό και
με την υψηλή συγκέντρωση, πα-
ραμένουν σημαντικά.

Πιστώσεις και καταθέσεις

Παρά τις επιδράσεις του πλη-
θωρισμού, πάντως, οι πιστώσεις
συνεχίζουν να κινούνται σε θετι-
κό έδαφος, έστω κι αν αυτό είναι
σημαντικά βραδύτερο από εκείνο

που καταγράφουν τα ονομαστικά
στοιχεία. Παρομοίως, η ρευστό-
τητα παραμένει ικανοποιητική,
αλλά με σημαντικά ερωτήματα σε
σχέση, όχι μόνο με τη συνέχιση
της εισροής καταθέσεων, αλλά
και σε σχέση με την κατανομή
τους σε ξένο νόμισμα.

Οι ίδιες οι πιστώσεις, πάντως,
έχουν επίσης αρκετό ενδιαφέ-
ρον: Τα επιχειρηματικά δάνεια
αποτελούν το 71% περίπου των
δανείων, γεγονός που εγείρει και
το ερώτημα σε ποιο βαθμό αυ-
τή η μόχλευση αφορά σε επεν-
δύσεις ή σε τρέχουσες ανάγκες.
Η απάντηση δεν εντοπίζεται με
ασφάλεια μέσα από τα διαθέσιμα
στοιχεία. Η καταναλωτική πίστη
είναι επίσης αρκετά υψηλή για να
αποτελεί σημείο αναφοράς, στο
18% του συνόλου των πιστώσε-
ων, γεγονός που επίσης εγείρει
ερωτήματα σε σχέση με την ει-
κόνα των νοικοκυριών.

Το κυριότερο ερώτημα, επομέ-
ως, είναι κατά πόσο οι πιστώσεις
αφορούν σε παραγωγικές μοχλεύ-
σεις ή αν στηρίζουν κυρίως την
εγχώρια ζήτηση. Αν ισχύει κυρίως
το δεύτερο, τότε είναι σαφές πως
υφίσταται σημαντική μακροοικο-
νομική αδυναμία.

Όπως έχει σημειωθεί, σημα-
ντικό στοιχείο που αξίζει παρακο-
λουθήσης, είναι η δομή, όχι μόνο
των πιστώσεων αλλά και των κα-
ταθέσεων. Η ασυμμετρία μεταξύ
καταθέσεων και πιστώσεων απο-
τελεί το δεύτερο μεγάλο ζήτημα,
μετά την ασυμμετρία στο νόμι-
σμα. Τονίζεται πως οι πιστώσεις
σε ξένο νόμισμα (κυρίως ευρώ και
σε λιγότερο βαθμό, δολάρια), δη-

μιουργούν μια αδυναμία λόγω του
υψηλού πληθωρισμού: Οι δανειο-
λήπτες πληρώνονται σε λίρες και
χρωστούν σε ευρώ (ή δολάριο).
Έτσι, τα έσοδά τους διαβρώνον-
ται σε σχέση με το χρέος τους
καθώς η λίρα υποχωρεί, γεγονός
που τους καθιστά ευάλωτους.

Παρομοίως, η ασυμμετρία από
την οπτική πλευρά των τραπε-
ζών, είναι πως, ενώ οι καταθέσεις
τους είναι βραχυπρόθεσμες, και
επομένως μπορεί ο καταθέτης να
τι απαιτήσει ανά πάσα στιγμή,
τα ενεργητικά τους είναι μακρο-
πρόθεσμα. Έτσι, σε περίπτωση
κατά την οποία οι καταθέτες θα
απαιτήσουν, εν μέσω κάποιας
ανησυχίας, τα χρήματά τους, οι
τράπεζες μπορεί να δουν διάβρω-
ση της ρευστότητάς τους, και κά-
τω από κάποιες συνθήκες και δι-
άβρωση επίσης των κεφαλαίων
τους. Οι καταθέσεις (υποχρεώσεις
των τραπεζών) μέχρι ένα μήνα,
βρίσκονται λίγο υψηλότερα του
70% των συνολικών καταθέσε-
ων, κάτι που είναι λογικό εν μέ-
σω πληθωριστικών πιέσεων. Την
ίδια ώρα, όμως, τα δάνεια με λή-
ξη περισσότερο από ένα χρόνο,
αποτελούν το 66% του συνόλου.

Με βάση τα πιο πάνω, τα θε-
τικά εποπτικά και ποιοτικά στοι-
χεία του συστήματος ενδεχομέ-
ως να αποκρύβουν σημαντικές
αδυναμίες. Επομένως, η υψηλή
κεφαλαιακή επάρκεια (20,52%),
η υψηλή απόδοση ενεργητικού
(περίπου 6%), η απόδοση ιδίων
κεφαλαίων (53%) ή το υψηλό επι-
τοκιακό περιθώριο (8,63%), δεί-
χνουν εκ πρώτης όψεως πως το
σύστημα είναι σε θέση να απορ-

ροφήσει ζημιές σε κάποιο επει-
σόδιο, αλλά είναι στρεβλωμένα
από το μέγεθος, την κατανομή
και τον πληθωρισμό.

Η σχέση με το «δημόσιο»

Η μεγάλη έκθεση των τραπε-
ζών σε έναν δημοσιονομικά ευά-
λωτο «δημόσιο τομέα», έχει βελ-
τιωθεί σημαντικά τα τελευταία
χρόνια. Η παλαιότερη εικόνα,
με την οποία ο επίσημος φορέ-
ας προχωρούσε σε εκτενή άμεσο
δανεισμό ο οποίος δεν αποπλη-
ρωνόταν, αλλά τα δάνεια ανα-
νεώνονταν με χρηματοδότηση
από την Άγκυρα, φαίνεται πως
έχει βελτιωθεί. Εξάφαιση αποτε-
λούν οι «μικρατικοί» και τοπι-
κοί φορείς, των οποίων όμως το
απόλυτο μέγεθος είναι σχετικά
περιορισμένο και επομένως δι-
αχειρίσιμο.

Σε κάθε περίπτωση, ξεκάθαρη
εικόνα δεν υπάρχει σε βαθμό που
να επιτρέπει απόλυτα ασφαλή συ-
μπεράσματα, πέρα από ορισμένες
διαπιστώσεις.

Για παράδειγμα, οι άμεσες πι-
στώσεις προς το «κράτος» δεν
είναι ιδιαίτερα υψηλές και περι-
ορίζονται περίπου στο 10% των
δανείων, σαφώς λιγότερα από ό,τι
τα προηγούμενα χρόνια. Από την
άλλη, οι καταθέσεις του «δημοσί-
ου» αποτελούν σημαντική πηγή
ρευστότητας. Σημαντική παρά-
μετρος της σχέσης, είναι επίσης
τα γραμμάτια DiBS, και τα ομόλο-
γα της λεγόμενης Αναπτυξιακής
Τράπεζας. Υφίσταται, όμως, μια
μεγάλη κατηγορία, «Λοιποί Τίτ-
λοι» για τα οποία δεν διευκρινί-
ζονται λεπτομέρειες.

Γενικότερα, η ευρύτερη με-
τρήσιμη διασύνδεση του «δημό-
σιου» τομέα με το τραπεζικό σύ-
στημα φαίνεται διαχειρίσιμη. Η
σχετική βιβλιογραφία προσειδο-
ποιεί πως υφίστανται ποιοτικές
αδυναμίες, πολιτική παρέμβαση
και φτωχή διακυβέρνηση στις
τράπεζες που ελέγχονται από τις
αρχές. Ωστόσο, υφίστανται επί-
σης ενδείξεις πως η εικόνα έχει
βελτιωθεί. Οι ενδείξεις περιλαμ-
βάνουν νέες νομοθεσίες, αλλά
κυρίως νέες εγκυκλίους που αφο-
ρούν στα μεγάλα ανοίγματα, στην
ανεξαρτησία εσωτερικού ελέγχου
και στην εταιρική διακυβέρνηση.
Καταγράφονται επίσης εποπτικές
κυρώσεις, που δείχνουν πως συ-
νεχίζεται μια προσπάθεια για βελ-
τίωση του συστήματος. Ωστόσο,
παραμένουν πολλά ακόμα ερω-
τηματικά, τόσο για την ποιότη-
τα των στοιχείων (ιδίως για τις
τράπεζες που ελέγχονται από τις
αρχές) όσο και για την κατανο-
μή πίσω από τους μέσους συνo-
λικούς δείκτες του συστήματος.

Τελικά, η εκ πρώτης όψεως ει-
κόνα δείχνει ένα σύστημα που εί-
ναι σταθερό, κερδοφόρο και καλά
κεφαλαιοποιημένο, με τη δυνα-
τότητα να απορροφήσει κραδα-
σμούς και επιδείνωση των ΜΕΔ.

Πίσω όμως από αυτή την εικό-
να, η συνεχιζόμενη διολίσθηση
της τουρκικής λίρας, μια δυνα-
μική απώλεια εμπιστοσύνης και
αυξημένες μακροοικονομικές πι-
έσεις στην ευρύτερη οικονομία,
μπορεί να δοκιμάσουν το σύστη-
μα σε μεγάλο βαθμό, με πιο ευά-
λωτες τις τοπικές τράπεζες. Τόσο
οι ακαδημαϊκές αναλύσεις, όσο
και η ανάλυση της Παγκόσμιας
Τράπεζας συγκλίνουν προς αυτή
την ανησυχία, συμπεραίνοντας
πως ναι, μεν, το σύστημα είναι
στο σύνολό του ανθεκτικό, αλλά
εμπεριέχει αρκετή αδιαφάνεια
και υψηλούς κινδύνους, ενώ και
μεταξύ των τραπεζικών ιδρυμά-
των δεν εκπέμπουν όλα την ίδια
ποιότητα υγείας.

5+1
ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΩΝ
ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΩΝ

Η συνεχιζόμενη διολίσθηση της τουρκικής λίρας, μια δυσνητική απώλεια εμπιστοσύνης και αυξημένες μα-
κροοικονομικές πιέσεις στην ευρύτερη οικονομία, μπορεί να δοκιμάσουν το σύστημα σε μεγάλο βαθμό.

ΑμΕΑ:

Το παιδί, ο γονιός και το αμείλικτο «τι θα απογίνει στο μέλλον;»

Μια ανθρώπινη συνάντηση επιτάχυνε διαδικασίες και οδήγησε σε αποφάσεις που καλύπτουν να μεγάλο κενό που αντιμετώπιζαν οι νέοι με αναπηρία μετά την ηλικία των 22 ετών

“
Το κράτος αναγνώρισε ότι στο σύστημα υπήρχε ένα κρίσιμο κενό: η σύνδεση μεταξύ ειδικής εκπαίδευσης, κατάρτισης, απασχόλησης και φροντίδας ήταν περιορισμένη, με αποτέλεσμα σημαντικός αριθμός αποφοίτων με αναπηρίες να μην εντάσσεται στη συνέχεια ούτε σε προγράμματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ούτε στην εργασία, ούτε σε Κέντρα Ημέρας.

“
«Καμία πολιτική δεν ολοκληρώνεται την ημέρα που ανακοινώνεται», είπε κατά την παρουσίαση του Πλαισίου ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, επισημαίνοντας ότι η επιτυχία θα κριθεί από την πραγματική αξία που θα προσθέσει στη ζωή των νέων και από το κατά πόσο μια οικογένεια θα αισθανθεί μεγαλύτερη ασφάλεια για το μέλλον του παιδιού της.

Πίσω από τις λέξεις «αναπηρία», «ειδικές ανάγκες», «φροντίδα» και «συμπερίληψη» υπάρχει μια καθημερινότητα που οι περισσότεροι γνωρίζουμε ελάχιστα. Για πολλές οικογένειες, όμως, είναι η ίδια τους η ζωή. Μια ζωή απαιτητική, με μικρές και μεγάλες μάχες, με αγωνίες που αλλάζουν καθώς το παιδί μεγαλώνει και με ένα ερώτημα που κάποια στιγμή επισκιάζει σχεδόν όλα τα άλλα: Ποιο θα είναι το μέλλον του; Τι θα συμβεί όταν οι γονείς γεράσουν, αρρωστήσουν ή φύγουν από τη ζωή;

Δεν πρόκειται για έναν θεωρητικό φόβο. Είναι διαρκώς εκεί, άλλοτε πιο πίσω και άλλοτε κυρίαρχος, ένας φόβος, μια αγωνία που μεγαλώνει μαζί με το παιδί. Όσο εκείνο είναι μικρό, η καθημερινότητα μπορεί να είναι εξαιρετικά απαιτητική, υπάρχει όμως συνήθως μια διαδρομή: σχολείο, θεραπείες, ειδικοί, εκπαιδευτικοί, προγράμματα, ραντεβού. Υπάρχει ένα αύριο που, έστω μέχρι ένα σημείο, είναι προγραμματισμένο. Ύστερα το παιδί μεγαλώνει. Γίνεται 18, 20, 21, 22 ετών. Ενηλικιώνεται στα χαρτιά, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αποκτά αυτομάτως την αυτονομία που οι περισσότεροι συνδέουμε με την ενηλικίωση.

Υπάρχουν βεβαίως και άνθρωποι με αναπηρίες που μπορούν να σπουδάσουν, να εργαστούν και να ζήσουν με σημαντικό βαθμό αυτονομίας, εφόσον βρουν τις κατάλληλες ευκαιρίες και την αναγκαία υποστήριξη – κι αυτό είναι και ένα από τα πρώτα πράγματα που πρέπει να θυμόμαστε όταν μιλάμε για τον «κόσμο των αναπήρων»: δεν υπάρχει ένας ενιαίος κόσμος, ούτε μία αναπηρία, ούτε μία ανάγκη και, κυρίως, ούτε μία λύση για όλους. Όμως, για έναν νέο με βαριά νοητική αναπηρία ή για έναν άνθρωπο στο φάσμα του αυτισμού που χρειάζεται συνεχή υποστήριξη, η αλλαγή μιας ηλικίας στο ημερολόγιο δεν αλλάζει αναγκαστικά και τις ανάγκες του. Μπορεί να εξακολουθεί να χρειάζεται βοήθεια για να φάει, να ντυθεί ή να μετακινηθεί. Μπορεί να μην μπορεί να μείνει μόνος. Να χρειάζεται κάποιον που γνωρίζει πώς επικοινωνεί όταν δεν χρησιμοποιεί λόγο, τι τον αναστατώνει, τι τον ηρεμεί, πότε μια διαφορετική συμπεριφορά σημαίνει φόβο, δυσφορία ή πόνο.

Η Αδα και ο Γιάννης

Πριν από μερικά χρόνια, στην Ελλάδα, μια πολύ δυναμική γυναίκα κατάφερε να περιγράψει αυτή την πραγματικότητα χωρίς περιστροφές. Η Αδα Σταματάτου

έχει μιλήσει πολλές φορές δημόσια για τον αυτισμό και για τη ζωή με τον γιο της, τον Γιάννη. Τον Δεκέμβριο του 2021, σε μια συζήτηση με τον Έλληνα Πρωθυπουργό, Κυριάκο Μητσοτάκη, είπε μια φράση που συμπυκνώνει όλες τις δυσκολίες και όλες τις αγωνίες μαζί: «Ο Γιάννης είναι βαριά αυτιστικός χωρίς ομιλία και δεν μπορεί να μείνει ποτέ ούτε πέντε λεπτά μόνος». Δεκαεπτά λέξεις που οδήγούσαν στο βασικό διακύβευμα. «Και το μέλλον του Γιάννη;», τη ρώτησε ο Πρωθυπουργός. Η απάντησή της ήταν εξίσου ευθεία: «Το μέλλον του είναι να καταλήξει σε μία Στέγη Υποστηριζόμενης Διαβίωσης». Δεν υπάρχει τίποτα δραματικό στον τρόπο που το είπε. Κι όμως, μέσα σε αυτή τη φράση βρίσκεται σχεδόν ολόκληρη η αγωνία ενός γονιού. Η Στέγη Υποστηριζόμενης Διαβίωσης δεν είναι για μια τέτοια οικογένεια ένας διοικητικός όρος. Είναι η απάντηση στο ερώτημα πού και πώς θα ζήσει το παιδί όταν οι γονείς δεν θα μπορούν πλέον να αποτελούν το μόνο σύστημα υποστήριξης του.

Για τον Γιάννη, όπως τον περιγράφει η μητέρα του, η αυτονομία δεν σημαίνει ότι κάποια ημέρα θα κλείσει την πόρτα του πατρικού σπιτιού και θα ζήσει μόνος. Η δική του αυτονομία πρέπει να χτιστεί διαφορετικά: μέσα σε ένα προστατευμένο περιβάλλον, με επαγγελματική υποστήριξη, με ανθρώπους που θα γνωρίζουν τις ανάγκες του και με μια καθημερινότητα, η οποία δεν θα καταρρεύσει όταν οι σημερινές οικογενειακές συνθήκες δεν θα είναι πια ίδιες. Κι αυτό σημαίνει ότι η Πολιτεία θα πρέπει να έχει δημιουργήσει εκείνες τις συνθήκες ώστε ο καθένας να μπορεί να ζήσει τη δική του ζωή με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αυτονομία, φροντίδα, ασφάλεια και αξιοπρέπεια.

Η Αδα Σταματάτου έχει μιλήσει και για την άλλη, πολύ πιο προσωπική πλευρά αυτής της προετοιμασίας. Την ευθύνη να προλάβει να οργανώσει το «μετά» και να προετοιμάσει κατάλληλα το παιδί της για την αλλαγή. Και εδώ ακριβώς η προσωπική ιστορία παύει να αφορά μόνο μια μητέρα και τον γιο της στην Ελλάδα. Το ίδιο ερώτημα, με διαφορετική ένταση και διαφορετικές ανάγκες, βρίσκεται στα σπίτια οικογενειών και στην Κύπρο. Για κάποιους το «μετά» σημαίνει υποστηριζόμενη διαβίωση και διά βίου φροντίδα. Για άλλους σημαίνει να βρεθεί μια πραγματική θέση στην αγορά εργασίας. Για έναν νέο με διαφορετικές δυνατότητες μπορεί

να σημαίνει συνέχιση της εκπαίδευσης και κατάρτισης, ώστε να μη σταματήσει απότομα η εξέλιξη του επειδή τελείωσε το σχολείο. Για κάποιον άλλο σημαίνει ένα Κέντρο Ημέρας που δεν θα λειτουργεί απλώς ως χώρος φύλαξης, αλλά θα του δίνει δραστηριότητες, κοινωνικές σχέσεις και ποιότητα ζωής. Οι ανάγκες αλλάζουν. Η βασική απαίτηση όμως είναι κοινή: να υπάρχει συνέχεια.

Ο Νεκτάριος από το Παραλίμνι

Στην Κύπρο, αυτή η ανάγκη απέκτησε κάποια στιγμή το πρόσωπο ενός νέου από το Παραλίμνι. Ο Νεκτάριος και η οικογένειά του βρέθηκαν απέναντι στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, Νίκο Χριστοδουλίδη. Η μητέρα του είχε την ευκαιρία να του μιλήσει για την κατάσταση στην οικογένειά τους. Μίλησε όμως και ο ίδιος ο Νεκτάριος. Με αφοπλιστική απλότητα. Και με τον δικό του τρόπο έθεσε ένα εξαιρετικά απλό ερώτημα, πίσω από το οποίο κρυβόταν ένα πολύ μεγαλύτερο πρόβλημα: τελείωνε το σχολείο. Τι θα έκανε μετά;

Ο Πρόεδρος αναφέρθηκε αργότερα δημόσια σε εκείνη τη συζήτηση. Είπε ότι ο Νεκτάριος τού είχε εξηγήσει πως θα τελείωνε το σχολείο σε λίγους μήνες, δεν γνώ-

ριζε τι θα γινόταν στη συνέχεια και ήθελε να παραμείνει σε αυτό. Δεν ήταν ο μόνος. Το ίδιο το κράτος αναγνωρίζει σήμερα ότι στο σύστημα υπήρχε ένα κρίσιμο κενό: η σύνδεση μεταξύ ειδικής εκπαίδευσης, κατάρτισης, απασχόλησης και φροντίδας ήταν περιορισμένη, με αποτέλεσμα σημαντικός αριθμός αποφοίτων με αναπηρίες να μην εντάσσεται στη συνέχεια ούτε σε προγράμματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ούτε στην εργασία, ούτε σε Κέντρα Ημέρας.

Η διατύπωση είναι τεχνοκρατική. Το αποτέλεσμα όμως για μια οικογένεια είναι πολύ συγκεκριμένο. Για χρόνια ξυπνάς το πρωί γνωρίζοντας ότι το παιδί θα πάει σχολείο. Υπάρχει πρόγραμμα, εκπαιδευτικοί, άνθρωποι που το γνωρίζουν, ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο κινείται η ημέρα του. Και κάποια στιγμή αυτή η σταθερά σταματά επειδή το παιδί έφτασε σε μια συγκεκριμένη ηλικία. Η οικογένεια βρίσκεται ξαφνικά αντιμέτωπη όχι μόνο με το ερώτημα τι θα κάνει ο νέος, αλλά και με την επιστροφή ενός τεράστιου μέρους της καθημερινής ευθύνης στο σπίτι. Το «μετά το σχολείο» δεν είναι συνεπώς ένα εκπαιδευτικό ζήτημα. Είναι ζήτημα κοινωνικής συμμετοχής του ίδιου του ανθρώπου, αλλά ταυτόχρονα εργασίας, οικονομικής αντοχής και

ποιότητας ζωής ολόκληρης της οικογένειας.

Στην περίπτωση του Νεκταρίου, η πρώτη απάντηση ήταν η παράταση της φοίτησης στα ειδικά σχολεία μέχρι τα 22 χρόνια αντί μέχρι τα 21. Ήταν μια άμεση απάντηση, όχι όμως η λύση. Γιατί απλώς μετέθετε κατά έναν χρόνο το ίδιο ερώτημα. Το ουσιαστικό ήταν να υπάρξει συνέχεια μετά το τέλος της σχολικής ζωής. Και εδώ βρίσκεται η σημασία του νέου Πλαισίου Πολιτικής που παρουσιάστηκε πρόσφατα: επιχειρεί να οργανώσει για πρώτη φορά διαφορετικές διαδρομές μετά τα 22, ανάλογα με τις ανάγκες και τις δυνατότητες κάθε νέου.

Οι διαδρομές είναι τρεις. Συνέχιση της μάθησης και επαγγελματική κατάρτιση για εκείνους που μπορούν και επιθυμούν να αναπτύξουν περαιτέρω δεξιότητες, υποστηριζόμενη ένταξη στην ανοικτή αγορά εργασίας για όσους μπορούν και θέλουν να εργαστούν και αναβαθμισμένη δημιουργική απασχόληση και φροντίδα στα Κέντρα Ημέρας για τους ανθρώπους που χρειάζονται διαφορετική μορφή υποστήριξης. Έχει σημασία ότι το ίδιο το νέο πλαίσιο αντιμετωπίζει τις τρεις επιλογές ως ισότιμες και θέτει ως αρχή την εξαιρέτικευση, δηλαδή τις πραγματικές ανάγκες του κάθε ανθρώπου.

Ο Νίκος Χριστοδουλίδης συνένδεσε τη νέα πολιτική με την αγωνία που του μετέφεραν οι ίδιοι οι γονείς και οι νέοι με αναπηρίες. «Ο φίλος μου Νεκτάριος από το Παραλίμνι [...] ήταν ένα από αυτά τα παιδιά που πρώτος, μιλώντας με την καρδιά του, μου εξήγησε το κενό μετά το τέλος του σχολείου, στην πράξη».

Ο Νίκος Χριστοδουλίδης ανέφερε ότι πολλές από τις λύσεις του νέου πλαισίου προέκυψαν μέσα από τον διάλογο με οικογένειες και γονείς που του μιλούσαν για τις καθημερινές προκλήσεις και, κυρίως, για τις μελλοντικές αγωνίες τους.

Διευρυμένη η στήριξη σε ΑμΕΑ

Πίσω από τις αγωνίες των γονιών και τους προβληματισμούς των παιδιών, υπάρχει ένα πρόβλημα που δεν είναι ούτε μεμονωμένο ούτε υποκειμενικό. Καταγράφκε με αριθμούς και από τους ευρωπαϊκούς θεσμούς, όπως η πρόσφατη Έκθεση Χώρας για την Κύπρο, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στην οποία σημειώνονταν σοβαρά κενά και αδυναμίες τα οποία παρατηρούνταν τα προηγούμενα χρόνια, τόσο στην εκπαίδευση όσο και στην κοινωνική προστασία των ατόμων με αναπηρία. Είναι χαρακτηριστικό ότι, με βάση τα στοιχεία του 2023, το 36,8% των νέων με αναπηρία ηλικίας 18 έως 24 ετών εγκατέλειψε πρόωρα την εκπαίδευση, όταν ο αντίστοιχος μέσος όρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν 19,1%.

Εξίσου ανησυχητική διαπίστωση ότι το 2025 το 33,8% των ατόμων με αναπηρία στην Κύπρο αντιμετώπιζε σοβαρό πρόβλημα φτώχειας ή αισθανόταν κοινωνικό αποκλεισμό.

Στις εκθέσεις της η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέγραφε τις δυσκολίες ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας, τις χαμηλές οικονομικές παροχές, την απουσία ενιαίου συστήματος μακροχρόνιας φροντίδας.

Γίνεται έτσι αντιληπτό γιατί οι

νέες πολιτικές της κυβέρνησης που επιχειρούν να δημιουργήσουν συνέχεια μετά το σχολείο, αποτελούν πολύ σημαντικό βήμα προς την ορθή κατεύθυνση. Σε ό,τι αφορά στο οικονομικό σκέλος, με αποφάσεις της κυβέρνησης διπλασιάστηκε το Επίδομα Δημερευούσας Φροντίδας από €150 σε €300 τον μήνα, αυξήθηκε κατά €250 μηνιαίως η στήριξη για περίπου 2.700 δικαιούχους με βαριά κινητική αναπηρία, παραπληγία και τετραπληγία, ενώ τα επιδόματα διακίνησης αυξήθη-

καν έως 65% για περίπου 4.500 άτομα· παράλληλα, €4 εκατ. κατευθύνονται σε 30 προγράμματα Κέντρων Ημέρας. Στην εκπαίδευση και την απασχόληση, δημιουργήθηκαν 290 νέες θέσεις σχολικών βοηθών και συνοδών και θεσμοθετήθηκαν νέες υπηρεσίες υποστήριξης, όπως Προσωπικός Βοηθός, Προσωπικός Βοηθός Εργασίας και Εκπαιδευτής Εργασίας, μαζί με ενίσχυση της υποστηριζόμενης απασχόλησης και των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Η επιτυχία θα μετρηθεί στην πράξη

Αυτό είναι ένα βήμα που αξίζει να πιστωθεί στην Πολιτεία. Αναγνωρίστηκε ένα συγκεκριμένο, πραγματικό κενό. Και επιχειρείται να δημιουργηθεί μια οργανωμένη απάντηση. Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι η βάση αυτή της «απάντησης» δεν ήταν μόνο οι υπηρεσιακές μελέτες. Ήταν και αυτά που μετέφεραν οι ίδιοι οι άνθρωποι που ζουν το πρόβλημα. Ο Νίκος Χριστοδουλίδης ανέφερε ότι πολλές από τις λύσεις του νέου πλαισίου προέκυψαν μέσα από τον διάλογο με οικογένειες και γονείς που του μιλούσαν για τις καθημερινές προκλήσεις και, κυρίως, για τις μελλοντικές αγωνίες τους.

Υπάρχει, ασφαλώς, μεγάλη απόσταση ανάμεσα στην εξαγγελία και στην υλοποίησή της. Πρώτος και δημοσίως το υπογράμμισε ο ίδιος ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας: «Καμία πολιτική δεν ολοκληρώνεται την ημέρα που ανακοινώνεται», είπε κατά την παρουσίαση, επισημαίνοντας ότι η επιτυχία θα κριθεί από την πραγματική αξία που θα προσθέσει στη ζωή των νέων και από το κατά πόσο μια οικογένεια θα αισθανθεί μεγαλύτερη ασφάλεια για το μέλλον του παιδιού της.

Το νέο πλαίσιο επιχειρεί να καλύψει το κενό που συναντούσαν πολλοί νέοι μετά την αποφοίτησή τους από την ειδική εκπαίδευση. Προβλέπει τρεις διαφορετικές διαδρομές –εκπαίδευση και κατάρτιση, εργασία με στήριξη ή δημιουργική απασχόληση και φροντίδα – με βασική αρχή ότι η επιλογή πρέπει να ανταποκρίνεται στις δυνατότητες και τις ξεχωριστές ανάγκες κάθε ανθρώπου.

Η ουσιαστικότερη αλλαγή που εισάγει το νέο Πλαίσιο Πολιτικής για τα ενήλικα άτομα με αναπηρίες είναι ότι επιχειρεί να δημιουργήσει μια οργανωμένη συνέχεια μετά την ολοκλήρωση της ειδικής εκπαίδευσης. Πρόκειται ακριβώς για το σημείο στο οποίο, όπως αναγνωρίζεται και επισήμως, υπήρχε μέχρι σήμερα ένα σοβαρό κενό. Η διασύνδεση ανάμεσα στην εκπαίδευση, την κατάρτιση, την απασχόληση και τη φροντίδα ήταν περιορισμένη, με αποτέλεσμα αριθμός νέων, μετά την αποφοίτησή τους, να μην εντάσσεται ούτε σε προγράμματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ούτε στην εργασία ούτε σε Κέντρα Ημέρας.

Η πρώτη προσωρινή παρέμβαση είχε γίνει με την παράταση της φοίτησης στα ειδικά σχολεία μέχρι τα 22 χρόνια, αντί μέχρι τα 21. Η απόφαση έδωσε περισσότερο χρόνο στους νέους και στις οικογένειές τους, χωρίς

όμως να απαντά οριστικά στο ερώτημα τι ακολουθεί μετά. Το νέο πλαίσιο επιχειρεί πλέον να δημιουργήσει αυτή την επόμενη διαδρομή, μέσα από τρεις διαφορετικές επιλογές.

1. Συνέχιση της μάθησης και επαγγελματική κατάρτιση

Για τους νέους που μπορούν και επιθυμούν να συνεχίσουν την εκπαίδευση και την ανάπτυξη επαγγελματικών δεξιοτήτων, από τον Σεπτέμβριο προβλέπεται νέο Πρόγραμμα Συμπεριληψής και Επαγγελματικής Ενδυνάμωσης στα Μεταλυκειακά Ινστιτούτα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΜΙΕΕΚ) του υπουργείου Παιδείας. Το πρόγραμμα θα προσφέρεται σε όλες τις πόλεις και, σύμφωνα με όσα ανακοινώθηκαν, οι συμμετέχοντες θα λαμβάνουν διπλώματα. Δημιουργείται έτσι μια οργανωμένη μεταλυκειακή διαδρομή για αποφοίτους της ειδικής εκπαίδευσης, με στόχο να συνεχίσουν να αποκτούν δεξιότητες και, όπου αυτό είναι εφικτό, να προετοιμάζονται για την αγορά εργασίας.

2. Εργασία στην ανοικτή αγορά με στήριξη

Η δεύτερη επιλογή αφορά τους νέους που μπορούν και επιθυμούν να ενταχθούν στην παραγωγική απασχόληση. Από τον Σεπτέμβριο προ-

βλέπεται να λειτουργήσουν νέα Προγράμματα Απασχόλησης με Στήριξη, καθώς και νέα προγράμματα προετοιμασίας για ένταξη σε κοινωνικές επιχειρήσεις. Η φιλοσοφία είναι ότι η αναπηρία δεν πρέπει από μόνη της να οδηγεί έναν άνθρωπο εκτός οικονομικής και κοινωνικής ζωής, όταν διαθέτει τις δυνατότητες και την επιθυμία να εργαστεί.

3. Δημιουργική απασχόληση και φροντίδα

Η τρίτη διαδρομή αφορά τους ανθρώπους που χρειάζονται διαφορετικές ή εντονότερες μορφές υποστήριξης και για τους οποίους η ένταξη στην ανοικτή αγορά εργασίας δεν αποτελεί κατ' ανάγκην τη σωστή επιλογή. Για αυτούς προβλέπεται αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός των προγραμμάτων και δράσεων των Κέντρων Ημέρας, με επίκεντρο τη δημιουργική απασχόληση, τη φροντίδα, την κοινωνική συμμετοχή και την ποιότητα ζωής.

Σημαντική είναι και η αρχή πάνω στην οποία επιχειρεί να στηριχθεί το σύστημα: καμία από τις τρεις διαδρομές δεν θεωρείται ανώτερη από την άλλη. Η επιλογή της εργασίας δεν αποτελεί, για παράδειγμα, μέτρο «επιτυχίας» απέναντι σε έναν νέο που χρειάζεται καθημερινή φροντίδα. Σύμφωνα με το Πλαίσιο, οι επιλογές είναι ισό-

τιμες και η σωστή λύση είναι εκείνη που ανταποκρίνεται εξατομικευμένα στις ανάγκες και τις δυνατότητες κάθε ανθρώπου.

Το κράτος επιχειρεί να λειτουργήσει ως ένα σύνολο

Μια λιγότερο εντυπωσιακή στις ανακινώσεις, αλλά ενδεχομένως κρίσιμη αλλαγή, αφορά τον συντονισμό των υπηρεσιών. Στην επεξεργασία του νέου πλαισίου συμμετείχαν πέντε Υπουργεία, μαζί με την υφυπουργό παρά τω Προέδρω και το υφυπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας. Η επιδίωξη είναι οι πολιτικές για την εκπαίδευση, την εργασία, την υγεία, τις μεταφορές και την κοινωνική φροντίδα να μη λειτουργούν ως διαφορετικοί και ασύνδετοι κόσμοι.

Για τις οικογένειες αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία. Ένα από τα διαχρονικά προβλήματα στην αντιμετώπιση της αναπηρίας είναι ακριβώς ο κατακερματισμός: ο άνθρωπος έχει μία ζωή, αλλά οι ανάγκες του μοιράζονται ανάμεσα σε διαφορετικές υπηρεσίες και αρμοδιότητες. Το ζητούμενο συνεπώς δεν είναι μόνο να υπάρχουν προγράμματα, αλλά αυτά να συνδέονται μεταξύ τους ώστε ο νέος και η οικογένειά του να μη χάνονται στη μετάβαση από το σχολείο στην ενήλικη ζωή.

Πρόεδρος ή υποψήφιος;

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΞΕΝΟΥ**

Πόσες μέρες χρειάστηκαν για να ξεχάσουμε ότι το Κυπριακό βρίσκεται σε μια από τις κρίσιμότερες καμπές του; Ελάχιστες! Τόσες ήταν όσες μεσολάβησαν από την αναχώρηση του γενικού γραμματέα των Η.Ε. μέχρι την επιστροφή στις εργασιασ- ακές ρυθμίσεις της πολιτικής ζωής. Και εννοώ στις κορονομαχίες, στις ατάκες, στις ανταλλαγές πυρών, στα κομματικά αλισβερίσια και, πάνω απ’ όλα, στους υπολογισμούς για την επόμενη κάλπη. Και ενώ πριν από μερικές μέρες ακούγαμε ότι η παρουσία του Αντόνιο Γκουτέρες στην Κύπρο επιβεβαίωνε το ενδιαφέρον του διεθνούς παράγοντα και δημιουργούσε μια σημαντική συγκυρία για το εθνικό μας θέμα, σήμερα συζητούμε για «ΔΗΣΑΚΕΛ», για το ποιος στηρίζει ποιον, ποιος πήρε θέσεις στους μνηκρaticούς και ποιος ετοιμάζεται να τις εξαργυρώσει το 2028.

Θα ήταν απλώς θλιβερό εάν δεν ήταν επικίνδυνο. Και την πρώτη ευθύνη γι’ αυτή την εικόνα την έχει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Όχι επειδή τα κόμματα απαλλάσσονται των δικών τους ευθυνών. Αλλά επειδή ο Πρόεδρος δεν είναι ακόμα ένας παίκτης στην κομματική σκακιέρα. Ή τουλάχιστον δεν θα έπρεπε να είναι. Είναι εκείνος που, ιδιαίτερα σε μια τέτοια συγκυρία, όφειλε να επιβάλει με τη στάση του μιαν άλλη ιεράρχηση προτεραιοτήτων. Αντί γι’ αυτό, όμως, επέλεξε να μπει στο γήπεδο της κομματικής αντιπαράθεσης. Να πετάξει την ατάκα περί «ΔΗΣΑΚΕΛ», να οξύνει μια ήδη τεταμένη σχέση με την Πινδάρου και να προσφέρει απλόχερα την πρώτη ύλη για έναν ακόμη γύρο κομματικών αντεγκλήσεων. Λες και αυτή είναι σήμερα η δουλειά του Προέδρου. Να χαράζει τα όρια του εκλογικού του ακροατηρίου και να κατασκευάζει τους αντιπάλους της επόμενης αναμέτρησης.

Δεν αρκεί λοιπόν να δηλώνεις ότι το Κυπριακό απο- τελεί ύψιστη προτεραιότητα. Πρέπει και να συμπεριφέ- ρεσαι σαν να αποτελεί ύψιστη προτεραιότητα. Και εάν η επίσκεψη Γκουτέρες ήταν τόσο σημαντική, τότε τι ακρι- βώς έκανε ο Πρόεδρος αμέσως μετά; Πού είναι η αίσθη- ση του επείγοντος που θα έπρεπε να μεταδίδεται από το Προεδρικό προς ολόκληρη την πολιτική ζωή και η οποία θα ανταποκρινόταν στην κρίσιμότητα της στιγμής; Αντ’ αυτών έχουμε προεκλογική γυμναστική. Βεβαίως, ούτε ο ΔΗΣΥ ούτε το ΑΚΕΛ δικαιούνται να παριστάνουν τους αμέτοχους παρατηρητές. Και εκείνοι μετρούν πολιτικές αποστάσεις, ακροατήρια και επόμενες κινήσεις. Και η συζήτηση για τους μνηκρaticούς, όσο δικαιολογημένα κι αν εγείρει ζητήματα διαφάνειας, έχει ήδη βυθιστεί στη γνώριμη λογική του ποιος πήρε, ποιος δεν πήρε και ποιος θα κρεβάτιζε πολιτικά σε ποιον. Ο δε ΔΗΣΥ ξεπέρα- σε εαυτόν, διορίζοντας κάθε μέρα και κάποιον στη σκι- ώδη «κυβέρνησή» του και στέλνοντας νυχθημερόν ανα- κοινώσεις μηδαμινής ουσίας. Με δυο λόγια, όλοι έχουν κάτι σημαντικό που να κάνουν από το να ασχοληθούν με εκείνο που όλοι διακηρύσσουν ως το σημαντικότερο πρόβλημα του τόπου.

Ο Πρόεδρος, ωστόσο, παραμένει αυτός που έχει μια ευ-θύνη επιπλέον. Διότι εκείνος είναι που οφείλει να σπάσει αυτόν τον κύκλο και όχι να πρωταγωνιστεί σ’ αυτόν. Αυτός οφείλει να θυμίσει στα κόμματα ότι υπάρχουν στιγμές κα-τά τις οποίες η πολιτική τόλημ μετρίεται από την ικανότη-τα να παραμερίζεις το μικροκομματικό συμφέρον και όχι από την ευστοχία μιας ατάκας. Και αυτός οφείλει πρώτος να αποδείξει ότι σκέφτεται ως Πρόεδρος της Δημοκρατίας και όχι ως υποψήφιος για την επόμενη θητεία. Ο χρόνος στο Κυπριακό δεν περιμένει να ολοκληρώσουμε τις προε- κλογικές μας ασκήσεις. Και ίσως αυτό είναι τελικά το πιο εξοργιστικό. Ότι, ενώ ο τόπος κινδυνεύει να χάσει οριστικά το μέλλον του, η πολιτική του ηγεσία δείχνει ήδη απορρο- φημένη από το δικό της. Αν λοιπόν η επίσκεψη Γκουτέρες ήταν πράγματι μια κρίσιμη στιγμή για το Κυπριακό, τότε κάποιος πρέπει επιτέλους να συμπεριφερθεί σαν να το πιστεύει. Και πρώτος απ’ όλους, ο Πρόεδρος. Διαφορετικά ας σταματήσουν τουλάχιστον να μας μιλούν για «ύψιστες εθνικές προτεραιότητες» ή για το πώς πρέπει να τιμούνται –ενδυματολογικά και άλλως πως– οι ήρωες. Γιατί, προς το παρόν, η μόνη προτεραιότητα που φαίνεται πραγματικά επείγουσα για όλους αυτούς είναι το 2028.

elenixenou11@gmail.com

Όπως κάθε χρόνο, έτσι και φέτος κάποιοι συμπολίτες μας, λόγω του απαγορευτικού κόστους των ακτοπολικών εισιτηρίων και της δια- μονής σε νησιά, αναγκάστηκαν να αποδράσουν στα μέρη του Μπαλί (φωτογραφία).

Εύλογη υποψία για ασύμμετρο νομικό πόλεμο

Του **ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΟΥ**

Η υπόθεση «Σάντη» ήταν προβληματική δομικά, ουσιαστικά και δημοσιογραφικά. Το ερευνητικό έργο ήταν ελλιπές. Απουσίασε ο στοι- χειώδης έλεγχος αξιοπιστίας των «πειστηρίων». Της δημοσιοποίησης δεν είχε προηγηθεί διασταύρωση και επαλήθευση αναφορών που μα- ρί με τα «πειστήρια» οικοδομούσαν το όλο αφήγημα. Η στοιχειοθέτηση άφηνε κραυγαλέα κενά και εμφάνι- ζε αντιφάσεις. Υπήρχε ανεπιφύλα- κτη υιοθέτηση σοβαρότατων ισχυ- ρισμών χωρίς στέρεη αποδεικτική βάση. Διαπράχθηκαν ασύγγνωστα λάθη που υπονόμισαν τη σοβα- ρότητα της έρευνας και άφηναν τα δημοσιογραφικά ερευνητικά νώτα ακάλυπτα.

Δεδομένης της προέλευσης του Μακάριου Δρουσιώτη, τα μέτωπα που είχε ανοικτά, τις εννοχλήσεις που είχε προκαλέσει και «παλιούς λογαριασμούς» που παρέμεναν ατακτοποιητοι, μέσα από την αρ- ρογραφία μου είχα ευθές εξ αρχής εστίασει στο πραγματικό διακύ- βευμα εκείνης της υπόθεσης. Που για μένα δεν ήταν η κατάρριψη ή η επιβεβαίωση των ισχυρισμών, η επαλήθευση ή η αποδόμηση της υπόθεσης. Το πραγματικό διακύ- βευμα ήταν το Κράτος Δικαίου. Η αξιοπιστία και η αφάνεια της λει- τουργίας του. Που σήμαινε ότι το κράτος όφειλε να διασφαλίσει ότι οι χειρισμοί, ο μηχανισμός και ο τρόπος με τον οποίο θα διερευνά- το η υπόθεση, δεν θα άφηναν σκι-ές, δεν θα επέτρεπαν να αιωρείται η αμφιβολία.

Ίδου ένα χαρακτηριστικό από- σπασμα: «Ποια είναι η ευθύνη του κράτους μπροστά σε τέτοιους σο- βαρούς ισχυρισμούς; Να διερευνη-θούν οι καταγγελίες. Τα αντανα- κλαστικά του πρέπει να δηλώνουν αφορασιστικότητα πλήρους δια- λεύκανσης. Διασφαλίζοντας πειστι- κότητα, ανεξαρτησία, αμεροληψία, αξιοπιστία. Η εν πολλοίς αμάρτιας περιπεσούσα αστυνομική, εισαγγε-

λική και δικαστική εξουσία, εδραιώ- σαν την εντύπωση αμφιλεγόμενης λειτουργίας θεσμών και αρχών και έχουν κλονίσει (ανεπανδρόθωτα;) την εμπιστοσύνη των πολιτών. Δεν πρέπει να επιτρέψει να διαφανεί ο όποιος δισταγμός ή η παραμικρή υποψία απαξίωσης, αποδόμησης και γρήγορου κλεισίματος της υπό- θεσης. Το διακύβευμα δεν είναι ού- τε ο Μακάριος Δρουσιώτης, ούτε η επαλήθευση των καταγγελιών και η έκβασή τους, ούτε τα παρεμφε- ρή ερωτήματα που διατυπώνει ο καθένας για τον χρόνο, τα κίνη- τρα και ούτω καθεξής. Ούτε καν αυτή η πειστική τεκμηρίωση των στοιχείων που παρουσιάζονται. Τιποτα δεν φεύγει από το τραπέ- ζι, όλα παραμένουν εκεί και όλα ελέγχονται. Για το κράτος, όμως, δεν είναι αυτό το διακύβευμα. Το διακύβευμα είναι η εμπιστοσύνη στο κράτος δικαίου. Τόσο απλά. Τα υπόλοιπα είναι εκ του πονηρού και να ‘χαμε να λέγαμε. Οι θεσμοί πρέ- πει να πείθουν ότι δεν λειτουργούν ως μηχανισμός αυτοπροστασίας. Ότι δεν λειτουργούν στο πλαίσιο αλληλοελέγχου του συστήματος. Με αμνηστία, υπεκφυγή ή διαχει- ριστική σπουδή. Κάτι τέτοιο δεν είναι ιδιον των θεσμών. Αντίθετα, παρουσιάζει χαρακτηριστικά σέ- κτας. Αν κάτι πρέπει να ανησυχεί –όχι μόνο τώρα, όχι ειδικά σ’ αυ-τή την περίπτωση, αλλά πάντοτε και σε κάθε περίπτωση– είναι το ενδεχόμενο να μην μπορεί να γί- νει πιστευτό κανένα αποτέλεσμα. Επειδή η ίδια η διαδρομή διερεύ- νησης, θα αφήνει πίσω της περισ- σότερες σκιές απ’ όσες υποτίθεται επιδίδωκε να διαλύσει».

Σας ερωτώ, λοιπόν: Είναι κανείς σε θέση να ισχυριστεί, με το χέρι στην καρδιά, ότι οι χειρισμοί των Αρχών διασφάλισαν αυτό που πιο πάνω χαρακτηρίσαμε ως «πραγμα-τικό διακύβευμα»;

Το βιβλίο «Κράτος Μαφία» ήταν μια εντελώς διαφορετική υπόθεση από τη «Σάντη». Μέσα από τις σε- λίδες του καταγγέλλονταν σχέσεις διαπλοκής και διαφθοράς που αφο-

ρούσαν πολιτικούς, δικαστές, επι- χειρηματίες και οικονομικούς πα- ράγοντες, δικηγόρους, κρατικούς αξιωματούχους, αστυνομικούς... Οι ισχυρισμοί δεν διατυπώνονταν γενικά και αόριστα. Είχαν ονομα- τεπώνυμα, ημερομηνίες, περιστα- τικά, έγγραφα, παραπομπές, διαλό- γους... Πολλές από τις καταγγελίες περιλαμβάνονταν και στο βιβλίο «Η Συμμορία», που προηγήθηκε του «Κράτος Μαφία». Σε μια ευνομού- μενη πολιτεία, σε μια ευρωπαϊκή χώρα όπου το Κράτος Δικαίου είναι το άλφα και το ωμέγα, η διερεύνη- ση θα ήταν εκ των ων ουκ άνευ. Το θέμα θα μονοπωλούσε την επι- καιρότητα. Τα μέσα ενημέρωσης θα απαιτούσαν απαντήσεις από όσους κατονομάζονταν. Δημοσιο- γραφικές ομάδες θα επιχειρούσαν να διακριβώσουν εάν τα στοιχεία είναι αξιόπιστα. Αν οι ισχυρισμοί ήταν αβάσιμοι, έπρεπε να καταρρι- φθούν. Αν ήταν ανακριβείς, έπρε- πε να αποδομηθούν. Αν περιείχαν λάθη, έπρεπε να αναδειχθούν. Οι πρωταγωνιστές θα βρίσκονταν αντιμέτωποι με πιεστικές ερωτή- σεις. Οι θεσμοί θα εξετάζαν κατά πόσο προκύπτουν ποινικά αδική- ματα. Όλα αυτά, σε μια ευνομού- μενη πολιτεία, σε μια ευρωπαϊκή χώρα όπου το Κράτος Δικαίου είναι το άλφα και το ωμέγα. Στην Κύπρο επικράτησε εκκωφαντική σιωπή. Μια σχεδόν καθολική απαξίωση ή αδιαφορία. Απ’ όλες τις εξουσίες και απ’ όλους τους θεσμούς. Μέχρι που η πίεση που ασκούσε η συζή-τηση στα σόσιαλ μίντια, δεν την επέτρεπε άλλο.

Αλήθεια, σας ερωτώ, πότε ακρι- βώς οι Αρχές διασφάλισαν αυτό που πιο πάνω χαρακτηρίσαμε ως «πραγματικό διακύβευμα»; Όταν κάρφωσαν; Όταν απαξίωσαν να ασχοληθούν; Ή όταν έδρασαν αστραπιαία κι αφού αποφάνθηκαν περί της διάδοσης ψευδών ειδήσε-ων, συνέταξαν βαρύ και μακροσκε- λές κατηγορητήριο, δείχνοντας τον δρόμο προς το Κακουργιοδικείο; Οι πολίτες μιας ευνομούμενης πολι-τείας, σε μια ευρωπαϊκή χώρα όπου

το Κράτος Δικαίου είναι το άλφα και το ωμέγα, τι πρέπει να υποθέ- σει για τον σκοπό τέτοιων μαζικών κατηγοριών; Τι να υποθέσει όταν μαθαίνει ότι, στο παρεμπιπτόντως, τέσσερα χρόνια μετά την κυκλοφο- ρία του βιβλίου, αστυνομικός, μέ-λος της Υπηρεσίας Πληροφοριών, προέβη σε καταγγελία στην αστυ- νομία για ονομαστική αποκάλυψη της ιδιότητάς του;

Και ότι η Αστυνομία ξεκίνησε έρευνα περί αποκάλυψης προσω- πικών δεδομένων, αγνοώντας ή παραβλέποντας ότι σύμφωνα με τον νόμο περί προστασίας των φυ- σικών προσώπων έναντι της επε- ξεργασίας των δεδομένων προσω- πικού χαρακτήρα, ο νόμος ορίζει ρητά ότι για οποιαδήποτε παραβί- αση, ο παραπονούμενος οφείλει να υποβάλει παράπονο στην καθ’ ύλην αρμοδία ανεξάρτητη αρχή, δηλαδή στην επίτροπο Προστασίας Δεδο- μένων Προσωπικού Χαρακτήρα; Και επιπλέον, αγνοώντας ή παρα- βλέποντας ότι το βιβλίο κυκλοφό- ρησε το 2022, ενώ η ειδική ποινι- κή κύρωση που καθιστά ιδιώνυμο αδίκημα την αποκάλυψη της ιδιό- τητας ενός μέλους της ΚΥΠ ψηφί- στηκε και εισήχθη νομοθετικά το 2023 και άρα, όπως το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμά- των του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) ορίζουν, απαγορεύεται η αναδρομική επιβο- λή ποινικών νόμων;

Αλήθεια, σας ερωτώ, τι να υπο- θέσει ο πολίτης μιας ευνομούμε- νης πολιτείας, σε μια ευρωπαϊκή χώρα όπου το Κράτος Δικαίου εί- ναι το άλφα και το ωμέγα, όταν τα αντανakλαστικά του υπουργού Εσωτερικών λειτουργούν εν μέσω καλοκαιρινής ραστώνης, συνεδρι-άζουν πολυμελείς επιτροπές και δι- νονται οδηγίες στην αστυνομία να διερευνήσει τη νομιμότητα ή όχι μιας διαδικτυακής συλλογής χρή- ματων; Τι να υποθέσει, λοιπόν, ο πολίτης; Οι εύλογες υποψίες, ποιο νόμο παραβιάζουν, κύριοι;

photiouth@kathimerini.com.cy

Μουσικές καρέκλες και ανωμαλίες

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

Η κα Ευανθία Τσολάκη ανέ- λαβε το υπουργείο Με- ταφορών αν και προορι- ζόταν να αναλάβει άλλο χαρτοφυλάκιο, αυτό του υφυπουργείου Κοινωνι- κής Πρόνοιας. Ο αρχικός σχεδιασμός δεν «βγήκε» στον πρόεδρο Χριστοδουλίδη, διότι η κα Τίνα Παύ- λου που προοριζόταν για το υπουργείο Υγείας, δεν μπορούσε να πάει. Όχι γιατί δεν ήθελε, αλλά διότι ο νυν υπουργός Υγείας Νεόφυτος Χαραλαμπίδης δεν ευνοούσε μετακίνησή του στο υπουρ- γείο Μεταφορών.

Έτσι, λοιπόν, ο πρόεδρος Χριστο- δουλίδης υπέβαλε το κράτος στο παι- χνίδι των «μουσικών καρεκλών», απο- δεχόμενος καταρχάς ότι ο κ. Νεόφυτος Χαραλαμπίδης που είχε προλάβει να κάτσει στη θέση του υπουργού Υγεί- ας, δεν θα σγκωνόταν από αυτήν. Και η κα Ευανθία Τσολάκη που προοριζό- ταν για το υφυπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας, κάθισε αναγκαστικά στην

καρέκλα του Μεταφορών που σνόμπα- ρε ο κ. Νεόφυτος Χαραλαμπίδης και η κα Τίνα Παύλου στην καρέκλα του υφυπουργείου Πρόνοιας, που δεν μπο- ρούσε να καθίσει η κα Τσολάκη γιατί πήγε στο Μεταφορών, στο οποίο δεν πήγε ο κ. Χαραλαμπίδης που προτι- μούσε το Υγείας, που προοριζόταν για την κα Παύλου. Και για να γίνουν όλα αυτά, η κα Κλέα Παπαέλληνα μετακι- νήθηκε από το υφυπουργείο Πρόνοιας στο υφυπουργείο Πολιτισμού.

Το θετικό είναι ότι ο σχεδιασμός του προέδρου Χριστοδουλίδη επεφύλασσε μια καρέκλα για τον καθένα και συνε- πώς κανείς τους δεν έμεινε όρθιος, κά- τι που ενδεχομένως να συνέβαινε αν οι πολιτικοί όροι ήταν τόσο σοβαροί, όσο αυτοί που ισχύουν στο παιχνίδι των «μουσικών καρεκλών».

Ωστόσο, το μεγάλο συμπέρασμα που προκύπτει δεν αφορά τόσο τους υπουρ- γούς, όσο τον ίδιο τον Πρόεδρο. Όπως συνάγεται ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης θεωρεί ότι οι επιλογές του είναι τόσο

καλές που μπορούν να αξιοποιηθούν σε όλες τις υπουργικές θέσεις. Σημα- σία άρα δεν έχει το χαρτοφυλάκιο, αλ- λά μόνο ο υπουργός θώκος. Δηλαδή, για παράδειγμα, ο κ. Χαραλαμπίδης θα μπορούσε να είναι και Υγείας –που ήδη είναι– ή/και Μεταφορών, που ήθελε ο Πρόεδρός μας και δεν του βγήκε, ή με την ίδια ακριβώς λογική, γιατί όχι Εξω- τερικών; Διότι προφανώς τα πρόσωπα που έχει επιλέξει ο πρόεδρος Χριστο- δουλίδης, εκτός του παικνιδικού των «μουσικών καρεκλών», θα μπορούσαν να παίξουν και σε ένα ακόμη παιχνίδι, αυτό του κουρκάν, καθώς όλοι θεωρού- νται μπαλαντέρ.

Μέσα σε όλα τα κυβερνητικά ευτρά- πελα, διάβασα με ενδιαφέρον τη συνέν-τευξη του Γιάννη Καραούσου στην «Κ» και στον Ανδρέα Κημητήρη. Ο εύγλωττος αντιπρόεδρος του ΔΗΣΥ, των «ποίνων» και άλλων συναφών, έχει παράπονο γι-ατί η Τίνα Παύλου έγινε υπουργός στην κυβέρνηση Χριστοδουλίδη. Και κάλε- σε όσους Συναγερμικούς να στηρίζουν

Χριστοδουλίδη το 2028, να φύγουν τώ- ρα από το κόμμα. Και δεν σκέφτηκε ότι ο πρώτος που στηρίζει Χριστοδουλίδη είναι η ηγεσία του ΔΗΣΥ (πρώην και νυν), η οποία υποχώρησε στις πιέσεις του Μάνφρεντ Βέμπερ και αποδέχθηκε ο Νίκος Χριστοδουλίδης να συμμετέχει στο Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα, όπως και ο ΔΗΣΥ. Αυτό από μόνο του καθιστά τον ΔΗΣΥ συμπολίτευση. Και μάλιστα ανεύθυνη, διότι δέχθηκε να συμμετά- σχει στο ΕΛΑΚ ένας γέμνης κράτους, τον οποίο ισχυρίζεται ότι αντιπολιτεύεται. Άλλο προηγούμενο τέτοιος πολιτικής ανωμαλίας δεν υπάρχει στην Ε.Ε. Συγ- χαρητήρια στην ηγεσία του ΔΗΣΥ για την πρωτιά, πάντα τέτοια!

Υγ.: Η κυρία Ευανθία Τσολάκη, θα μπορούσε να διαχειριστεί τη γελοiotητα που επικρατεί με την ανανέωση των αδειών οδήγησης στην Κύπρο; Η δυνατότητα ανανέωσης παρέχε- ται μόλις ένα μήνα πριν από τη λήξη (!), με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Δηλαδή αν πας δύο ή τρεις μήνες πριν, η άδειά σου δεν ανανεώ-

νεται, ενώ στις σοβαρές ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Γερμανία, η δυνατότητα αυτή παρέ- χεται έξι μήνες πριν, στο Βέλγιο «τουλάχισ- τον τρεις μήνες πριν» κ.λπ. Ο προκάτοχος της δεν ασχολήθηκε με το ζήτημα αυτό, το οποίο μπορεί να δημιουργήσει επιπλοκές με την ασφαλιστική κάλυψη λόγω του περιορι- σμένου χρόνου ανανέωσης που παρέχεται. Ελπίζω η κα Τσολάκη να μην ακολουθήσει τα βήματα του κ. Βαφεαδίν, από τον οποίο το μό- νο που θυμάμαι είναι το θεάρεστο πολιτικό έργο που άφησε πίσω του, αντικαθιστώντας τον Γρηγόρη και τον Σταμάτη στα φώτα της κυκλοφορίας με γυναικείες φignonέρες. Βεβαί-ως, ο κ. Βαφεαδίν ήταν έτοιμος να φράει και σφαίρα για να σώσει τον Πρόεδρό μας, όπως ανέφερε δημοσίως, ο πάντα σοβαρός Νίκος Χριστοδουλίδης. Αν αυτό θεωρείται πλέον προσόν ή/και προαπαιτούμενο, θα συνιστού- σα στην κα Τσολάκη, «καλού-κακού» να προ- μπευτεί ένα αλεξίφαιρο. Μην την υποβά- λει σε πολεμικό τεστ ο Πρόεδρός μας και βρεθεί ακάλυπτη.

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Παλαιοκομματικός πολιτικός ή statesman;

Του **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Ο Αντώνης Σαμαράς είναι ένας περίπλοκος, αναμφισβήτητα ταλαντούχος, πολιτικός. Γεμάτος αντιφάσεις, δεν ακολούθησε ποτέ τον «ορθόδοξο» δρόμο για να πετύχει αυτό που ήθελε. Από τη μία ήταν το απόλυτο προϊόν του πλέον παραδοσιακού ελληνικού κατεστημένου. Μεγάλωσε με τη βαριά παρακαταθήκη μιας ιστορικής οικογένειας, αλλά και τη χαλύβδινη φιλοδοξία παιδιόθεν να κυβερνήσει μια μέρα τον τόπο. Ανήκε στην ελίτ και ταυτόχρονα, ενδεχομένως για να αποτινάξει την αριστοκρατική «ρετσινιά», πίστευε ότι ο πολιτικός για να πετύχει πρέπει να ακολουθεί με προσήλωση τα εδραιωμένα ήθη και έθιμα, όχι να δείχνει τον τρόπο και τον δρόμο για να αλλάξουν.

Εμοιαζε να είναι γεννημένος για να γίνει υπουργός Εξωτερικών: γλώσσες, άνεση στα σαλόνια και στα γήπεδα του τένις, μórφωση, εξαιρετικές προσωπικές διασυνδέσεις σε όλο τον κόσμο. Μια σημεινή «θανάσιμη» αντίπαλός του τον έδεικνε σε συνδαιτυμόνες της σε κάποια εκδήλωση στο εξωτερικό, σχολιάζοντας: «Πόσες χώρες έχουν έναν τέτοιο υπουργό Εξωτερικών, υλικό Κένεντι». Η αλήθεια είναι πως αν ο κ. Σαμαράς είχε ακολουθήσει την πεπατημένη θα είχε γίνει πρωθυπουργός στα 42 του, όχι στα 61. Επένδυσε όμως στο ζήτημα της ονομασίας των Σκοπίων και εν συνεχεία ανέτρεψε την κυβέρνηση της Ν.Δ. Και τα δύο κόστισαν στη χώρα. Η Ελλάδα έδωσε στρατηγικό κεφάλαιο που χρειαζόταν για να αντιμετωπίσει την Τουρκία και κλείστηκε στο καβούκι της στα Βαλκάνια. Και βέβαια συνέβη το παράδοξο, ο πολιτικός που θεωρούσε ότι καβαλώντας το κύμα θα κέρδιζε πολιτικά, βρέθηκε για μεγάλο διάστημα στην έρμη. Με πείσιμα, βασισμένος σε ένα απίστευτο δίκτυο «λιανικής πολιτικής», επιβίωσε και πέτυχε ένα από εκείνα τα μοναδικά comebacks της ελληνικής πολιτικής ιστορίας, που ήταν αποτέλεσμα μιας ακόμη ενδο-νεοδημοκρατικής καραμπόλας με πρωταγωνιστές «καρμανλικούς», «μπτσστακικούς» και τον Σαμαρά σε ρόλο καταλύτη.

Ως αρχηγός της Ν.Δ. ακολούθησε τον εύκολο δρόμο. Είχε εν μέρει δικίο στην κριτική του στη συνταγή των μνημονίων, αλλά πήγε πολύ

παραπέρα, καβαλώντας χωρίς όρια το κύμα του αντιμνημονιακού λαϊκισμού. Η Ν.Δ. πήγε στο 18,85%. Κέρδισε τις δεύτερες εκλογές και ακολούθησαν δυόμισι χρόνια σκληρής δουλειάς, που έβαλαν τις βάσεις για να βγούμε από τα μνημόνια, να αποκατασταθεί το κύρος της χώρας διεθνώς και να πειστούν προσωπικά ξένοι επενδυτές να εμπιστευθούν ξανά την Ελλάδα. Έχασε τον δρόμο προς το τέλος, όταν οι σειρήνες του λαϊκισμού ήταν ανυπόφορα σαγηνευτικές, αλλά όλοι του αναγνώρισαν τον κρίσιμο ρόλο που έπαιξε, και μάλιστα με προσωπικό κόστος. Επειδή όμως το χούι της γεμάτης καρδιάς δύσκολα φεύγει, ήλθε εκείνη η πολύ κακή στιγμή που επέλεξε να κάνει κάτι που κανείς πολιτικός, ειδικά μάλιστα ένας αστός πολιτικός με μακρά παράδοση πίσω του, δεν κάνει. Δεν παρέδωσε στον διάδοχό του. Ήταν ίσως μία από αυτές τις ανεξήγητες στιγμές που το πολιτικό θάρρος θατόνωνε ασύμμετρα την υστεροφημία του, αλλά, δυστυχώς για εκείνον, επικράτησαν οι «δαίμονες».

Ακολούθησαν η σκληρή, κόποιες φορές θεμιτή, αλλά συχνά χολερική, κριτική στον σημερινό πρωθυπουργό, η διαγραφή, οι βαριές κουβέντες δικως ίκνος αυτοκριτικής για το παρελθόν ή εξηγήσεις γιατί, π.χ., δεν επεκτάθηκαν κάπου τα ελληνικά χωρικά ύδατα επί των ημερών του.

Πιθανώς αυτά να είχαν αποφευχθεί εάν και ο κ. Μητσοτάκης σήκωνε κάποιες φορές το τηλέφωνο για να επικοινωνήσει με τους προκατόχους του. Στο τέλος της ημέρας, όμως, επρόκειτο για μια βαθιά προσωπική κόντρα, που οδήγησε ακόμη και σε συμμαχία με παρόντες τους οποίους μερικά χρόνια πριν κατηγορούσε ότι βρίσκονταν πίσω από μια σκευωρία εξόντωσής του. Η μοίρα επεφύλασσε και μια τραγωδία, για την οποία πόνεσε μαζί με την οικογένειά του όλη η Ελλάδα, χωρίς καμία εξαίρεση.

Ο κ. Σαμαράς βρίσκεται σήμερα στα πρόθυρα ιδρύσεως ενός ακόμη κόμματος. Η Ιστορία θα περιμένει την εξέλιξη των πραγμάτων και θα κρίνει στον δύσκολο στίβο της υστεροφημίας ποιος τίτλος θα επικρατήσει με το πέρασμα του χρόνου: του statesman ή του παλαιοκομματικού πολιτικού. Και για τους δύο ήταν, πάντως, απολύτως έτοιμος από πολύ νέος.

Τα ασυμμάζευτα

Του **ΚΩΣΤΑ ΙΟΡΔΑΝΙΔΗ**

Τρεις μήνες μετά την εγκατάστασή του στον Λευκό Οίκο, ο Κένεντι έθετε σε εφαρμογή, στις 17.4.1961, σχέδιο που είχε επεξεργασθεί η διοίκηση του προέδρου Αϊζενχάουερ για την ανατροπή του Φιντέλ Κάστρο στην Κούβα. Το σχέδιο προέβλεπε ότι η εισβολή θα προκαλούσε γενικευμένη εξέγερση εναντίον του Κάστρο. Ωστόσο, μέσα σε τρία 24ωρα η «Επιχείρηση στον Κόλπο των Χοίρων» είχε καταρρεύσει.

Την ίδια χρονιά, ο Κένεντι δημιούργησε την «Αίθουσα Επιχειρήσεων του Λευκού Οίκου», όπου υπό συνθήκες απολύτου ασφαλείας ο πρόεδρος των ΗΠΑ και οι στενότεροι επιτελείς του θα παρακολουθούσαν και να διηύθυναν τις αμερικανικές στρατιωτικές επιχειρήσεις ανά τον κόσμο. Σε αυτήν την αίθουσα, στις 11.2.2026, ο πρόεδρος Τραμπ και εννέα ανώτατοι επιτελείς του παρακολούθησαν τον πρωθυπουργό του Ισραήλ Μπέντζαμιν Νετανιάχου και τον αρχηγό της Μοσάντ Ντβάντ Μπαρέντ να εκθέτουν τις απόψεις τους περί του θέματος του Ιράν.

Σύμφωνα με δημοσιεύματα, κυρίως αμερικανικά και ισραηλινών εφημερίδων ο κ. Νετανιάχου υποστήριξε ότι οι πυραυλικές δυνατότητες του Ιράν θα καταστρέφονταν ταχέως. Το Ιράν δεν θα ήταν σε θέση να κλείσει τα στενά του Ορμούζ. Οι διαδηλώσεις θα άρχιζαν εκ νέου και, σε συνδυασμό με τις

συνεχιζόμενες στρατιωτικές επιχειρήσεις, θα εκδηλωνόταν εξέγερση των πολιτών, που θα οδηγούσε στη δημιουργία μιας νέας πολιτικής τάξεως πραγμάτων στο Ιράν.

Εγγραφή ευρέως ότι ο αντιπρόεδρος Bays διατύπωσε σοβαρές επιφυλάξεις, ότι ο υπ. Εξωτερικών Μαρκ Ρούμπιο εξέφρασε σκεπτικισμό στο ισραηλινό σενάριο περί καθεστωτικής αλλαγής, την οποία ο επικεφαλής της CIA Τζον Λι Ράιντκλιφ χαρακτήρισε «γελοίο». Ουδείς είναι σε θέση να γνωρίζει τι ελэхθη εν κρυπτώ και παραβύστω την ημέρα εκείνη στην «αίθουσα επιχειρήσεων» του Λευκού Οίκου. Το σίγουρο είναι ότι η τελική απόφαση του προέδρου Τραμπ ελήφθη στις 26 Φεβρουαρίου, και την επομένη άρχισε η επίθεση των ΗΠΑ και του Ισραήλ εναντίον του Ιράν.

Η εντύπωση και μόνον ότι ο ηγέτης του Ελευθέρου Κόσμου και της μεγαλύτερας δυνάμεως του πλανήτη παρασύρθηκε από το Ισραήλ –μία χώρα που η ύπαρξή της εξαρτάται απολύτως από τη στήριξη των ΗΠΑ– είναι εκ των πραγμάτων ταπεινωτική για τον κ. Τραμπ. Λιγότερο από τρεις μήνες απέχουν έως τη διεξαγωγή των ενδιάμεσων εκλογών ανανεώσεως του Κογκρέσου, τον Νοέμβριο. Και ο πρόεδρος των ΗΠΑ τρέχει να συμμαζέψει τα ασυμμάζευτα. Εξ ου και οι ακατάληπτες και αντιφατικές δηλώσεις του, που κυριολεκτικώς έχουν αποδιοργανώσει πολιτικούς και αναλυτές. Και ό,τι θέλει προκύψει τελικώς.

«**Τον Αύγουστο** δεν υπάρχουν ειδήσεις». Το είπε κάποτε ο Ουμπέρτο Εκο και έκτοτε οι δημοσιολογούντες το επαναλαμβάνουν αυτόρεσκα τέτοια εποχή. Είναι η επιτομή της σοβαροφάνειας. Ο Ιταλός διανοητής ήθελε να πει πολύ απλά ότι την πραγματικότητα την κατασκευάζουν τα ΜΜΕ και επειδή οι δημοσιογράφοι παίρνουν άδεια τον Αύγουστο, απολαμβάνει τις διακοπές της και η πραγματικότητα. Βέβαια, δεν χρειάζεται να είσαι ούτε σοφός ούτε ιστορικός για να ξέρεις ότι, δυστυχώς ή ευτυχώς, τον Αύγουστο όχι μόνον υπάρχουν ειδήσεις αλλά είναι και ο μήνας κατά τον οποίο συνέβησαν ορισμένα γεγονότα που άλλαξαν την ιστορία του κόσμου. 6 Αυγούστου με τη βόμβα στη Χιροσίμα η ανθρωπότητα μπήκε στην ατομική εποχή. Την 1η και την 3η Αυγούστου του 1914, η Γερμανία κήρυξε διαδοχικά τον πόλεμο εναντίον της Ρωσίας και της Γαλλίας. Η αρχή του Α' Παγκοσμίου είναι είδηση όπως και να το κάνεις. Στα καθ' ημάς, στις 4 Αυγούστου επεβλήθη η δικτατορία του Ιωάννη Μεταξά και στις 15 τορπιλίσθηκε από ιταλικό υποβρύχιο το «Ελλη» στο λιμάνι της Θήνου. Μάλλον ο Εκο βαριόταν ή δεν είχε τι να γράψει στην «Εσπρέσο» με την οποία συνεργαζόταν, αν δεν κάνω λά-

Σοβαροφάνεια ή σοβαρότητα

Του **ΤΑΚΗ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ**

θος, οπότε απεφάνθη ότι τον Αύγουστο δεν υπάρχουν ειδήσεις. Δεν ξέρω τι γίνεται αλλού, όμως οι δικοί μας στο ραδιόφωνο, το οποίο ακούω συνέχεια, του δίνουν να καταλάβει. Ούτε κι εγώ ξέρω πόσες φορές το έχω ακούσει αυτές τις μέρες και συμπονώ τους συναδέλφους που παλεύουν να δείξουν στους ακροατές τους ότι αντιλαμβάνονται τη σημασία του έργου που επιτελούν, αφού μεταδίδουν ειδήσεις οι οποίες στην πραγματικότητα δεν θα έπρεπε να υπάρχουν καθότι Αύγουστος. Η ζωή δεν παύει να μας καταπλήσσει.

Ενα άλλο ευφυολόγημα που έχω ακούσει για τον Αύγουστο ανήκει στον Γιάννη Τσαρούχη. Αυτό όμως είναι σοβαρό, καθότι ο Τσαρούχης το είπε ως ευφυολόγημα, ενώ ο Εκο το παρουσίασε ως απόφθεγμα της σχέσης των ΜΜΕ με την πραγματικότητα. «Δεν πρέπει να πεθάνει Αύγουστο διότι τον Αύγουστο δεν πετυχαίνουν οι κηδείες». Με δύο λόγια, ο Τσαρούχης κατάφερε να αποδώσει στην εξόδιο ακολουθία τη σοβαροφάνειά της και τη θεατρικότητα με την οποία την έχει φορτώσει η ανάγκη της επιδείξεως. Στις κηδείες υπάρχουν τρεις κατηγορίες κοινού, αν εξαιρέσουμε με τον πρωταγωνιστή ο οποίος ο ταλαίπωρος δεν μπορεί να σηκωθεί και να διαμαρτυρηθεί ή

να ρίξει καμιά σφαλίαρα. Υπάρχουν αυτοί που πραγματικά πενθούν τον άνθρωπο που έχασαν. Υπάρχουν αυτοί που θέλουν να συμπαρασταθούν σε όσους πενθούν. Υπάρχουν, τέλος, αυτοί που θέλουν να δουν και να τους δουν, ειδικά αν ο θανών είναι διάσημος και η τελετή μαζεύει κόσμο. Αυτό εννοούσε ο Τσαρούχης. Οι κηδείες τον Αύγουστο δεν πετυχαίνουν διότι δεν μαζεύουν κόσμο αφού οι περισσότεροι λείπουν σε διακοπές. Η τραγική ειρωνεία είναι ότι ο ίδιος πέθανε Αύγουστο. Όπως και ο φίλος Στέλιος Ράμφος πέθανε Αύγουστο. Πόσο θαύμασα την απόφασή του να μην εκφωνηθούν επικήδειοι. Ο επικήδειος λόγος είναι μια αρχαία παράδοση, όπου συνήθως ο ομιλητής, με αφορμή το εγκώμιο του τεθνεώτος, μιλάει για τον εαυτό του. Πρώτος διδάσας ο Περικλής, ο οποίος τιμώντας τους νεκρούς του πρώτου χρόνου του πολέμου υμνεί την πόλη που έφτιαξε ο ίδιος. Pas mal που θα 'λεγαν και οι Γάλλοι. Πριν από τον Ράμφο θαύμαζα τον Δεσποτόπουλο, ο οποίος μόλις έκλεισε τα 100 έγραψε ο ίδιος τον επικήδειό του. Ορισμένοι επικήδειοι είναι τόσο υπερβολικοί, που σου δίνουν την εντύπωση ότι αυτός που τους εκφωνεί είναι ενθουσιασμένος επειδή επιτέλους γλιτώσαμε από τον νεκρό. Πάντως,

ο λόγος που δεν επιθυμώ, όταν έρθει εκείνη η ώρα, πολιτική κηδεία, είναι επειδή η ορθόδοξη ακολουθία είναι μία από τις πιο συγκινητικές στιγμές της εκκλησίας μας και στο κάτω κάτω σκέφτομαι ποιος σύγχρονος μπορεί να ανταγωνιστεί την Επιστολή προς Θεσσαλονικείς του Παύλου;

Κατά τα λοιπά οφείλω να ομολογήσω ότι για μία ακόμη φορά εντυπωσιάστηκα από τις δηλώσεις για τον θάνατο του Στέλιου Ράμφου. Κατ' αρχάς, διέψευσαν όσους ισχυρίζονται ότι οι Έλληνες δεν διαβάζουν. Φαίνεται ότι ένα μεγάλο ποσοστό των συμπατριωτών μας εντρυφεί στη φιλοσοφία και πρέπει να έχει διαβάσει τα άπαντα του Ράμφου. Αναρωτιέμαι, βέβαια, πού ήσαν όλοι αυτοί όταν δεν τον δέχτηκαν στο πανεπιστήμιο και όταν η Αριστερά αποσιωπούσε την ύπαρξή του. Και πώς είναι δυνατόν, τόσα χρόνια, να μην έγινε καμία δημόσια συζήτηση για τα θέματα που έβαζε για τον ελληνισμό και τη Δύση. Ας ελπίσουμε ότι τώρα που έφυγε και δεν τον αντιμετωπίζουμε πλέον ως κίνδυνο για τη σοβαροφάνεια του πνευματικού μας κόσμου να καταλάβουμε τι ήθελε να μας πει. Στη χώρα που έχει αφοσιωθεί στη στειρότητα της σοβαροφάνειας, ο Ράμφος υπερασπίστηκε τη σοβαρότητα της σκέψης του, τη μοναδική του πίστη.

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. imakris@kathimerini. gr

Απόληξις θερινών ερώτων

Του **ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΠΑΝΤΟΥΛΑ**

ματιές, αμήχανα χαμόγελα, δειλά αγγίγματα, ρίγος αμέριστο. Εγκαταβιώναμε ήδη, αν κι εν αγνοία μας, στην ευκρασία της συγγνώμης. Πριν από το άνοιγμα των σχολείων επιστρέψαμε στην πόλη («άραγε θα με θυμάται;»), σίγουροι πάντως πως δεν θα προδώσουμε ποτέ την υπόσχεσή μας στον Αύγουστο: «Πάλι του χρόνου» να μας βρει «στον βράχο να φιλιόμαστε».

Χρόνο με τον χρόνο όμως τα καλοκαίρια μας σαν να μικραίνουν – λιγότεψαν, είναι αλήθεια, και οι συναρπαγές μας. Μέχρι που έγιναν ολιγοήμερα – πολλές οι υποχρεώσεις και πού να τις προλάβεις όλες. Βιαζόμαστε να τις προλάβουμε. Όμως, «κάπου να πάμε και φέτος», να φωτογραφηθούμε, να δουν και στα λεγόμενα μέσα κοινωνικής δικτύωσης κι οι άλλοι βιαστικοί πόσο «φανταστικά περνάμε» στις εξοχές. Εκεί μπορεί να μη συναντάμε πλέον ντυμένους και πανηγυριστές, αλλά περίφημα μετ' ευτελείας συναλασσόμεθα με οχομήνους αμετροφάγους και αγεώργητους σαματατζήδες. «Τόσα δίνω, πόσα δες;». Αντιπαροχές πλαστικών, αποκατεψυγμένες συγκινήσεις και, κορωνίδα των διακοπών, μπιτάκι «έρωτες» μιας χρήσης, εποχικές αρπαχτές το περισσότερο, με τον σωστό δείκτη προστασίας

πάντοτε. Θερινά τρόπαια κυνηγεσίας, δηλαδή, να 'χουμε να λέμε με τους επίλοιπους μονοξασμένους. Και μετά επιστροφή (χωρίς καμιά «γεύση τρικυμίας στα χείλη») εκεί απ' όπου, στην πραγματικότητα, ποτέ δεν φύγαμε.

Υπάρχουν, ωστόσο, κι αυτοί που δεν έβαλαν στον τόκο της ενπλικίωσης τα καλοκαίρια τους – αναφέρομαι στους ομότροπους της πρώτης παραγράφου, διότι «τοιούτων έστιν ή βασιλεία τοῦ Θεοῦ»· κι αν δεν σας κάνει αυτό, σας έχω και παλιότερο: «Παιδὸς ή βασιλῆην». Λοιπόν, για κάρη των πάσης ηλικίας παιδιών φύονται εισέτι στις αστροφεγγιές του Αυγούστου εκείνοι οι παντός καιρού έρωτες που δεν σκοντάφτουν σε κανένα πρωτοβρόχι. Ξεπετάγονται όχι με ενστικτώδη ορμή, αλλά λιπασμένοι με όλου του κόσμου τα «για πάντα». Αυτοί οι έρωτες εμπιστεύονται με την πρώτη· δεν κάνουν δεύτερες σκέψεις και είναι καταδεχτικοί στο θαύμα που ξανακαινουργιώνει τον κόσμο. Έχουν τον τρόπο τους αυτοί, διαλανθάνουν, ώστε να μην κατανοούν σπαταλημένες ευκαιρίες αιωνιότητας. Δεν γυρίζουν βεβαίως τον κόσμο ανάποδα· τον φέρνουν όμως στα ίσια του: «Καράβια βγαίνουν στη στεριά, ραχούλες στα πελάγη». Μετά της Παναγίας έχουμε

άτυπη λήξη του θέρους και, κατ' έθος, γίνονται ανά την επικράτεια πολλοί γάμοι. «Κοσμικές συναθροίσεις», θα πουν οι μισοράμπλ που δεν νιώθουν πως τότε είναι που ψηλώνει κάπως η καλοσύνη των ανθρώπων και στραφταλίζει η λαχτάρα της ενσώματης συνύπαρξης. Τα νιογάμπρια (αυτά της πρώτης παραγράφου πάντοτε) δεν ενδίδουν στη σιγουριά καμιάς σύμβασης. Καταφάσκουν ομοθυμώς στη διακινδύνευση της συζυγίας. Δεν είναι ο σφετερισμός, αλλά η παραιτήση από κάθε απαίτηση κτήσης αυτής που τους ενώνει. Παραποιούνται από το «εγώ» και δόξη και τιμή στεφανώνονται εις σάρκα μίαν. Ξεπλατιομένα μισαδάκια προσέρχονται στο Μυστήριο την ευχή της μάνας τους και «πάσας τας ημέρας της ζωής αυτών» τη σκέπη Εκείνης που μας έδειξε πως μόνο στην κνέωση δεν στενεύεται η αγάπη.

Να 'χais και τη δική τους έγνοια Παντοχαρά και Χρυσοπηγή μου.

Ο κ. Θεόδωρος Παντούλας είναι συγγραφέας.

Δύο διαφορετικές μηχανές πρόβλεψης

Του **ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΧΡΟΥΣΟΥ**

Ο ανθρώπινος nous απεχθάνεται το κενό. Κάθε φορά που η πραγματικότητα μας προσφέρει ελλείψεις πληροφορίες, ο εγκέφαλός μας επιχειρεί σχεδόν αυτόματα να συμπληρώσει ό, τι λείπει. Συμπεραίνει, επάγεται, φαντάζεται και προβλέπει. Αυτή η ικανότητα υπήρξε ένα από τα σημαντικότερα εξελικτικά πλεονεκτήματα του ανθρώπου. Χωρίς αυτήν, οι πρόγονοί μας δεν θα μπορούσαν να προβλέψουν την κίνηση του θηράματος, τις προθέσεις των αντιπάλων, την έλευση μιας καταιγίδας ή τις συνέπειες μιας απόφασης. Η νοημοσύνη, σε μεγάλο βαθμό, είναι η τέχνη της καλύτερης δυνατής εικασίας όταν τα δεδομένα είναι ατελή.

Με ανάλογο τρόπο λειτουργούν και τα σύγχρονα μεγάλα γλωσσικά μοντέλα (LLMs). Λαμβάνοντας μια ακολουθία λέξεων, προβλέπουν την πιθανότερη συνέχεια, με βάση τα πρότυπα που έχουν μάθει από τεράστιους όγκους ανθρώπινης γλώσσας. Παρότι ο βιολογικός νευρώνας και ο τεχνητός μετασχηματιστής διαφέρουν ριζικά ως προς τη δομή τους, μοιράζονται μια θεμελιώδη υπολογιστική αρχή: την πρόβλεψη μέσω συμπλήρωσης των κενών. Η συμπλήρωση των κενών είναι η φυσιολογική λειτουργία κάθε νοήμονος συστήματος. Όταν στηρίζεται σε επαρκή δεδομένα, παράγει ουσιαστική σχέση με την πραγματικότητα, έχει, δηλαδή, πραγματιστική διαορατικότητα. Όταν τα δεδομένα είναι ελλιπή, παράγει εικασίες. Και όταν οι εικασίες διορθώνονται από την πραγματικότητα, γεννιέται η μάθηση. Όταν, όμως, παύουν να διορθώνονται, αρχίζει να αυξάνεται η απόσταση από την πραγματικότητα και δημιουργείται η παθολογία, δηλαδή οι ψευδαισθήσεις (λανθασμένη ερμηνεία υπαρκτού ερεθίσματος), οι παραισθήσεις (αντίληψη χωρίς εξωτερικό ερέθισμα) και τα παραλήρηματα (ψευδής, ακλόνητη πεποίθηση).

Η ομοιότητα αυτή μας οδηγεί σε έναν ευρύτερο στοχασμό για τη φύση της ίδιας της νοημοσύνης. Η πραγματικότητα δεν μας προσφέρει σχεδόν ποτέ πλήρη πληροφόρηση. Κάθε παρατήρηση μπορεί να δίνει μερικές, συγκεχυμένες ή και αβέβαιες πληροφορίες. Ο κόσμος μοιάζει με μια πρόταση που δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί. Είτε πρόκειται για ένα γιατρό που προσπαθεί να διαγνώσει έναν ασθενή, είτε για κάποιο φυσικό που ερμηνεύει ένα πείραμα, είτε για έναν άνθρωπο που αποφασίζει αν θα πάρει ομπρέλα πριν βγει από το σπίτι, η σκέψη απαιτεί σχεδόν πάντοτε προσθήκη πληροφοριών που δεν είναι άμεσα διαθέσιμες. Η λογική αποτελεί τον πειθαρχημένο μηχανισμό απτής της διανοητικής προσθήκης.

Η σύγχρονη γνωσιακή νευροεπιστήμη περιγράφει ολοένα και περισσότερο τον εγκέφαλο ως μια μηχανή πρόβλεψης. Σύμφωνα με τη θεωρία της προβλεπτικής επεξεργασίας, ο εγκέφαλος δημιουργεί συνεχώς εσωτερικά μοντέλα του κόσμου, προβλέπει τι πρόκειται να συμβεί και στη συνέχεια συγκρίνει τις προβλέψεις του με τα αισθητηριακά του δεδομένα. Η γνώση, εν ολίγοις, δεν γεννιέται μόνο από την παρατήρηση, αλλά και από τη συνεχή διόρθωση του σφάλματος πρόβλεψης.

Η ίδια αρχή εξηγεί και τη λειτουργία των μεγάλων γλωσσικών μοντέλων. Κατά την εκπαίδευσή τους απορροφούν γλωσσικές δομές, επιστημονικές γνώσεις, πολιτισμικά πρότυπα και λογικές σχέσεις. Κατά τη χρήση τους δεν «γνωρίζουν» την επόμενη λέξη· υπολογίζουν την πιθανότερη συνέχεια και ανασυνθέτουν το ελλείπον νόημα.

Είναι, ουσιαστικά, στατιστικές μηχανές σπασιολογικής συμπλήρωσης. Από αυτή την απλή αρχή αναδύονται πολύπλοκες μορφές συλλογισμού, εξήγησης, δημιουργικότητας και, ενίοτε, εντυπωσιακής επιστημονικής σύνθεσης.

Κάθε πρόβλεψη, όμως, εμπεριέχει έναν εγγενή κίνδυνο. Όταν τα διαθέσιμα δεδομένα είναι ανεπαρκή, κάθε σύστημα πρόβλεψης στηρίζεται περισσότερο στις υπάρχουσες εσωτερικές παραδοχές του. Στον άνθρωπο, αυτές ονομάζονται διαισθηση, προσδοκίες ή πεποιθήσεις· στην τεχνητή νοημοσύνη κατανομές πιθανοτήτων. Όσο καλύτερα είναι βαθμονομημένες, τόσο ακριβέστερες είναι οι προβλέψεις. Όταν η βαθμονόμηση χαθεί, τόσο ο βιολογικός όσο και ο τεχνητός nous αρχίζουν να απομακρύνονται από την πραγματικότητα. Σε αυτό το σημείο γεννιούνται οι ψευδαισθήσεις, οι παραισθήσεις και τα παραλήρηματα.

Στον άνθρωπο, η ίδια γνωσιακή διαδικασία που επιτρέπει τη διορατικότητα μπορεί να οδηγήσει και σε εσφαλμένη αντίληψη, δηλαδή σε ψευδαισθηση ή παραισθηση. Βλέπουμε πρότυπα εκεί όπου υπάρχει να οδηγήσει και σε εσφαλμένη αντίληψη, δηλαδή σε ψευδαισθηση ή παραισθηση. Βλέπουμε πρότυπα εκεί όπου υπάρχει τυχαioτητα, θυμόμαστε γεγονότα που ουδέποτε συνέβησαν ή αποδίδουμε προθέσεις εκεί όπου δεν υπάρχουν. Στις σοβαρότερες ψυχιατρικές ή νευρολογικές διαταραχές, οι εσωτερικές προβλέψεις υπερικχούν των αισθητηριακών δεδομένων.

Ανάλογα, τα μεγάλα γλωσσικά μοντέλα, όταν δεν διαθέτουν επαρκείς πληροφορίες ή πιέζονται να απαντήσουν πέρα από τα όρια της γνώσης τους, συνεχίζουν να παράγουν λεκτικά άψογες αλλά πραγματολογικά αβάσιμες αφηγήσεις. Επινοούν βιβλιογραφικές αναφορές, γεγονότα ή λογοφανεis αλλά ψευδείς ιστορίες. Οι λεγόμενες hallucinations των LLMs μοιάζουν, μάλιστα, περισσότερο με το ανθρώπινο «παραλήρημα» παρά με την αισθητηριακή ψευδαισθηση ή παραισθηση, διότι το πρόβλημα δεν έχει να κάνει με την αντίληψη αλλά με αποτυχία αναθεώρησης μιας λανθασμένης υπόθεσης. Η ψευδαισθηση και η παραισθηση αποτελούν αποτυχία της αντίληψης. Το παραλήρημα αποτελεί αποτυχία της αναθεώρησης των πεποιθήσεων. Στην πρώτη περίπτωση, ο εγκέφαλος διορθώνει όταν εμφανιστούν περισσότερα δεδομένα. Στη δεύτερη, τα νέα δεδομένα παύουν να έχουν δύναμη.

Τελικά, η ουσία της νοημοσύνης δεν είναι η εξάλειψη της αβεβαιότητας αλλά η πειθαρχημένη διαχείρισή της. Ο ανθρώπινος εγκέφαλος και τα μεγάλα γλωσσικά μοντέλα είναι, στην ουσία τους, μηχανές πρόβλεψης που επιχειρούν να ολοκληρώσουν τις ανολοκλήρωτες προτάσεις της πραγματικότητας. Και η σοφία δεν συνίσταται στο να μην εικάζουμε ποτέ, αλλά στο να γνωρίζουμε ποτέ οι εικασίες μας στηρίζονται επαρκώς στα δεδομένα και πότε το κενό παραμένει ακόμη πολύ μεγάλο για να συμπληρωθεί με βεβαιότητα. Όταν η πρόβλεψη υπακούει στα δεδομένα, γεννιέται η γνώση. Όταν τα δεδομένα υποτάσσονται στην πρόβλεψη, γεννιέται το παραλήρημα. Και όταν η πρόβλεψη υπηρετεί ταυτόχρονα την αλήθεια, την προσαρμογή και τη διαρκή αυτοδιόρθωση, τότε γεννιέται η σοφία.

Ο κ. Γεώργιος Π. Χρούσος είναι ακαδημαϊκός, ομότιμος καθηγητής Παιδιατρικής και Ενδοκρινολογίας, επικεφαλής της Έδρας UNESCO Ειρηνικής Υγείας και Ιατρικής, ΕΚΠΑ, πρόεδρος του Ελληνικού Ινστιτούτου Pasteur.

Η παρατεταμένη περίοδος ξηρασίας, που εντάθηκε από το Ελ Νίνιο, δημιούργησε εκτεταμένες πυρκαγιές σε γη και τυρφώνες που έχουν ήδη κάψει δεκάδες χιλιάδες εκτάρια σε όλη τη Νότια Σουμάτρα, προκαλώντας ανθυγιεινά επίπεδα ποιότητας αέρα σε όλη την περιοχή, συμπεριλαμβανομένης της γεγονικής Μαλαισίας.

Ο Επιμηθέας στο μικροσκόπιο

Του **ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ**

Ακιννοσία σε δύο επίπεδα, στις ευρωτουρκικές σχέσεις και το κλασικό Κυπριακό. Παρά τις ηχηρές διακηρύξεις, σύμφωνα με αποκαλυπτικό ρεπορτάζ του Π. Σανθούλη («Καθημερινή», 9/8), «εσωτερικό έγγραφο του υπουργείου Εξωτερικών, θέτει τη Διπλωματική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας σε εγρήγορση». Το έγγραφο με τον πιο χαρακτηριστικό τρόπο «τοποθετεί στο μικροσκόπιο των κυπριακών αποστολών (πρεσβειών κ.λπ.) οκτώ “τομείς συνεργασίας Ε.Ε.-Τουρκίας”, οι οποίοι προωθούνται στο πλαίσιο και της πρόσφατης έκθεσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου».

Το έγγραφο δείχνει με σαφήνεια ότι το ΥΠΕΞ γνωρίζει επερχόμενες εξελίξεις και δίνει μάχες οπισθοφυλακών για να αποτρέψει πρόοδο στις ευρωτουρκικές σχέσεις. Άρα, το ΥΠΕΞ δεν ελέγχει το σκηνικό, δεν ηγείται του πεδίου, ακολουθεί ως Επιμηθέας, παρά τις περί του αντιθέτου επίμονες διαβεβαιώσεις. Η επανάληψη μιας αποτυχημένης συνταγής από τη Λευκωσία, οδηγεί: 1ον, Στην αδυναμία διαπραγματεύσεως με την Ε.Ε., καθώς δεν υφίσταται κάποια πολιτική βάση με επίκεντρο την επίλυση του κυπριακού, 2ον, Στην κατασπατάληση του πολύτιμου κεφαλαίου της νήσου – της διπλωματίας των διασυνδέσεων που επιφέρει οφέλη σε πλείονες του ενός παίκτες και, 3ον, Στο ακριβώς αντίθετο αποτέλεσμα – αποσύνδεση του Κυπριακού από την ευρωτουρκική σχέση και, όπως τα στοιχεία δείχνουν, προώθηση της Τελωνειακής Ένωσης Ε.Ε.-Τουρκίας, ερήμην της Λευκωσίας.

Την επομένη της αποκάλυψης του εγγράφου από την «Κ», η απεσταλμένη του γ.γ. στο Κυπριακό, Μ.Α. Ολγκίν, έκανε μια πολύ χρήσιμη παρέμβαση στην εφ/δα «Πολίτης», 10/8. Διαπίστωσε ότι «τα μεγαλύτερα εμπόδια παραμένουν η έλλειψη πολιτικής βούλησης και ο φόβος της αλλαγής και από όλους τους εμπλεκόμενους παράγοντες. Εδώ και χρόνια, η απουσία άμεσων διαπραγματεύσεων έχει βαθύνει τη δυσπιστία μεταξύ των πλευρών» και πως «εάν και οι δύο πλευρές αποφασίσουν, πολλά πράγματα θα μπορούσαν να ξεμπλοκάρουν. Εξαρτόμαστε από τις ενέργειες των ηγετών».

Παρά τις περί του αντιθέτου, καθημερινές δηλώσεις, τα ΗΕ έτσι διαβάζουν τους ηγέτες. Δικαιούσαι να κρίνεις και εκείνα δικαιούνται να κρίνουν. Τα ΗΕ, δεν ηγούνται των διαπραγματεύσεων, μόνο οι ηγέτες. Οι συνομιλίες, ως γνωστόν, είναι «κυπριακής ιδιοκτησίας». Άρα, μην ψάξετε (ξανά) αποδιοπομπαίο τράγο να τού φορτώσετε τις αποτυχίες σας!

Η απεσταλμένη υπογραμμίζει ότι «τα Η.Ε. ζητούν ενδείξεις ότι (οι ηγέτες) είναι πρόθυμοι να προχωρήσουν μπροστά, όχι απλώς να μιλούν» και ξεκαθαρίζει ότι «ο ΟΗΕ δεν θα προχωρήσει σε μια “5+1” αν υπάρχει κίνδυνος να αποτύχει ξανά». Ύστερα μιλά για πρόοδο για ζητήματα πάνω στα οποία συμφώνησαν οι ηγέτες με τον γ.γ., όπως 4 νέα οδοφράγματα, τον Μάρτιο του 2025.

Ίσως το πιο σημαντικό σημείο της συνέντευξης της απεσταλμένης του γ.γ., το μήνυμα για όσους επιδιώκουν «επαναδιαπραγματεύσει» βασικών συγκλίσεων, και, προφανώς την έχουν ενημερώσει (ιδιωτικά) επ' αυτού. Λέει δημόσια «μην ανοίξετε κλειστά από το παρελθόν κεφάλαια», κατά συνέπεια «οι συγκλίσεις αποτελούν ένα ενιαίο και αλληλένδετο σύνολο. Εάν απομονώσεις ένα στοιχείο, ολόκληρο το σύνολο μπορεί να αποσυντεθεί. Ας θυμηθούμε ότι τα θέματα διακυβέρνησης, η ασφάλεια και οι εγγυήσεις, το εδαφικό και το περιουσιακό είναι

βαθιά αλληλένδετα. Μια σύγκλιση σε ένα ζήτημα διατηρεί την αξία της μόνο στο πλαίσιο του συνόλου. Επομένως, όχι, δεν πρόκειται για κατάλογο επιλογών από τον οποίο κάθε πλευρά επιλέγει ό, τι θέλει».

Το μήνυμα πολύ ευκρινές: «το 2017 τα βασικά κεφάλαια έκλεισαν, αν ανοίξετε ένα, το οικοδόμημα πέφτει». Το κλειδί σε λίγες λέξεις: «διακυβέρνηση έναντι ασφάλειας και αντίστροφα», έτσι μπορεί να πάμε σε σημείο εκκίνησης, αλλιώς δεν θα ξεκινήσει τίποτ και η «5+1» δεν θα περπατήσει.

Η Κολομβιανή απεσταλμένη μάς θυμίζει ότι «οι ερηνευτικές διαπραγματεύσεις στην Κολομβία διατηρήθηκαν απολύτως μυστικές για δύο χρόνια. Αυτό είναι αδιανόητο στην Κύπρο, όπου πρέπει να ζεις με τις διαρροές. Θα ήθελα ο Τύπος να αντιληφθεί ότι οι εικασίες χωρίς επιβεβαίωση βλάπτουν τη διαδικασία. Δεν υπάρχει κανένα έγγραφο που έχω ετοιμάσει ή που έχω παραδώσει στις πλευρές».

Ασφαλώς άλλο Κολομβία, άλλο Κύπρος. Με την υπογραφή της συμφωνίας ειρηνεύσεως στην Κολομβία, ο πρόεδρος Χ.Μ. Σάντος είπε στους Κολομβιανούς πως «σήμερα μπορώ να πω από τα βάθη της ψυχής μου ότι εκπλήρωσα την αποστολή που μου αναθέσατε», ενώ ο διαπραγματευτής του ανταρτικού κινήματος FARC Ιβάν Μαρκές δήλωσε ότι «σήμερα κερδίσαμε την ομορφότερη από όλες τις μάχες» (24/8/16).

Η φράση Μ.Α. Ολγκίν «θα ήθελα ο Τύπος» κ.λπ., δεν ισχύει στη νήσο. Δυστυχώς, μέρος του Τύπου είναι το ίδιο το μακρύ χέρι της υπονόμησης της διαπραγματευτικής διαδικασίας. Τελευταίο παράδειγμα, η επικείμενη «διαρροή στον Independent» (13/7/26) («το χριστογεννητικό γεύμα μου») το καταληκτικό μήνυμα της απεσταλμένης του γ.γ. των Η.Ε. αφορά όλους τους Κυπρίους: «Δεν πρέπει να θεωρούμε δεδομένο πως θα υπάρξει σύντομα άλλη μία τέτοια ευκαιρία, εάν αυτή χαθεί».

www.larkoslarkou.org.cy

Τέσσερις ελληνικές ιστορίες

Του **TIM ΣΑΛΜΟΝ**

Αφού οι τσοπάνηδες δεν μπορούσαν να πάρουν μαζί τους την πληγωμένη 17χρονη αντάρτισσα, το πρωί την παρέδωσαν στην αστυνομία του τόπου. Η αστυνομία την εκτέλεσε μπροστά τους.

ήδη καταλάβει ο φαντάρος ότι επρόκειτο για Βλάχους. «Fug, fug», του είπε, που στα βλάχικα σημαίνει «φύγε».

Σε ένα πανηγύρι στο Ζαγόρι τη δεκαετία του '70 είχα γνωριστεί μ' έναν Σουνδό. Δεκαπέντε χρόνων, στην Κατοχή, πήρε τα βουνά με τον ΕΛΑΣ και κατετάγη στην ΟΠΛΑ. Δεν του άρεσαν αυτά που είδε. «Οι αξιωματικοί πήγαιναν καβάλα και έτρωγαν κανονικά. Εμείς, πεινασμένοι και ξυπόλυτοι. Όταν μπήκαμε στα Γιάννενα, μας έδωσαν λιστές.

Οι πληγές εμφυλιών πολέμων είναι βαθιές. Αρκεί να δει κανείς τι γίνεται στην Ισπανία με τις συνεχείς προσπάθειές τους να ξεκαθαρίσουν τους λογαριασμούς για τον δικό τους εμφύλιο. Είχα παλιά πεθερό Ελλπνα, που μιλούσε όλη του τη ζωή για «συμμορίτες» και «συμμοριτικό πόλεμο». Заφνιάστηκα όμως από την ωμότητα της κ. Αθηνάς Κακούρη («Δεν είναι “νέεαροι”. Δολοφόνοι είναι»), στο φύλλο της «Καθημερινής» της 12ης Ιουλίου) που κατηγορούσε τους Έλληνες κομμουνιστές της γενιάς του Εμφυλίου ότι έχουν σβήσει από την Ιστορία τα θύματά τους, όπως έγινε στη Σοβιετική Ένωση επί Στάλιν.

Από τα χρόνια που κυκλοφορώ στα ελληνικά βουνά, έχω ακούσει πολλές ιστορίες από ανθρώπους που έζησαν εκείνα τα «μαύρα» χρόνια από κοντά. Να αναφέρω τέσσερα περιστατικά μόνο.

Μου έλεγαν κάτι Βλάχοι τσοπάνηδες ότι, κατεβάζοντας τα κοπάδια τους στον Κάμπο της Θεσσαλίας το φθινόπωρο του 1947, σταμάτησαν και έκαναν το

κονάκι τους στον Πηνειό. Καθισμένοι γύρω από τη φωτιά, άκουσαν ξαφνικά μια γυναικεία φωνή να μισοκλαιεί, να μισοαναστενάζει από τον πόνο. Έκαναν ένα γύρο και έψαχναν. Σε έναν κόψιο πλάτανο βρήκαν μια αντάρτισσα δεκαεπτά χρόνων βαθιά πληγωμένη. Επιασαν κουβέντα, τι να την κάνουν: Ο τσέλιγκας βγάζει απόφαση. Αφού δεν μπορούσαν να την πάρουν μαζί τους, το πρωί θα την παρέδιδαν στην αστυνομία του τόπου. Και έτσι έγινε. Η αστυνομία την εκτέλεσε μπροστά τους.

Στον Ασπροπόταμο, μια φορά μου έλεγαν για τον τοπικό δήμιο του ΕΛΑΣ ο οποίος είχε συνηθίσει να τροχίζει το μαχαίρι του μπροστά στα μάτια των τρομαγμένου θύματός του. «Γιατί τρέμεις, μωρέ;» έλεγε. «Τροχίζω το μαχαίρι για να μην καταλάβεις τίποτα».

Ένας φαντάρος του Εθνικού Στρατού, βλαχόφωνος, είχε με την περιπολία του περικυκλώσει ένα ύποπτο σπίτι. Σκοτάδι. Заφνικά κάποιος πετάχτηκε από το παράθυρο και το έβαλε στα πόδια. Είχε

Ονόματα κασάπδων, καφετζήδων, λογής μικρών εμπόρων για σύλληψη ως ταξικών εχθρών». Και έλεγε μέσα του, «αν αυτό είναι ο κομμουνισμός, δεν τον θέλω».

Όταν ξέσπασε ο Εμφύλιος κατατάχθηκε στον Εθνικό Στρατό. Στην ομάδα του, ήταν ένας που είχε φτιάξει μια ζώνη ειδική για να κρεμούν τα αυτιά σκοτωμένων ανταρτών. Με την πρώτη ευκαιρία, έφυγε για τη Σουηδία.

Ποιοι ήταν οι δολοφόνοι; Ποιοι κρέμασαν τα κομμένα κεφάλια των αιχμαλτών από τηλεφωνικούς στύλους; Ποιοι έδεσαν ποιους στη χαράδρα στη Μακρόνησο; Ποιοι συνελήφθησαν την πρώτη ημέρα της χούντας;

Τη δεκαετία του '80 έφτιαχνα ένα παλιό σπίτι στην Ελλάδα, οι εργολάβοι –αδελφία– ήταν από εκείνη τη γενιά του Εμφυλίου. Μιλούσα τα σπασμένα ελληνικά μου μαζί τους μέχρι την ημέρα που ο ένας μου ξεστόμισε κάτι αγγλικά λόγια τόσο λογοτεχνικά, που ξαφνιαστήκα. Είχε μάθει αγγλικά στη

φυλακή, διαβάζοντας τα μυθιστορήματα του Ντίκενς. Είχε σωθεί από παράνομη εκτέλεση χάρη στην επίσκεψη Βρετανών συνδικαλιστών, επίσημων αντιπροσώπων του ΟΗΕ.

Και ένα τελευταίο περίεργο περιστατικό. Μια μέρα, στο Λονδίνο, όπου πάλι έκανα αναστήλωση σπιτιού, είχαμε φέρει στο σπίτι δύο εργάτες Αγγλους που δεν γνωρίζονταν μεταξύ τους και έπιασαν κουβέντα με την τότε γυναίκα μου, που ήταν Ελληνίδα. Και ανακάλυψαν ότι και οι δυο τους είχαν λάβει μέρος στις μάχες των Δεκεμβριανών και ο ένας, λίγες ημέρες πριν από τα Χριστούγεννα, παρατήρησε στην αυλή του σπιτιού όπου πολεμούσε μια κότα. Σκέφτηκε αμέσως, «my Christmas lunch» («το χριστογεννητικό γεύμα μου») και πετάχτηκε να την αρπάξει. Τον χτύπησε ένας ελαστικός όλμος! Τα Χριστούγεννα τα πέρασε στην Αγγλία.

Ο κ. Τιμ Σάλμον είναι συγγραφέας και ηρωτοπόρος του Pindos Way/Pindus Trail.

Οι ξεχασμένοι ήρωες του Πυροβολικού

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΗ**

Τα μάτια τους βγάζουν ακόμη φωτιές. Οι συγκλονιστικές, όσο και συναρπαστικές ιστορίες, δεν έχουν τελειωμό. Οι ζωντανοί, ξεχασμένοι εν πολλοίς, ήρωες του 1974, όσοι δεν λιποτάκτησαν, ακόμη κουβαλούν το φως της θυσίας, αλλά και το σκοτάδι του πόνου. Παροπλισμένοι οι περισσότεροι, συνταξιοδούχοι πλέον, σακατεμένοι πολλοί, ψυχικά και σωματικά, πολεμούν με τον εαυτό τους, μέρα και νύκτα, εξοργίζονται με την αναλγησία της Πολιτείας, αλλά και χαίρονται γιατί έμειναν πιστοί στο καθήκον προς την πατρίδα. Δεν «έβαλαν την ουρά στα σκέλια», όπως πολλοί μεγαλόσχημοι και αρκετοί δειλοί. Στα καφενεία και στα παγκάκια της υπομονής, ανοίγουν την ψυχή, την καρδιά και το στόμα τους, μιλούν για την παλικαριά, τη γενναιότητα, την ανδρεία, αλλά και την οργή της προδοσίας και τη φρίκη του πολέμου. Πολεμούσαν σαν λιοντάρια, έβλεπαν τους συστρατιώτες και τους φίλους τους να σκοτώνονται, να πληγώνονται, αλλά δεν λυγίζαν. Πληγωμένοι, ακόμη και με το ένα χέρι, συνέχιζαν να πυροβολούν, πιστοί στο καθήκον, τα ιερά και τα όσια. Κοινή συνισταμένη σχεδόν όλων, οι αναφορές σε θαύματα, σε παρεμβάσεις της Παναγίας και αγίων, οι οποίοι τους έσωσαν και ψυχικά και σωματικά, μέσα στον ορμηαγόδο της προδοσίας και των ψεμάτων.

Η απόσταση του χρόνου, έφερε την καταλλαγή της οργής, όχι όμως του πόνου. Με την ηρεμία της ωριμότητας, πολλοί ζωντανοί ήρωες, καταγράφουν τις εμπειρίες τους σε βιβλία, ανυπέρβλητες ιστορικής αξίας. Μια συλλογική προσπάθεια καταγραφής των γεγονότων έγινε από τον Παγκύπριο Σύνδεσμο Εφέδρων Πυροβολικού. Ο ογκωδέστατος τόμος, 851 μεγάλων σελίδων, φέρει τον τίτλο «Η Δράση των Μονάδων Πυροβολικού της Εθνικής Φρουράς το Καλοκαίρι του 1974». Τη συλλογή των μαρτυριών ανέλαβε ο συγγραφέας-ερευνητής δρ Χάρης Αλεξάνδρου. Καταγράφεται με ψυχραιμία ο αιφνιδιασμός από την τουρκική αεροπορία, οι καταστροφές, το χάος, αλλά και η αντίδραση των ξεχασμένων ηρώων του πυροβολικού, οι οποίοι πέτυχαν σε πολλές περιπτώσεις συντριπτικά πλήγματα στον εχθρό. Οι πράξεις αυτοθυσίας, οι θυσίες, αλλά και τα ανδραγαθήματα δεν έχουν τελειωμό.

Ο Χάρης Αλεξάνδρου χρειάστηκε τέσσερα χρόνια, για να μαζέψει αρκεακό υλικό, ώστε να καταγράψει σχεδόν 200 μαρτυρίες από εφέδρους και κληρωτούς εθνοφρουρούς, καθώς και από αξιωματικούς. Η απόσταση του χρόνου και η εξασθένηση της μνήμης ήταν πολλές φορές «ανάχωμα» στον Χάρη Αλεξάνδρου, ο οποίος ωστόσο κατάφερε να ετοιμάσει έναν

επιστημονικό αλλά και μνημειώδες τόμο. Η ανάγνωση του τόμου δεν είναι και τόσο εύκολο εγχείρημα, αν δεν γνωρίζεις τα μέρη και τις νόρμες του στρατεύματος.

Κάποια σκόρπια και τυχαία αποσπάσματα από το βιβλίο καταδεικνύουν το μέγεθος της προδοσίας, αλλά και την ανδρειοσύνη των ηρώων.

• **Πέτυχαν** οι δικοί μας μια αποβατική που πρέπει να μην έμεινε ένας από εκείνη. Και έγινε ολοκόκκινη [η θάλασσα]. Πρέπει να είναι από το πυροβολικό. Ήρθε βλήμα και έκατσε στην αποβατική. Βλέπαμε τα άλλα βλήματα που έπεφταν στην άμμο έξω. Δεν έπεφταν στο νερό μέσα...

• **Τα αεροσκάφη** προσέβαλλαν τον χώρο τάξης της Μοίρας. Πρώτα με μυδραλιοβολισμούς και μετά με βόμβες. Τα αντιαεροπορικά όπλα δεν είχαν ακόμα φθάσει και έτσι η Μοίρα βρισκόταν εκτεθειμένη. Οι άνδρες της Μοίρας έτρεξαν να κρυφτούν στη χαράδρα, σε σπηλιές ή σε ρωγμές του εδάφους και των βράχων...

• **Η Μοίρα** με τις βολές της κατάφερε να αποδιοργανώσει και να καθυστερήσει το δεύτερο και τρίτο κύμα απόβασης και κατ' επέκταση να ανατρέψει τους τουρκικούς σχεδιασμούς για την πρώτη μέρα της εισβολής.

• **Η δράση** της Μοίρας προκάλεσε και πάλι πανικό στους Τούρκους. Με σκοπό την καταστροφή της Μοίρας γύρω στις 07:00, τα τουρκικά αεροσκάφη και το τουρκικό ναυτικό ξεκίνησαν να προσβάλλουν τον χώρο τάξης. Σκοπός ήταν να διαλυθεί η Μονάδα ή τουλάχιστον να σταματήσουν οι βολές ώστε να συνεχιζόταν απρόσκοπτα η απόβαση.

• **Δεν μπορώ** να περιγράψω το «σι-οκ» που με περίμενε εκεί. Ενώ με το όπλον μου ήμουν έτοιμος να ξαπλώσω στο πιο ασφαλές σημείον, εκεί ακριβώς, βλέπω ξαφνικά τον Τότουνολ ξαπλωμένον ανάσκελα και καταματωμένον...

• **Θυμούμαι** μετά με τα κιάλια να βλέπω τα τανκς που μπαίνουν στην Κερύνεια. Για μένα ήταν πολλά... Χάνουνται τα πάντα... Δεν ήξερα οι δικοί μου τι εγίναν...

Ατέλειωτες είναι και προφορικές ιστορίες ψυχής, οι οποίες αποκαλύπτονται κυρίως μεταξύ ποτού και φαγητού, αλλά ποτέ δεν επιβεβαιώνονται. Μόνη επιβεβαίωση, τα δάκρυα και η συγκίνηση των πρωταγωνιστών. Τα πρόσωπα και τα μάτια λένε πάντα πικρές και ανομολόγητες αληθείες, οι οποίες πάντα συγκλονίζουν. Κατά τα άλλα και πολεμιστές και λιποτάκτες και δοξασμένοι και ατιμασμένοι, «όλοι δυο μέτρα παίρνουν γη...». Από εκεί και πέρα μόνο ο Θεός ξέρει... γιατί χαρίστηκαν ή δεν χαρίστηκαν οι σφαίρες.

kaparispn@yahoo.gr

Χωρίς ασπίδες ψυχής στα βέλη του ήλιου

Της **ΤΑΣΟΥΛΑΣ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ**

Η υπηρεσία Copernicus Climate Change Service της Ε.Ε. ήταν σαφής. Η Ευρώπη θερμαίνεται δύο φορές πιο γρήγορα από τον υπόλοιπο πλανήτη –είναι κατά 2,5 °C πιο θερμή από την προβιομηχανική εποχή έναντι ενός 1,4 °C της υφλίου. Οχι μόνο λόγω των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, αλλά και της θέσης της, των αλλαγών στην υπεράνω αυτής ατμοσφαιρική κυκλοφορία, της υποχώρησης των πάγων στη γειτονική Αρκτική και της αποκάλυψης του σκοτεινού ωκεανού που απορροφά ηλιακή ενέργεια, της μείωσης της χιονοκάλυψης (κατά 1,3 εκατ. τ.χλμ. την τελευταία πενταετία, μια έκταση όση της Γαλλίας, της Ιταλίας, της Γερμανίας, της Ελλάδας και της Αυστρίας μαζί), αλλά και της υποχώρησης των αερίων ρύπων που ανέκοπταν την ηλιακή ακτινοβολία.

Εγκλωβίζεται μέσα σε ένα όθλο θερμότητας που ξεραίνει τη γη και στραγγίζει τα ποτάμια, τον Σηκουάνα, τον Ρήνο, τον Δούναβη (και μαζί τη ναυσιπλοΐα, το εμπόριο, τις εφοδιαστικές αλυσίδες, την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας). Οι ανεξέλεγκτες πυρκαγιές και οι κατακλυσμιαίες πλημμύρες είναι τα επόμενα επεισόδια του ευρωπαϊκού δράματος.

Περισσότεροι από 25.000 άνθρωποι έχασαν φέτος τη ζωή τους από τα κύματα καύσωνα στην Ευρώπη. Και ξανά, ο Αύγουστος, μοιάζει με τηγάνι όπου τσιτσίριζουν οι αργόσυρτες ημέρες. Γνωρίζουμε τι προκαλεί η ακραία ζέστη στο ανθρώπινο σώμα. Εκείνο που δεν πολυσυζητάμε είναι τι επιφέρει στον νου και στην ψυχή. Διότι οι καύσωνες όχι μόνο μετασχηματίζουν τους αεροικεμάχρους πάγνο από τα ευρωπαϊκά εδάφη, αλλά κάνουν και τους κατοίκους τους περισσότερο παρορμητικούς, αφηρημένους, καταλιπτικούς, ευερέθιστους, επιθετικούς, συγκρουσιακούς, παραβατικούς.

Ξεκίνησαν οδικώς από τη Γη της Παταγονίας με τελικό προορισμό ένα μαγευτικό ελληνικό νησί, όπου και θα ξεχειμωνιάσουν.

Εχει καταγραφεί αύξηση της εγκληματικότητας κατά τις αποπνικτικά ζεστές μέρες. Μείωση της απόδοσης των μαθητών και των εργαζομένων.

Η λογοτεχνία έχει αποτυπώσει συνταρακτικά τις μεταβολές που προξενεί το θερινό καύμα στα φερσίματα και στα αισθήματα των ανθρώπων. Εχει ξετυλίξει αριστοτεχνικά το πώς το αόρηπτο λίμνασμα του πνιγνού αέρα τροποποιεί τον ρου της σκέψης, τις διαχύσεις της επιθυμίας, τις συνθήσεις της σάρκας, την έκβαση των πραγμάτων, τον ρυθμό της ζωής.

Οι συγγραφείς αγαπούν την ύλη τη ζυμωμένη σε υψηλές θερμοκρασίες. Στον «Ξένο» του Αμπέρ Καμύ, ο Μερ-

Οι καύσωνες μας κάνουν περισσότερο παρορμητικούς, αφηρημένους, ευερέθιστους, συγκρουσιακούς.

σό, εξαιτίας της αόρηπτης κάψας έκανε ένα βήμα μπροστά «... ο Αραβας τράβηξε το μαχαίρι και μου το 'δειξε μέσα στον ήλιο. Το φως ανάβλυσε θαρρείς απ' το ατσάλι κι έγινε μια μακριά αστραφτερή λεπίδα που με βρήκε κατακουτέλα. (...) Ενωθα πια μόνο τα κύμβαλα του ήλιου στο μέτωπό μου. (...) Τότε ακριβώς όλα τρεμούλιασαν. Η θάλασσα ξέρασε μια πνοή βαριά και διάπυρνη. Μου φάνηκε πως ο ουρανός άνοιγε διάπλατα για να ρίξει πύρινη βροχή. Ολόκληρο το είναι μου τεντώθηκε και το χέρι μου έσφιξε σπασμωδικά το περίστροφο». Στον «Υπέροχο Γκάτομπι» του Φράνσις Σκοτ Φιτζέραλντ, οι συγκρούσεις κορυφώνονται κατά την πιο καυτή νεοϋορκέζικη ημέρα. Στον «Θάνατο στη Βενετία» του

«Αιθεροβάμονες και ονειροβάτες»

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑ***

Ο Στέλιος Ράμφος ήταν ένας ιδιαίτερος φιλοσοφικός νοιάς, του οποίου το έργο αποτελεί τομή για τα φιλοσοφικά δεδομένα, όχι μόνο του ελληνικού κόσμου αλλά και παγκοσμίως. Υπήρξε από τις ηγετικές μορφές ενός φιλοσοφικού παραδείγματος, των «νεοορθόδοξων», μια σκέψη που προσπάθησε να θέσει τις χριστιανικές αναζητήσεις στο επίκεντρο του ερωτήματος για το νόημα του ανθρώπου, της αποστολής του και του ηθικού και κοινωνικού χαρακτήρα του. Κατά την κρίση του 2010-2019, ο Ράμφος ένιωσε την ανάγκη να απευθυνθεί στο κοινό με μια σημαντική σε όγκο και σε ρητορική δύναμη αρθρογραφία, ενώ παράλληλα συνέγραψε μια σειρά μελετημάτων πάνω στη «φύση και τις καταβολές των πνευματικών αγκυλώσεων του Νέου Ελληνισμού», όπως ο ίδιος θα γράψει στο προοίμιο του έργου του «Η Ελλάδα των Ονείρων. Σπουδή στο συλλογικό μας φανταστικό» (Αρμός, 2020). Η ενασχόληση με το πνευματικό πρόβλημα των Νεοελλήνων είναι βέβαια σταθερή στο έργο του Στέλιου Ράμφου και προϋπάρχει στις κρίσεις. «Ο καμμός του ενός» (2001), «Το μυστικό του Ιησού» (2007), «Το αδιανόητο τίποτα» (2010): στα έργα του αυτά τον απασχόλησε κυρίως η σχέση του νεοελληνικού κοινωνικού

και φιλοσοφικού σύμπαντος με τον Διαποτισμό και τις Δυτικές ερμηνείες του. Ο «νιπτικός άγιος», όρος που χαρακτηρίζει τους Αγίους και Πατέρες της Ορθόδοξης Εκκλησίας που διέπρεψαν στη νήψη, την πνευματική δηλαδή αφύπνιση, την καθαρότητα του νου και την εσωτερική προσευχή, εξετάζεται παράλληλα με τον «άνθρωπο του Διαφωτισμού και κατ' επέκταση [το] ενεργό υποκείμενο των Νέων Χρόνων» (ο.π.). «Το αδιανόητο τίποτα», έργο που εκδόθηκε στις αρχές της μεγάλης οικονομικής κρίσης, επιχειρεί να συνδέσει τις παθογένειες των Νεοελλήνων, την εσωτερική αναπαρξία συγκροτημένου εαυτού, την άρνηση της ατομικής ευθύνης, την ψευδαίσθηση και την επιπολαιότητα, με τις πνευματικές, ιστορικές και θεολογικές ρίζες της ψυχοσύνθεσης των Ελλήνων. «Όπως ο ίδιος δηλώνει (ο.π.), με την «Ελλάδα των ονείρων», επιχειρεί μια ακόμη καταβύθιση αυτή τη φορά στα ψυχικά στρώματα της συλλογικής ψυχής, στα όνειρα και στο συλλογικό φανταστικό.

Ο Ράμφος συνέδεσε τον κόσμο των ονείρων με τη συλλογική πραγματικότητα, ισχυριζόμενος ότι οι Νεοέλληνες αποτλούν αυτό που ο Βάλτερ Μπένγκαμιν θα ονόμαζε «ονειρευόμενη συλλογικότητα». Παίρνοντας τα όνειρά τους για την πραγματικότητα αγνοούν τις καθημερινές ανάγκες και τις πιεστικές

καταστάσεις τις οποίες βιώνουν, οχυρώνονται πίσω από έναν φανταστικό κόσμο που εκπληρώνει τις κενόδοξες και υλιστικές προσδοκίες τους μόνο για να «ξυπνήσουν» σε μια πραγματικότητα που μοιάζει με εφιάλτη, όπως θα έλεγε και ο Benjamin. Η πραγματικότητα της κρίσης, βιωμένης ως εφιάλτη, είναι όμως και αυτή ονειρική, αφού πλέον έχει καθεί το αίσθημα της πραγματικότητας και η ικανότητα ανάλυσης συλλογικής δράσης για τη βελτίωσή της. Ο συλλογικός εφιάλτης που ακολουθεί το συλλογικό όνειρο αντί να επιφέρει απτές διαφοροποιήσεις στο συλλογικό ήθος και την κοινωνική συμπεριφορά, οδηγεί σε μια νέα σειρά ονείρων και σε μια νέα τάση φυγής, διά των ονείρων, από το απτό και πραγματικό. Χρησιμοποιώντας τα όνειρα σημαντικών αρχαίων και βυζαντινών στοχαστών ως δομικούς αρχετυπικούς μηχανισμούς της νεοελληνικής «ονειρευόμενης συλλογικότητας», ο Ράμφος επιχειρεί να αναδείξει ότι το ελληνικό πνευματικό πρόβλημα είναι πολύ πιο βαθύ απ' ό,τι οι οικονομικές και στατιστικές μελέτες μπορούν να δουν και να αναλύσουν. Τα ονειρικά αυτά σύμβολα, όμως, όπως ο «μαρμαρωμένος βασιλιάς», ραχοκοκαλιά του τουρκοκρατούμενου ελληνικού μεσσιανισμού, δεν λειτουργούν ως «συμβολικός προκαθορισμός του μέλλοντος» (ο.π., σ.

184), όπως στον Γιουνγκ, όπου ελλοχεύει ο κίνδυνος «αντί ερμηνευτικού νοήματος να προκύψει ένας επιπλέον μύθος και να βυθιστούμε σε αυτόν φανταστικά χάνοντας για τα καλά την ιστορική πραγματικότητα» (ο.π.). Τα όνειρα δεν είναι κάποιοι είδους αρχετυπική μοίρα: αναλυόμενα μπορούν να δώσουν λύση, αφού αυτά είναι και ο κύριος παράγοντας της πνευματικής ασθένειας της νεοελληνικής κοινωνίας.

Γράφει ο Ράμφος: «Στις εικόνες των ονείρων διασταυρώνονται οι βιολογικές ενορμήσεις με τη σημασία τους. Ο ονειρευόμενος σκέπτεται και ανακινώνει το όνειρο μέσω γλωσσικών τύπων και συμβόλων όπως τα κατανοεί η κοινότητα στην οποία ανήκει, ενώ η ίδια η αφήγηση ευγενίζει τις σκοτεινές ορμικές δυνάμεις που τη νύχτα υπονομεύουν την κοινωνική του υπόσταση. Ο ατομικός κόσμος του ύπνου και ο συλλογικός του ξύπνου στις παρομοιώσεις αλληλεπιδρούν: Το πολιτισμικό στοιχείο διαπερνά το ψυχικό και το ψυχικό εγκεντρίζεται στο πολιτισμικό, πράγμα το οποίο επιτρέπει να ερευνησουμε τη πολιτισμικές αναφορές έχουν κάθε φορά οι εικόνες των ονείρων και πώς υπερέχεται σε αυτές το φανταστικό» (ο.π., σ.184). Στο συλλογικό φανταστικό, όπου ο Καστοριάδης έβλεπε μόνο τη γέννηση των κοινωνικών θεσμών, ο Ράμφος

Τόμας Μαν, ο πρωταγωνιστής καταρρέει μέσα στην πνιγνή, υγρή, ζεστή ατμόσφαιρα της Βενετίας. «Η Αγγλία σε κύμα καύσωνα είναι μια διαφορετική χώρα. Όλοι οι κανόνες αλλάζουν», λέει ο Λιον Τάλις στην «Εξιλέωση» του Ιαν ΜακΓιούαν.

Όλα αλλάζουν όταν η Γηραιά Ηπειρος βράζει και αποβράζει. Άλλοι εαυτοί έρχονται στο φως. Γεννιέται μια αντιφατική συνθήκη σύγκλισης της έντασης με τη νωθρότητα, του εκνευρισμού με την εξουθένωση, του θυμού με την ενδοτικότητα, όπου όλα μπορούν να συμβούν. Δραματικά γεγονότα τα οποία ενδέχεται να σφραγίσουν το υπόλοιπο της ζωής.

Για τον μετριασμό των επιπτώσεων του καύσωνα στην ψυχική χρειάζονται ειδικά «οχυρωματικά» έργα – πέρα από τον περιορισμό των εκπομπών, την προσαρμογή των κοινωνιών στις αλλαγές, που δεν πραγματοποιούνται άλλωστε με τη συμφωνημένη ταχύτητα και συνέπεια. Φαντάζεστε την καυτή ανάσα του διάπυρου ουρανού να κυβερνάει για μέρες 744 εκατομμύρια ψυχές σαν δύναμη ακατάβλητη, δυναστική; Να γλιστράει στο είναι τους και να τους δαιμονίζει;

Κλιματιστικά έχει, κατά μέσον όρο το 20% των Ευρωπαίων (το 5% των Βρετανών). Η σωτήρια «πυρόσβεση», η αποσοβούσα εκατοντάδες χιλιάδες θανάτους τον χρόνο, αλλά μαζί και πυροδότης ενός φαύλου κύκλου επιδείνωσης του κλίματος, ακόμη διχάζει βαθιά. Αλλά κι εκεί όπου δεν διχάζει, το πόσο ανεπαρκή αποδεικνύονται τα κλιματιστικά και πόσο ανεφάρμοστο είναι το σχέδιο της ανθεκτικότητας περιβάλλοντος και πραγμάτων το αισθανόμαστε όταν περπατάμε στην πόλη. Το καυτερό κνώτο που ξερνούν διεισδύει εντός μας μέχρι τις ρίζες της ύπαρξης. Και την αλλάζει.

* Ο Παναγιώτης Χριστιάς είναι αν. καθηγητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Η Μέκκα, το Κάιρο και εμείς

Πόσο πιθανή είναι η «ρυμούλκηση» της Αιγύπτου στο σχήμα Τουρκίας - Σ. Αραβίας και Πακιστάν

Του ΒΑΣΙΛΗ ΝΕΔΟΥ

Ως μία ακόμη απόδειξη ότι οι βασικές αρχές της αρχιτεκτονικής ασφαλείας στη Μέση Ανατολή βρίσκονται σε τροχιά αναθεώρησης γίνεται αντιληπτή από την Αθήνα η πρόσφατη Συμφωνία της Μέκκας ανάμεσα σε Σαουδική Αραβία, Πακιστάν και Τουρκία, που υπεγράφη στις 7 Αυγούστου 2026 στο παλάτι Αλ Σάφα. Για την Ελλάδα προφανώς η κύρια ανησυχία αφορά την ισχυροποίηση της θέσης της Αγκυρας, η οποία εμφανίζεται ως εταίρος και του Ριάντ, έπειτα από μία δεκαετία αρχικά εκθρικών και στη συνέχεια μάλλον μέτριων σχέσεων, αλλά και την ενδεχόμενη μετέπειτα ένταξη της Αιγύπτου στη συμφωνία.

Η «αλυσίδα»

Η Κοινή Συμφωνία Αμυνας της Μέκκας (Mecca Joint Defence Agreement) δεν ήλθε ως κεραυνός εν αιθρία για την ελληνική διπλωματία. Μάλιστα, θεωρείται μία ακόμη εξέλιξη σε μια σειρά άλλων, το τρέχον καλοκαίρι. Στις 22 Ιουλίου υπεγράφη η συμφωνία πυρηνικής συνεργασίας των ΗΠΑ με τη Σαουδική Αραβία, με σημείο διαφώνιας για το Ριάντ τον όρο προσχώρησης στις Συμφωνίες του Αβραάμ. Την ίδια ημέρα η Τουρκία έλαβε καθεστώς εταίρου διαλόγου

στην ASEAN (Ένωση των Χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας), μία ακόμη περιφερειακή ομάδα συνεργασίας, στην άλλη άκρη της Ευρασίας. Λίγο αργότερα (26 Ιουλίου), αν και πέρασε απαρατήρητη στο ευρύ κοινό, κυρώθηκε η συμφωνία αμυντικής συνεργασίας Πακιστάν και Κουβέιτ. Ενώ λίγο πριν από τη συμφωνία της Μέκκας ήλθε στην επιφάνεια η αναβίωση της σιδηροδρομικής σύνδεσης του Χετζάζ (Σαουδικής Αραβίας, Ιορδανίας, Συρίας και Τουρκίας).

Ολα αυτά υποδηλώνουν ότι δικώς τη γνώση της Ουάσινγκτον, κάποιες από τις παραπάνω εξελίξεις δύσκολα θα προχωρούσαν πέρα από τα όρια του σχεδιασμού. Βεβαίως, έμπειροι παρατηρητές σημειώνουν ότι η τρέχουσα αμερικανική πολιτική έναντι της Τουρκίας στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής καθορίζεται κατά κύριο λόγο από το πώς αντιλαμβάνονται την κατάσταση ο πρέσβης των ΗΠΑ στην Αγκυρα Τομ Μπάρακ και ο προσωπικός απεσταλμένος (και συμπεθέρος) του προέδρου των ΗΠΑ Ντόναλντ Τραμπ στην περιοχή, Μασάντ Μπούλος. Οι απόψεις τους, όπως είναι γνωστό, δεν ταυτίζονται κατ' ανάγκην με σταθερές της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Αλλά η πολιτική τρικυμία στην Ουάσινγκτον, όποιο κι αν είναι το αποτέλεσμα

στις ενδιάμεσες εκλογές του Νοεμβρίου, θα εξακολουθήσει να προκαλεί αναρρίπσεις και στη Μέση Ανατολή.

Ως προς τα άμεσα οφέλη που μπορεί να έχει η Τουρκία, αυτά σίγουρα σχετίζονται με τους αμυντικούς εξοπλισμούς. Η Τουρκία μπορεί να προμηθεύσει τη Σαουδική Αραβία με δικιά της συστήματα και, κυρίως, να κάνει κάτι που οι Αμερικανοί ουδέποτε δέχθηκαν: να προχωρήσει στη συμπαραγωγή εξοπλισμών με το Ριάντ. Βεβαίως, στο σκέλος των εξοπλισμών υπάρχει μια ιδιομορφία που έρχεται σε σύγκρουση με την παραδοσιακή στάση των ΗΠΑ σε αυτό το ζήτημα: το Πακιστάν διαθέτει οπλικά συστήματα που είτε βασίζονται σε κινεζική τεχνολογία είτε προκύπτουν από συνεργασία με το Πεκίνο (π.χ. το αεροσκάφος JF-17). Και, δυστυχώς, με τη χρηματοδότηση της Σαουδικής Αραβίας, δημιουργείται εύφορο έδαφος για πιθανή αξιοποίηση της κινεζικής τεχνολογίας και από την Τουρκία.

Μια παρενέργεια, η οποία πλήττει ευθέως τα συμφέροντα της Ελλάδας, της Ινδίας, των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων (ΗΑΕ) και, βεβαίως, του Ισραήλ, είναι η ουσιαστική ακύρωση των σχεδίων για τον Οικονομικό Διάδρομο Ινδίας - Μέσης Ανατολής - Ευρώπης (IMEC). Όπως αναφέρουν πηγές με γνώση των εξελίξεων, ολόκληρο το

προηγούμενο έτος οι εκπρόσωποι της Σαουδικής Αραβίας απουσίαζαν συστηματικά από το Συμβούλιο του IMEC. Για την Ελλάδα, προφανώς, το ζήτημα της συμμετοχής μέσω των Patriot της Πολεμικής Αεροπορίας (Π.Α.) στην άμυνα του βασιλείου είναι σημαντικό, ωστόσο δεν θα πρέπει να αναμένεται κάποια ακραία αντίδραση, όπως, για παράδειγμα, η απόσυρση της πυροβολαρχίας από το Γιανμπού. Μπορεί, όμως, να δίνει στην Ελλάδα τη δυνατότητα να ασκήσει πίεση για ζητήματα όπως η αναβάθμιση των Patriot που παρέχουν ασφάλεια σε σαουδαραβικές εγκαταστάσεις, το κόστος της οποίας μπορεί να αγγίξει τα 350 εκατ. ευρώ.

Η Σαουδική Αραβία μπορεί να επηρεάσει την υπόθεση του IMEC, ο οποίος, ούτως ή άλλως, θυμίζει σε πολλά σχέδιο επί χάρτου, που μπορεί να έχει τύχη ανάλογη με εκείνη του αγωγού EastMed, αλλά δεν επιδρά άμεσα στην ασφάλεια της Ελλάδας. Αντιθέτως, τέτοια επίδραση μπορεί να έχει πιθανή προσχώρηση της Αιγύπτου στη συμφωνία της Μέκκας, κάτι που έως τώρα έχει αρνηθεί το Κάιρο επανειλημμένως. Τις προηγούμενες ημέρες ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης συνομίλησε με τον πρόεδρο της Αιγύπτου Αμπντέλ Φατάχ αλ Σίσι, ενώ ο υπουργός Εξωτερικών Γιώργος

Γεραπετρίτης επικοινωνήσε με τον ομόλογό του Μπαντρ Αμπντελάτι. Η πλέον ισχυρή παράμετρος που κρατάει την Αίγυπτο μακριά από ένα τέτοιο σχήμα είναι ότι θα σηματοδοτούσε μια κάθετη επιδείνωση των σχέσεων, όχι μόνο με την Ελλάδα και την Κύπρο, αλλά και με το Ισραήλ. Την Τετάρτη και την Πέμπτη που πέρασαν (12 και 13 Αυγούστου) επρόκειτο να συναντηθούν στο Ελ Αλαμίν αντιπροσωπείες της Τουρκίας και της Αιγύπτου, στο πλαίσιο της δεύτερης συνεδρίασης της Ομάδας Κοινού Σχεδιασμού (Joint Planning Group), υπό τη συμποροεδρία των υπουργών Εξωτερικών Χακάν Φιντάν και Μπαντρ Αμπντελάτι. Εκεί ήταν δεδομένο ότι οι Τούρκοι θα επαναλάμβαναν τις πιέσεις τους, ωστόσο το παιχνίδι έχει ακόμη αρκετά επεισόδια.

Η στάση των ΗΠΑ

Κατά την ανάγνωση της Αθήνας, η βασικότερη παράμετρος επιτυχίας της συμφωνίας της Μέκκας αφορά τον βαθμό αυτονομίας που θα επιτρέψουν οι ΗΠΑ. Η στάση τους θα δείξει αν θα υπάρξουν νέες προσχωρήσεις (που είναι διακηρυγμένος στόχος) και, βεβαίως, αν θα καταστεί δυνατή η εξισορρόπηση ανάμεσα στις επιδιώξεις των τριών κρατών και σε εκείνες του Ισραήλ.

Ο πρόεδρος της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, ο διάδοχος του θρόνου της Σαουδικής Αραβίας Μοχάμεντ μπιν Σαλμάν και ο πρωθυπουργός του Πακιστάν Σχεμπάζ Σαρίφ υπογράφουν την Κοινή Συμφωνία Αμυνας της Μέκκας, στις 7 Αυγούστου. Μια παρενέργεια της συμφωνίας, η οποία πλήττει ευθέως τα συμφέροντα της Ελλάδας, της Ινδίας, των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων και, βεβαίως, του Ισραήλ, είναι η ουσιαστική ακύρωση των σχεδίων για τον Οικονομικό Διάδρομο Ινδίας - Μέσης Ανατολής - Ευρώπης (IMEC).

ΑΠΟΨΗ

Η ελληνική αμνηχανία στη Μέση Ανατολή

Του ΜΑΝΟΥ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ

Μετά το τέλος της δεκαετούς οικονομικής κρίσης, η ελληνική διπλωματία άρχισε να στρέφει το ενδιαφέρον της στη Μέση Ανατολή για τρεις κυρίως λόγους. Η μείωση της ελληνικής επιρροής στα Βαλκάνια, η ανακάλυψη μεγάλων ενεργειακών κοιτασμάτων στην Ανατολική Μεσόγειο και η διακηρυγμένη βούληση του Ισραήλ για σύσφιγξη των διμερών σχέσεων οδήγησαν σε μια θεαματική δραστηριοποίηση της Ελλάδας ανατολικώς της Κύπρου. Για πρώτη φορά μετά τη δεκαετία του 1980, η Αθήνα φάνηκε να επιδιώκει με αξιώσεις την ενίσχυση του ρόλου της στη Βόρεια Αφρική, στη λεκάνη της Λεβαντίνης και στον Περσικό Κόλπο.

Η υπογραφή της αμυντικής συμφωνίας με τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (ΗΑΕ) το 2020, η αποστολή της ελληνικής πυροβολαρχίας Patriot στη Σαουδική Αραβία το 2021, ο απεγκλωβισμός Ελλήνων από το Σουδάν και η παροχή ια-

τροφαρμακευτικού εξοπλισμού στη Λιβύη το 2023, η ένταξη στην επιχείρηση «Ασπίδες» στην Ερυθρά Θάλασσα το 2024, η ρίψη ανθρωπιστικής βοήθειας στην πολυπαθή Γάζα το 2025, η προσφορά δωρεάν στρατιωτικού εξοπλισμού στον Λίβανο και η αποστολή πολεμικού υλικού στο Κατάρ και στα ΗΑΕ το 2026 συνιστούν ουσιαστικές κινήσεις υπολογισμένου ρίσκου. Έτσι ενισχύθηκε η θέση της χώρας μας και ταυτόχρονα δημιουργήθηκαν προσδοκίες για πιο ενεργό συνεισφορά σε ζητήματα περιφερειακής ασφαλείας. Ωστόσο, η αυξημένη εμπλοκή συνεπάγεται και μεγαλύτερη έκθεση στις ταχείες μεταβολές των περιφερειακών συσχετισμών ισχύος, γεγονός που απαιτεί συνεχή αξιολόγηση, προσεκτική διαχείριση και σαφή στρατηγικό προσανατολισμό.

Οι εξελίξεις είναι πλέον ραγδαίες και άκρως αρνητικές για τα ελληνικά συμφέροντα. Το αδιέξοδο στα Στενά του Ορμούζ μπορεί να επισπεύσει την προγραμματισμέ-

νη απαγκίστρωση των ΗΠΑ από την περιοχή. Η εξέλιξη αυτή ίσως μειώσει ακόμη περισσότερο το ενδιαφέρον της διοίκησης Τραμπ για τα τεκταινόμενα στην Ανατολική Μεσόγειο. Η διπλωματική απομόνωση του Ισραήλ σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο είναι άλλη μία ανησυχητική εξέλιξη για την Αθήνα και το μέλλον της ελληνοϊσραηλινής συνεργασίας. Ταυτόχρονα, το Ιράν και οι πληρεξούσιοί του συνεχίζουν να διατηρούν ασύμμετρη στρατιωτική ισχύ, που τους επιτρέπει να απειλούν το καθεστώς της ελεύθερης ναυσιπλοΐας στον Περσικό Κόλπο, στην Ερυθρά Θάλασσα και στην Ανατολική Μεσόγειο.

Η πρόσφατη συμφωνία της Μέκκας καταδεικνύει πλέον τη διαμόρφωση μιας νέας περιφερειακής αρχιτεκτονικής ασφαλείας. Η σύμπλευση Τουρκίας - Σαουδικής Αραβίας - Πακιστάν αποτελεί μια ορθολογική επιλογή, αφού η κάθε πλευρά έχει τα δικά της ισχυρά συγκριτικά πλεονεκτήματα. Η Αγκυρα διατηρεί ανοικτούς διαύ-

λους με τη Δύση και διαθέτει μια δυναμική αμυντική βιομηχανία. Το Ισλαμμπάντ είναι η μοναδική μουσουλμανική πυρηνική δύναμη με αξιόμαχες ένοπλες δυνάμεις. Το Ριάντ κατέχει τεράστια ενεργειακά κοιτάσματα και σημαίνουν, σε θέση στον μουσουλμανικό κόσμο. Στην πραγματικότητα, και τα τρία κράτη υιοθετούν μια στρατηγική αντιστάθμισης κινδύνου (hedging) επειδή δεν εμπιστεύονται αρκετά την Ουάσινγκτον. Από τη στιγμή που η διοίκηση Τραμπ απέτυχε να τιθασεύσει τις περιφερειακές επιδιώξεις της Τεχεράνης και της Ιερουσαλήμ, τα τρία κράτη αναζητούν νέες εναλλακτικές λύσεις για την ασφάλειά τους.

Η αμνηχανία της ελληνικής κυβέρνησης για τη συμφωνία είναι έκδηλη, διότι αδυνατεί να αντιληφθεί πλήρως τις διερροές που συντελούνται στην περιοχή. Έτσι κι αλλιώς, δεν είναι η πρώτη φορά που συμβαίνει αυτό. Από την υπογραφή του τουρκολιβυκού μνημονίου το 2019 και την αιφνίδια προσέγγιση Τουρκίας - Ισραήλ το 2022

μέχρι την προσπάθεια του Καΐρου να αλλάξει το καθεστώς της Μονής του Σινά το 2025 και την επαναπροσέγγιση Ουάσινγκτον - Αγκυρας το 2026, η Αθήνα βρίσκεται σε συνεχή τεράστια ενεργειακά κοιτάσματα και σημαίνουν, σε θέση στον μουσουλμανικό κόσμο. Στην πραγματικότητα, και τα τρία κράτη υιοθετούν μια στρατηγική αντιστάθμισης κινδύνου (hedging) επειδή δεν εμπιστεύονται αρκετά την Ουάσινγκτον. Από τη στιγμή που η διοίκηση Τραμπ απέτυχε να τιθασεύσει τις περιφερειακές επιδιώξεις της Τεχεράνης και της Ιερουσαλήμ, τα τρία κράτη αναζητούν νέες εναλλακτικές λύσεις για την ασφάλειά τους.

Η υφιστάμενη ανεπάρκεια της δικής μας πλευράς εδράζεται σε δομικές παθογένειες. Οι περισσότερες ελληνικές πρεσβείες στη Μέση Ανατολή παραμένουν υποστελεχωμένες, ενώ οι εισηγήσεις τους προς την πολιτική ηγεσία συχνά παρακάμπτονται. Παράλληλα, η διπλωματική Υπηρεσία στερείται αραβομαθών στελεχών με βιομηατική γνώση της περιοχής. Τέτοιο ανθράκωπο δυναμικό υπήρχε τις προηγούμενες δεκαετίες χάρη στην παρουσία των Ελλήνων της Αιγύπτου στο υπουργείο Εξωτερικών.

Το κενό αυτό γίνεται ακόμη πιο εμφανές αν συνυπολογιστούν η γεωγραφική εγγύτητα και οι ιστορικοί δεσμοί μας με τις χώρες και τους λαούς της Μέσης Ανατολής.

Η επόμενη ελληνική κυβέρνηση θα χρειαστεί να αναπτύξει μια πιο συνεκτική περιφερειακή πολιτική, με σταθερούς διαύλους επικοινωνίας, θεσμοθετημένες μορφές πολιτικού διαλόγου και πολυδιάστατη διπλωματική δράση. Αυτό πρακτικά σημαίνει επένδυση σε μόνιμες δομές παρακολούθησης των εξελίξεων, ενίσχυση των πρεσβειών με εξειδικευμένο προσωπικό και οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης που δεν θα εξαρτώνται από συγκυριακές κρίσεις. Η επιστροφή της Ελλάδας στη Μέση Ανατολή πρέπει να έχει στρατηγική διάρκεια, συνέχεται και συνέπεια.

Ο κ. Μάνος Καραγιάννης είναι καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και Professor of International Security στο King's College London.

Αποτρεπτικός παράγων

Η πλέον ισχυρή παράμετρος που κρατάει την Αίγυπτο μακριά από ένα τέτοιο σχήμα είναι ότι θα σηματοδοτούσε μια κάθετη επιδείνωση των σχέσεων όχι μόνο με την Ελλάδα και την Κύπρο, αλλά και με το Ισραήλ.

Οι οδηγοί της κούρσας

Η Ν.Δ. ήδη ετοιμάζεται για μακρά προεκλογική περίοδο. Τα πρόσωπα-κλειδιά και οι αποστολές τους

Του ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Η προεκλογική εκστρατεία της Ν.Δ. έχει ήδη αρχίσει. Με τις κάλπες «κλειδωμένες» για την άνοιξη του 2027, τα πρόσωπα που θα σπκώσουν το βάρος σε τρία μέτωπα –ψηφοδέλτια, οργανωτικό, επικοινωνία– έχουν οριστεί και ετοιμάζονται για ένα μααραθώνιο εννέα μηνών. Και όπως πάντα στη Ν.Δ., οι επιλογές των προσώπων λένε ισως περισσότερα από τις εξαγγελίες.

Τα κριτήρια για τις λίστες

Ηδη από την επόμενη εβδομάδα, με την επιστροφή των περισσότερων κυβερνητικών στελεχών στην Αθήνα, θα δρομολογηθούν νέες ανακοινώσεις υποψηφίων βουλευτών. Τα ονόματα «σκανάρει» όλο το προηγούμενο διάστημα και τελικά επιλέγει μια ομάδα ανθρώπων που αποτελείται από τον στενό συνεργάτη του πρωθυπουργού και εμπειρότερο όλων στα κομματικά, Θανάση Νέζη, τον γραμματέα της Ν.Δ. Κωνσταντίνο Κυρανάκη, τον γενικό διευθυντή του κόμματος Γιάννη Σμυρλή αλλά και τον διευθυντή του γραφείου του Πρωθυπουργού στη Μακεδονία Μιχάλη Μπεκίρη.

Ο στόχος της Πειραιώς είναι τα ψηφοδέλτια να έχουν ανακοινωθεί σχεδόν στο σύνολό τους το αργότερο μέχρι τα τέλη Σεπτεμβρίου –παρα το γεγονός ότι οι εκλογές δεν αναμένεται να γίνουν σύντομα–, καθώς θα εκκρεμεί το ψηφοδέλτιο Επικρατείας, ώστε όλοι οι υποψήφιοι να κυκλοφορούν «επίσημα» στις περιφέρειές τους. Σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ», ο Κυριάκος Μητσοτάκης έχει δώσει συγκεκριμένες κατευθύνσεις. Η μείξη θα έχει ως εξής: Πρώτον, θα είναι εκ νέου υποψήφιοι όσοι στις εκλογές του 2023 δεν εξελέγησαν αλλά κατέγραψαν καλή επίδοση. Δεύτερον, θα μπουν στα ψηφοδέλτια «ισχυροί αυτοδιοικητικοί» που έχουν τοπικό μηχανισμό και μπορούν να προσελκύσουν «δυσπρόσπινους» ψηφοφόρους. Τρίτον, θα υπάρχει τον παράγοντα εκείνον που θα μπορεί να μεταβάλει τους πολιτικούς συσχετισμούς και να συμβάλει στην ανατροπή του Κυριάκου Μητσοτάκη. Η προσδοκία αυτή, ωστόσο, υπήρξε βραχύβια.

Καθώς το ερώτημα «Ποιος μπορεί να κερδίσει τον Μητσοτάκη» παραμένει αναπάντητο, οι πολιτικοί του αντιπάλου στρέφονται τώρα σε ένα άλλο, εξίσου στρατηγικής σημασίας ερώτημα: Ποιος μπορεί να του προκαλέσει τη μεγαλύτερη πολιτική φθορά; Και σε αυτό, η απάντηση που προκρίνουν είναι μία: ο Αντώνης Σαμαράς.

Υπό αυτή την έννοια, ανακύπτει ένα πολιτικό παράδοξο: οι προσδοκίες σημαντικού τμήματος της Αριστεράς και της Κεντροαριστεράς εναποτίθενται στον Αντώνη Σαμαρά, τον οποίο αρκετά στελέχη του χώρου θεωρούν δύναμη καταλύτη για την αναδιάρθρωση των πολιτικών συσχετισμών.

Αντιθέτως, τα κόμματα που τοποθετούνται δεξιάτερα από τη Νέα Δημοκρατία δεν συμμερίζονται την ίδια προσδοκία. Και αυτό διότι ανησυχούν ότι η εμφάνιση ενός πολιτικού σχηματισμού υπό τον Αντώνη Σαμαρά θα μπορούσε να αποδυναμώσει τη δική τους εκλογική επιρροή.

Τα κόμματα της Αριστεράς, αντιθέτως, αντιμετωπίζουν την πολιτική επάνοδο του πρώην πρωθυπουργού υπό ένα εντελώς

Το «κόσκινο» των υποψηφίων

Μια ομάδα στελεχών που αποτελείται από τον στενό συνεργάτη του πρωθυπουργού και εμπειρότερο όλων στα κομματικά, Θανάση Νέζη (1), τον γραμματέα της Ν.Δ. Κωνσταντίνο Κυρανάκη (2), τον γενικό διευθυντή του κόμματος Γιάννη Σμυρλή (3), αλλά και τον διευθυντή του γραφείου του Πρωθυπουργού στη Θεσσαλονίκη Μιχάλη Μπεκίρη (4), έχει αναλάβει να «σκανάρει» όσους θέτουν υποψηφιότητα για τις λίστες της Ν.Δ. Ηδη από την επόμενη εβδομάδα, με την επιστροφή των περισσότερων κυβερνητικών στελεχών στην Αθήνα, θα δρομολογηθούν νέες ανακοινώσεις υποψηφίων βουλευτών.

Το πρόσωπο της εκστρατείας

Δύο είναι οι επικρατέστεροι υποψήφιοι για τη θέση του εκπροσώπου που θα ηγηθεί της εκστρατείας, αφότου προκηρυχθούν εκλογές. Ο υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης Μαργαρίτης Σχοινάς (5), ο οποίος εφόσον επιλεγεί θα ενταχθεί στο Επικρατείας της Ν.Δ., και ο υφυπουργός παρά τω Πρωθυπουργώ Θανάσης Κοντογεώργης (6).

προτείνει νέα στελέχη για να πολιτευθούν, καθώς και νέοι υποψήφιοι όχι όμως απαραίτητα νέοι σε ηλικία, αλλά με βασικό κριτήριο την επαγγελματική και κοινωνική πορεία τους. Η επιλογή ωστόσο πρέπει να γίνει πολύ προσεκτικά, καθώς ο Αντώνης Σαμαράς... παραμονεύει. Ο Μεσσήνιος, πολύ έμπειρος στο πολιτικό παιχνίδι, περιμένει στη γωνία την ανακοίνωση των ψηφοδελτίων της Ν.Δ., καθώς ξέρει πως θα προκληθούν τοπικές δυσανεκσίες, είτε από αποκλεισμούς είτε από επιλογή προσώπων που δημιουργούν έντονο ανταγωνισμό. Και εκεί θα «χτυπήσει» κάνοντας άνοιγμα στους δυσανεκτούς.

Ο εκπρόσωπος

Βασικότατο ρόλο σε κάθε προεκλογική περίοδο έχει ο τομέας της επικοινωνίας. Μέχρι την

προκήρυξη των εκλογών το μεγάλο βάρος της επικοινωνίας θα έχει ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Παύλος Μαρινάκης, μαζί με την εκπρόσωπο του κόμματος Αλεξάνδρα Σδούκου. Το δίδυμο όμως θα πολιτευτεί στις εκλογές –ο πρώτος στον Β1 Βόρειο Τομέα Αθηνών και η δεύτερη στην Α΄ Αθηνών–, που σημαίνει πως με την προκήρυξη των εκλογών αμφότεροι θα φύγουν από τις θέσεις τους προκειμένου να δώσουν τη μάχη του σταυρού.

Τα επικρατέστερα σενάρια αυτή τη στιγμή για τη θέση του εκπροσώπου είναι δύο. Το πρώτο θέλει τον Μαργαρίτη Σχοινά να αναλαμβάνει το πόστο. Ο υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης, που επωμίστηκε το βεβαρημένο από την υπόθεση του

ΟΠΕΚΕ-ΠΕ χαρτοφυλάκιο, έχει την πολιτική εμπειρία και το προφίλ που θέλει ο πρωθυπουργός για τη θέση του εκπροσώπου, καθώς εκτός των άλλων διετέλεσε αντιπρόεδρος της Κομισιόν (2019-2024) και, νωρίτερα, επικεφαλής εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επί προεδρίας Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ. Σε αυτή την περίπτωση θα ενταχθεί στο Επικρατείας της Ν.Δ., καθώς δεν θα μπορεί να κυνηγήσει τον σταυρό, λόγω του περιορισμού στις τηλεοπτικές εμφανίσεις που θέτει ο εκλογικός νόμος. Το έτερο σενάριο θέλει για τη θέση αυτή τον Θανάση Κοντογεώργη. Ο υφυπουργός παρά τω Πρωθυπουργώ έχει κάποια χαρακτηριστικά για τη συγκεκριμένη θέση που θεωρούνται πλεονέκτημα. Πρώτον, γνωρίζει καλά το κυβερνητικό έργο, άρα δεν χρειάζεται «φροντιστήρια». Δεύτερον, είναι μετριοπαθής στην

εκφορά του λόγου του, κάτι που σε μια περίοδο πλώσης η κυβέρνηση θα το χρειάζεται. Και τρίτον, προέρχεται από το εκσυγχρονιστικό ΠΑΣΟΚ, συνεπώς η πιθανή επιλογή του θα στείλει το μήνυμα πως η κυβέρνηση θέλει να απευθυνθεί ξανά σε αυτό το κομμάτι πολιτών που ανήκουν στο Κέντρο και είναι αναποφάσιτοι. Ιδια συνταγή άλλωστε είχε ακολουθηθεί –με επιτυχία– το 2023, όταν ανέλαβε χρέη εκπροσώπου για την προεκλογική περίοδο ο Ακης Σκέρτσος.

Όσον αφορά την καμπάνια, ρόλο θα έχει, σύμφωνα με πληροφορίες, εκ νέου ο Θωμάς Βαρβιτσιώτης. Ο γιος του προσφάτως εκλιπόντος Γιάννη Βαρβιτσιώτη θα έχει λόγο στο ύφος και στο είδος της εκστρατείας, έχοντας ως πλεονέκτημα το γεγονός ότι ξέρει καλά τη Ν.Δ. ενώ έχει και μακρά εμπειρία στον χώρο της επικοινωνίας. Λόγο, ως εξωτερικός συνεργάτης όμως, θα έχει και ο Αμερικανός Σταν Γκρίνμπεργκ, ένα πρόσωπο που ο πρωθυπουργός εμπιστεύεται, ενώ «in house» έχουν πάντα ρόλο η διευθύντρια επικοινωνίας Κύρα Κάππη και ο σύμβουλος του πρωθυπουργού Χρήστος Ζωγράφος. Ένα πρόσωπο που παρεμβαίνει και συνδιαμορφώνει τη στρατηγική είναι ο Θόδωρος Λιβάνιος, καθώς είναι ο καλύτερος γνώστης των δημοσκοπήσεων.

Χαρτογράφηση

Τέλος, στο οργανωτικό σκέλος το μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης θα έχει ο γραμματέας του κόμματος Κωνσταντίνος Κυρανάκης μαζί με τον γραμματέα Οργανωτικού του κόμματος Στέλιο Κονταδάκη. Αμέσως μετά τις 20 Αυγούστου θα βγει το πρόγραμμα περιόδων των υποψηφίων στην Βόρεια Ελλάδα ενόψει ΔΕΘ. Η διαφορά σε σχέση με τα παλαιότερα χρόνια είναι πως αφενός επιστρατεύονται όλοι οι υποψήφιοι, αφετέρου έχει γίνει πλήρης χαρτογράφηση των αναγκών μέχρι επιπέδου τοπικής κοινότητας, ώστε τα στελέχη της Ν.Δ. να πάνε σε κάθε περιοχή όπου υπάρχει πρόβλημα.

Καραδοκεί ο πρώην

Ο Αντώνης Σαμαράς περιμένει στη γωνία την ανακοίνωση των ψηφοδελτίων της Ν.Δ., καθώς ξέρει πως θα δημιουργηθούν τοπικές δυσανεκσίες. Και εκεί θα «χτυπήσει» κάνοντας άνοιγμα στους δυσανεκτούς.

Η Αριστερά, ο Σαμαράς και ο Λένιν

Ορισμένοι στην αντιπολίτευση επενδύουν τις εκλογικές τους προσδοκίες στον πρώην πρωθυπουργό

Της ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΣΙΟΥΤΗ

Ένα ερώτημα πλανάται σταθερά πάνω από τον χώρο της Κεντροαριστεράς και της Αριστεράς το τελευταίο διάστημα: Ποιος μπορεί να κερδίσει τον Κυριάκο Μητσοτάκη; Το πρόβλημα δεν είναι ότι θεωρούν τον πρωθυπουργό άτρωτο, αλλά ότι, με βάση τα ευρήματα των δημοσκοπήσεων, κανένας από τους αρχηγούς των κομμάτων της αντιπολίτευσης δεν φαίνεται σήμερα ικανός να τον κερδίσει.

Όταν η Μαρία Καρυστιανού εισήλθε στην πολιτική σκηνή, κάποιος έβλεπαν στο πρόσωπό της τον παράγοντα εκείνον που θα μπορούσε να μεταβάλει τους πολιτικούς συσχετισμούς και να συμβάλει στην ανατροπή του Κυριάκου Μητσοτάκη. Η προσδοκία αυτή, ωστόσο, υπήρξε βραχύβια.

Καθώς το ερώτημα «Ποιος μπορεί να κερδίσει τον Μητσοτάκη» παραμένει αναπάντητο, οι πολιτικοί του αντιπάλου στρέφονται τώρα σε ένα άλλο, εξίσου στρατηγικής

σημασίας ερώτημα: Ποιος μπορεί να του προκαλέσει τη μεγαλύτερη πολιτική φθορά; Και σε αυτό, η απάντηση που προκρίνουν είναι μία: ο Αντώνης Σαμαράς.

Υπό αυτή την έννοια, ανακύπτει ένα πολιτικό παράδοξο: οι προσδοκίες σημαντικού τμήματος της Αριστεράς και της Κεντροαριστεράς εναποτίθενται στον Αντώνη Σαμαρά, τον οποίο αρκετά στελέχη του χώρου θεωρούν δύναμη καταλύτη για την αναδιάρθρωση των πολιτικών συσχετισμών.

Αντιθέτως, τα κόμματα που τοποθετούνται δεξιάτερα από τη Νέα Δημοκρατία δεν συμμερίζονται την ίδια προσδοκία. Και αυτό διότι ανησυχούν ότι η εμφάνιση ενός πολιτικού σχηματισμού υπό τον Αντώνη Σαμαρά θα μπορούσε να αποδυναμώσει τη δική τους εκλογική επιρροή.

Τα κόμματα της Αριστεράς, αντιθέτως, αντιμετωπίζουν την πολιτική επάνοδο του πρώην πρωθυπουργού υπό ένα εντελώς

διαφορετικό πρίσμα. Εκτιμούν ότι μπορούν να αποκομίσουν πολιτικά οφέλη, χωρίς να διατρέχουν κίνδυνο απώλειας εκλογικής δύναμης, καθώς ο Αντώνης Σαμαράς δεν αναμένεται να προσελκύσει ψηφοφόρους από τη δική τους δεξαμενή.

Στην άτυπη αυτή και εκ πρώτης όψεως παράδοξη «συμμαχία» συγκλίνουν, επίσης, οι εσωκομματικοί αντίπαλοι του Κυριάκου Μητσοτάκη, καθώς και ορισμένοι εκπρόσωποι της καραμανλικής πτέρυγας, οι οποίοι εκτιμούν ότι μια ενδεχόμενη συμβολή του Αντώνη Σαμαρά στην αποδυνάμωση του πρωθυπουργού θα μπορούσε να λειτουργήσει ως καταλύτης για τη δρομολόγηση εξελίξεων με στόχο την «ανασυγκρότηση» της Νέας Δημοκρατίας στη βάση των παραδοσιακών της αρχών.

Είναι αξιοσημείωτη η σχεδόν παντελής απουσία κριτικής προς τον Αντώνη Σαμαρά από την Αριστερά και τα μέσα ενημέρωσης που πρόσκεινται σε αυτήν το τε-

λευταίο διάστημα. Αντιθέτως, δεν λείπουν στελέχη της Αριστεράς που υποστηρίζουν ότι ο σημερινός Σαμαράς δεν είναι ο ίδιος με τον πολιτικό της δεκαετίας του 1990. «Εκτοτε εξελέγη πρόεδρος της Νέας Δημοκρατίας από τη βάση και συγκυβέρνησε όχι μόνο με το ΠΑΣΟΚ, αλλά και με τη Δημοκρατική Αριστερά», σημειώνει πρώην στέλεχος της ΔΗΜΑΡ, που αργότερα βρέθηκε στον ΣΥΡΙΖΑ. Πρόσωπο χωρίς καμία σχέση με τον δεξιό χώρο, που υποστηρίζει σήμερα τον Αντώνη Σαμαρά, αναφέρει ότι τόσο στην «Κίνηση των 91» όσο και σε ορισμένες ομάδες υποστήριξης του συμμετέχουν και πρόσωπα με αριστερή πολιτική προέλευση, ακόμη και πρώην συνεργάτες του Αλέξη Τσίπρα. Μεταξύ αυτών αναφέρει τον πρώην διπλωματικό σύμβουλο του Αλέξη Τσίπρα, πρέσβη επί τιμή Γιώργο Αύφαντη.

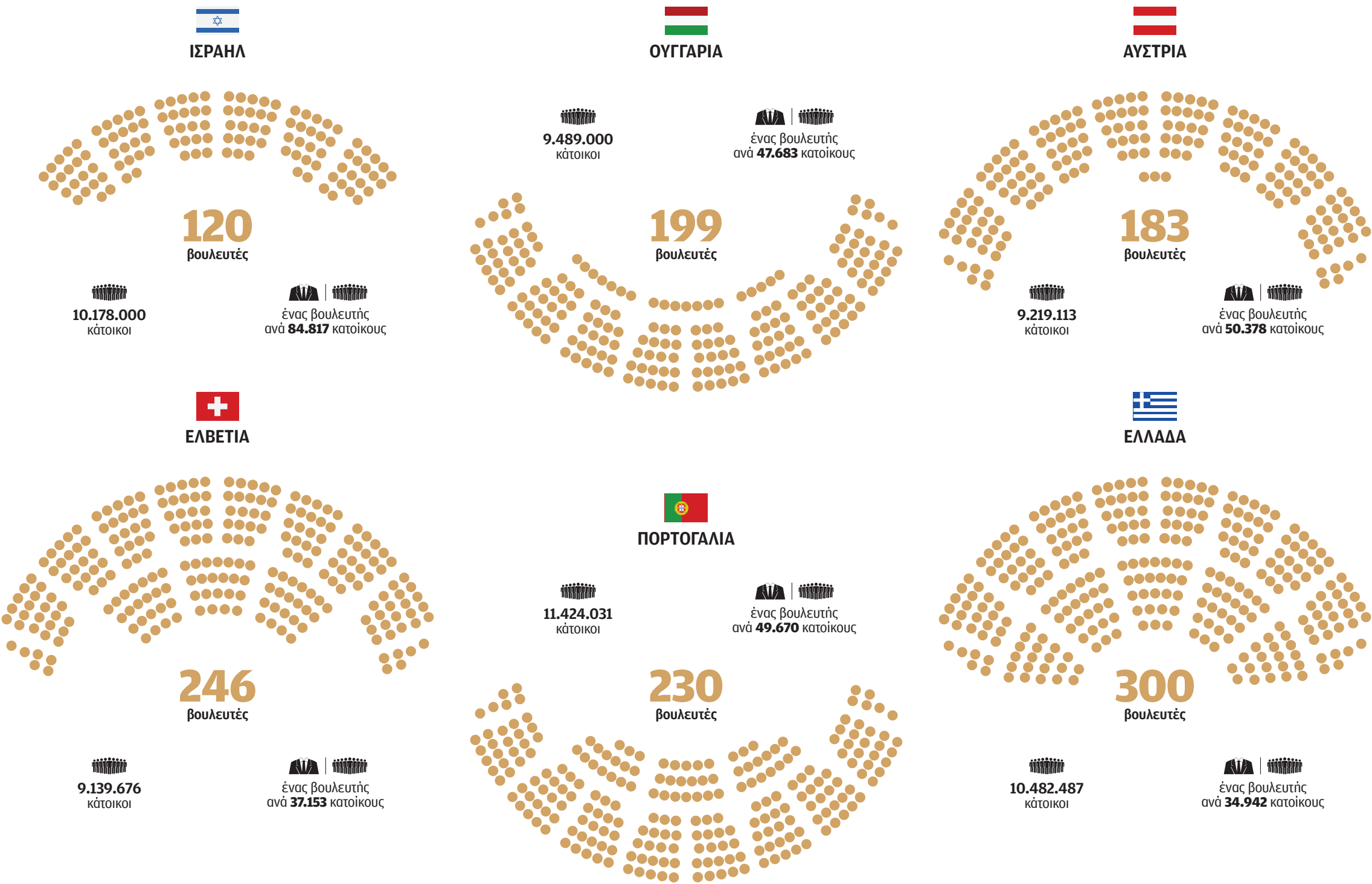
«Πρώτος και βασικός στόχος είναι να ανακοπεί κάθε ενδεχόμενο για τρίτη θητεία Μητσοτάκη», υποστηρίζει πρώην υπουρ-

γός του ΣΥΡΙΖΑ, ο οποίος εκτιμά ότι αυτή είναι και η επιδίωξη του Αντώνη Σαμαρά. Όπως σημειώνει, ο πρώην πρωθυπουργός δεν φαίνεται να επιδιώκει απλώς ένα αξιοπρεπές ποσοστό αντιμνημονιακής διαμαρτυρίας, αλλά μια εκλογική επίδοση ικανή να πληξει καίρια τον σημερινό πρωθυπουργό, αφαιρώντας του απευθείας δυνάμεις, και να ενισχύσει τη δυναμική του ευρύτερου αντικυβερνητικού μετώπου. «Ένα κόμμα Σαμαρά μπορεί να συμβάλει ώστε να βρεθεί η Ν.Δ. κάτω από το 25% την πρώτη Κυριακή και να χάσει το μπόνους. Αυτό θα ισοδυναμεί με τους πολιτικούς τίτλους τέλους για τον Κυριάκο Μητσοτάκη», αναφέρει, εξηγώντας γιατί πολλοί αριστεροί βλέπουν θετικά τη δημιουργία κόμματος από τον Αντώνη Σαμαρά.

Επιστρατεύει δε και τον Λένιν, ο οποίος, όπως λέει, υποστηρίζει την ευελιξία και τις προσωρινές συμμαχίες ακόμα και με αντίθετες πολιτικές δυνάμεις, εφόσον αυτές εξυπηρετούν τον τελικό σκοπό.

Πόσους πολίτες εκπροσωπεί κάθε εκλεγμένος

Αριθμός εκπροσώπων σε χώρες με πληθυσμό περίπου 10 εκατομμυρίων

Της **ΗΛΙΑΝΑΣ ΜΑΓΡΑ**

Η διαμάχη δεν είναι νέα. Απασχολούσε το πολιτικό σύστημα ήδη από τον 19ο αιώνα. Πόσοι έπρεπε να είναι οι βουλευτές που θα εκπροσωπούν τον ελληνικό λαό; Το 1886, η κυβέρνηση του Χαριλάου Τρικούπη μείωσε τον αριθμό των βουλευτών από 245 σε 150 και αντικατέστησε τη στενή εκλογική περιφέρεια της επαρχίας με την ευρεία εκλογική περιφέρεια του νομού. Το 1890, η κυβέρνηση του Θεοδώρου Δηλιγιάννη αύξησε και πάλι τις βουλευτικές έδρες –σε 207–, επαναφέροντας και τη στενή εκλογική περιφέρεια. Ο Τρικούπης θεωρούσε πως έτσι θα περιοριζόνταν τα ρουσφέτια και θα αποδυναμωνόταν ο πελατειακός μηχανισμός. Ο Δηλιγιάννης υποστήριζε την ευρύτερη λαϊκή και τοπική εκπροσώπηση.

Εκτοτε ακολούθησαν πολλές διακυμάνσεις στον αριθμό των βουλευτών του ελληνικού Κοινοβουλίου, ο οποίος το 1923 έφτασε στους 397 μέχρι το 1952, όταν καθιερώθηκε ο αριθμός των 300 βουλευτών. Παρ' όλα αυτά, το ισχύον Σύνταγμα δεν προσδιορίζει επακριβώς τον αριθμό τους. Προβλέπει, όμως, ότι δεν γίνεται να είναι λιγότεροι από 200, ούτε περισσότεροι από 300. Σύμφωνα με την απογραφή του 2021, ο πληθυσμός της Ελλάδας ανερχόταν σε σχεδόν 10,48 εκατομμύρια. Θα έπρεπε οι βουλευτές που εκπροσωπούν τους Έλληνες πολίτες να είναι λιγότεροι;

Συγκρίσεις

Συγκρίνοντας την περίπτωση της Ελλάδας με πληθυσμιακά αντίστοιχες χώρες, βλέπουμε πως μάλλον έχουμε υψηλότερο αριθμό εδρών στη Βουλή, σε αναλογία με τον πληθυσμό, από πολλές χώρες της Ε.Ε. Παραδείγματος χάριν, στην Πορτογαλία, τα περίπου 11,4 εκατομμύρια πολιτών εκπροσωπούνται από 230 βουλευτές – ένας βουλευτής ανά 49.670 κατοίκους. Η Αυστρία, με πληθυσμό μικρότερο κατά περίπου ένα εκατομμύριο από την Ελ-

λάδα, έχει 183 βουλευτές, ενώ στη σχεδόν αντίστοιχη της σε πληθυσμό Ουγγαρία (9,5 εκατ.), η Βουλή αποτελείται από 199 έδρες. Από την άλλη, το σουηδικό κοινοβούλιο αποτελείται από 349 βουλευτές, με τον πληθυσμό της Σουηδίας να ανέρχεται περίπου σε 10,6 εκατομμύρια κατοίκους.

«Έχουμε από τα μεγαλύτερα κοινοβούλια σε σχέση με τον πληθυσμό μας και είναι ένα θέμα που έχει απασχολήσει τον διάλογο», δηλώνει στην «Κ» κυβερνητική πηγή με γνώση του ζητήματος. Κατά τον ίδιο, «η μείωση είναι ένα πλειοψηφικό αίτημα και των ιδίων των πολιτών, όπως φαίνεται όταν το ερώτημα τίθεται στις δημοσκοπήσεις». Δεν θεωρεί ότι θα μπορούσε να λειτουργήσει σωστά η Βουλή αν οι βουλευτές ήταν 200, τονίζοντας πως αν μειωθούν πολύ, θα υπάρξει ανισορροπία και στην εκπροσώπηση ορισμένων περιοχών. «Αλλά θα ήταν καλό να γίνει μια λελογισμένη μείωση στους 250, θα ήταν πιο λειτουργικό, θα πάμε στον ένα βουλευτή ανά 40.000-41.000 πολίτες».

Από την άλλη, πηγή του ΠΑΣΟΚ αναφέρει στην «Κ» ότι αν οι βουλευτές μειώνονταν, παραδείγματος χάριν στους 200, θα

έχαναν «βάρος» εκπροσώπησης περιοχές όπως ο Έβρος, η Φλώρινα, η Κοζάνη. «Οι 300 βουλευτές δεν είναι πολλοί, θα θέλαμε να μειωθούν οι βουλευτές της παραμεθωρίου», συμπληρώνει η ίδια πηγή. «Κοιτάζοντας το πώς θα εκπροσωπείται η ιδιόζουσα μορφή της ελληνικής επικράτειας, που έχει ιδιαίτερα κοινωνικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά, το ΠΑΣΟΚ μάλλον λέει όχι στη μείωση», τονίζει.

Ζυγαριά

Σύμφωνα με τον Νίκο Αλιβιζάτο, ομότιμο καθηγητή Συνταγματικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, το θέμα είναι γνωστό – «λιγότεροι βουλευτές, λιγότερο αναλογική εκπροσώπηση», λέει στην «Κ». «Σκεφτείτε χώρες με πλειοψηφικό εκλογικό σύστημα, όπως η Μεγάλη Βρετανία, όπου τα μικρά κόμματα δεν έχουν καμία εκπροσώπηση». Αν ο αριθμός των βουλευτών μειωθεί κι άλλο, τονίζει, αυτή η εκπροσώπηση θα μειωθεί αντιστοίχως.

Παρ' όλα αυτά, κατά τον ίδιο δεν υπάρχει αμφιβολία ως προς τον αριθμό εκπροσώπων – «οι 300 βουλευτές είναι πολλοί», δηλώνει, σημειώνοντας ότι καθιστούν δυσκίνητη την κοινοβουλευτική λειτουργία. Σε άλλα

κοινοβούλια, το μεγαλύτερο μέρος του κοινοβουλευτικού έργου γίνεται σε επιτροπές, ενώ σε πολλές χώρες λειτουργεί και δεύτερο νομοθετικό σώμα, σημειώνει. «Αλλά σε εμάς δεν υπάρχει έτσι κι αλλιώς η κουλτούρα των επιτροπών», συμπληρώνει. Η καταξίωση ενός βουλευτή είναι να γίνει υπουργός, τονίζει, όχι πρόεδρος κάποιας επιτροπής.

Σύμφωνα με τον Γιώργο Δελλή, καθηγητή Δημοσίου Δικαίου στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, η μείωση των βουλευτών επί της αρχής δεν θα ήταν λάθος και έχει πλεονεκτήματα. «Αλλά, στο διά ταύτα, είμαι μάλλον αρνητικός», αναφέρει στην «Κ». Τόσο ο ίδιος όσο και ο κ. Αλιβιζάτος δηλώνουν πως το θέμα δεν είναι δημοσιονομικό. «Αυτό το επιχείρημα (ότι πληρώνουμε πολλά για τις αποζημιώσεις και τις δαπάνες των βουλευτών) είναι λαϊκίστικο», τονίζει ο κ. Αλιβιζάτος.

Για τον κ. Δελλή, το βασικό επιχείρημα κατά της μείωσης των βουλευτικών εδρών έγκειται στο ότι θα απομακρυνθούν κι άλλο οι ψηφοφόροι από τις κάλπες. «Αν γίνουν 200, οι ψηφοφόροι θα απομακρυνθούν ακόμη περισσότερο, γιατί θα αισθανθούν ότι η επιλογή τους

έχει λιγότερη αξία, λιγότερη βαρύτητα. Οι υποψήφιοι είναι αυτοί που φέρνουν τον κόσμο, γιατί έχουν το κίνητρο να τους τραβήξουν στην εκλογική διαδικασία», εξηγεί.

Κατανοεί, τονίζει, και τα επιχειρήματα υπέρ της μείωσης. Έχουμε περισσότερους βουλευτές από τον μέσο όρο στην Ευρώπη, δηλώνει. «Το επιχείρημα είναι πως αν είχαμε 200 βουλευτές, θα είχαν μεγαλύτερο ειδικό βάρος και άρα θα ανέβαινε και η ποιότητα του κοινοβουλίου – όσο λιγότερους ψηφοφόρους χρειάζεσαι για να εκλεγείς, τόσο πιο εξαρτημένος είσαι από αυτούς», λέει στην «Κ».

Είναι το επιχείρημα που προέβαλε τον 19ο αιώνα και ο Χαρίλαος Τρικούπης. Μοιραία, συμπληρώνει ο κ. Δελλής, απομακρύνεσαι από τους ψηφοφόρους όταν εκπροσωπείς περισσότερους και άρα δεν χρειάζεται να κάνεις ρουσφέτι. «Αλλά, όσα κακά κι αν έχει η παραδοσιακή, μαυρογιαλούρικη διαδικασία, είναι κι αυτό που μας κρατάει κάπως στις κάλπες – οι κάτω των 30 δεν ψηφίζουν καν», σημειώνει.

Η μέση λύση

Θα μπορούσε, πάντως, να υπάρξει μια μέση λύση, αναφέρουν οι καθηγητές. Ο κ. Αλιβιζάτος δηλώνει ότι θα μπορούσε να συζητηθεί το ενδεχόμενο μιας δεύτερης Βουλής. «Να γίνουν 250 οι βουλευτές, με 50 γερουσιαστές – άνθρωποι που θα μπορούσαν να συμβάλλουν με τη σοφία τους για να γίνονται καλύτερα νομοσχέδια». Στη Σουηδία, παραδείγματος χάριν, όταν εκλέγεται μια νέα Βουλή, γίνεται κλήρωση από την οποία προκύπτουν τα μέλη της δεύτερης.

Κατά τον κ. Δελλή, θα μπορούσαν οι βουλευτές να παραμείνουν 300, αλλά να αλλάξει το εκλογικό σύστημα. «Οι 200 να βγαίνουν από τις εκλογικές περιφέρειες και οι 100 από μια εθνική λίστα, τύπου Επικρατείας. Αλλά», τονίζει, «νομίζω ότι θα βλέπαμε εντέλει πως το σύστημα που έχουμε σήμερα είναι το καλύτερο».

Δεύτερη Βουλή
Θα μπορούσε να δημιουργηθεί δεύτερη Βουλή, λέει ο Νίκος Αλιβιζάτος, ομότιμος καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στο ΕΚΠΑ. Να γίνουν 250 οι βουλευτές και να υπάρχουν 50 γερουσιαστές, που θα συμβάλλουν στην καλύτερη νομοθέτηση.

Απομάκρυνση ψηφοφόρων
«Αν γίνουν 200 οι έδρες, οι ψηφοφόροι θα απομακρυνθούν περισσότερο, γιατί θα αισθανθούν ότι η επιλογή τους έχει λιγότερη αξία», εξηγεί ο Γιώργος Δελλής, καθηγητής Δημοσίου Δικαίου στη Νομική Σχολή του ΕΚΠΑ.

Συνέντευξη στον **ΑΘΑΝΑΣΙΟ ΚΑΤΣΙΚΙΑΔΗ**

Το 1982 ο Τόμας Φρίντμαν κάλυπτε από τη Βρυξέλες έναν πόλεμο που είχε ξεκινήσει με την εκτίμηση ότι θα τελείωνε γρήγορα. Αυτό του χάρισε το πρώτο από τα τρία Πούλιτζερ – το δεύτερο ήρθε το 1988 για την κάλυψη της ισραηλινοπαλαιστινιακής σύγκρουσης, το τρίτο το 2002 για την αρθρογραφία του μετά την 11η Σεπτεμβρίου. Σαράντα τέσσερα χρόνια αργότερα, ο αρθρογράφος των New York Times, που έχει περάσει τη μισή ζωή του εξηγώντας τη Μέση Ανατολή στους Αμερικανούς, παρακολουθεί έναν ακόμη πόλεμο που προβλήθηκε και επικειρήθηκε ως εύκολος, για να εξελιχθεί σε γεωπολιτική «μαύρη τρύπα». Μίλησε στην «Κ» με αφορμή την επικείμενη παρουσία του στο Athens Democracy Forum (29 Σεπτεμβρίου - 1 Οκτωβρίου).

– **Αν βρισκόσασταν σήμερα στην αίθουσα επιχειρήσεων (situation room) του Λευκού Οίκου, θα συμβουλευάτε τον Τραμπ να συνεχίσει τον πόλεμο με το Ιράν ή να αναζητήσει επείγοντως μια διέξοδο;**

– Δεν δίνω τέτοιου είδους συμβουλές, αλλά είναι πολύ σαφές τι κάνει. Ψάχνει έναν τρόπο για να τερματίσει τον πόλεμο και παράλληλα να εξασφαλίσει τον αρχικό στόχο, που είναι να οδηγήσει το Ιράν σε μια πορεία που δεν θα το μετατρέψει σε πυρηνική δύναμη.

Πιστεύω ότι έκαναν αυτόν τον πόλεμο με έναν ηλίθιο τρόπο, αλλά τώρα βρισκόμαστε μέσα σε αυτόν. Και αν ο Τραμπ πρόκειται να σώσει κάτι για τον εαυτό του, την Ιστορία και για τον κόσμο, ο μοναδικός στόχος που πιστεύω ότι ο υπόλοιπος κόσμος θα ήθελε να δει είναι το Ιράν να μη βρεθεί σε τροχιά να γίνει κράτος με πυρηνικά όπλα. Δεν έχω ιδέα αν μπορεί να το πετύχει αυτό μέσω διαπραγματεύσεων.

– **Πριν από λίγες ημέρες, ο διευθυντής της Μοσάντ, Ρόμαν Γκόφμαν, απομάκρυνε από τα καθήκοντά τους δύο ανώτερους αξιωματούς της υπηρεσίας, μεταξύ των οποίων και ο επικεφαλής του τμήματος για το Ιράν. Πιστεύετε ότι ο Τραμπ έπεσε θύμα ενός υπερβολικά αισιόδοξου σχεδίου;**

– Αν θέλετε να δολοφονηθεί κάποιος στην Τεχεράνη ή στη Βρυξέλες, καλέστε τη Μοσάντ. Αν θέλετε να κατανοήσετε τις κοινωνικές και πολιτικές τάσεις στην Τεχεράνη ή στη Βρυξέλες, μην καλέσετε τη Μοσάντ, γιατί για τον ίδιο λόγο που είναι καλοί στο πρώτο, είναι κακοί στο δεύτερο.

Είναι πολύ καλοί στο να στρατολογούν κατασκόπους που είναι έτοιμοι να στραφούν εναντίον της ίδιας τους της χώρας και αυτοί συνήθως υπερβάλουν ως προς το πόσο αδύναμη είναι η ηγεσία και πόσο εύκολη θα είναι η μετάβαση.

– **Έχετε καταφέρει να προσδιορίσετε ποιος είναι ο πραγματικός στόχος των ΗΠΑ αυτήν τη στιγμή;**

– Αν γνωρίζετε την απάντηση, παρακαλώ ενημερώστε με. Πιστεύω ότι ο κύριος στόχος του Τραμπ είναι να μειώσει την τιμή του πετρελαίου και τις τιμές των τροφίμων και όλων των άλλων προϊόντων, πριν από τις ενδιάμεσες εκλογές. Και μετά σκέφτεται αντίστροφα, τι πρέπει να κάνει για να το πετύχει αυτό, χωρίς ο πόλεμος να θεωρηθεί πλήρης αποτυχία; Και, φυσικά, οι Ιρανοί το γνωρίζουν αυτό.

– **Γιατί το Στέιτ Ντιπάρτμεντ δεν έχει καταφέρει να παρουσιάσει μια συνεκτική πολιτική, που να καθιστά σαφείς τις προτεραιότητες και τη στρατηγική για τον τερματισμό του πολέμου;**

– Επειδή δεν έχουμε πλέον υπουργείο Εξωτερικών, ούτε Συμβούλιο Εθνικής Ασφαλείας. Έχουμε κάποιον που ονομάζεται υπουργός Εξωτερικών και ταυτόχρονα σύμβουλος Εθνικής Ασφαλείας. Υπάρχει μάλιστα και κάποιος που ονομάζεται εκπρό-

σωπος Τύπου του Λευκού Οίκου. Στην πραγματικότητα, όμως, δεν υπάρχει καμία διαδικασία. Δεν υπάρχει τίποτε άλλο παρά οι παρορμήσεις, οι προκαταλήψεις και οι εμμονές του Τραμπ, καθώς και οι δημοσιεύσεις του στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

– **Τι σας ανησυχεί περισσότερο σχετικά με το τι ενδεχομένως δεν κατανοούν ο Τραμπ και οι Αμερικανοί αξιωματούχοι για το Ιράν;**

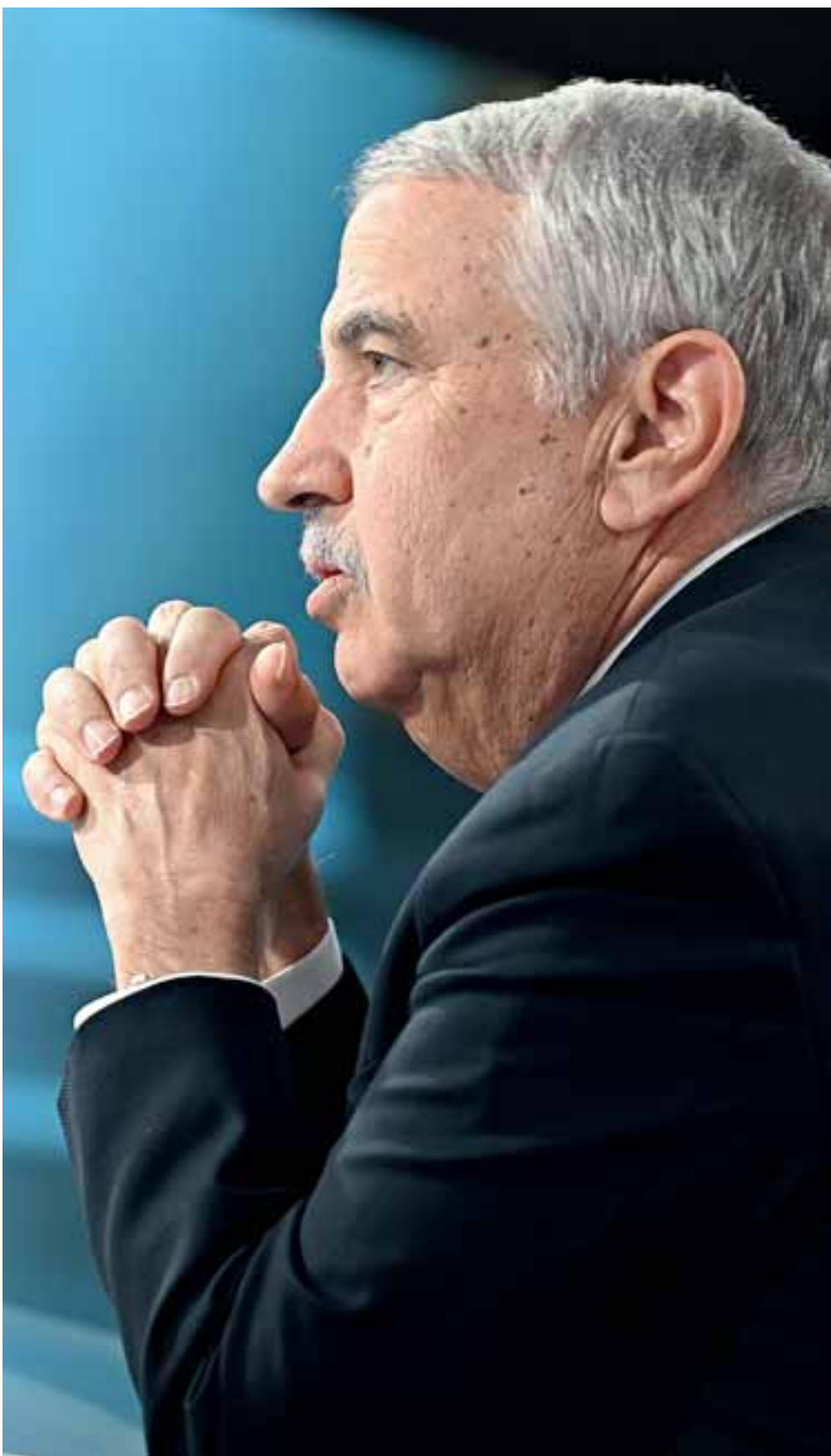
– Ημουν υπέρ της πυρηνικής συμφωνίας του Ομπάμα και, βλέποντας το πυρηνικό πρόβλημα του Ιράν, το θεωρώ ένα «wicked problem» (σ.σ. πρόβλημα χωρίς εύκολες λύσεις).

Ο Ομπάμα είπε: «Ποιο είναι το βασικό αμερικανικό συμφέρον;». Το βασικό αμερικανικό συμφέρον είναι να μην επιτρα-

Τόμας Φρίντμαν
Αρθρογράφος των New York Times

Δεν έχουμε πια πολιτική. Μόνο παρορμήσεις

Αν βρείτε τον στόχο του Τραμπ στον πόλεμο, παρακαλώ να μου τον πείτε. Ο Νετανιάχου τον έπεισε να ξεκινήσει αυτή τη σύγκρουση. Θα μείνει στην Ιστορία ως «η τρέλα του Μπίμπι και του Ντόναλντ»

«Ο Τραμπ και ο Νετανιάχου είναι αδελφια από διαφορετικές μπτέρες. Και οι δύο ασχολούνται με παράλληλο εγχείρημα, που είναι να προσπαθήσουν να καταστρέψουν το κράτος δικαίου στη χώρα τους ή να αποδυναμώσουν το κράτος δικαίου για να δικαιώσουν την εξουσία τους», επισημαίνει ο Τόμας Φρίντμαν.

πεί στο Ιράν να αναπτύξει πυρηνική βόμβα ή να κατασκευάσει τις εγκαταστάσεις για πυρηνική βόμβα. Και έτσι είπε: «Θα συνάψω μια συμφωνία με το Ιράν που θα το βγάλει από το τραπέζι». Και εγώ υποστήριξα αυτή την ιδέα.

Μετά, αναβάλλεις το πρόβλημα και ελπίζεις ότι οι αλλαγές στο εσωτερικό του Ιράν θα ανοίξουν περισσότερο χώρο στο μέλλον.

Ο Τραμπ, όπως συνήθιζε, δεν διάβαζε ποτέ τη συμφωνία –είμαι σίγουρος– ούτε τη μελέτησε ποτέ πραγματικά. Το μόνο που ήξερε για τη συμφωνία με το Ιράν ήταν το όνομα «Ομπάμα» που αναγραφόταν πάνω σε. Και ήθελε, όπως έχει κάνει σε τόσα άλλα θέματα, απλώς να την εξαφανίσει από τον χάρτη. Και έτσι την κατέστρεψε

παρορμητικά, αλλά δεν έθεσε σε εφαρμογή ένα πραγματικό εναλλακτικό καθεστώς, δηλαδή δεν είχαν σχέδιο Β, πόσο μάλλον σχέδιο C.

Το Ιράν είχε σχέδιο Α, σχέδιο Β και σχέδιο C. «Αν αποκεφαλίσουμε την ηγεσία μας, θα δημιουργήσουμε μια εναλλακτική». Και μετά, το σχέδιο Β ήταν: «Θα κλείσουμε το Στενό του Ορμούζ». Και το σχέδιο C: «Θα βομβαρδίσουμε τις πετρελαιοειδή εγκαταστάσεις όλων των αραβικών κρατών-συμμάχων μας».

Και ως αποτέλεσμα, στην προσπάθειά του να αποτρέψει το Ιράν από την απόκτηση «όπλου μαζικής καταστροφής», επέτρεψε στο Ιράν να αναπτύξει ένα «όπλο μαζικής διαταραχής» (disruption), που διαταράσσει τόσο την παραγωγή πετρελαιο-

ου όσο και τις μεταφορές στα Στενά του Ορμούζ.

Αν έγραφα ένα βιβλίο για αυτή τη στιγμή, ο τίτλος θα προερχόταν από την ανάρτηση του Τραμπ τον Απρίλιο: «Ανοιξτε το γ@μενο Στενό, τρελοί μπάσταρδοι!». Αυτός ήταν ο πρόεδρος μας, ο οποίος ανακάλυπτε σε ποιον κόσμο ζει.

– **Υπάρχει κίνδυνος ο Τραμπ να διεξάγει έναν πόλεμο που εξυπηρετεί περισσότερο τους στόχους του Νετανιάχου παρά αυτούς των ΗΠΑ;**

– Δεν ξέρω ποια συμφέροντα εξυπηρετούνται, αλλά δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο Νετανιάχου τον έπεισε να ξεκινήσει αυτή τη σύγκρουση με έναν τρόπο που πίστευε ότι θα ήταν πολύ εύκολος. «Όπως στη Βενεζουέλα: βομβαρδίζεις από αέρος, η ηγεσία πέφτει, ο λαός αναλαμβάνει την εξουσία, ή φροντίζεις να αναλάβει μια φιλική ομάδα. Και θα ελέγχουμε το Ιράν εξ αποστάσεως, όπως ελέγχουμε τη Βενεζουέλα εξ αποστάσεως». Αυτό ήταν το σχέδιο που του πούλησε ο Νετανιάχου.

Γνωρίζουμε από το δικό μας ρεπορτάζ στους New York Times ότι ο διευθυντής της CIA χαρακτήρισε την ιδέα γελοία. Και ακόμη και ο υπουργός Εξωτερικών Ρούμπιο είπε ότι ήταν πάρα πολύ αισιόδοξη, αλλά ο Τραμπ δεν τους άκουσε. Αρα, όλη η ευθύνη βαρύνει τον Τραμπ και τον Νετανιάχου και αυτό θα μείνει στην Ιστορία ως η «Τρέλα του Μπίμπι και του Ντόναλντ».

– **Ανησυχείτε μήπως παρατείνει τον πόλεμο απλώς και μόνον επειδή δεν θέλει να φανεί ότι υποχώρησε ή ότι πτήθηκε;**

– Βρίσκεται πραγματικά σε δύσκολη θέση, γιατί όσο περισσότερο επιμένει στον πόλεμο, τόσο παραμένουν οι τιμές της βενζίνης αυξημένες πάνω από 25%, δηλαδή ένα δολάριο παραπάνω από ό,τι πριν ξεκινήσει ο πόλεμος. Και αυτό έχει επιπτώσεις σε ολόκληρη την οικονομία.

Ετσι, όσο περισσότερο παρατείνει τον πόλεμο, για να μη φανεί χαμένος (loser), τόσο κινδυνεύει να καταλήξει χαμένος στις ενδιάμεσες εκλογές. Και αν συνάψει μια κακή συμφωνία, κινδυνεύει να καταγραφεί ως «ηττημένος» στα μάτια της Ιστορίας.

– **Θα ήθελα να κλείσω με έναν τίτλο από άρθρο σας: «Ποτέ δεν έχω φοβηθεί περισσότερο για το μέλλον της χώρας μου» (Απρίλιος 2025). Με τις ενδιάμεσες εκλογές να απέχουν μόλις 80 ημέρες, τι σας ανησυχεί περισσότερο;**

– Σήμερα ανησυχώ πραγματικά για δύο εκλογές. Η μία είναι στις 27 Οκτωβρίου στο Ισραήλ και η άλλη στις 3 Νοεμβρίου στις ΗΠΑ. Ο Ντόναλντ Τραμπ και ο Μπίμπι Νετανιάχου είναι αδελφια από διαφορετικές μπτέρες. Και οι δύο ασχολούνται με παράλληλο εγχείρημα, που είναι να προσπαθήσουν να καταστρέψουν το κράτος δικαίου στη χώρα τους ή να υπονομεύσουν, να αποδυναμώσουν το κράτος δικαίου για να δικαιώσουν την εξουσία τους.

Είναι δύο πολύ επικίνδυνοι άνδρες, ο καθένας απασχολημένος με ένα παράλληλο εγχείρημα, και έχουμε δύο εκλογές με διαφορά επτά ημερών. Πιστεύω ότι το μέλλον τόσο του Ισραήλ όσο και της Αμερικής διακυβεύεται σε αυτές τις εκλογές.

Στις τελευταίες εκλογές στο Ισραήλ, έγραψα ότι θα ήταν «το τέλος του Ισραήλ όπως το γνωρίζαμε». Πιστεύω ότι αν ο Νετανιάχου κερδίσει θα επιβεβαιώσει ότι θα είναι το «τέλος του Ισραήλ ως εβραϊκής δημοκρατίας».

Και αν ο Τραμπ κερδίσει τις ενδιάμεσες εκλογές, το κόμμα του και ο ίδιος θα διατηρήσουν για δύο χρόνια τον έλεγχο της Γερουσίας, της Βουλής των Αντιπροσώπων και, ουσιαστικά, του Ανωτάτου Δικαστηρίου και θα είναι «το τέλος της Αμερικής όπως την ξέρουμε». Επομένως, πολλά παίζονται σε αυτές τις εκλογές.

“

Η «αφύπνιση» του προέδρου

Αν έγραφα ένα βιβλίο για αυτή τη στιγμή, ο τίτλος θα προερχόταν από την ανάρτηση του Τραμπ τον Απρίλιο: «Ανοιξτε το γ@μένο Στενό, τρελοί μπάσταρδοι!». Αυτός ήταν ο πρόεδρος μας, ο οποίος ανακάλυπτε σε ποιον κόσμο ζει.

“

Το αδιέξοδο του πολέμου

Όσο περισσότερο ο Τραμπ παρατείνει τον πόλεμο, για να μη φανεί χαμένος, τόσο κινδυνεύει να καταλήξει χαμένος στις ενδιάμεσες εκλογές. Και αν συνάψει μια κακή συμφωνία, κινδυνεύει να καταγραφεί ως «ηττημένος» στα μάτια της Ιστορίας.

Ψηφοφόρος με τις κόρες της σε εκλογικό τμήμα την ημέρα των προκριματικών εκλογών για τη Γερουσία, στο Λέξινγκτον της Ν. Καρολίνας, την Τρίτη. Αν διατηρηθούν οι τάσεις των τελευταίων μετρήσεων, που δίνουν στους Δημοκρατικούς προβάδισμα επτά μονάδων, στις ενδιάμεσες εκλογές του Νοεμβρίου δεν αποκλείεται οι Ρεπουμπλικανοί να χάσουν όχι μόνο τη Βουλή, αλλά και τη Γερουσία.

Πού πάει το «κόκκινο» κύμα

Στις προκριματικές των Δημοκρατικών επικρατούν οι σοσιαλιστές υποψήφιοι. Τι σημαίνει η στροφή;

Του **ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ**

Στη διάρκεια του 20ού αιώνα, η ευρωπαϊκή Αριστερά κοιτούσε αφ' υψηλού την Αμερική. Η Γηραιά Ήπειρος ήταν το λίκνο της σοσιαλιστικής σκέψης, των κοινωνικών επαναστάσεων και των μαζικών αριστερών κομμάτων, ενώ στον Νέο Κόσμο Ρεπουμπλικανοί και Δημοκρατικοί αντιπροσώπευαν ένα πολιτικό δίλημμα τόσο δραματικό, όσο και η επιλογή ανάμεσα στην Coca-Cola και την Pepsi-Cola.

Στις μέρες μας, όμως, η εικόνα τείνει να αντιστραφεί. Ενώ στην Ευρώπη είναι ορατή η πιθανότητα να υπάρχουν τα επόμενα ένα με δύο χρόνια ακροδεξιές κυβερνήσεις και στις τέσσερις ισχυρότερες χώρες της, στην Αμερική η τραμπική Δεξιά απειλείται με μια βαρύτατη πολιτική ήττα στις εκλογές του Νοεμβρίου για το Κογκρέσο και αριστεροί υποψήφιοι, που μιλούν ανοιχτά για σοσιαλισμό, κερδίζουν απαντώντες νίκες σε προκριματικές εκλογές των Δημοκρατικών. Ιστοσελίδες όπως το Axios και το Politico έκαναν λόγο για «πολιτικό σεισμό», ενώ ο Τραμπ διέγινωσε ότι η Αμερική καλείται να αντιμετωπίσει την «κομμουνιστική απειλή», λέγοντας ότι πρόκειται για «την πιο σοβαρή απειλή στην Ιστορία μας», ενδεχομένως μεγαλύτερη από εκείνες των δύο Παγκοσμίων Πολέμων και της 11ης Σεπτεμβρίου 2001.

Στη Μινεσότα

Τελευταίος, μέχρι στιγμής, κρίκος της αλυσίδας ήταν οι προκριματικές εκλογές των Δημοκρατικών για μια έδρα της Γερουσίας στη Μινεσότα, την περασμένη Τρίτη. Η Πέγκι Φλάναγκαν, η οποία υποστηριζόταν από τον αριστερό γερουσιαστή Μπέρνι Σάντερς, κατήγαγε συντριπτική νίκη έναντι της εν ενεργεία βουλευτού Αντζί Κρεγκ (πάνω από 20 μονάδες διαφορά), την υποψηφιότητα της οποίας στάρηξε το κομματικό κατεστημένο και χρηματοδότησε η AIPAC, η κυριότερη οργάνωση του ισραηλινού λόμπι. Η Φλάναγκαν υποστήριζε την καθολική, δωρεάν ασφάλιση υγείας, τη σημαντική αύξηση του κατώτατου μισθού και τον τερματισμό της στρατιωτικής βοήθειας στο Ισραήλ. Ρόλο έπαιξε και το γεγονός ότι η αριστερή υποψηφία ζητούσε κατάργηση της διαβόητης ICE (που σκότωσε δύο ακτιβιστές στη Μινεσότα, στο πλαίσιο του αντιμεταναστευτικού πογκρόμ), ενώ η Κρεγκ είχε ψηφίσει στη Βουλή τον τραμπικό νόμο για διεύρυνση των αρμοδιοτήτων της υπηρεσίας.

Μία εβδομάδα νωρίτερα, ο γιατρός Αμπντούλ ελ Σαγέντ, γιος Αιγυπτίων μεταναστών, επίσης του ρεύματος Σάντερς, είχε κερδίσει την εν ενεργεία βουλευτή Χέλι Στίβενς στην αναμέτρηση για το γερουσιακό χρίσμα των Δημοκρατικών στο Μίσιγκαν. Ήταν οι πιο ακριβές και πιο άνισες εκλογές αυτού του είδους. Η Στίβενς ξόδεψε στην εκστρατεία της 53 εκατ. δολάρια, εκ των οποίων τα 32 εκατ. προέρχονταν από την AIPAC. Ο Σαγέντ διέθεσε μόλις 6 εκατ. και στηρίξε την εκστρατεία του σε ένα μεγάλο δίκτυο εθελοντών και στην άμεση, φυσική επαφή με τους πολίτες. Εξάλλος ο Τραμπ, αποφάνθηκε ότι οι Δημοκρατικοί έχουν αλωθεί από τζιχαντιστές. «Βλέπουμε τζιχαντιστές να εκλέγονται παντού. Έχουμε αυτό το πράγμα, είτε θα είναι κομμουνιστές είτε τζιχαντιστές». Μάλιστα, ανέβασε στο Διαδίκτυο δύο φωτογραφίες πλάι πλάι, μία δική του με τη Μελάνια και μία του ζεύγους Σαγέντ. Η λεζάντα έγραφε: «Δύο πολύ διαφορετικές Αμερικές».

Μετά τον Μαμντάνι

Οι εξελίξεις αυτές δεν ήταν κεραυνοί εν αιθρία. Το πρώτο μεγάλο σοκ ήρθε στις 4 Νοεμβρίου 2025, όταν ο μουσουλμάνος, ινδικής καταγωγής Ζοράν Μαμντάνι, μέλος των «Δημοκρατών Σοσιαλιστών της Αμερικής» (DSA), εξελέγη δήμαρχος στην πρωτεύουσα του χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου, τη Νέα Υόρκη. Γρήγορα αποδείχθηκε ότι η εκλογή Μαμντάνι ήταν όχι το τέλος, αλλά η αρχή ενός νέου κινήματος που τείνει να αλλάξει τον πολιτικό χάρτη των Ηνωμένων Πολιτειών. Οι προκριματικές εκλογές για τη Βουλή των Αντιπροσώπων στη Νέα Υόρκη, στις 23 Ιουνίου, ήταν ένας θρίαμβος για την Αριστερά των Δημοκρατικών. Τρεις σοσιαλιστές υποψήφιοι κέρδισαν το χρίσμα απέναντι στους εκλεκτούς του κομματικού μηχανισμού. Η πιο εντυπωσιακή περίπτωση ήταν εκείνη του Μπραντ Λάντερ, ο οποίος κατατρόπωσε με 30 μονάδες διαφορά τον Νταν Γκόλντμαν, κληρονόμο του Levī Strauss και χρηματοδοτούμενο από την AIPAC. Μία εβδομάδα αργότερα, ένα άλλο μέλος του DSA, η 28χρονη ακτιβίστρια Μελάτ Κίρος, γεννημένη στην Αιθιοπία, νίκησε στο Κολοράντο την επί 30 χρόνια βουλευτή Νταϊάνα ντε Γκέτε και θα διεκδικήσει μια θέση στη Βουλή τον Νοέμβριο. Κάτι ανάλογο συνέβη με τη νίκη του αριστερού Kris Ραμπ στην Πενσιλβάνια. Οι εκπρόσωποι του κομματικού κατεστημένου βιάστηκαν να υπο-

51%

των Δημοκρατικών θεωρούν ότι το κόμμα «είναι πολύ στενά συνδεδεμένο με επιχειρηματικά συμφέροντα»

71%

θέλουν να επιβληθούν υψηλότεροι φόροι στο κεφάλαιο

75%

αξιούν καθολική ασφάλιση υγείας

Ο Αμπντούλ ελ Σαγέντ κέρδισε το χρίσμα στο Μίσιγκαν, στηρίζοντας την εκστρατεία του σε δίκτυο εθελοντών και στην επαφή με τους πολίτες.

βαθίσουν τη σημασία αυτών των εξελίξεων, λέγοντας ότι αφορούσαν σίγουρες, για τους Δημοκρατικούς, περιφέρειες της Βουλής και ότι οι ριζοσπάστες αριστεροί δεν θα είχαν τύχη στις διαφιλονικούμενες με τους Ρεπουμπλικανούς περιφέρειες, όπου θα απωθούσαν τον μεσαίο χώρο. Οι δύο πρόσφατες νίκες των αριστερών στις πολιτειακές αναμετρήσεις του Μίσιγκαν και της Μινεσότα έδειξαν ότι οι εκπρόσωποι του κατεστημένου έπесαν έξω, υποτιμώντας τις βαθείς αλλαγές στο κοινωνικό σώμα. Σύμφωνα με πρόσφατες δημοσκοπήσεις, το 51% των Δημοκρατικών θεωρεί ότι το κόμμα τους «είναι πολύ στενά συνδεδεμένο με επιχειρηματικά συμφέροντα», το 71% θέλει να επιβληθούν υψηλότεροι φόροι στο κεφάλαιο και το 75% αξιώνει καθολική ασφάλιση υγείας, ενώ η πλειοψηφία των Δημοκρατικών (και το 39% του συνόλου των Αμερικανών) έχει θετική γνώμη για τον σοσιαλισμό. Σε πολύ υψηλά επίπεδα έχει ανέβει η πίεση της βάσης για καταδίκη της γενοκτονίας στη Γάζα και αλλαγή πολιτικής έναντι του Ισραήλ, κάτι που οδήγησε τον περασμένο μήνα 103 Δημοκρατικούς βουλευτές, συμπεριλαμβανομένης της Νάνσι Πελόζι, να ψηφίσουν υπέρ του τερματισμού της αμερικανικής βοήθειας στο εβραϊκό κράτος.

Η αντιδραση

Η πορεία ριζοσπαστικοποίησης σημαντικής μερίδας των Δημοκρατικών δεν μένει, βεβαίως, αναπάντητη. Η εκστρατεία του Τραμπ περί «κομμουνιστικής απειλής» συναγωνίζεται σε υστερία τον «Κόκκινο Τρόμο» του 1919-20. Στις 3 Ιουλίου, το πρώτο άρθρο γνώμης της Wall Street Journal είχε τίτλο «Η σοσιαλιστική απειλή είναι πραγματική». Οι αρθρογράφοι υποστήριζαν ότι οι αριστεροί Δημοκρατικοί «πανηγυρίζουν για την 11η Σεπτεμβρίου, χειροκροτούν τον σφαγιασμό 1.000 παιδιών Ισραηλινών και Αμερικανών, θέλουν να καταργήσουν την αστυνομία και τις φυλακές, να τερματίσουν την ατομική ιδιοκτησία και να ανοίξουν τα σύνορα». Μάλιστα, σε μια ένδειξη προίουσας επιστροφής στο πνεύμα του Μακαρθισμού, καλούσαν «τους νομοθέτες, τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου και τους δημοσιογράφους να ερευνήσουν το DSA για να δουν αν χρηματοδοτείται από ξένες κυβερνήσεις και συμφέροντα».

Παράλληλα, βουλευτές από τη δεξιά πτέρυγα των Δημοκρατικών συγκρότησαν στα τέλη Ιουνίου τον συνασπισμό «Υπόσχεση στην

Αμερική» εν είδει αναχώματος στα καινά δαιμόνια. «Είμαστε καπιταλιστική, όχι σοσιαλιστική χώρα... Θέλουμε ασφάλεια, όχι ανομία... Είμαστε δημοσιονομικά υπεύθυνοι, όχι απερισκεπτικοί... Είμαστε περήφανοι για την Αμερική, δεν ντρεπόμαστε για το παρελθόν μας», αναφέρεται στη σχετική διακήρυξη.

Θα κριθεί στο χρίσμα

Η Αριστερά των Δημοκρατικών κερδίζει έδαφος, αλλά απέχει πολύ από το να βρίσκεται κοντά στην κατάκτηση της ηγεμονίας. Η μη αναμενόμενη από τις δημοσκοπήσεις ήττα της αριστερής Φρανσέσκα Χογκ από τον μετριοπαθή Ντέιβιντ Κρόουλι στην αναμέτρηση για το χρίσμα κυβερνήτη του Ουισκόνσιν, την περασμένη Τρίτη, ήρθε να υπογραμμίσει τις δυσκολίες. Η μεγάλη πρόκληση είναι η ανάδειξη αριστερού υποψηφίου προέδρου των Δημοκρατικών για τις εκλογές του 2028, κάτι που λίγο έλειψε να πετύχει ο Σάντερς εναντίον της Χίλαρι Κλίντον το 2016, αλλά τελικά απέτυχε. Πρόκειται για εξαιρετικά δύσκολο στόχο, καθώς ο χαρισματικός Σάντερς δεν θα μπορεί, λόγω ηλικίας, να διεκδικήσει ξανά το χρίσμα.

Η πρώτη κρίσιμη δοκιμασία θα είναι οι ενδιάμεσες εκλογές του Νοεμβρίου, όπου οι αριστεροί υποψήφιοι θα κληθούν να αποδείξουν ότι είναι σε θέση να κερδίσουν όχι μόνο το εσωκομματικό, αλλά και το ευρύτερο λαϊκό ακροατήριο.

Όσο για τη μεγάλη εικόνα της επικείμενης αναμέτρησης, οι τελευταίες δημοσκοπήσεις δίνουν κατά μέσον όρο στους Δημοκρατικούς προβάδισμα επτά μονάδων (48,6%- 41,6%) έναντι των Ρεπουμπλικανών. Αν διατηρηθούν αυτές οι τάσεις, δεν αποκλείεται οι Ρεπουμπλικανοί να χάσουν όχι μόνο τη Βουλή, αλλά και τη Γερουσία, κάτι που μέχρι πρότινος εθεωρείτο εντελώς απίθανο. Ερωτηθείς σχετικά, ο Τραμπ είπε ότι «για να είμαι ειλικρινής, πολλοί είναι θυμωμένοι με τους Ρεπουμπλικανούς, όχι με μένα» και προσπάθησε να αποστασιοποιηθεί από ενδεχόμενο Βατερλώ λέγοντας: «Ενα λεπτό. Δεν καταλαβαίνετε. Εγώ νίκησα τις δικές μου εκλογές. Δεν καταβαίνω σε αυτές». Στην πραγματικότητα, καθώς η άκρως αντιδημοφιλής σύγκρουση με το Ιράν συνεχίζεται, τα ποσοστά αποδοχής του Τραμπ (39,7% κατά μέσον όρο) είναι κάτω και από εκείνα των Ρεπουμπλικανών. Με αυτούς τους όρους, το δεύτερο μισό της θητείας του διαγράφεται πολύ δυσκολότερο από το πρώτο.

Η απάντηση του Τραμπ

Η πορεία ριζοσπαστικοποίησης σημαντικής μερίδας των Δημοκρατικών δεν μένει αναπάντητη. Η εκστρατεία του Τραμπ περί «κομμουνιστικής απειλής» συναγωνίζεται σε υστερία τον «Κόκκινο Τρόμο» του 1919-20.

Το πρώτο κρας τεστ

Η πρώτη κρίσιμη δοκιμασία θα είναι οι ενδιάμεσες εκλογές του Νοεμβρίου, όπου οι αριστεροί υποψήφιοι θα κληθούν να αποδείξουν ότι είναι σε θέση να κερδίσουν όχι μόνο το εσωκομματικό, αλλά και το ευρύτερο λαϊκό ακροατήριο.

Ορθόδοξη χριστιανή μοναχή στην Ιερουσαλήμ. Στην πόλη κατοικούν 12.000 χριστιανοί που αντιστοιχούν στο 1,2% του πληθυσμού, ενώ το 1948 αποτελούσαν περίπου το 19%.

ALPHOTO / MAHMOUD ILEEN

Εκδικούνται τους χριστιανούς

Πώς εξηγείται η βία κατά της θρησκευτικής μειονότητας στο Ισραήλ και ιδίως στην Ιερουσαλήμ; Το δημοσίευμα της Wall Street Journal που αναζωπύρωσε τη συζήτηση και η εκτίμηση του δικηγόρου Ντάνιελ Σάιντεμαν

Συνέντευξη στον **ΑΘΑΝΑΣΙΟ ΚΑΤΣΙΚΙΔΗ**

Οι επιθέσεις κατά των χριστιανών που ζουν στο Ισραήλ δεν είναι πλέον σπάνια περιστατικά. Το φαινόμενο λαμβάνει ολοένα μεγαλύτερες διαστάσεις. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Religious Freedom Data Center (RFDC), το 2025 καταγράφηκαν 155 περιστατικά αντιχριστιανικής βίας στο Ισραήλ, έναντι 111 το 2024, ενώ μόνο κατά το πρώτο εξάμηνο του 2026 έχουν ήδη καταγραφεί 107 περιστατικά, με την ετήσια αύξηση να υπολογίζεται περίπου στο 40%.

Αυτή την τάση αναλύει σε πρόσφατο (3/8) δημοσίευσμά της η εφημερίδα Wall Street Journal (Spitting Attacks Show Rise of Anti-Christian Hate in Israel), όπου επισημαίνεται ότι τα πραγματικά κρούσματα βίας κατά της χριστιανικής μειονότητας είναι περισσότερα απ' όσα καταγράφονται από τις οργανώσεις. Ο χριστιανικός πληθυσμός είναι 180.000-200.000 στο Ισραήλ, και 12.000 μόνο στην Ιερουσαλήμ.

Η «Κ» επικοινωνήσε με τον Ντάνιελ Σάιντεμαν, Ισραηλινό, ιουδαϊκού θρησκευτή, δικηγόρο και κάτοικο Ιερουσαλήμ, ο οποίος παρακολουθεί επί χρόνια τις εξελίξεις στην πόλη. Ο ίδιος περιγράφει μια προσπάθεια υποβάθμισης της αύξησης των επιθέσεων, υποστηρίζοντας ότι, παρά τις σποραδικές δημόσιες καταδίκες, οι ισραηλινές αρχές αποφεύγουν να αντιμετωπίσουν ουσιαστικά το φαινόμενο.

– **Το ρεπορτάζ της WSJ επισημαίνει, μεταξύ άλλων, ένα περιστατικό τον περασμένο Μάιο κατά το οποίο ομάδα Ισραηλινών εφήβων αναζήτησε χριστιανούς στα κεντρικά γραφεία της Αρμενικής Αποστολικής Εκκλησίας στην Παλαιά Πόλη με σκοπό να τους φτύσει, με τα μέλη της να ισχυρίζονται ότι η ταπείνωση των χριστιανών αποτελεί θρησκευτικό καθήκον. Πόσο σοβαρά έχουν γίνει τα αντιχριστιανικά περιστατικά στο Ισραήλ;**

– Έχει σημειωθεί απότομη αύξηση στον αριθμό των επιθέσεων που στρέφονται κατά του χριστιανικού κλήρου, των χριστιανικών κοινοτήτων και της χριστιανικής περιουσίας, και αυτό οφείλεται σε δύο λόγους. Πρώτον, υπάρχουν οι «υπερεθνικιστές» νέοι – ένας όρος που περιγράφει όσους διαπράττουν βίαιες πράξεις, κάτι που λειτουργεί ως ευφημισμός για την τρομοκρατία των εποίκων στη Δυτική Οχθη. Δεύτερον, υπάρχει μακρά ιστορία (αντιπαλότητας) μεταξύ του εβραϊκού λαού και της Εκκλησίας, και οι

«υπερορθόδοξοι» (Εβραίοι) ουσιαστικά εκδικούνται τους χριστιανούς. Σήμερα, ο αριθμός των περιστατικών (αντιχριστιανικού μίσους) έχει αυξηθεί, αλλά το ενδιαφέρον είναι ότι οι επιθέσεις είναι γεωγραφικά εστιασμένες. Συγκεντρώνονται στην περιοχή που εκτείνεται από την Πύλη της Γιάφας, στην Παλαιά Πόλη της Ιερουσαλήμ, έως την Εβραϊκή Συνοικία, περνώντας από την Αρμενική Συνοικία, καθώς και από την Πύλη του Αγίου Στεφάνου προς την κατεύθυνση της Via Dolorosa (σ.σ. Οδός του Μαρτυρίου).

Οι Αρμένιοι δέχονται επιθέσεις επειδή βρίσκονται σε σημεία από τα οποία περνούν οι εξτρεμιστές, ενώ έχουν σημειωθεί επιθέσεις από σπουδαστές ταλμουδικών σχολών (γεσιβά) εναντίον χριστιανικών ιδρυμάτων στην περιοχή του Ορους Σιών.

Υπάρχει, λοιπόν, μια αλληλεπίδραση μεταξύ της ιδεολογίας των υπερορθόδοξων και των υπερεθνικιστών (Εβραίων) όσον αφορά το πού διαπράττονται αυτά τα εγκλήματα και ποιοι τα διαπράττουν.

– **Σε ένα προηγούμενο παρόμοιο περιστατικό, ο υπουργός Εθνικής Ασφαλείας Ιταμάρ Μπεν-Γκβίρ δήλωσε ότι «το φτύσιμο εναντίον χριστιανών δεν αποτελεί ποινικό αδίκημα». Βλέπετε μια προσπάθεια να γίνει ανεκτή ή να κανονικοποιηθεί η αντιχριστιανική παρενόχληση;**

– Πρέπει να πω ότι έχω διαπισώσει ελάχιστα αντίδραση εντός των επίσημων κύκλων του Ισραήλ, είτε στην ισραηλινή κυβέρνηση είτε στον Δήμο της Ιερουσαλήμ, απέναντι σε αυτά τα περιστατικά. Σε μια άλλη περίπτωση, ο αναπληρωτής γενικός διευθυντής του υπουργείου Εξωτερικών δημοσίευσε μια καταδίκη των εγκλημάτων μίσους κατά των χριστιανών. Μέσα σε μισή ώρα, ο υπουργός Εξωτερικών τού είπε: «Διάγραψε το αυτό. Ενοχλείς τους υπερορθόδοξους», και εκείνος το κατέβασε.

Ακόμη, ο δήμαρχος της Ιερουσαλήμ δεν μπορεί να περάσει ψήφισμα από το δημοτικό συμβούλιο που να καταδικάζει τα εγκλήματα μίσους κατά των χριστιανών. Παράλληλα, υπάρχει μια ομάδα Ισραηλινών, κυρίως ξεναγών, οι οποίοι είναι ιδιαίτερα αναστατωμένοι από τις επιθέσεις και αποφάσισαν να διοργανώσουν ένα εργαστήριο για να μελετήσουν και να κατανοήσουν τι συνέβαινε. Έτσι, ενοικίασαν χώρο σε δημοτικό μουσείο της Ιερουσαλήμ, το οποίο ήταν πρόθυμο να τους φιλοξενήσει. Και ο

Ο Ντάνιελ Σάιντεμαν λέει στην «Κ» ότι έχει διαπισώσει ελάχιστη αντίδραση εντός των επίσημων κύκλων του Ισραήλ, είτε στην ισραηλινή κυβέρνηση είτε στον Δήμο της Ιερουσαλήμ, απέναντι σε περιστατικά βίας κατά χριστιανών.

δήμαρχος της Ιερουσαλήμ είπε στο μουσείο: «Αν πραγματοποιήσετε αυτό το εργαστήριο, θα σας απολύσουμε».

Υπάρχουν, λοιπόν, πράγματι εστίες αντιχριστιανικής εκθρόνισης. Σε κάποιο βαθμό αυτό αντανακλά τη συνολική στάση της κυβέρνησης Νετανιάχου, η οποία έχει γίνει πιο ανεκτική απέναντι στον εξτρεμισμό.

Επίσης, τις σπάνιες φορές που ο Νετανιάχου τοποθετείται για παρόμοια περιστατικά –όπως η άρνηση εισόδου του Λατίνου Πατριάρχη στον Πανάγιο Τάφο την Κυριακή των Βαΐων– δημοσιεύει τις καταδίκες, τις συγγνώμες και τις διευκρινίσεις του μόνο στα αγγλικά, όχι στα εβραϊκά, ούτε τις αναρτά στον ιστότοπο του πρωθυπουργικού γραφείου.

– **Αρα, ο Νετανιάχου προστατεύει την ακροδεξιά εκλογική του βάση;**

– Απολύτως, και το βλέπουμε αυτό στη Δυτική Οχθη κάθε βράδυ.

– **Σε δημοσίευσμά σας αναφέρατε ότι στις 15 Ιουνίου οι κρατικές αρχές, μαζί με τους εποίκους, προσπάθησαν να πάρουν τον έλεγχο σε εκκλησιαστική γη παρακείμενη στην Ελληνική Ορθόδοξη Μονή του Αγίου Ονουφρίου στην Ακελδαμιά (σ.σ. «Αγρός Αίματος»). Θα περιγράφατε τα γεγονότα ως μια εκστρατεία αποχριστιανοποίησης της Ιερουσαλήμ και της ευρύτερης περιοχής;**

– Εκ πρώτης όψεως (το περιστατικό) έμοιαζε με μια συνθησπεμένη ενέργεια. Ο δήμος είπε: «Εσείς, η Εκκλησία, δεν φροντίζετε την περιουσία σας και θέλουμε να κάνουμε κάποιες εργασίες εξωραϊσμού». Ωστόσο, από την

αρχή αυτό ήταν πολύ ύποπτο.

Αποδείχθηκε ότι αποτελούσε μέρος ενός κυβερνητικού σχεδίου για την κατάληψη ακινήτων στη ζώνη οπτικής επαφής γύρω από την Παλαιά Πόλη, καθώς υπάρχει ένα κυβερνητικό έργο που έχει χρηματοδοτηθεί με περισσότερα από 250 εκατ. ευρώ για να περικυκλώσει την Παλαιά Πόλη με οικισμούς και άλλα έργα.

Με αυτόν τον τρόπο, η κυβέρνηση του Ισραήλ ουσιαστικά προκάλεσε τις εκκλησίες και για πρώτη φορά κατάσχεσε εκκλησιαστική περιουσία. Πρόκειται για ένα νέο φαινόμενο, το οποίο υποδηλώνει ότι η στάση του Ισραήλ απέναντι στον χριστιανισμό δεν είναι εκθροική, αλλά εξαιρετικά περιφρονητική.

– **Επισημάνατε επίσης ότι οι χριστιανοί σήμερα αποτελούν μόνο το 1,2% του πληθυσμού της Ιερουσαλήμ, ενώ το 1948 αποτελούσαν περίπου το 19% του πληθυσμού της πόλης. Τι εξηγεί αυτήν τη μείωση;**

– Υπάρχει χριστιανική μετανάστευση από την Ιερουσαλήμ από τις αρχές του 20ού αιώνα και μεγάλο μέρος της μείωσης του χριστιανικού πληθυσμού προηγείται της ισραηλινής κατοχής, το 1967. Ωστόσο, ο αντίκτυπος της ισραηλινής κατοχής της Ανατολικής Ιερουσαλήμ είναι πολύ μεγαλύτερος για τους χριστιανούς.

Αν υπάρχουν 12.000 χριστιανοί, πόσο ανύπανδροι άνδρες και γυναίκες σε ηλικία γάμου είναι «διαθέσιμοι»; Πολύ λίγοι, επειδή οι χριστιανοί της Δυτικής Οχθης δεν επιτρέπεται να επισκέπτονται την Ιερουσαλήμ.

Έτσι, βασικά, πρέπει να επιλέξουν τους συντρόφους τους από έναν πολύ μικρό αριθμό υποψηφίων για γάμο. Πολλοί από αυτούς προτιμούν να μετακομίσουν στο εξωτερικό και υπάρχουν περισσότεροι χριστιανοί της Ανατολικής Ιερουσαλήμ στο Σικάγο απ' ό,τι στην ίδια την Ανατολική Ιερουσαλήμ.

– **Την ίδια στιγμή, ο πρόεδρος των ΗΠΑ στο Ισραήλ Μάικ Χάκαμπι, βαπτιστής πάστορας, απάντησε μέσω X (πρώην Twitter) στο δημοσίευμα της WSJ υπερασπιζόμενος την ισραηλινή κυβέρνηση, λέγοντας ότι εκκλησιάζεται στο Ισραήλ από το 1973 χωρίς πρόβλημα και ότι η χριστιανική κοινότητα διευρύνθηκε από 34.000 σε σχεδόν 200.000. Προσπαθεί να υποβαθμίσει ή να μειώσει τη σημασία των περιστατικών αντιχριστιανικού μίσους;**

– Δεν νομίζω ότι το κάνει σκόπιμα, και αυτό είναι ακόμη χειρό-

τερο, γιατί πραγματικά δεν θεωρεί τις Εκκλησίες –τους Καθολικούς, τους Ελληνορθόδοξους, τους Ρωσορθόδοξους, τους Κόπτες ή τους Λιθιόπτες– πραγματικούς χριστιανούς.

Για εκείνον, χριστιανοί είναι αυτοί που ονομάζονται Dispensationalist Christians (οπαδοί της «θεολογίας των διανομών/οικονομιών») ή «χριστιανοί των εσχάτων ημερών» (End-times Christians) και ο Μάικ Χάκαμπι είναι βαθιά πιστός και πιστεύει ειλικρινά ότι το Κράτος του Ισραήλ είναι ένα σημάδι ότι πλησιάζει η «Αρπαγή των πιστών» (σ.σ. εσχολογική έννοια / Rapture). Για αυτό δεν αντιλαμβάνεται πραγματικά τις ανησυχίες των Εκκλησιών.

Ο Χάκαμπι εκπροσωπεί την πολιτική βάση του Τραμπ, η οποία θεωρεί ότι το Ισραήλ έχει θεϊκή σημασία και ότι οι παραδοσιακές εκκλησίες, η Λατινική και η Ελληνορθόδοξη, δεν παίζουν κανένα ρόλο.

– **Σήμερα, περίπου 230.000 Ισραηλινοί έποικοι ζουν στην Ανατολική Ιερουσαλήμ και ο συνολικός αριθμός, συμπεριλαμβανομένων της Δυτικής Οχθης, ανέρχεται σε περίπου 700.000. Πιστεύετε ότι η λύση των «δύο κρατών» με πρωτεύουσα την Ανατολική Ιερουσαλήμ είναι εφικτή;**

– Γίνεται όλο και πιο δύσκολο, αυτό είναι σίγουρο. Το αν θα υπάρξει λύση «δύο κρατών» ή όχι, συνοψίζεται σε ένα ερώτημα: Πόσοι έποικοι θα πρέπει να μετεγκατασταθούν προκειμένου να καταληφθούν σε ένα σύνορο που θα είναι αποδεκτό ταυτόχρονα από τους Ισραηλινούς και τους Παλαιστίνιους;

Γνωρίζουμε σήμερα πού περνάει αυτό το σύνορο και γνωρίζουμε ότι από τους 700.000 εποίκους, οι 500.000 μπορούν να παραμείνουν στις θέσεις τους, επειδή θα γίνουν ανταλλαγές εδαφών με τρόπους που δεν θα είναι καταστροφικοί για ένα μελλοντικό παλαιστινιακό κράτος.

Αυτό όμως σημαίνει ότι 200.000 έποικοι, και αυτοί είναι οι πιο ριζοσπαστικοί, θα πρέπει να μετεγκατασταθούν. Αν το Ισραήλ έχει τη βούληση και την ικανότητα να μετεγκαταστήσει 200.000 εποίκους, η λύση των «δύο κρατών» είναι ζωντανή. Ομως, τώρα, έχουμε μια κυβέρνηση που δεν είναι διατεθειμένη να μετεγκαταστήσει κανέναν έποικο, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που εισβάλλουν σε παλαιστινιακά χωριά και παλαιστινιακές γειτονιές.

Η λύση των «δύο κρατών»

Αν το Ισραήλ έχει τη βούληση και την ικανότητα να μετεγκαταστήσει 200.000 εποίκους (από Ανατ. Ιερουσαλήμ και Δυτ. Οχθη), η λύση των «δύο κρατών» είναι ζωντανή. Ομως, τώρα, έχουμε μια κυβέρνηση που δεν είναι διατεθειμένη να μετεγκαταστήσει κανέναν έποικο.

«Βουβές» συγγνώμες

Τις σπάνιες φορές που ο Νετανιάχου τοποθετείται για παρόμοια περιστατικά (βίας κατά χριστιανών) δημοσιεύει τις καταδίκες, τις συγγνώμες και τις διευκρινίσεις του μόνο στα αγγλικά, όχι στα εβραϊκά, ούτε τις αναρτά στον ιστότοπο του πρωθυπουργικού γραφείου.

Πέντε «σελιδοδείκτες» στο έργο του

Φιλόσοφος και θεός έρως <i>Τίνος, 1989</i>	Μίμησις εναντίον μορφής. Εξήγησις εις το «Περί Ποιητικής» του Αριστοτέλους <i>Δίτομο, Αρμός, 1992-1993</i>	Πελεκάνοι ερημικοί. Ξενάγησι στο Γεροντικόν <i>Αρμός, 1994</i>	Ο καημός του ενός. Κεφάλαια της ψυχικής ιστορίας των Ελλήνων <i>Αρμός, 2000</i>	Σαν αφθαρσία μέσα μας. Ο χρόνος του Καβάφη <i>Αρμός, 2024</i>
Ο Στέλιος Ράμφος σχολιάζει το «Συμπόσιο» του Πλάτωνος και τους «Υμνους θείων ερώτων» του Αγίου Συμεών του Νέου Θεολόγου, εστιάζοντας παράλληλα και στις πνευματικές πτυχές της φυσικής επιθυμίας.	Ο συγγραφέας μελετά το έργο του Αριστοτέλη και άλλα αρχαιοελληνικά κείμενα που επηρέασαν τη Δύση, προκειμένου να συνδέσει τον προχριστιανικό ελληνισμό με τη μετέπειτα πορεία του.	Τα λόγια των αναχωρητών του 4ου αιώνα που περιέχονται στη συλλογή «Γεροντικών» δείχνουν, κατά τον Ράμφο, «τι λογής άνθρωπο, ρυθμό ψυχικής και πνεύμα ζωής έφερε στον κόσμο η χριστιανική πίστις».	Η ελληνική κοινωνία διέρχεται κρίση ταυτότητας, μεταξύ άλλων επειδή οι Έλληνες έχουν ανάγκη από στερεότυπα, από τα οποία λαμβάνουν εξ αντανακλάσεως τη δική τους εικόνα, υποστηρίζει ο συγγραφέας.	Διαλέξεις του Ράμφου στο Ίδρυμα Θεοχαράκη με θέμα τη σύνδεση παρελθόντος, παρόντος και μέλλοντος στα ποιήματα του Αλεξανδρινού.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΡΑΜΦΟΣ

1939 • 2026

Ευαγγέλια ενός αιρετικού

Η παρέμβασή του δεν εξαντλήθηκε στα βιβλία του. Επαιρνε θέση, αναλαμβάνοντας το ρίσκο της έκθεσης – και των μεταστροφών του. Οι σταθμοί ενός δημόσιου διανοουμένου

Του ΝΙΚΟΛΑ ΖΩΗ

Στην ταινία με τίτλο «Nausicaa» (1970), όπου πρωταγωνιστούσαν ο Σταύρος Τορνές και η Φρανς Ντουνιάκ, η σκηνοθέτις Ανιές Βαρντά εξυμνούσε την Ελλάδα και την πολιτιστική κληρονομιά της, ταυτόχρονα όμως κατήγγελλε τη χούντα των συνταγματαρχών, παραθέτοντας αντιδικτατορικές δηλώσεις Ελλήνων που ζούσαν εκείνη την εποχή στο Παρίσι. Εμφανίζονταν, μεταξύ άλλων, οι Περικλής Κοροβέσης, Βασίλης Βασιλικός, Ανδρέας Στάικος, Άρης Φακίνος, Βλάνης Κανιάρης κ.ά. Στο δικό του απόσπασμα, ο 31χρονος τότε Στέλιος Ράμφος τόνιζε ότι δεν είχε εγκαθιδρυθεί μόνο στην Ελλάδα στρατιωτική εξουσία και αναρωτιόταν γιατί τα αυταρχικά καθεστώτα και οι δικτατορίες γνώριζαν τέτοια άνοδο. «Ο στρατός σήμερα», έλεγε, «είναι παντού παρών, το πιο αποτελεσματικό ιδανικό για μια μοντέρνα κοινωνία. Υπό αυτή την έννοια, αναλαμβάνει τον ρόλο του παρακινητή ή του φορέα της εξέλιξης, η οποία αποσκοπεί στην αναδιοργάνωση και στον εκσυγχρονισμό της κοινωνίας. Είναι ένας εκσυγχρονισμός αποκλειστικά συνδεδεμένος με την ανάπτυξη της τεχνολογίας, της αυτοματοποίησης, προκειμένου να επιτευχθεί ο απόλυτος έλεγχος κ.λπ.», συμπλήρωνε ο Ράμφος, που στην ταινία παρουσιαζόταν ως «philosophe».

Η ανακάλυψη της Ελλάδας

Ήταν ίσως μία από τις πρώτες –και από τις μετέπειτα πολλές– δημόσιες εμφανίσεις του. Σίγουρα ήταν τα χρόνια που διδασκε φιλοσοφία στο Πανεπιστήμιο της Βενεσίας, το σημερινό Paris 8, ένα ίδρυμα γεννημένο μέσα από τον γαλλικό Μάη, τον οποίο ο Ράμφος είχε παρακολουθήσει, ευρισκόμενος στο Παρίσι ήδη από το 1965, όταν είχε αφήσει πίσω του τις σπουδές του στη Νομική Αθηνών, αλλά και τη σχέση του με την ΕΔΑ, την Πανσπουδαστική, την Αριστερά. Τα χρόνια στη Γαλλία διαμόρφωσαν σε σημαντικό βαθμό τη σκέψη του, γιατί εκεί γνωρίστηκε με τον Κορνήλιο Καστοριάδη, αλλά και με κάτι ακόμη: «Μετά την ευρωπαϊκή και την αρχαία ελληνική φιλοσοφία», έγραφε στο βιβλίο του «Μαρτυρία και Γράμμα, Απόλογος για τον Μαρξ και λόγος για τον Καστοριάδη» (Κέδρος, 1984), «στράφηκα στη μελέτη της πατερικής θεολογίας και των πνευματικών προβλημάτων του νέου ελληνισμού, η κατανόηση των οποίων χωρίς υπερβολή με απορρόφησε. Προτού φύγω για το εξωτερικό, η Ελλάδα πνευματικά δεν υπήρχε για μένα. Την ανακάλυψα στην ξενιτιά, όπου ανεκάλυψα συγχρόνως και την κρίση της Ευρώπης».

Αφού επέστρεψε το 1975, επιχείρησε να υπηρετήσει ως καθηγητής Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, όμως το 1978, η υποψηφιότητά του, όπως και εκείνη του Παναγιώτη Κονδύλη, δεν έγινε δεκτή. Και ενώ δεν απέκτησε μια τόσο θεσμική θέση που ενδεχομένως να τον καθιστούσε

όντως έναν «οργανικό διανοούμενο», ο Ράμφος είχε ήδη αρχίσει να συγγράφει μελέτες με τίτλους όπως «Τόπος υπερούρανιος» (Κέδρος, 1975), «Η παλινωδία του Παπαδιαμάντη» (Κέδρος, 1976) κ.ά. Στο σπίτι του στην Πεντέλη συναντούσε ανθρώπους των γραμμάτων και της Εκκλησίας, ενώ σύντομα θα άρχιζε να εμφανιζόταν και σε δημόσιους χώρους, αλλά με ποικίλους τρόπους: ο Πλάτων, ο Αριστοτέλης και ο Πλάτωνος, ο Ιωάννης ο Θεολόγος και ο Μάξιμος ο Ομολογητής, ο ελληνισμός και η θέση του στον σύγχρονο κόσμο, η διαμόρφωση της νεοελληνικής ταυτότητας, η ορθόδοξη και η ασκητική παράδοση, η έννοια του χρόνου, η γλώσσα. Το 1984, σε μια τηλεοπτική εκπομπή της ΕΡΤ όπου συμμετείχαν και οι Εμμανουήλ Κριαράς, Γιώργος Μπαμπινιώτης και Ηλίας Σπυρόπουλος, ο Στέλιος Ράμφος υποστήριζε με πάθος το πολυτονικό σύστημα, στο οποίο εξάλλου θα έγραφε –στο χαρτί– έως το τέλος της ζωής του.

Δύση και Ανατολή

Από εκείνα τα χρόνια είχε επίσης ταυτιστεί με το μεταπολιτευτικό ρεύμα που ονομάστηκε δημοσιογραφικά «νεοορθόδοξια» και περιελάμβανε επίσης τους

Χρήστο Γιανναρά, Κωστή Μοσκόφ, Διονύση Σαββόπουλο, Κώστα Ζουράρι κ.ά. Ενώ όμως οι «νεοορθόδοξοι» γνωρίζονταν και ενδιαφέρονταν για κοινά θέματα, όπως το, ιδιαίτερα διαδεδομένο στον δημόσιο λόγο της Μεταπολίτευσης, δίπολο μεταξύ Ανατολής και Δύσης, «κίνημα» δεν υπήρξε. Σε πρόσφατη συνέντευξή του («Κ», 3.9.24), ο Ράμφος έλεγε ότι «δεν είχαμε πει όλοι μαζί ούτε καφέ». Ειδικά με τον Γιανναρά, ο Ράμφος είχε συνυπάρξει ελάχιστες φορές σε κάποιο πάνελ, όπως π.χ. στην εκπομπή της Λιάνας Κανέλλη «Μη μου τη μέρα τάραιτε» το 1996. Ο στενός φίλος του, πολιτικός μηχανικός, Αντώνης Παγκράτης λέει σήμερα στην «Κ» ότι ο Ράμφος ενίοτε απέφευγε να εμφανίζεται στην τηλεόραση με άλλους συνομιλητές, γιατί πίστευε ότι «έτσι όπως γίνεται ο δημόσιος διάλογος, οι άνθρωποι παρέμεναν προσκολλημένοι σε προσωπικές εμμονές – και δεν είχε άδικο». Για τον Ράμφο, εξάλλου, ιδιαίτερη σημασία είχαν οι δημόσιες διαλέξεις, που έδινε στο Κολέγιο Αθηνών, στο Πνευματικό Κέντρο Αθηνών, στο Ίδρυμα Γουλανδρή-Χορν, στο Ίδρυμα Θεοχαράκη ή στο Ίδρυμα Μποδοσάκη. Σε αυτές τις διαλέξεις ανέλυε τον πλατωνικό «Φαίδρο» και τα κείμενα της «Φιλοκαλίας», επανεξέταζε

τις θέσεις του Γιανναρά και του μπτροπολίτη Περγάμου Ιωάννη Ζηζιούλα, ερευνούσε το θέμα του χρόνου στον Καβάφη κ.λπ. Εν τω μεταξύ, ειδικά μετά το 1996 που είχε βρεθεί με υποτροφία στο Πανεπιστήμιο του Πρίνστον ως επισκέπτης ερευνητής, ο Στέλιος Ράμφος είχε πραγματοποιήσει μία ακόμη μεταστροφή στη σκέψη του. Πλέον, ενδιαφερόταν για τη σχέση Ελληνισμού και Ορθοδοξίας με τη Δύση, για τη βυζαντινή κοινοτιστική κληρονομιά ως εμπόδιο προς μια ελληνική Αναγέννηση και μια μετέπειτα θεσμική ωρίμανση της σύγχρονης Ελλάδας, για τη δυσκολία του νεοέλληνα να εξατομικευθεί ως υπεύθυνη προσωπικότητα, για τη σχέση πολιτικής και ψυχικής ζωής, για τον εκσυγχρονισμό κ.ά. Στα άρθρα που έγραφε στην «Κ» λίγο πριν και λίγο μετά το 2000, ενδιαφερόταν για τα ζητήματα των ιδιωτικών πανεπιστημίων, τον διαχωρισμό Κράτους και Εκκλησίας, την ανάγκη για αποκρατισμό της χώρας κ.λπ. Μετά τη σύλληψη των μελών της «17 Νοέμβρη» είχε συζητηθεί έντονα ένα άρθρο του, στο οποίο επιχειρούσε να αναλύσει τις ψυχικές αδυναμίες του Αλέξανδρου Γιωτοπούλου (τον είχε γνωρίσει στο Παρίσι το 1965) και καλούσε την ελληνική κοινωνία να τιμωρήσει μεν τους τρομοκράτες, αλλά πα-

ράλληλα να τους συγχωρέσει, ως ψυχική στάση που θα λειτουργούσε ως αντίδοτο στη λογική του θανάτου.

Λογική της παράνοιας

Στη διάρκεια της οικονομικής κρίσης ήταν από τις πιο ηχηρές φωνές, που απέδιδαν τη χρεοκοπία σε «ιθαγενείς» αιτίες, εισάγοντας ερμηνευτικά σχήματα που επικρίθηκαν ως υπεραπλουστευτικά. Ο νεοέλληνας, έλεγε σε τηλεοπτική συνέντευξή του, δεν ήταν απλώς υπεύθυνος για τη χρεοκοπία, αλλά και ανώριμος «μαμάκιος», που κρέωνε τα δεινά του στους άλλους αντί να αντιληφθεί τη σωτηρία των μνημονίων. Το ενδιαφέρον είναι ότι το βιβλίο του «Η λογική της παράνοιας» (Αρμός, 2011) είχε σημειώσει υψηλές πωλήσεις, κάτι που ο Αντώνης Παγκράτης αποδίδει στο γεγονός ότι «ο Ράμφος, ως ακραιφνώς πνευματικός άνθρωπος, πάντα έδινε ένα παράθυρο, έναν ορίζοντα στους ανθρώπους», που εν προκειμένω ανοιγόταν από την αισιοδοξία την οποία περιλάμβανε ουσιαστικά η ανάληψη των ευθυνών μας. Από την άλλη, η πρόσφατη στάση του για την ισότητα στον γάμο δεν προσέφερε ακριβώς ελπίδα στη ΛΟ-ΑΤΚΙ κοινότητα, καθώς ο Ράμφος τοποθετήθηκε με δηλώσεις του αρνητικά σε έναν τέτοιο θεσμό, κρίνοντας τον και από μεταφυσικής σκοπιάς.

Μετά τον θάνατό του, αρκετοί επικριτές του έσπευσαν να τον χαρακτηρίσουν απολογητή της εξουσίας. Σχολιάζοντας αυτή τη μοιφή, ο αναπληρωτής καθηγητής Θεολογίας του ΕΚΠΑ Σταύρος Γιαγκάζογλου, ο οποίος επίσης γνώριζε τον εκλιπόντα και μελετούσε το έργο του, τονίζει ότι ο χαρακτηρισμός του Ράμφου ως οργανικού διανοουμένου είναι λανθασμένος, γιατί ο ίδιος ήταν ένας στοχαστής με βάθος, που ήθελε όμως να είναι παρεμβατικός. «Ήθελε να είναι ο φιλόσοφος πίσω από τον ηγεμόνα, ένα πλατωνικό ιδεώδες που δεν έχει αρνητικό πρόσημο και το οποίο το συναντάμε και αλλού στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία, η οποία ενδιαφερόταν για την ερμηνεία της πόλεως και για την καθημερινή ζωή. Ίσως για αυτό ο Ράμφος νόμιζε ότι συλλάμβανε το γιατί ο νεοέλληνας και η χώρα δεν συμμετείχαν στην ευρωπαϊκή πορεία, όντας καθλωμένοι στο Βυζάντιο, αντί να περάσουν στο στάδιο της εξατομίκευσης», επισημαίνει ο κ. Γιαγκάζογλου.

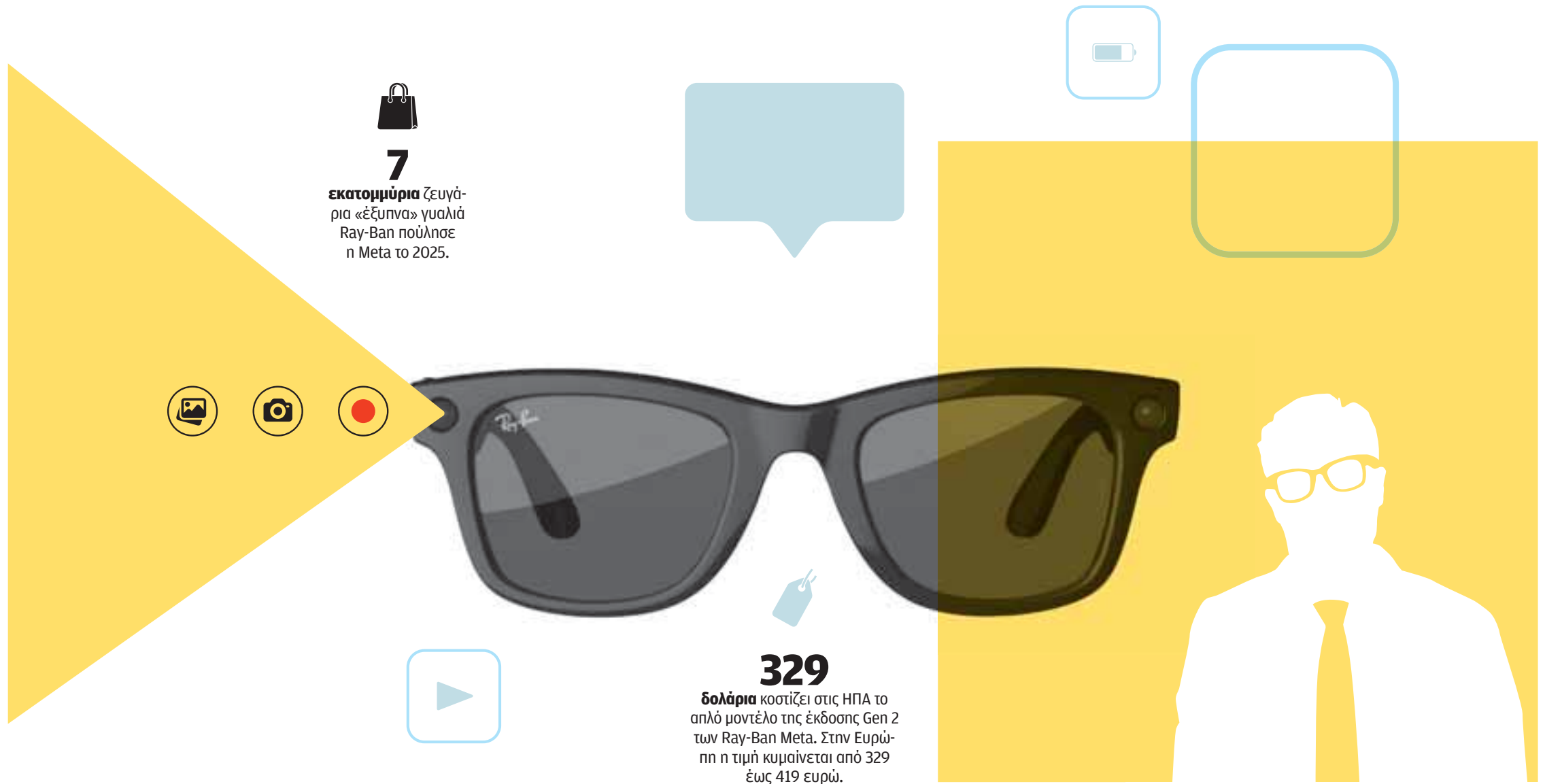
Για την ιδέα

Γιατί, λοιπόν, συμμετείχε τόσο συχνά στον δημόσιο λόγο; «Συμμετείχε γιατί αγαπούσε τους ανθρώπους και την κοινωνία», απαντά ο κ. Παγκράτης και διευκρινίζει ότι ο Ράμφος ήθελε να επικοινωνεί τις ιδέες του. «Αρκετές φορές είχαν επιχειρήσει να τον προσεταιριστούν κόμματα και του είχαν ζητήσει να γίνει βουλευτής Επικρατείας. Η πνευματικότητα του Ράμφου όμως, όπως και οποιουδήποτε σοβαρού ανθρώπου, ήταν ανιδιοτελής. Ο,τι έκανε, το έκανε για τη σκέψη και για την ιδέα, την ιδέα του πνεύματος».

Πλατωνικό ιδεώδες
«Ήθελε να είναι ο φιλόσοφος πίσω από τον ηγεμόνα, ένα πλατωνικό ιδεώδες που δεν έχει αρνητικό πρόσημο», τονίζει ο αναπληρωτής Θεολόγας του ΕΚΠΑ Σταύρος Γιαγκάζογλου, που γνωρίζει τον Ράμφο και μελετούσε το έργο του.

Το «όχι» που είπε
«Αρκετές φορές είχαν επιχειρήσει να τον προσεταιριστούν κόμματα και του είχαν ζητήσει να γίνει βουλευτής Επικρατείας. Η πνευματικότητά του όμως ήταν ανιδιοτελής», λέει ο στενός φίλος του Αντώνης Παγκράτης.

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ: ΕΥΓΕΝΙΑ ΛΑΛΗ / ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Του ΜΑΝΩΛΗ ΑΝΔΡΙΩΤΑΚΗ

Η πρόσφατη εμφάνιση του υπουργού Υγείας Αδώνιδος Γεωργιάδη με τα «έξυπνα» γυαλιά Ray-Ban της Meta πυροδότησε πολλές συζητήσεις, καθώς ήταν η πρώτη «επίδειξη» του προϊόντος από πολιτικό πρόσωπο και μάλιστα στον δημόσιο χώρο. Το νέο γκάτζετ όμως έφερε στο προσκήνιο και ένα ευρύτερο ερώτημα: τι συμβαίνει όταν μια κάμερα συνδεδεμένη με τεχνητή νοημοσύνη παύει να βρίσκεται στο χέρι μας και εγκαθίσταται μόνιμα μπροστά στα μάτια μας;

Τα γυαλιά αυτά αποκαλούνται «έξυπνα» γιατί ουσιαστικά είναι ένας «φορετός» υπολογιστής με κάμερα, μικρόφωνα και τεχνητή νοημοσύνη. Μπορούν να τραβούν φωτογραφίες και βίντεο από την οπτική γωνία του χρήστη, να πραγματοποιούν κλήσεις, να αναπαράγουν μουσική και να μεταδίδουν ζωντανά εικόνες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Με τη βοήθεια της Τ.Ν. μπορούν επίσης να περιγράφουν αυτό που βλέπει ο χρήστης, να αναγνωρίζουν αντικείμενα, να απαντούν σε ερωτήσεις και να κάνουν ζωντανή μετάφραση και ακουστική περιγραφή του περιβάλλοντος.

«Ανοίγει» η αγορά

Τα επόμενα χρόνια, η χρήση τους αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά. Το στοιχείο είναι αν αυτή η αύξηση ακολουθήσει την επικράτηση του κινητού τηλεφώνου και αν τελικώς το εκτοπίσει. Το 2025, πάντως, η Meta πούλησε παγκοσμίως 7 εκατ. ζευγάρια γυαλιά Ray-Ban. Ο Μαρκ Ζούκερμπεργκ προβλέπει ότι σε πέντε χρόνια ο αριθμός των ανθρώπων που θα χρησιμοποιεί προσωπικούς βοηθούς Τ.Ν. μέσω «έξυπνων» γυαλιών θα ξεπερνάει το δισεκατομμύριο. Στην αγορά αναμένεται να εισέλθει το 2027 η Apple, ενώ και η Samsung αναπτύσσει δικιά της μοντέλα σε συνεργασία με την Google.

Η ιδέα δεν είναι νέα. Το 2012 η Google παρουσίασε το Google Glass, μια προηγούμενη απόπειρα καθιέρωσης της τεχνολογίας, που απέτυχε μεταξύ άλλων και λόγω των αντιδράσεων για την ιδιωτικότητα. Τους τελευταίους μήνες, οργανισμοί και επιχειρήσεις από τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο έχουν αρχίσει να επιβάλλουν περιορισμούς. Η πολιτεία της Νέας Υόρκης απαγόρευσε τα «έξυπνα» γυαλιά και στα 1.240 πολιτειακά δικαστήρια, ενώ αντίστοιχες απαγορεύσεις έχουν αρχίσει να ισχύουν σε παμπ, θέατρα, κρουαζιερόπλοια,

σχολεία, γυμναστήρια, ακόμα και σε νοσοκομεία.

Το κεντρικό θέμα που εγείρεται αφορά την καταγραφή των κινήσεων ανυποψίαστων πολιτών, χωρίς τη συγκατάθεσή τους. Η Meta έχει τοποθετήσει στο μπροστινό μέρος των γυαλιών μια λευκή φωτεινή ένδειξη που ενεργοποιείται κατά την καταγραφή, ώστε οι γύρω να γνωρίζουν ότι η κάμερα λειτουργεί. Η δικλίδα αυτή, ωστόσο, δεν είναι απαραίτητη καθώς στην αγορά έχουν εμφανιστεί παρεμβάσεις και τροποποιημένα μοντέλα που αποκρύπτουν ή εξουδετερώνουν την ένδειξη.

Πόσο νόμιμη είναι η χρήση αυτών των γυαλιών; Η Ε.Ε. δεν διαθέτει ειδική νομοθεσία· ανάλογα με τις λειτουργίες τους και τον τρόπο επεξεργασίας των δεδομένων, μπορεί να εφαρμόζονται ο Γενικός Κανονισμός για την προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR) και οι διατάξεις του AI Act. Ο δικηγόρος Παναγιώτης Περάκης, ο οποίος ειδικεύεται σε θέματα νέων τεχνολογιών και προστασίας προσωπικών δεδομένων, επικαλείται μια πολύ ενδιαφέρουσα εξαίρεση του GDPR. «Αντίθετα απ' όσα ευρέως διακινούνται», λέει στην «Κ», «η χρήση των λεγόμενων «έξυπνων» γυαλιών της Meta ή άλλων εταιρειών κατ' αρχήν δεν παραβιάζει τον GDPR. Και τούτο γιατί ο Κανονισμός ρητώς εξαιρεί από το πεδίο εφαρμογής του οποιαδήποτε επεξεργασία προσωπικών δεδομένων—όπως είναι π.χ η λήψη και αποθήκευση δεδομένων εικόνων ή και ήχου—που γίνεται από φυσικό πρόσωπο στο πλαίσιο αποκλειστικά προσωπικής ή οικιακής δραστηριότητας».

Ο κ. Περάκης εξηγεί ότι «η εξαίρεση δεν ισχύει όταν εικόνες ή βίντεο από τα γυαλιά αυτά αναρτώνται στο Διαδίκτυο,

στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή, συνθετότερα, όταν τα γυαλιά είναι συνδεδεμένα στο cloud και άρα μεταδίδουν αλλού, και μάλιστα σε πραγματικό χρόνο, τα δεδομένα που καταγράφουν». Ακόμα και η ιδιότητα του χρήστη, όμως, μπορεί να οδηγήσει σε άρση της εξαιρέσης. «Αν π.χ. τα φοράει ένας υπουργός, κατά τη διάρκεια άσκησης των καθηκόντων του, αναμφίβολα δεν πρόκειται για προσωπική δραστηριότητα», τονίζει χαρακτηριστικά.

«Ο σημαντικότερος κίνδυνος που θέτουν αυτές οι τεχνολογίες είναι η αθόρυβη διάβρωση της ιδιωτικότητας των ανθρώπων που βρίσκονται γύρω από τον χρήστη», λέει στην «Κ» ο δρ Τζόνι Σβιερτσίνσκι, ερευνητής στο Saïd Business School του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης. «Οι σημαντικές προσεγγίσεις τείνουν να επικεντρώνονται περισσότερο στην προστασία των ιδίων των χρηστών, δίνοντάς τους μεγαλύτερο έλεγχο πάνω στα προσωπικά τους δεδομένα. Αυτό το μοντέλο προσφέρει ελάχιστη προστασία στους μη χρήστες, που μπορεί να καταγράφονται χωρίς να το γνωρίζουν ή χωρίς να έχουν δώσει τη συγκατάθεσή τους», καταλήγει.

Τι δεδομένα συλλέγουν

Ο εκδότης Αργύρης Καστανιώτης αγόρασε το πρώτο μοντέλο «έξυπνων» γυαλιών της Meta πριν από δύο χρόνια, κι έκτοτε τα χρησιμοποιεί κυρίως για την καταγραφή ιδιωτικών του στιγμών. «Τα γυαλιά δεν με απογοήτευσαν τεχνικά», δηλώνει στην «Κ», «απλά, άλλαξαν οι όροι τους. Από τον Απρίλιο του 2025 οι φωνητικές εντολές αποθηκεύονται εξ ορισμού έως ένα χρόνο και τροφοδο-

τούν την εκπαίδευση των μοντέλων. Στην Ευρώπη μπορώ ακόμη να αρνηθώ, στις ΗΠΑ όχι. Από τον Δεκέμβριο, οι συνομιλίες με την Τ.Ν. της Meta τροφοδοτούν και τη διαφημιστική στόχευση. Και τώρα ετοιμάζεται η αναγνώριση προσώπου, το «Name Tag». Η συγκατάθεση εδώ είναι ασύμμετρη: εγώ αποδέχτηκα τους όρους, ο άνθρωπος απέναντί μου δεν αποδέχτηκε τίποτα. Το λαμπάκι καταγραφής δεν είναι συγκατάθεση, είναι ανακοίνωση. Όσο τα γυαλιά κατέγραφαν στιγμές, το άντεχα. Από τη στιγμή που το καταγεγραμμένο γίνεται δεδομένο εκπαίδευσης, διαφημιστικό σήμα και, στο επόμενο βήμα, ταυτότητα τρίτων, δεν αποφασίζω πια μόνο για τον εαυτό μου. Ως εκδότης ξέρω το μοτίβο από τα κείμενα: πρώτα σου δίνουν ένα εργαλείο, ύστερα καταλαβαίνεις ότι το προϊόν ήταν ό,τι έβαλες μέσα του. Γι' αυτό τα φοράω λιγότερο και επιλεκτικά. Δεν είναι τεchnοφοβία: είναι ζήτημα όρων».

Βεβαίως, υπάρχουν και οι θετικές αποτιμήσεις. Σε ρεπορτάζ της Guardian μια 59χρονη εκ γενετής τυφλή, η Νίκη από το Ηνωμένο Βασίλειο, χαρακτηρίζει τα γυαλιά «πραγματικό gamechanger». «Μένω σε μια αρκετά αγροτική περιοχή», είπε στην εφημερίδα. «Καθώς περπατούσα προς το μαγαζί του χωριού, άκουσα ότι κάτι συνέβαινε λίγο πιο μπροστά. Είπα: “Hey Meta, κοίτα και πες μου τι υπάρχει μπροστά μου”. Και μου απάντησε ότι υπήρχε ένα βαν από το οποίο ξεφόρτωναν σκαλωσιές. Είναι κάτι τέτοια πράγματα που τα βρίσκω πραγματικά εκπληκτικά».

Για τη Χέλεν Νίσενμπαουμ, καθηγήτρια Επιστήμης της Πληροφορίας στο Πανεπιστήμιο Κορνέλ, υπάρχουν τρία ερωτήματα. «Έχω ορισμένες, αλληλένδετες ανησυχίες σχετικά με τη γενικευ-

μένη χρήση των “έξυπνων” γυαλιών», λέει στην «Κ». «Πρώτον, απειλούν την απαραίτητη φύση της δημόσιας ζωής, στον βαθμό που περιορίζουν την ελευθερία των ανθρώπων στους δημόσιους χώρους. Δεύτερον, αποκαλύπτουν μια για πάντα πόσο ανεπαρκής είναι ο ορισμός της ιδιωτικότητας ως “έλεγχου των πληροφοριών”, χωρίς να λαμβάνεται πραγματικά υπόψη ότι η ιδιωτικότητα είναι σημαντική τόσο για τις κοινωνίες όσο και για τα άτομα. Τρίτον, οι άνθρωποι ενδέχεται να μην αντιλαμβάνονται ότι τα “έξυπνα” γυαλιά δεν τους προσφέρουν μια αντικειμενική εικόνα του κόσμου, αλλά την κοσμοθεωρία των εταιρειών που διαμορφώνουν τις πληροφορίες τις οποίες λαμβάνουν όσοι τα φορούν».

Δικαίωμα στην εικόνα

Ο δρ Σβιερτσίνσκι δεν πιστεύει ότι η ευθύνη για ένα τόσο ευαίσθητο θέμα πρέπει να βαρύνει αποκλειστικά τους μεμονωμένους χρήστες. «Η πρωταρχική ευθύνη θα πρέπει να ανήκει στις εταιρείες σαν τη Meta, που οφείλουν να σχεδιάζουν καλύτερες δικλίδες προστασίας της ιδιωτικότητας», αντιτείνει. Σε κάθε περίπτωση, αυτοί που θα βγουν σε δημόσιους χώρους ή σε καταστήματα και τουαλέτες φορώντας τα «έξυπνα» γυαλιά, όπως κάνουν αρκετοί χρήστες στις ΗΠΑ, και θα αρχίσουν να καταγράφουν πρόσωπα χωρίς τη συγκατάθεσή τους, θα βρεθούν αντιμέτωποι με τον νόμο. «Ανεξάρτητα από τη νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων», σημειώνει ο κ. Περάκης, «υπάρχουν και μπορούν να εφαρμοστούν οι γενικές διατάξεις για την προστασία της προσωπικότητας, που απαγορεύουν οποιαδήποτε φωτογράφιση ή βιντεοσκόπηση του προσώπου ή της εικόνας κάποιου χωρίς τη συγκατάθεσή του. Οποιοσδήποτε παραβεί αυτή την απαγόρευση μπορεί να βρεθεί αντιμέτωπος με νομικές συνέπειες, μόνον όμως εφόσον το ίδιο το θιγόμενο πρόσωπο θελήσει».

Ορισμένοι, αποκαλούν το γκάτζετ «γυαλιά για διεισπραμένους», ενώ άλλοι υποστηρίζουν ότι φορώντας τα τους «λύθηκαν τα χέρια», ή ότι νιώθουν πιο ασφαλείς. Κανείς ωστόσο δεν γνωρίζει αν οι κοινωνικές νόρμες θα επιτρέψουν τελικά στο μέλλον να βλέπεις τον κόσμο μόνιμα μέσα απ' το πρίσμα μιας ιδιωτικής εταιρείας και ταυτόχρονα να μη γνωρίζεις ποιος σε καταγράφει. Μια τέτοια συνθήκη θα άλλαζε θεμελιωδώς τόσο την αντίληψη που έχουμε για τον δημόσιο όσο και για τον ιδιωτικό χώρο.

Ευθύνη των εταιρειών

«Η πρωταρχική ευθύνη θα πρέπει να ανήκει στις εταιρείες σαν τη Meta, που οφείλουν να σχεδιάζουν καλύτερες δικλίδες προστασίας της ιδιωτικότητας».

Δρ Τζόνι Σβιερτσίνσκι
Ερευνητής στο
Saïd Business
School του Πανεπιστημίου της
Οξφόρδης

Το νομικό πλαίσιο

«Οι γενικές διατάξεις για την προστασία της προσωπικότητας απαγορεύουν οποιαδήποτε φωτογράφιση ή βιντεοσκόπηση του προσώπου ή της εικόνας κάποιου χωρίς τη συγκατάθεσή του».

Παναγιώτης
Περάκης
Δικηγόρος

Λέφσκι Σόφιας

Πρωταθλήματα

27

Κύπελλα

26

Στην Ευρώπη

Champions League

1 συμμετοχή (2006-07)

Euro League

2 συμμετοχές (2009-10, 2010-11)

Κύπελλο Κυπελλούχων

2 προκρίσεις στους «8» (1969-70, 1976-77)

Κυπέλλο UEFA

1 πρόκριση στους «8» (2005-06)

Ο προπονητής

Χούλιο Βελάσκεθ

(44 ετών, Ισπανία)

Το αστέρι

Κρίστιαν Μακούν

(Βενεζουέλα-αμυντικός)

€3,5 εκατ.

χρηματιστηριακή αξία)

Μάχη για μια θέση στα «αστέρια»

Λέφσκι Σόφιας

1914

165η

στη βαθμολογία της UEFA

€37,8 εκατ.

η συνολική αξία του ρόστερ (βάσει Transfermarkt)

ΑΕΚ

83η

στη βαθμολογία της UEFA

€88 εκατ.

η συνολική αξία του ρόστερ (βάσει Transfermarkt)

Πώς έφθασε ως εδώ

Μπάνια Λούκα (4-0, 1-1)

Κραϊόβα (1-0, 2-2)

Καϊράτ (1-0, 1-0)

Λούκα Γιόβιτς

Μάρκο Νικόλιτς

2025-26 (Conference League)

Αντερλεχτ (2-0, 1-1)

2023-24 (Champions League)

Αντβέρπ (0-1, 1-2)

2020-21 (Europa League)

Βόλφσμπουργκ (2-1, μονός αγώνας)

2019-20 (Europa League)

Τραμπζόνσπορ (1-3, 2-0)

2018-19 (Champions League)

Βιντέτσον (2-1, 1-1)

2017-18 (Europa League)

Μπριζ (0-0, 3-0)

Μέσω Σόφιας στην «Ιθάκη» των 19 εκατ.

Η ΑΕΚ ταξιδεύει στη Βουλγαρία για τον πρώτο αγώνα των πλέι οφ του Champions League κόντρα στη Λέφσκι

Αήττητο σερί
Η Λέφσκι παίζει ποδόσφαιρο κατοχής και αγωνιστικά είναι πιο έτοιμη από την ΑΕΚ, καθώς ήδη έχει δώσει δέκα επίσημα παιχνίδια, σε προκριματικά Champions League και εγχώριο πρωτάθλημα, στα οποία είναι αήττητη.

Του ΑΚΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ
Τις βάσεις για την εκπλήρωση ενός στόχου που θα ανταμείψει όλον τον «οργανισμό» της για την περυσινή εξαιρετική χρονιά θέλει να θέσει την Τρίτη η ΑΕΚ. Οι πρωταθλητές Ελλάδος έχουν το πρώτο ραντεβού με τα αστέρια του Champions League. Θέλουν να τα κοιτάζουν κατάματα χωρίς να «τυφλωθούν» από τη λάμψη τους, κάτι που μεταφράζεται σε ισχυρή τόνωση του πρεστίτζ του συλλόγου, αλλά και σε πολλά εκατομμύρια ευρώ στο ταμείο του. Η πρόκληση είναι μεγάλη για τον Μάρκο Νικόλιτς και τους παίκτες του, καθώς αν καταφέρουν και ξεπεράσουν το εμπόδιο της βουλγαρικής Λέφσκι Σόφιας στα πλέι οφ, θα προκριθούν στη League Phase της κορυφαίας ευρωπαϊκής διοργάνωσης για πρώτη φορά στην ιστορία τους, με ό,τι αυτό συνεπάγεται.

Η Ελλάδα είναι πολύ πιθανό από τον Σεπτέμβριο και μετά να βλέπει και τις πέντε ομάδες της στις League Phase της UEFA. Όμως, μόνο στην Ένωση δίνεται η ευκαιρία να μετατραπεί μέσα σε μία εβδομάδα σε ποδοσφαιρικό Μίδα, αφού η διαφορά των οικονομικών στάνταρ του Champions League με Europa και Conference είναι μεγάλη.

Η ΑΕΚ, παρότι έχασε τον πρώτο τίτλο της χρονιάς στον τελικό του Super Cup με τον ΟΦΗ –γεγονός που ο Μάριο Νικόλιτς χαρακτήρισε «προειδοποίηση για το μέλλον, το οποίο καλύτερα που ήρθε τώρα»– κατά τη διάρκεια των φιλικών της καλοκαιρινής προετοιμασίας, έδειξε πως «πατάει» στο περυσινό επιτυχημένο μοντέλο. Ίδια φιλοσοφία είχαν και οι μεταγραφές της, όπου ζητούμενο δεν ήταν ο εντυπωσιασμός, αλλά οι παίκτες οι οποίοι θα μπορούσαν να υπηρετήσουν άμεσα τα «θέλω» του προπονητή. Η περίπτωση του 24χρονου Ούγγρου μέσου Μίλαν Βιτάλις είναι ενδεικτική.

Με μια πρώτη ματιά, οι «κιτρινόμαυροι» είναι ανώτεροι σε όλα από τη βουλγαρική ομάδα. Ωστόσο, τέτοια παιχνίδια, στα οποία η πρόκληση είναι τόσο μεγάλη, μπορεί να κρύβουν και απρόσμενες εκπλήξεις.

Χούλιο Βελάσκεθ
Η Λέφσκι Σόφιας είναι μαζί με την ΤΣΣΚΑ οι ομάδες της Βουλγαρίας με τους περισσότερους τίτλους. Η περασμένη σεζόν ήταν ιστορική από κάθε άποψη για τον σύλλογο, καθώς κατέκτησε τον τίτλο του πρωταθλητή ύστερα από 17 ολόκληρα χρόνια, βάζοντας στοπ στο εκπληκτικό σερί των 14 τίτλων της Λουντογκόρετς.

Υπεύθυνος για όλα αυτά είναι σε μεγάλο βαθμό ο 44χρονος Ισπανός προπονητής της Χούλιο Βελάσκεθ, ο οποίος έχει αρκετά κοινά σημεία με τον Νικόλιτς. Το 2011, σε ηλικία 30 ετών, έγινε ο νεότερος τεχνικός στη La Liga με τη Βιγιαρεάλ. Στη Σόφια βρίσκεται από τον Ιανουάριο του 2025 και έχει πραγματικά αναμορφώσει την ομάδα, φτιάχνοντας ένα σύνολο που αρέσκεται στο να παίζει ποδόσφαιρο κατοχής. Η Λέφσκι είναι αγωνιστικά πιο έτοιμη από την ΑΕΚ, καθώς ήδη έχει δώσει δέκα επίσημα παιχνίδια, σε προκριματικά Champions League και εγχώριο πρωτάθλημα, στα οποία είναι αήττητη. Στην Ευρώπη, όπου ξεκίνησε από τον 1ο προκριματικό γύρο, απέκλεισε τις Μπάνια Λούκα, Κραϊόβα και Καϊράτ, ενώ στη Βουλγαρία έχει τέσσερις νίκες σε ισάριθμα ματς

Είναι πολλά τα λεφτά...
Τα οφέλη της ΑΕΚ από την πρόκριση στη League Phase του Champions League θα είναι τεράστια, κάτι που διαπιστώνει εύκολα κάποιος κάνοντας μια πρόχειρη ανάλυση του εγγυημένου ποσού που θα λάβουν οι πρωταθλητές και μέχρι που αυτό μπορεί να φθάσει. Κάθε ομάδα που συμμετέχει στη League Phase εισπράττει αυτομάτως 18,62 εκατ. ευρώ ως μπόνους συμμετοχής.

Αυτά είναι τα εγγυημένα έσοδα της ΠΑΕ από τη στιγμή που ο διαιτητής θα σφυρίξει την έναρξη του πρώτου αγώνα. Πρόκειται για οικονομική «εκτόξευση», που θα δώσει στην ΑΕΚ μια άλλη προοπτική και θα ισοσκελίσει ή και θα υπερκεράσει με το «καλημέρα» τις καλοκαιρινές μεταγραφικές επενδύσεις της. Από εκεί και πέρα, ξεκινούν οι διαφοροποιήσεις ανάλογα με το παρελθόν και τις επιτυχίες που έχει να επιδείξει κάθε ομάδα στις διοργανώσεις της UEFA, την πορεία που θα πραγματοποιήσει, αλλά και το Value Pillar, το νέο σύστημα καταμερισμού των χρημάτων. Πρόκειται για τον τρόπο με τον οποίο η UEFA μοιράζει τα επιπλέον χρήματα πέραν του εγγυημένου μπόνους συμμετοχής. Ο σχετικός επιμερισμός στις 36 ομάδες που θα συμμετάσχουν στη League Phase γίνεται ως εξής: Το 73% του συνολικού ποσού αποδίδεται με βάση την αξία των τηλεοπτικών δικαιωμάτων κάθε χώρας (το ελληνικό τηλεοπτικό συμβόλαιο είναι στην 26η θέση από τις 55 ομοσπονδίες) και τον πενταετή ευρωπαϊκό συντελεστή κάθε συλλόγου. Το άλλο 27% βασίζεται αποκλειστικά στη δεκαετή ευρωπαϊκή παρουσία κάθε ομάδας. Με βάση ένα ρεαλιστικό σενάριο, εφόσον προκριθεί η ΑΕΚ επί της Λέφσκι

και με τα σημερινά ισχύοντα δεδομένα του Value Pillar, τα εγγυημένα έσοδα της ελληνικής ομάδας υπολογίζονται λίγο πάνω από τα 21 εκατ. ευρώ. Και αυτοί, ωστόσο, οι υπολογισμοί μπορεί να αποδειχθούν σχετικοί, αφού εξαρτώνται από το ποιες ομάδες θα προκριθούν στη League Phase. Αν αποκλειστούν αρκετοί σύλλογοι με υψηλό ευρωπαϊκό συντελεστή και προκριθούν ομάδες με χαμηλότερο ranking, η ΑΕΚ μπορεί να ανεβεί αρκετές θέσεις στις λίστες του Value Pillar και να αυξήσει τα εγγυημένα έσοδά της, φθάνοντάς τα ακόμη και στα 25 εκατ. ευρώ. Και αυτό δεν είναι το χρηματικό «ταβάνι» της ΑΕΚ. Είναι το μάξιμουμ εγγυημένο ποσό.

«Χρυσό» μονοπάτι
Ολα θα εξαρτηθούν από τις επιδόσεις της εντός αγωνιστικού χώρου. Η Ένωση θα δώσει οκτώ ματς (τέσσερα εντός και τέσσερα εκτός έδρας). Κάθε νίκη ισοδυναμεί με έσοδα 2,1 εκατ. ευρώ, κάθε ισοπαλία με 700.000 ευρώ, ενώ υπάρχει και μπόνους τελικής κατάταξης. Στην περίπτωση που καταφέρει και προκριθεί στα πλέι οφ για τους «16», θα λάβει επιπλέον 1 εκατ. ευρώ, ενώ εφόσον κάνει την υπέρβαση και προκριθεί, θα λάβει από την UEFA επιπλέον μπόνους περίπου 11 εκατ. ευρώ.

Κέρδη χωρίς «ταβάνι»
Σε περίπτωση πρόκρισης της ΑΕΚ, το μπόνους μπορεί να φτάσει –υπό προϋποθέσεις– ακόμη και στα 25 εκατ. ευρώ. Κατόπιν, στη League Phase κάθε νίκη ισοδυναμεί με έσοδα 2,1 εκατ. ευρώ και κάθε ισοπαλία με 700.000 ευρώ.

ΑΠΟΨΕΙΣ

Mr Losada, η σειρά σου!

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΟΓΙΑΝΝΙΔΗ

Σιγά που θα έμενε για πάντα στο... απυρόβλητο ο Ερνάν Λοσάδα. Αναγέννησε αγωνιστικά τον Απόλλωνα, από τον περασμένο Δεκέμβριο όταν ανέλαβε την τεχνική ηγεσία. Λίγο έλειψε, από αμφίβολη την παρουσία του στην πρώτη εξέδα, ο Απόλλωνας να κερδίσει στο τέλος το πρωτάθλημα, αλλά έχασε μια πρόκριση στον τέταρτο προκριματικό μιας ευρωπαϊκής διοργάνωσης και ας είχε το προβάδισμα και μοiraία οι... ειδικοί τον καταδικασαν. Προβάδισμα, βέβαια, το οποίο ο Απόλλωνας με τον Ερνάν Λοσάδα στον πάγκο το απέκτησε, κερδίζοντας μέσα στη Νορβηγία... Έχασε την πρόκριση ο Απόλλωνας, στην ουσία σε μια φάση αμυντικής αδράνειας, δευτερόλεπτα πριν από το τέλος του αγώνα. Αν η άμυνα έδιωχνε σ' εκείνη τη φάση αποτελεσματικά την μπάλα, αν ο τερματοφύλακας του Απόλλωνα κατάφερνε να αποσοβήσει το γκολ, λογικά

θα ακούγαμε για την υπομονή και την επιμονή στο πλάνο σ' ένα παιχνίδι που στράβωσε από νορβ. Η εντεκάδα, οι αλλαγές και η τακτική του Ερνάν Λοσάδα θα ήταν τα στοιχεία που θα έδιναν στον Απόλλωνα τη δυνατότητα να υπερτερήσει, απέναντι σε μια πολύ καλά οργανωμένη και πιο έτοιμη ομάδα. Ο Απόλλωνας του Λοσάδα θα είχε νοοτροπία νικητή και ο Αργεντινός προπονητής θα ήταν και πάλι ο αγαπημένος και λατρεμένος όλων! Χάθηκε όμως η πρόκριση και το τροπάρι για κάποιους άλλαξε! Ο Απόλλωνας του Λοσάδα στα κρίσιμα παιχνίδια δεν το έχει, αφού προηγήθηκε και ο χαμένος τελικός κυπέλλου. Η τακτική του Λοσάδα δεν ήταν η κατάλληλη, με βάση και το αποτέλεσμα του πρώτου αγώνα και οι αλλαγές του λανθασμένες. Και βέβαια, η πρόκριση θα ήταν πιο επιφύλακτα, αν κάποιοι άλλοι περνούσαν στο παιχνίδι ως αλλαγή, αντί αυτών που επέλεξε ο τεχνικός του Απόλλωνα, έχοντας μάλιστα να διαχειριστεί και τραυματισμούς κατά τη διάρκεια του αγώνα. Μειοψηφία

σίγουρα, ίσως πολύ λίγοι ή και ελάχιστοι να είναι όσοι βρέθηκαν ξαφνικά στην πλευρά των ηττημένων. Η εντεκάδα, οι αλλαγές και, πως όλοι αυτοί πριν από μόλις μια εβδομάδα αποθέωναν, ίσως και σε βαθμό υπερβολής, τη δουλειά του προπονητή της ομάδας τους. Ξενίζει το φαινόμενο ή αποτελεί έκπληξη; Στην Κύπρο των πολλών προπονητών της κερκίδας, του καναπέ και του πληκτρολογίου (μέσα και το δημοσιογραφικό σινάφι), φυσικά και όχι! Mr Losada, απ' εδώ πέρασαν κι άλλοι! Μόλις πριν από λίγες μέρες ο... τρελός φαλακρός και «καθηγητής» Χένινγκ Μπεργκ, ήταν ξανά ιδιότροπος και εμμορφικός στις επιλογές του, στην τακτική και στις αποφάσεις του για τις μεταγραφές. Αυτά μόλις δύο μήνες, από τη βραδιά που κιλάδες φίλοι της Ομόνοιας τον αποθέωναν στη φιάστα των πρωταθλητών και ευχαριστούσαν τον Θεό και τη διοίκηση που τον ξανάφερε στον πάγκο της ομάδας. Και πριν από τον Μπεργκ πολλοί άλλοι και μετά τον Λοσάδα, βλέπουμε για τους επόμενους...

Του ΧΡΙΣΤΟΥ ΖΑΒΟΥ

Πέρασε στο ντούκου, η συνάντηση που είχαν η πλειοψηφία των ομάδων, με τον έφορο Φορολογίας. Όπως και τα πιο σοβαρά θέματα, έτσι και η συγκεκριμένη είδηση, που φέραμε μεσοβδόμαδα στο προσκήνιο, πέρασε σε δεύτερη μοίρα, αφού ο κυπριακός αθλητικός Τύπος(;) αξιολόγησε ως μη σημαντική μια τέτοια εξέλιξη. Όπως και να έχει, προέκυψαν όντως σοβαρά ζητήματα, μέσα από τη συνάντηση, αφού ο έφορος λίγο-πολύ διεμήνυσε στους παρευρισκομένους ότι δεν έχουν άλλη επιλογή πέραν από το να συμμορφωθούν με τις υποχρεώσεις τους. Το πιο σημαντικό, όμως, που προκύπτει και δεν έχει άμεσα να κάνει με κάποια είδηση, είναι ακριβώς ότι μπαίνουν σε μια καινούργια εποχή, όσον αφορά τη νοοτροπία τόσο των ομάδων όσο και του Δημοσίου. Πριν από δεκαετίες, έως και σχετικά πρόσφατα, ο «φόρος», οι «κοινωνικές ασφαλίσεις», ο «ΦΠΑ»,

γινόντουσαν αντιληπτά από τα οικονομικά επιτελεία των ομάδων, δηλαδή τον πρόεδρο και τον λογιστή, ως έξοδα, που δεν χρειάζεται να εξοφληθούν. Στοιβάζονταν, αφού ουδείς τους τα ζήτηγε ή τα απαιτούσε. Δυστυχώς, για όλους εμάς, την ίδια ακριβώς αντίληψη είχε και η μεριά του πιστωτή, δηλαδή του κράτους. Λίγο η ατιμωρησία, λίγο η ισχύς που είχαν οι ομάδες, ως κομματικές δεξαμενές, πολύ περισσότερο η επιθυμία της εκάστοτε κυβέρνησης να καϊδέψει αυτά αντίλυντας αυτούς τους ψήφους, η φοροεισπρακτική νοοτροπία ήταν σχεδόν ανύπαρκτη στη μεταξύ τους σχέση. Τα σχέδια αποπληρωμής των χρεών διαδέχονταν το ένα τ' άλλο, η αδειοδότηση μέσω των κριτηρίων της ΟΥΕΦΑ εξασφαλιζόταν με τη συμβολή της ΚΟΠ και με διεργασίες που ποτέ δεν είδαν το φως της δημοσιότητας, παντελώς δηλαδή άγνωστες, και γενικώς ομάδες καταχρεωμένες συνέχιζαν να λειτουργούν και να επενδύουν πάνω σε παίκτες, ωσάν και δεν τρέχει τίποτα. Μέχρι και που τα δεδο-

μένα άλλαξαν, κυρίως λόγω της έλευσης των ξένων επενδυτών, αλλά και της δημοσιονομικής νοστοργίας του κράτους, που επιτέλους προσπαθεί να συγχρονιστεί. Οι δε επενδύτες, επείσημαν την αδικία-παραινόμια που γίνεται, βάζοντας στο στόχαστρο τις δημόσιες υπηρεσίες που εμπλέκονται, πολύ περισσότερο την ΚΟΠ, οι δε αξιωματούχοι του κράτους, μη έχοντας άλλη επιλογή, αποφάσισαν να διαφοροποιήσουν τη σχέση τους με τους οφειλέτες-ομάδες, ζητώντας τους να πληρώνουν τις υποχρεώσεις τους, διαφορετικά θα υποστούν και τις ανάλογες σκληρές κυρώσεις. Και εκεί που η σχέση των ομάδων με το Δημόσιο, ήταν σχεδόν ανέμελη έως και ερωτική, μετατράπηκε πια σε εφιάλτη και σκληρόκαρδη. Ακόμη δεν έχουν σφίξει εντελώς τα ζωνάρια οι Αρκές, που άμα το κάνουν κιάλας, τότε κάποιες ομάδες θα κλείσουν. Ομολογούμενως ένα βήμα το κάναμε. Και οι ομάδες από μπαταχτσήδες, τρέχουν να γίνουν φερέγγυοι και καλοπληρωτές... Ας είναι, ποτέ δεν είναι αργά!

Μεταβολές εβδομάδας

Χ.Α.Κ.

0,37%

Χ.Α.

-0,02%

Dow Jones

-0,17%

Nasdaq

1,81%

Nikkei

4,00%

Dax

0,61%

FTSE 100

-0,88%

Πετρέλαιο

3,57%

€/ \$

0,03%

ΑΓΡΟΤΕΣ

Δουλεύουν βράδυ λόγω ζέστης

Από τη Βρετανία και την Ισπανία έως τη Γαλλία και την Ιταλία, οι αγρότες μεταφέρουν ολοένα περισσότερες εργασίες μετά τη δύση του ηλίου ή πολύ νωρίς το πρωί. Η συγκομιδή, η άρδευση και η σίτιση των ζώων γίνονται υπό το φως προβολέων και φακών κεφαλής, καθώς οι υψηλές θερμοκρασίες καθιστούν την εργασία στη διάρκεια της ημέρας επικίνδυνη για τους ανθρώπους και επιβαρυντική για τα ζώα. **Σελ. 10**

Νέος γύρος πίεσης Βουλής σε τράπεζες από Σεπτέμβρη

Η προεκλογική περίοδος του 2027 αναμένεται να εντείνει παρεμβάσεις σε φορολογία και εκποιήσεις

Οι επερχόμενες εκλογές και το νέο πολιτικό σκηνικό των βουλευτικών εκλογών αναμένεται να επηρεάσουν σημαντικά τη συζήτηση γύρω από τις τράπεζες. Η περισσότερο πολυκερματισμένη Βουλή, όπως επισημαίνει και η Scope, ενδέχεται να

καταστήσει δυσκολότερη την προώθηση μεταρρυθμίσεων, απαιτώντας ευρύτερες συναίνεσεις. Από τον Σεπτέμβριο αναμένεται να επανέλθει στο προσκήνιο η πρόταση για έκτακτη φορολόγηση των τραπεζών, με επίκεντρο τα αυξημένα επιτο-

κιακά έσοδα και την επιστροφή μέρους των κερδών στην κοινωνία. Παράλληλα, πιθανή είναι η επαναφορά προτάσεων για αλλαγές στο πλαίσιο των εκποιήσεων. Η ισχυρή κερδοφορία των τραπεζών τα τελευταία χρόνια, σε συνδυασμό με

την επέκταση σε ασφαλιστικές εργασίες, wealth management, fintech συνεργασίες και άλλες δραστηριότητες, αναμένεται να ενισχύσει τις πολιτικές πιέσεις λόγω ισχυρών κερδών. Το 2027, ως προεκλογική χρονιά, εκτιμάται ότι μπορεί να εντεί-

νει περαιτέρω τις παρεμβάσεις της Βουλής. Η Κεντρική Τράπεζα προειδοποιεί για αυξημένους γεωπολιτικούς και οικονομικούς κινδύνους, καλώντας σε επαγρύπνηση και διατήρηση ισχυρών κεφαλαιακών και ρευστών αποθεμάτων. **Σελ. 3**

Δίκη κατά της Meta για εθισμό ανηλίκων

Αντιμέτωπη με τη σοβαρότερη έως σήμερα δικαστική δοκιμασία για τον αντίκτυπο των social media στους ανηλίκους βρίσκεται η Meta, καθώς αρχίζει στην Καλιφόρνια η δίκη που θα μπορούσε να επιφέρει όχι μόνο τεράστιες οικονομικές επιβαρύνσεις, αλλά και ριζικές αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας του Facebook και του Instagram. **Σελ. 9**

REAL ESTATE

Ζωντανή η premium αγορά στην Κύπρο

Η εικόνα της αγοράς των καινούργιων κατοικιών και διαμερισμάτων του δεύτερου τριμήνου παραπέμπει περισσότερο σε ανακατανομή της ζήτησης και αλλαγή του μείγματος των ακινήτων που πωλούνται, παρά σε μια οριζόντια υποχώρηση ολόκληρης της αγοράς. **Σελ. 4**

ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

109,3 εκατ. για τη γεωργία

Στρατηγική 109,3 εκατ. ευρώ για τον πρωτογενή τομέα προβλέπει 11 δράσεις έως το 2029, με επενδύσεις που αναμένεται να ενισχύσουν την οικονομική παραγωγή, το ΑΕΠ και την απασχόληση, ενώ προετοιμάζεται η νέα πολιτική. **Σελ. 5**

ΑΝΑΛΥΣΗ / Των **ΑΝΔΡΕΑ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ** και **ΟΜΗΡΟΥ ΠΙΣΣΑΡΙΔΗ**

Ψηφιακοί νομάδες: ευκαιρία ή πρόκληση για την κυπριακή οικονομία;

Τα τελευταία χρόνια, κυρίως χάρη στο ήπιο κλίμα, την ποιότητα ζωής, τις επαρκείς ψηφιακές υποδομές και το ευνοϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον, η Κύπρος προσελκύει όλο και περισσότερους ψηφιακούς νομάδες και επαγγελματίες που επιλέγουν να διαβιούν στη χώρα μας, ενώ εργάζονται για εταιρείες ή εξυπηρετούν πελάτες στο εξωτερικό. Τα οικονομικά οφέλη είναι εμφανή. Σε αντίθεση με τους παραδοσιακούς τουρίστες που μένουν για μικρά διαστήματα, οι ψηφιακοί νομάδες παραμένουν για μήνες ή και χρόνια και συμβάλλουν ουσιαστικά στην ανάπτυξη της οικονομίας, δαπανώντας χρήματα για στέγαση, υγεία, παιδεία, μεταφορές, εστίαση και ψυχαγωγία. Σημαντικό είναι ότι μεγάλο μέρος των εισοδημάτων τους

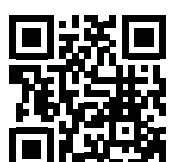
προέρχεται από το εξωτερικό. Πρόκειται, δηλαδή, για εισροή εξωτερικού εισοδήματος που ενισχύει την κατανάλωση και την οικονομική δραστηριότητα. Παράλληλα, η παρουσία διεθνών επαγγελματιών συμβάλλει στην ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών οικοσυστημάτων, καινοτομιών και τεχνονομιών, ενώ δημιουργεί ευκαιρίες για συνεργασίες, ενισχύοντας την πρόωθηση του οράματος της Κύπρου να εξελιχθεί σε σύγχρονο επιχειρηματικό περιφερειακό κέντρο. Ωστόσο, το φαινόμενο των ψηφιακών νομάδων συνεπάγεται και αρνητικές παρενέργειες. Το κύριο ερωτηματικό είναι σε ποιο βαθμό οι ψηφιακοί νομάδες μπορούν να αποτελέσουν αξιόπιστο πυλώνα για μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη. Η κατανάλωση που δημιου-

γούν ενισχύει, αναμφίβολα, την οικονομία, όμως η διατηρήσιμη ανάπτυξη απαιτεί επενδύσεις σε παραγωγικούς τομείς που δημιουργούν σταθερές θέσεις εργασίας, αυξάνουν την παραγωγικότητα και ενισχύουν την καινοτομία σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Με άλλα λόγια, η προώθηση ψηφιακών νομάδων μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά, αλλά δεν μπορεί, από μόνη της, να αποτελέσει αναπτυξιακή στρατηγική. Η δεύτερη μεγάλη ανησυχία αφορά την αγορά κατοικίας, εφόσον σε περιοχές με έντονη ζήτηση από ξένους επαγγελματίες, τα ενοίκια έχουν αυξηθεί σημαντικά. Για πολλούς Κύπριους εργαζόμενους, ιδιαίτερα τους νέους, η αύξηση του κόστους στέγασης δημιουργεί σοβαρές πιέσεις. Αντλώντας από

τις εμπειρίες άλλων ευρωπαϊκών πόλεων, όπως η Λισαβόνα, η Βαρκελώνη και η Αθήνα, φαίνεται ότι οι παρεμβάσεις που στοχεύουν στη μείωση της ζήτησης σπάνια επιλύουν το πρόβλημα. Ένα μεγάλο μέρος του προβλήματος συνδέεται με τη χαμηλή προσφορά κατοικιών, τις χρονοβόρες διαδικασίες αδειοδότησης και τη δομικά ανεπαρκή οικιστική ανάπτυξη. Για την Κύπρο, αυτό υποδηλώνει ότι η πολιτική θα πρέπει να επικεντρωθεί στην: (α) επιτάχυνση διαδικασιών αδειοδότησης νέων αναπτύξεων, πάντοτε στα πλαίσια ενός σύγχρονου πολεοδομικού σχεδιασμού, (β) προώθηση μεγαλύτερης οικιστικής πυκνότητας στα αστικά κέντρα, (γ) διεύρυνση προγραμμάτων προστίθς κατοικίας για νέους και οικογένειες, και (δ) βελτιώ-

ση των μεταφορικών υποδομών, ώστε περισσότερες περιοχές να γίνουν ελκυστικές για μόνιμη κατοίκηση. Καταληκτικά, η εξ αποστάσεως εργασία αναδιαμορφώνει τις οικονομίες παγκοσμίως και η Κύπρος έχει την ευκαιρία να επωφεληθεί από αυτό το φαινόμενο. Το ζητούμενο είναι η χώρα μας να αξιοποιήσει τα πλεονεκτήματά της, διασφαλίζοντας παράλληλα ότι η οικονομική πρόοδος θα είναι μακροπρόθεσμα βιώσιμη και κοινωνικά ισορροπημένη. Ο Ανδρέας Χαραλάμπος είναι οικονομολόγος και πρόεδρος του Δημοσιονομικού Συμβουλίου Κύπρου. Ο Όμηρος Πισσαρίδης είναι οικονομολόγος και μέλος του Συμβουλίου Οικονομίας και Ανταγωνιστικότητας Κύπρου. Οι απόψεις που εκφράζουν είναι προσωπικές.

prw

Καλό Καλοκαίρι!

Καλές διακοπές, γεμάτες όμορφες αναμνήσεις.

ΔΗΚΤΗΣ

diktis@kathimerini.com.cy

Η κάμψη του τουρισμού
διευρύνει το εμπορικό
έλλειμμα

Η **κυπριακή** οικονομία στο πρώτο τρίμηνο του έτους παρουσίασε ετήσια ανάπτυξη 3% ενισχυμένη από τις κατασκευές και το λιανικό εμπόριο. Στον αντίποδα, ο τουρισμός κατέγραψε πτώση 10% στις αφίξεις και 16,5% στα έσοδα σύμφωνα με τα στοιχεία πρώτου εξαμήνου, ενώ οι τιμές ξεπέρασαν το 4% σε ετήσια βάση (εναρμονισμένος ΔΤΚ). Η βιομηχανική παραγωγή παραμένει σε χαμηλές πτήσεις, ενώ η αναμπουμπούλα που προέκυψε στον τουρισμό λόγω της κρίσης στη Μέση Ανατολή ενίσχυσαν την αρνητική εικόνα στο εξωτερικό εμπόριο. Συγκεκριμένα, κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους οι εξαγωγές παρέμειναν οριακά στάσιμες (+1,2%) ενώ οι εισαγωγές σημείωσαν αύξηση 8,8%, προκαλώντας ετήσια αύξηση 15,4%.

● ● ● ● ●

Από την αβεβαιότητα
στη βεβαιότητα

Παρέμβαση από το αμερικανικό ΥΠΕΞ ζητούν Αμερικανοί βουλευτές για στήριξη του GSI, ο οποίος δυνητικά θα μπορεί να αποτελέσει την ευρωπαϊκή πύλη για τον IMEC. Ως IMEC ορίζεται ο οικονομικός διάδρομος Ινδίας-Μέσης Ανατολής-Ευρώπης και εφόσον ο GSI μπορεί να αποτελέσει μέρος του ευρύτερου σχεδιασμού, τότε το έργο αποκτά μέγιστη στρατηγική σημασία. Η πρωτοβουλία των Αμερικανών βουλευτών εντάσσεται στο πλαίσιο του EastMed Gateway Act που ρυθμίζει τις συνθήκες κάτω από τις οποίες θα δικαιολογείται αυξημένη αμερικανική εμπλοκή σε διασυνοριακές υποδομές, ενεργειακές διασυνδέσεις και στρατηγικές συνεργασίες με τους πρωταγωνιστές στη Μέση Ανατολή. Εφόσον η παρέμβαση καρποφορήσει και η αμερικανική εξωτερική πολιτική εντάξει το έρ-

Αίτημα επένδυσης για τη διασύνδεση Κύπρου-Ισραήλ κατέθεσε ο ΑΔΜΗΕ μετά το «πράσινο φως» της μελέτης βιωσιμότητας.

γο στις λίστες με έργα υψηλής προτεραιότητας, τότε ο GSI θα «μετακομίσει» από την αβεβαιότητα στη βεβαιότητα.

● ● ● ● ●

Και από Σεπτέμβριο
«νέα» Βουλή

Μέσα σε όλα όσα αναμένονται από τον Σεπτέμβριο, θα πρέπει να προστεθεί και το γεγονός ότι η νέα κοινοβουλευτική περίοδος θα ξεκινήσει με μια ουσιαστικά «νέα» Βουλή. Σε αυτό το περιβάλλον αναμένεται να αναπτυχθούν πρωτοβουλίες με έντονο κοινωνικό αντίκτυπο, τροφοδώντας μια αντιπαράθεση που πιθανότατα θα διαμορφώσει δύο διακριτά στρατόπεδα, με το ενδιαφέρον να επικεντρώνεται κάθε φορά στο ποια πλευρά θα εξασφαλίξει την κοινοβουλευτική πλειοψηφία.

Παράλληλα, πέρα από τις εκκρεμότητες που κληροδοτεί η προηγούμενη Βουλή, η νέα σύνθεση θα κληθεί να διαχειριστεί μια ιδιαίτερα φορτισμένη πολιτική περίοδο, επιδιώκοντας πιο ενεργές κοινωνικές παρεμβάσεις και ανεβάζοντας τους τόνους της πολιτικής αντιπαράθεσης, σε μια διαδικασία που αναπόφευκτα θα συνδεθεί με την προετοιμασία του σκηνικού για τη διεκδίκηση του ύπατου θεσμικού αξιώματος, αυτού του Προέδρου της Δημοκρατίας.

● ● ● ● ●

Το ζητούμενο είναι
τράπεζες πρωταθλητές

Οι Βρυξέλλες δεν ενθαρρύνουν τον κατακερματισμό του τραπεζικού συστήματος στην Ευρώπη και ζητούν έναν πιο

ανταγωνιστικό τομέα για αντιμετώπιση των αμερικανικών κολοσσών. Ως γνωστόν, οι ευρωπαϊκές τράπεζες υστερούν σε πολλά έναντι των αμερικανικών ανταγωνιστών τους, με το μεγαλύτερο χάσμα να εντοπίζεται στον τομέα της επενδυτικής τραπεζικής. Σύμφωνα με τη λογική των Βρυξελλών, όσες τράπεζες μπορούν να ανταγωνιστούν εκτός συνόρων δεν θα πρέπει να περιορίζονται από εθνικούς κανόνες, αλλά μόνο από τους νόμους και τις αρχές της Ε.Ε. Στόχος η δημιουργία τραπεζικών πρωταθλητών που δεν θα είναι μόνο μεγάλοι στις χώρες τους, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Σύμφωνα με τους ειδικούς, αυτή η εξέλιξη ανατρέπει τη λογική της σταθερότητας των τραπεζών ως τον μέγιστο και μοναδικό στόχο, όπως έμεινε να επικρατεί από το 2014 που συστάθηκε η ενιαία εποπτεία.

● ● ● ● ●

Η ΛΕΞΗ
ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

Υποτίμηση νομίσματος

CYPRUS INSTITUTE OF MARKETING THE CYPRUS BUSINESS SCHOOL

Υποτίμηση ενός νομίσματος καλείται η μείωση της αξίας του σε σχέση με κάποιο άλλο νόμισμα, αφού απαιτείται μικρότερη ποσότητα του ενός για απόκτηση μιας μονάδας του άλλου. Στην αγορά συναλλάγματος αναφέρεται ως μείωση της συναλλαγματικής ισοτιμίας, δηλαδή της τιμής σύμφωνα με την οποία ανταλλάσσονται τα νομίσματα.

Μάριος Χαραλαμπίδης
Καθηγητής Διοίκησης και Οικονομικών

Η παγίδα της εξάρτησης

Η ισχυρή ζήτηση στον τομέα των ακινήτων όπως εκφράζεται από τις στατιστικές για τις άδειες οικοδομής θεωρείται ένδειξη για την πορεία της κυπριακής οικονομίας. Δύο φορείς, ΚΕΒΕ και ΟΕΒ, ζητούν «διευκολύνσεις» για ακόμη μεγαλύτερη ώθηση. Συγκεκριμένα, ζητούν ξένο εργατικό δυναμικό και γρήγορες αδειοδοτήσεις για να μπορέσει όπως λένε να επιταχύνουν οι μηχανές της οικονομίας. Τους διαφεύγει όμως ότι αυτού του είδους η ανάπτυξη, πέραν του ότι δεν είναι ισορροπημένη, παρουσιάζει μακροπρόθεσμα προβλήματα βιωσιμότητας, με αποτέλεσμα στην επιβράδυνση να συμπαράσχει όλη την οικονομία λόγω μεγάλης εξάρτησης. Αφήστε που ο κίνδυνος για φούσκες στις τιμές είναι ήδη ορατός, συσσωρεύοντας μελλοντικούς οικονομικούς κινδύνους. Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η αλματώδης ανάπτυξη του κατασκευαστικού τομέα δεν συμβάλλει ουσιαστικά στην ενίσχυση της παραγωγικότητας, την οποία η οικονομία έχει απόλυτη ανάγκη.

Η Ελλάδα στους πιο δημοφιλείς θερινούς προορισμούς του ομίλου TUI

Η Ελλάδα, μαζί με την Ισπανία, κατατάσσεται στους κορυφαίους και πλέον δημοφιλείς προορισμούς μικρών και μεσαίων αποστάσεων για τη φετινή θερινή τουριστική περίοδο, σύμφωνα με τα επίσημα οικονομικά στοιχεία του ομίλου TUI AG για το εννεάμηνο του 2026, που για τον συγκεκριμένο όμιλο ολοκληρώθηκε στις 30 Ιουνίου. Η ζήτηση για την Ανατολική Μεσόγειο παρουσιάζει σταδιακή αποκατάσταση και επιστροφή στην κανονικότητα, εξέλιξη που

Σταδιακή ανάκαμψη
της ζήτησης για
την Ανατολική Μεσόγειο,
στροφή των Ευρωπαίων στις κρατήσεις
τελευταίας στιγμής.

αποτυπώνεται στη βελτίωση της πληρότητας των ξενοδοχειακών μονάδων του ομίλου κατά το τρίτο τρίμηνο (Απρίλιος - Ιούνιος). Η εικόνα αυτή αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα για την ελληνική τουριστική αγορά, καθώς καταγράφεται σε ένα περιβάλλον γενικότερης μεταβολής της καταναλωτικής συμπεριφοράς των Ευρωπαίων ταξιδιωτών. Κύριο χαρακτηριστικό της τρέχουσας περιόδου αποτελεί η έντονη μετατόπιση των απο-

Η μέση πληρότητα των πτήσεων της TUI διαμορφώνεται στο 91%.

φάσεων κράτησης πλησιέστερα στην ημερομηνία αναχώρησης. Παρά την αρχική επιβράδυνση που προκλήθηκε από τις γεωπολιτικές εντάσεις στη Μέση Ανατολή και την καταναλωτική

επιφυλακτικότητα στις βασικές ευρωπαϊκές αγορές, ο ρυθμός των κρατήσεων σημείωσε αισθητή ανάκαμψη κατά τις τελευταίες τέσσερις εβδομάδες, καταγράφοντας αύξηση 7%. Τα

συνολικά έσοδα από τις εξασφαλισμένες κρατήσεις για τη θερινή σεζόν υπολείπονται κατά 6% σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, παρουσιάζοντας ωστόσο βελτίωση κατά μία

ποσοστιαία μονάδα συγκριτικά με τις εκτιμήσεις του Μαΐου.

Στο χρηματοοικονομικό σκέλος, ο κύκλος εργασιών της TUI διαμορφώθηκε στα 14,5 δισ. ευρώ στο εννεάμηνο, σημειώνοντας υποχώρηση 1,6% σε σταθερές ισοτιμίες, ενώ στο τρίτο τρίμηνο τα έσοδα ανήλθαν σε 5,9 δισ. ευρώ (-5,6%). Τα προσαρμοσμένα λειτουργικά κέρδη προ τόκων και φόρων (Underlying EBIT) για το εννεάμηνο έκλεισαν στα 123 εκατ. ευρώ, έναντι 165 εκατ. ευρώ το αντίστοιχο περυσινό διάστημα. Η υποχώρηση αυτή αποδίδεται σε έκτακτες επιβαρύνσεις συνολικού ύψους 81 εκατ. ευρώ, οι οποίες προήλθαν από τις πολεμικές συγκρούσεις στο Ιράν και τις ζημιές από τον τυφώνα στην Τζαμάικα. Χωρίς την επίδραση αυτών των παραγόντων, τα λειτουργικά αποτελέσματα του ομίλου θα υπερεβάζαν τα περυσινά επίπεδα. Για το τρίτο τρίμηνο, το λειτουργικό EBIT ανήλθε σε 235 εκατ. ευρώ, με τον όμιλο να εξυπηρετεί 9,9 εκατ. ταξιδιώτες, σημειώνοντας οριακή μείωση 3%.

Στον τομέα των ξενοδοχειακών δραστηριοτήτων, τα λειτουργικά κέρδη του τρίτου τριμήνου ανήλθαν σε 121 εκατ. ευρώ. Ο αριθμός των διαθέσιμων διανυκτερεύσεων αυξήθηκε κατά 1% στα 11,3 εκατ., ενώ η μέση πληρότητα διαμορφώθηκε στο 77%, επηρεασμένη από την ένταξη νέων μονάδων και την

προσωρινή κάμψη στην Ανατολική Μεσόγειο, η οποία ωστόσο βαίνει μειούμενη. Η μέση ημερήσια τιμή δωατιού διατηρήθηκε σταθερή στα 88 ευρώ. Αντίστοιχα, ο τομέας της κρουαζιέρας κατέγραψε EBIT 133 εκατ. ευρώ, με τη μέση ημερήσια τιμή ανά επιβάτη να ενισχύεται κατά 4% στα 252 ευρώ και την πληρότητα να διατηρείται στο 99%, εξαιρουμένων των επιπτώσεων στη Μέση Ανατολή. Στον τομέα των αεροπορικών μεταφορών και τουριστικών πρακτορείων, το λειτουργικό αποτέλεσμα διαμορφώθηκε σε -16 εκατ. ευρώ, με τη μέση πληρότητα των πτήσεων να διατηρείται στο 91%, ενώ οι πωλήσεις μέσω της εφαρμογής TUI αυξήθηκαν κατά 20%, φθάνοντας σχεδόν στο 13% του συνόλου.

Βάσει των αποτελεσμάτων αυτών, η διοίκηση της TUI επιβεβαίωσε τις ετήσιες προβλέψεις της για τη χρήση 2026, εκτιμώντας ότι τα προσαρμοσμένα λειτουργικά κέρδη θα κυμανθούν μεταξύ 1,1 και 1,4 δισ. ευρώ, υπό την προϋπόθεση ότι δεν θα υπάρξει περαιτέρω κλιμακωσμένη των γεωπολιτικών εντάσεων. Η διατήρηση των στόχων υπογραμμίζει την ανθεκτικότητα του καθετοποιημένου μοντέλου του ομίλου και την ανάκαμψη της ζήτησης, παρά την τάση πραγματοποιήσεων κρατήσεων τελευταίας στιγμής.

ΗΛΙΑΣ Γ. ΜΠΕΛΛΟΣ

Orthodoxou
Employment

Hospitality Staffing Solutions!

orthodoxouemployment.com

Στο επίκεντρο λόγω εκλογών οι τράπεζες

Από Σεπτέμβρη θα ανοίξουν εκ νέου τα ζητήματα για πρόσθετη φορολόγηση, ή ακόμα και αλλαγές στις εκποιήσεις

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Οι τράπεζες στην Κύπρο παρουσιάζουν από το 2022 και εντεύθεν ισχυρά κέρδη, τα οποία αν και «έκοψαν φόρα» εντός του 2025, το 2026 με την αύξηση των επιτοκίων από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) για την αντιμετώπιση των νέων πληθωριστικών τάσεων θα δώσουν νέα ώθηση. Οι επενδύσεις σε ασφαλιστικές εταιρείες και σε τομείς που θα φέρουν κέρδη και πέραν των επιτοκιακών κερδών θα ενισχύσουν ακόμη περισσότερο αυτό το αφήγημα, με το τέλος του 2026 και εντός του 2027 να δημιουργείται ένα κλίμα στη Βουλή των Αντιπροσώπων για αξιώσεις σε επίπεδο φορολογιών και αλλαγών σε νόμους που τις επιπράζουν. Ενδεικτικά και η τοποθέτηση του γερμανικού Οίκου Αξιολόγησης «Score» εντός της εβδομάδας, υποστηρίζοντας πως οι βουλευτικές εκλογές του Μαΐου 2026 αναδιαμόρφωσαν το πολιτικό σκηνικό, οδηγώντας σε μια περισσότερο πολυκερματισμένη Βουλή και, κατ' επέκταση, σε ένα πιο σύνθετο περιβάλλον. Διαβλέπει ότι, η νέα κοινοβουλευτική μορφή ενδέχεται να καταστήσει δυσκολότερη την προώθηση των μεταρρυθμίσεων, καθώς θα απαιτούνται ευρύτερες συναινέσεις για την έγκριση σημαντικών νομοθετικών παρεμβάσεων.

Ο Σεπτέμβριος θα φέρει εκ νέου στα βουλευτικά έδρανα προτάσεις νόμου που θα αφορούν στην έκτακτη φορολόγηση των τραπεζών, στη βάση των κερδών που προκύπτουν από τα επιτοκιακά έσοδα, σε μία προσπάθεια να οδηγηθούν αυτά τα κέρδη στην κοινωνία, είτε για στέγαση

Οι τράπεζες, πέραν κάποιων αλλαγών πάνω στις εκποιήσεις που συζητούν λίγο-πολύ κάθε φορά, έχουν «αλλεργία» στις οποιεσδήποτε αλλαγές αφορούν τη φορολογία.

είτε γι' αυτούς που επηρεάζονται περισσότερο από τις πληθωριστικές τάσεις και ούτω καθεξής. Την ίδια ώρα, διαβλέπεται η πιθανότητα να επιστρέψουν προτάσεις νόμου που αφορούν εκ νέου στην αλλαγή του πλαισίου των εκποιήσεων, πλαίσιο που αν και άλλαξε κάποιες φορές ανά τα χρόνια, ακόμα δεν ικανοποιεί η μορφή που έχει λάβει. Έτσι, στα τέλη του 2026 και μέσα στο 2027, χρονιά που μπορεί εύκολα να χαρακτηριστεί «προεκλογική», θα δούμε προσπάθειες από τη Βουλή να θέτει νέες παραμέτρους για τις τράπεζες, που θα τις επηρεάζουν σε θέματα κερδοφορίας και πλαισίου ανάκτησης των εξασφαλισέν τους που έχουν δώσει δάνεια. Δεν είναι η πρώτη φορά, εξάλλου, αφού

Πρόταση νόμου πάντως για έκτακτη φορολογία, η αντιπολίτευση έχει ήδη καταθέσει στη Βουλή των Αντιπροσώπων και δεν είναι υποθετικό σενάριο.

από το 2023, κάθε χρόνο υπάρχουν τέτοιες αξιώσεις. Η αλήθεια είναι πως οι τράπεζες πέραν κάποιων αλλαγών πάνω στις εκποιήσεις που συζητούν λίγο-πολύ κάθε φορά, έχουν «αλλεργία» στις οποιεσδήποτε αλλαγές αφορούν τη φορολογία.

Έτοιμη η πρόταση

Πρόταση νόμου πάντως για έκτακτη φορολογία, η αντιπολίτευση έχει ήδη καταθέσει στη Βουλή των Αντιπροσώπων και δεν είναι υποθετικό σενάριο η συζήτησή της. Μέσα στον Ιούνιο το ΑΚΕΛ είχε προχωρήσει σε επίσημη τοποθέτηση, λέγοντας πως, «το ΑΚΕΛ θα ζητήσει να επανέλθει η πρόταση νόμου για τη φορολόγηση των υπερκερδών των τραπεζών με την επανέναρξη των εργασιών της Βουλής». Τη δήλωση αυτή πυροδότησαν τα στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου (ΚΤΚ) που ανέφεραν ότι η Κύπρος έχει από τα χαμηλότερα καταθετικά επιτόκια στην Ευρωζώνη, αλλά αντίθετα διατηρεί αυξημένα δανειστικά επιτόκια. «Αποτυπώνεται

το μέγεθος της εκμετάλλευσης της κοινωνίας από το ολιγοπώλιο των τραπεζών στην Κύπρο. Πολύ πιο αγνοητική είναι η εκκωφαντική σιωπή της κυβέρνησης και του λόμπι των τραπεζών στο Κοινοβούλιο απέναντι στην ασοδοσία του τραπεζικού τομέα. Ανησυχούν ή όχι η κυβέρνηση και το λόμπι των τραπεζών στη Βουλή για το τεράστιο οικονομικό βάρος που σπκάνουν τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις; Θα συνεχίσουν να είναι ανάχωμα σε κάθε προσπάθεια στήριξης της κοινωνίας;», δήλωνε χαρακτηριστικά το ΑΚΕΛ.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, η επαναφορά των επιτοκίων σε υψηλότερα επίπεδα δημιουργεί τις προϋποθέσεις για έναν νέο κύκλο ισχυρής κερδοφορίας και για τα κόμματα που τάσσονται υπέρ μιας έκτακτης φορολογίας θα αποτελέσει και το κύριο επιχείρημα ότι μέρος των κερδών αυτών θα πρέπει να επιστρέψουν στην κοινωνία. Παράλληλα, οι τράπεζες βρίσκονται αντιμέτωπες με πολυδιάστατους κινδύνους μεν, αλλά η εξεύρεση εναλλακτικών κερδοφόρων προϊόντων πέραν από το δανεισμό ήταν καθοριστική κίνηση για την εικόνα που παρουσιάζουν σήμερα.

Ασφάλειες, wealth, εξαγορές μικρών τραπεζών και συνεργασίες με fintech εταιρείες θα τις φέρουν αναπόφευκτα σε μία κατάσταση που η Βουλή θα ζητήσει μέρος των κερδών τους να επιστρέψουν στην κυπριακή οικονομία.

Σκηνικό για επαγρύπνηση

Σύμφωνα με την Έκθεση Χρηματοοικονομικής Σταθερότητας της Κεντρικής που βγήκε στα τέλη Ιουλίου, αναφέρεται πως από

το πρίσμα ενός ολόένα πιο σύνθετου και αβέβαιου διεθνούς περιβάλλοντος, η διατήρηση της ανθεκτικότητας του χρηματοοικονομικού τομέα στην Κύπρο προϋποθέτει αυξημένη επαγρύπνηση και έγκαιρη αναγνώριση και αξιολόγηση συστημικών κινδύνων. Το γεωπολιτικό σκηνικό παρουσιάζεται επιβαρυνμένο, με την ένταση στη Μέση Ανατολή, τη συνεχιζόμενη σύγκρουση Ρωσίας-Ουκρανίας και τον εντεινόμενο γεωοικονομικό κατακερματισμό να αυξάνουν την αβεβαιότητα σε παγκόσμιο επίπεδο, ασκώντας πιέσεις στις τιμές ενέργειας και τις εφοδιαστικές αλυσίδες. Παρά την έως τώρα ανθεκτικότητα της κυπριακής οικονομίας, οι εξελίξεις αυτές ενισχύουν τους εξωτερικούς καθοδικούς κινδύνους και επιβάλλουν τη διαρκή ετοιμότητα και προληπτική δράση εκ μέρους όλων των εμπλεκόμενων φορέων.

Στο πλαίσιο αυτό, σημειώνει η Κεντρική ότι, καθοριστικής σημασίας παραμένουν η διατήρηση ισχυρών κεφαλαιακών αποθεμάτων και επαρκών αποθεμάτων ρευστότητας για την απορρόφηση βραχυπρόθεσμων και παρατεταμένων πιέσεων, η συστηματική ενσωμάτωση γεωπολιτικών, μακροοικονομικών, κλιματικών και κυβερνοκινδύνων στη διαδικασία λήψης στρατηγικών αποφάσεων, η ενίσχυση της εταιρικής διακυβέρνησης, καθώς και η συνέχιση συνετής δημοσιονομικής πολιτικής. Οι παράγοντες αυτοί συνιστούν βασικούς πυλώνες για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας του εγχώριου χρηματοοικονομικού συστήματος και τη διασφάλιση της σταθερότητάς του έναντι μελλοντικών κραδασμών.

άγχος;

BLACK RANGE
EASY DAY

Υπογράφει την ηρεμία

αϋπνία;

BLACK RANGE
EASY NIGHT
MELATONIN

Υπογράφει την ξεκούραση

BLACK RANGE

Υπογράφει ό,τι σου αξίζει!

Freeze Drying

Κάπουλες βραδείας αποδέσμευσης

fama
PHARMACEUTICAL LTD
fama Pharmaceutical LTD

PHARMALEAD®
VITORGAN

Της **ΔΩΡΙΤΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ**

Πτωτική, ήταν η εικόνα της αγοράς ακινήτων του δεύτερου τριμήνου του έτους, καθώς οι καταγεγραμμένες πράξεις νεόδμητων διαμερισμάτων και οικιών μειώθηκαν κατά 42,2%, ενώ η συνολική αξία υποχώρησε κατά 46,6%. Ωστόσο, τα στοιχεία της ανάλυσης της Landbank Analytics που εξασφάλισε η «Κ» καταδεικνύουν ότι η αγορά δεν «πάγωσε», αλλά αναδιατάχθηκε καθώς οι χαμηλότερες και μεσαίες αξίες κέρδισαν μερίδιο, η Λευκωσία βγήκε κερδοσμένη ενώ ορισμένες περιοχές επέδειξαν ανθεκτικότητα και η αγορά υψηλών αξιών παρέμεινε ενεργή.

Όπως προκύπτει από τη συγκριτική ανάλυση, μεγαλύτερο μέρος των πράξεων για διαμερίσματα και οικίες υπό ανέγερση ή στο στάδιο των σχεδίων συγκεντρώθηκε σε ακίνητα έως €300 χιλιάδων, ενώ την ίδια ώρα η Πέγεια και η Γερμασόγεια κατέγραψαν πράξεις άνω του €1 εκατ.

Συνολικά, η εικόνα της αγοράς των καινούργιων κατοικιών και διαμερισμάτων του δεύτερου τριμήνου παραπέμπει περισσότερο σε ανακατανομή της ζήτη-

Η «Κ» παρουσιάζει ανάλυση της Landbank Analytics - Στην Πέγεια οι ακριβότερες πράξεις, στις €855 χιλιάδες η διάμεση αξία, πάνω από €1 εκατ. η μέση.

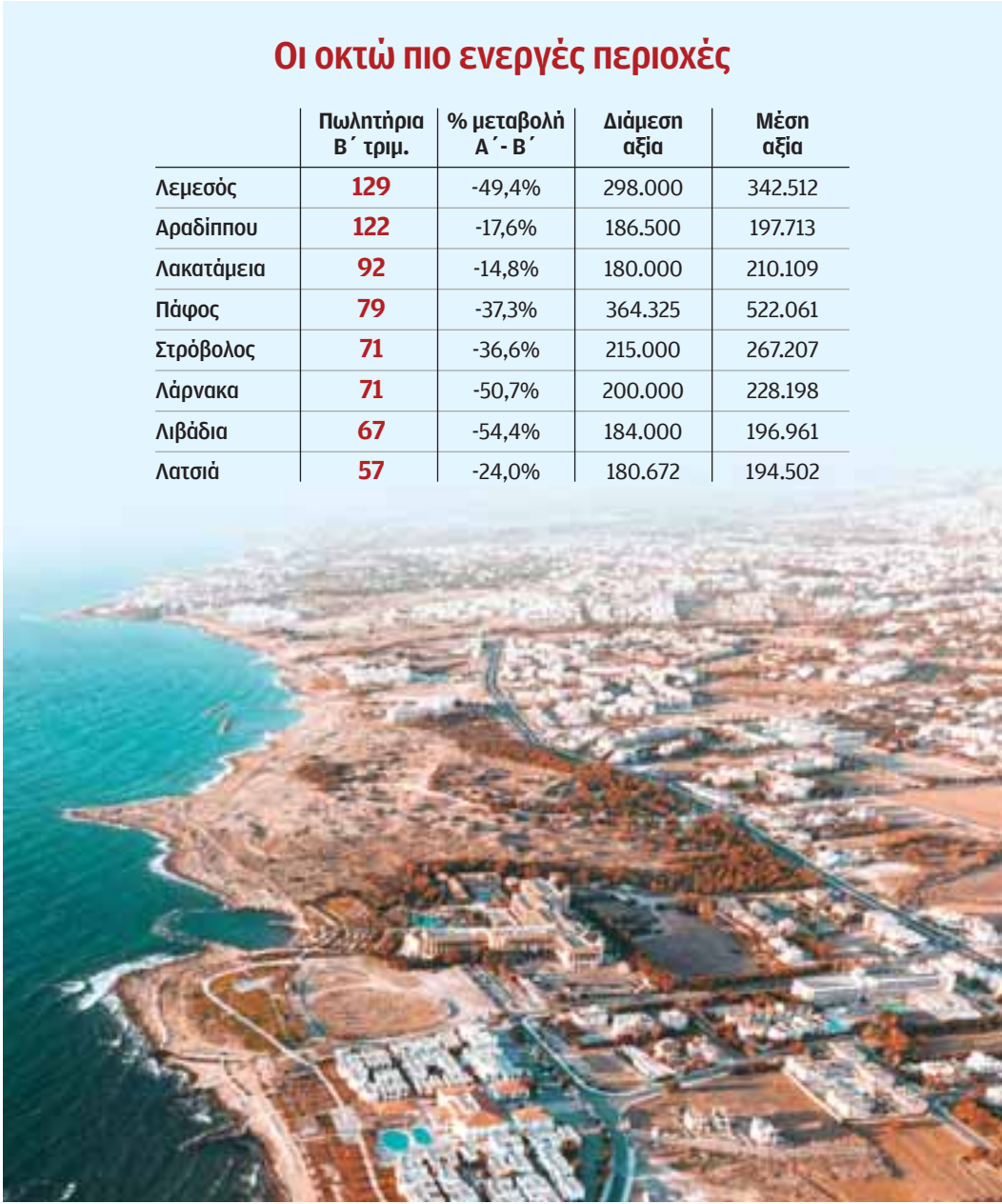
σης και αλλαγή του μείγματος των ακινήτων που πωλούνται, παρά σε μια οριζόντια υποχώρηση ολόκληρης της αγοράς.

Οι αγοραπωλησίες

Στα 1.317 περιορίστηκαν τα πωλητήρια έγγραφα του δεύτερου τριμήνου του έτους, σημειώνοντας μείωση από τα 2.277 το πρώτο τρίμηνο του έτους. Μειωμένη ήταν και η αξία τους που διαμορφώθηκε στα €400,1 εκατ. από τα €748,6 εκατ. Σύμφωνα με την ανάλυση της Landbank, η μέση αξία ανά πωλητήριο μειώθηκε κατά 7,6%, από €328.762 σε €303.808, ενώ η διάμεση αξία υποχώρησε κατά 6,3%, από €240.000 σε €224.850. Η χαμηλότερη καταγεγραμμένη αξία ήταν €42.000 στο πρώτο τρίμηνο και €55.000 στο δεύτερο τρίμηνο, ενώ η υψηλότερη μειώθηκε από €13 εκατ. σε €4,69 εκατ. Στα διαμερίσματα, η μέση αξία μειώθηκε κατά 5,5% στις €262.574 και η διάμεση κατά 7,3% στις €204.000. Στις οικίες, η μέση αξία περιορίστηκε κατά 12,7% στις €501.800 και η διάμεση κατά 10,5% στις €340.000. Όσον αφορά την αξία των ακινήτων που πωλήθηκαν το δεύτερο τρίμηνο, παρατηρείται ότι τα ακίνητα κάτω των €300.000 αντιπροσώπευαν το 68,1%, σημειώνοντας αύξηση 5,5 μονάδων συγκριτικά με το πρώτο τρίμηνο του έτους. Στον αντίποδα, η ζώνη €300.000–€499.999 υποχώρησε κατά 4,0 μονάδες, από 27,1% σε 23,1%. Η μεγαλύτερη μετατόπιση καταγράφηκε στη ζώνη €150.000–€199.999 καθώς το μερίδιό της αυξήθηκε από 21,0% σε 24,8%, κερδίζοντας 3,8 ποσοστιαίες μονάδες. Η κατηγορία €200.000–€299.999 ενισχύθηκε από 27,1% σε 28,2%, ενώ και τα ακίνητα κάτω των

Κατακόρυφη πτώση στις πωλήσεις νεόδμητων ακινήτων

Τι άλλαξε στην αγορά καινούργιων κατοικιών το δεύτερο τρίμηνο και ποιες περιοχές επέδειξαν ανθεκτικότητα

Η Πάφος εξακολούθησε να έχει την υψηλότερη διάμεση αξία, παρά τη μικρή υποχώρηση του μεριδίου της.

€150.000 αυξήσαν οριακά τη συμμετοχή τους.

Ισχυρή δυναμική παρουσίασε η πρωτεύουσα σε σχέση με τις αγοραπωλησίες νεόδμητων διαμερισμάτων και κατοικιών του δεύτερου τριμήνου του έτους. Πιο συγκεκριμένα, το μερίδιο της Λευκωσίας στον αριθμό των πωλητηρίων αυξήθηκε από 26,7% σε 34,5%, δηλαδή κατά 7,8 ποσοστιαίες μονάδες. Ακόμη μεγαλύτερη ήταν η μεταβολή στη συνολική αξία αφού από 17,1% που ήταν το πρώτο τρίμηνο ανήλθε στο 26,2% το δεύτερο τρίμηνο, σημειώνοντας αύξηση 9,1 μονάδων. Παράλληλα, η μέση αξία ανά πράξη αυξήθηκε κατά 9,3%, ενώ η διάμεση παρέμεινε σταθερή στις €185.000.

Η Λεμεσός παρέμεινε πρώτη σε συνολική αξία, αλλά το μερίδιό της μειώθηκε από 40,8% σε 32,4%. Η Λάρνακα διατήρησε σχεδόν αμετάβλητο το προφίλ της, με διάμεση αξία €190.000 και οριακή ενίσχυση του μεριδι-

ου αξίας. Η Πάφος εξακολούθησε να έχει την υψηλότερη διάμεση αξία μεταξύ των επαρχιών, στις €352.500, παρά τη μικρή υποχώρηση του μεριδίου της.

Οι πρώτες οκτώ

Με βάση τον απόλυτο αριθμό των κατατεθειμένων πωλητηρίων, η Λεμεσός παρέμεινε η πιο ενεργή επιμέρους αγορά στο δεύτερο τρίμηνο, με 129 πράξεις. Πολύ κοντά ακολούθησε η Αραδίππου με 122, επιβεβαιώνοντας τη σημαντική παρουσία της στις συναλλαγές ακινήτων. Στην τρίτη θέση βρέθηκε η Λακατάμεια με 92 πράξεις, ενώ η Πάφος κατέγραψε 79. Στρόβολος και Λάρνακα ακολούθησαν με 71 πράξεις η καθεμία, ενώ την πρώτη οκτάδα συμπλήρωσαν τα Λιβάδια και τα Λατσιά.

Η συγκεκριμένη κατάταξη αποτυπώνει τις περιοχές όπου συγκεντρώθηκε ο μεγαλύτερος αριθμός συναλλαγών, δεν αρκεί όμως από μόνη της για να δεί-

ξει ποιες αγορές άντεξαν καλύτερα μέσα στο περιβάλλον της συνολικής υποχώρησης, σημειώνει η ανάλυση της Landbank. Όπως διευκρινίζει, η μεταβολή του όγκου αποτελεί εξίσου σημαντικό δείκτη για την αξιολόγηση της δυναμικής κάθε περιοχής.

Από αυτή την άποψη, ξεχωρίζει ιδιαίτερα η Λακατάμεια, όπου οι πράξεις μειώθηκαν μόλις κατά 14,8%, καθώς και η Αραδίππου, με υποχώρηση 17,6%. Τα Λατσιά περιόρισαν επίσης την πτώση τους στο 24%. Οι επιδόσεις αυτές αποκτούν μεγαλύτερη σημασία όταν συγκριθούν με τη συνολική αγορά, όπου ο αριθμός των καταγεγραμμένων πωλητηρίων μειώθηκε κατά 42,2% μεταξύ πρώτου και δεύτερου τριμήνου.

Οι συγκεκριμένες περιοχές δεν ξεχωρίζουν μόνο επειδή διατήρησαν υψηλό αριθμό πράξεων, αλλά κυρίως επειδή κατάφεραν να διατηρήσουν μεγαλύτερο μέρος της δραστηριότητάς τους σε μια περίοδο κατά την οποία η

αγορά στο σύνολό της κινήθηκε έντονα πτωτικά και αυτό αποτελεί ένδειξη ανθεκτικότητας. Η ανθεκτικότητα μπορεί να συνδέεται με το επίπεδο των τιμών, το είδος των διαθέσιμων ακινήτων, τη γεωγραφική θέση, αλλά και με τη σχέση μεταξύ προσφοράς και ζήτησης σε κάθε περιοχή.

Όπως εξηγεί η Landbank, η εικόνα αυτή υποδεικνύει ότι η δραστηριότητα στην αγορά ακινήτων δεν κατανέμεται ομοιόμορφα μεταξύ των περιοχών καθώς ορισμένες αγορές φαίνεται να διατηρούν μεγαλύτερη ζήτηση ή να διαθέτουν προϊόν που ανταποκρίνεται καλύτερα στις σημερινές δυνατότητες των αγοραστών.

Κέρδισαν έδαφος

Ο Άγιος Δομέτιος ήταν μία από τις λίγες αγορές με πραγματική αύξηση πράξεων, σημειώνει στην ανάλυση της η Landbank. Ειδικότερα, οι αγοραπωλησίες καινούργιων διαμερισμάτων και οικιών στην περιοχή σημείωσαν άνοδο της τάξης του 22,6% το δεύτερο τρίμηνο του έτους. Ταυτόχρονα, η διάμεση αξία αυξήθηκε παράλληλα κατά 7,7%, στις €154.000. Την ίδια ώρα, στο Δάλι οι πράξεις αυξήθηκαν κατά 15,8%, από 19

960 λιγότερα πωλητήρια έγγραφα, πτώση 42,2% στις πράξεις και 46,6% στην αξία τους καταδεικνύουν τα στοιχεία.

σε 22, και η διάμεση αξία κατά 8,1%, στις €194.500.

Ο Δήμος Λευκωσίας παρουσίασε σχεδόν σταθερό αριθμό πωλητηρίων, με μεταβολή μόλις -4,4%, αλλά αύξηση 31,3% στη συνολική αξία και 37,4% στη μέση αξία, ενώ ο Ύψωνας περιόρισε την πτώση του όγκου στο 9,1%.

Η premium αγορά

Σύμφωνα με τα στοιχεία, παρά τη γενικότερη υποχώρηση του αριθμού των πράξεων, οι πράξεις υψηλής αξίας εξακολουθούν να παρουσιάζουν έντονη δραστηριότητα σε συγκεκριμένες περιοχές. Η Γερμασόγεια αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα, καθώς στο δεύτερο τρίμηνο καταγράφηκαν 43 πράξεις συνολικής αξίας €27,6 εκατ., με τη μέση αξία να φτάνει τις €640.970 και τη διάμεση τις €400.000. Σε επίπεδο εξαμήνου, οι 132 πράξεις ανήλθαν συνολικά σε €89,1 εκατ., ενώ η διάμεση αξία διαμορφώθηκε στις €472.500.

Ακόμη υψηλότερες αξίες καταγράφηκαν στον Ποταμό Γερμασόγειας, όπου η διάμεση αξία των πράξεων στο δεύτερο τρίμηνο έφτασε τις €600.000 και η μέση τις €838.783, επιβεβαιώνοντας τον ιδιαίτερα premium χαρακτήρα της περιοχής.

Στην κορυφή της κατάταξης βρέθηκε η Πέγεια, η οποία μεταξύ των περιοχών με τουλάχιστον 10 πράξεις κατέγραψε την υψηλότερη διάμεση αξία, στις €855.000, ενώ η μέση αξία ξεπέρασε το €1 εκατ. Η πραγματική εκλυστικότητα μιας περιοχής προκύπτει από τον συνδυασμό όγκου, ανθεκτικότητας, διάρκειας αξίας και του είδους των κατοικιών που προσφέρει, σημειώνει ο διευθύνων σύμβουλος της Landbank Group, Ανδρέας Χριστοφορίδης.

ΑΝΑΛΥΣΗ Των **ΤΖΟΝΑΘΑΝ ΓΚΙΛΦΟΡΝΤ** και **KAPEN KOYOK / REUTERS**

Ο Τζένσεν Χουάνγκ αναλαμβάνει τα ντρία του άρματος της AI

Ο διευθύνων σύμβουλος της Nvidia, Τζένσεν Χουάνγκ, θυμίζει πωλητή αυτοκινήτων που προωθεί ένα περιζήτητο μοντέλο. Βλέπει πελάτες πρόθυμους να αποκτήσουν υπολογιστική ισχύ, γνωρίζει όμως ότι όλο και λιγότεροι έχουν τη δυνατότητα να την αγοράσουν. Η λύση: να συγκεντρωθούν ισχυρά κεφάλαια από ολόκληρη τη Wall Street, προκειμένου να συνεισφέρουν περίπου 500 δισ. δολ. σε χρηματοδότηση για τους αγοραστές. Είναι μια έξυπνη συμφωνία, η οποία αντανάκλα παράλληλα τους προβληματισμούς για το

συνεχώς αυξανόμενο κόστος της τεχνητής νοημοσύνης.

Οι κορυφαίοι κατασκευαστές κέντρων δεδομένων πλησιάζουν τα οικονομικά τους όρια. Οι Alphabet, Amazon, Meta Platforms, Microsoft και Oracle θα δαπανήσουν φέτος περίπου 750 δισ. δολάρια, ποσό που ισοδυναμεί με το 38% των εσόδων τους, σύμφωνα με τις προβλέψεις της S&P Global Ratings. Μάλιστα, ορισμένες από αυτές τις εταιρείες καταγράφουν ήδη αρνητικές ταμειακές ροές.

Οι μεγάλοι πάροχοι υποδο-

Η πρόταση για χρηματοδότηση των κατασκευαστών data centers, που πλέον δυσκολεύονται.

μών υπολογιστικού νέφους αποτελούν βασικούς αγοραστές των τσιπ της Nvidia, ενώ η υψηλή πιστοληπτική τους αξιολόγηση εγγυάται έμμεσα τις αγορές και άλλων εταιρειών διαχείρισης δι-

ακομιστών. Για να καλύψει το χρηματοδοτικό κενό, η Nvidia θα κατευθύνει πλέον τους αγοραστές –συμπεριλαμβανομένων μη αξιολογημένων εργαστηρίων τεχνητής νοημοσύνης όπως η OpenAI και εξειδικευμένων παρόχων cloud όπως η CoreWeave– σε κορυφαίους επενδυτικούς ομίλους για την παροχή κεφαλαίων. Οι συνεργάτες που ανακοινώθηκαν τη Δευτέρα είναι οι Apollo Global Management, BlackRock, Blackstone, Brookfield, Goldman Sachs και KKR. Ανάλογα με το έργο, η κατασκευάστρια εταιρεία

ημιαγωγών, αξίας 5,3 τρισ. δολαρίων, ενδέχεται να εγγυηθεί έως και το 25% των εξασφαλίσεων, με βάση την υπολειμματική αξία. Το μεγαλύτερο μέρος των κεφαλαίων θα προέλθει από ασφαλιστικές εταιρείες ή επενδυτές πιστώσεων και υποδομών, ενώ οι διαχειριστές κεφαλαίων προβλέπουν επίσης τη χρήση ιδίων κεφαλαίων ή υβριδικών χρηματοδοτικών εργαλείων.

Το όλο σχέδιο βασίζεται στο να διατηρήσουν τα προϊόντα της Nvidia τη θέση τους ως βιομηχανικό πρότυπο, με την αξία τους να

είναι επαρκώς κατανοητή ώστε να χρηματοδοτούνται με ασφάλεια ή ακόμη και να μεταπωλούνται εάν ένας πελάτης αθετήσει τις πληρωμές του. Κατά κάποιον τρόπο, θυμίζει την αγορά τίτλοποιημένων δανείων αυτοκινήτων, ύψους 130 δισ. δολαρίων. Ωστόσο, η εγγύηση του Χουάνγκ προκαλεί και αυξανόμενες ανησυχίες, καθώς προσπαθεί να διευρύνει την αγορά, προσφέροντας χρηματοδότηση και σε αγοραστές εξοπλισμού κέντρων δεδομένων με χαμηλότερη πιστοληπτική ικανότητα.

Στρατηγική 109 εκατ. για τον πρωτογενή τομέα

Στόχος η αύξηση της συνεισφοράς του στο ΑΕΠ της Κύπρου, με έντεκα δράσεις έως το 2029

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Με μεγάλο οικονομικό αποτύπωμα και ορίζοντα υλοποίησης μέχρι το 2029 προχωρά η «Στρατηγική για την Ανάπτυξη του Πρωτογενούς Τομέα», που περιλαμβάνει 11 δράσεις συνολικού προϋπολογισμού 109,3 εκατομμυρίων ευρώ. Κεντρικός στόχος της Στρατηγικής είναι η αύξηση της συνεισφοράς του πρωτογενούς τομέα στο ΑΕΠ της Κύπρου, η οποία σήμερα ανέρχεται στο 1,8%. Η χρηματοδότηση των δράσεων εξασφαλίζεται είτε μέσω της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής είτε από εθνικούς πόρους, ενώ παράλληλα, επιδιώκε-

Η χρηματοδότηση των δράσεων εξασφαλίζεται είτε μέσω της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής είτε από εθνικούς πόρους.

Η «Στρατηγική της Κύπρου για την Ανάπτυξη του Πρωτογενούς Τομέα (2024-2029)» αναμένεται να δημιουργήσει συνολική οικονομική παραγωγή ύψους 138,6 εκατ.

ται η διεύρυνση των δυνατοτήτων ανάπτυξης, επέκτασης και αναβάθμισης του τομέα, στη βάση των αρχών της αειφορίας και της ανθεκτικότητας έναντι των υφιστάμενων και μελλοντικών προκλήσεων.

Σύμφωνα με απάντηση της απερχόμενης υπουργού Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος κ. Μαρίας Παναγιώτου, στις 10 Αυγούστου, στην ερώτηση του βουλευτή εκλογικής περιφέρειας Πάφου κ. Χαράλαμπου Πάζαρου, τον Δεκέμβριο του 2025 ολοκληρώθηκε και παρουσιάστηκε η μελέτη με θέμα «Evaluation of the Strategy for the Development of the Primary Sector: Impact on the Cypriot Economy», η οποία κατέδειξε ότι ο συνολικός προϋπολογισμός

επενδύσεων ύψους 106,2 εκατ. ευρώ που προνοεί η «Στρατηγική της Κύπρου για την Ανάπτυξη του Πρωτογενούς Τομέα (2024-2029)» αναμένεται να δημιουργήσει συνολική οικονομική παραγωγή ύψους 138,6 εκατ. ευρώ, να συνεισφέρει 70,8 εκατ. ευρώ στο ΑΕΠ και να δημιουργήσει περίπου 1.370 νέες θέσεις εργασίας. Τα αναμενόμενα οφέλη της Στρατηγικής εκτείνονται πέραν του πρωτογενούς τομέα, επηρεάζοντας θετικά και άλλους τομείς της οικονομίας.

Συνολικά, τα ευρήματα καταδεικνύουν ότι η «Στρατηγική για την Ανάπτυξη του Πρωτογενούς Τομέα» συνδυάζει την οικονομική αποτελεσματικότητα με μακροπρόθεσμους διαρθρωτικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντι-

κούς στόχους. Με αποτελεσματική υλοποίηση και συντονισμό, η Στρατηγική μπορεί να στηρίξει τη δημιουργία ενός ανθεκτικού, ανταγωνιστικού και προσαρμοσμένου στην κλιματική αλλαγή αγροτικού τομέα, ενισχύοντας τη βιώσιμη ανάπτυξη της χώρας. Σημειώνεται ότι όλες οι δράσεις της Στρατηγικής βρίσκονται σε πορεία υλοποίησης με χρονικό ορίζοντα ολοκλήρωσης το 2029. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την απάντηση της απερχόμενης υπουργού, δύο από τις έντεκα δράσεις έχουν πλήρως υλοποιηθεί, επτά δράσεις βρίσκονται σε πορεία υλοποίησης και δύο δράσεις θα υλοποιηθούν, η μια με ορίζοντα ολοκλήρωσης το 2027 και η άλλη με ορίζοντα ολοκλήρωσης το 2028.

Το φθινόπωρο 2026

Περαιτέρω, σύμφωνα με τον σχεδιασμό, αναμένεται να ξεκινήσει από το Φθινόπωρο του 2026 η προετοιμασία για τον κατάρτισμό του Στρατηγικού Σχεδίου Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, στο πλαίσιο των Εθνικών και Περιφερειακών Σχεδίων Εταιρικής Συνεργασίας, που θα καλύψει την επταετία 2028-2034. Στο πλαίσιο αυτό, προγραμματίζεται ευρεία διαβούλευση με τον αγροτικό κόσμο, την ακαδημαϊκή και ερευνητική κοινότητα καθώς και με άλλους φορείς που εμπλέκονται άμεσα με την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα και της υπαίθρου.

Στην παρούσα φάση βρίσκεται σε εξέλιξη στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα η διαπραγμάτευση

επί της νέας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής για την περίοδο μετά του 2027, στην οποία συμμετέχει ενεργά και η Κύπρος. Σημειώνεται επίσης ότι κατά τη διάρκεια της Κυπριακής Προεδρίας του Συμβουλίου της Ε.Ε., επιτεύχθηκαν σημαντικές βελτιώσεις στην αρχική πρόταση της Ε.Ε., οι οποίες ενδυναμώνουν το θεσμικό πλαίσιο της ΚΑΠ προς όφελος των γεωργών μας. Πρόσθετα, το ΥΓΑΑΠ προωθεί, σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Κύπρου, μελέτη για τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στον γεωργικό τομέα και τα αναγκαία μέτρα προσαρμογής. Η Συμφωνία διαβιβάστηκε στη Νομική Υπηρεσία στις 10 Ιουνίου 2026 και η διάρκειά της θα είναι εννέα μήνες. Παράλληλα, προωθείται

η κατάρτιση Δεκαετούς Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Επισιτιστική Ασφάλεια, με στόχο την ενίσχυση της αυτάρκειας και της ανταγωνιστικότητας. Σύμφωνα με την τέως υπουργό Γεωργίας, το έργο αναμένεται να ολοκληρωθεί τον Νοέμβριο του 2026.

Σχέδιο του 2024

Ετοιμάστηκε και εγκρίθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο, στις 2 Οκτωβρίου 2024, η «Στρατηγική για την Ανάπτυξη του Πρωτογενούς Τομέα». Η Στρατηγική αυτή, αποτελεί έναν οδικό χάρτη του οράματος του Υπουργείου για το μέλλον της κυπριακής γεωργίας. Όπως αναφέρει η τέως υπουργός, στη βάση αυτής της στρατηγικής δημιουργείται ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης του πρωτογενούς τομέα, ικανό να εξασφαλίσει τη βιώσιμη παραγωγή, την οικονομική στήριξη και πρόσβαση σε νέες τεχνολογίες που θα οδηγήσουν σε ουσιαστική αναβάθμιση του τομέα, ώστε να μην στηρίζεται μόνο σε λύσεις έκτακτης ανάγκης. Παρέχεται μια ισχυρή, αναπτυξιακή προσέγγιση με στόχο τη διασφάλιση τόσο της βιωσιμότητας των παραγωγών όσο και της επάρκειας των προϊόντων μας.

Για τον κατάρτισμό της Στρατηγικής, ακολουθήθηκε συγκεκριμένη μεθοδολογία με την ενεργό εμπλοκή των Αγροτικών Οργανώσεων, τεχνοκρατών του υπουργείου Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος και της Προεδρίας της Δημοκρατίας. Ακολούθως, και στο πλαίσιο ευρείας διαβούλευσης, η Στρατηγική εμπλουτίστηκε από εισηγήσεις που λήφθηκαν από την ακαδημαϊκή κοινότητα, τις ομάδες παραγωγών, εκπροσώπους επαγγελματιών κλάδων, καθώς και άλλων φορέων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της γεωργίας.

Δημήτρης Κ. Μέλισσας & Χρίστης Θ. Λοττίδης

ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Η Δημοκρατία προϋποθέτει διαφάνεια, προϋποθέτει την τήρηση των κανόνων, που η ίδια έχει θεσπίσει, άσχετα με το τι θέλει να ακούσει ο κάθε πολίτης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ
ΑΘΗΝΑ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Αθήνα
• Ιπποκράτους 23 | Τ.Κ. 10679
• Κ. Λουκάρεως 29 και Μομφεράτου 154 | Τ.Κ. 11475
Θεσσαλονίκη
• Φράγκων 1 | Τ.Κ. 54626
• Εθ. Αμύνων 42 | Τ.Κ. 54621
Λευκωσία
• Νικολάου Σαριπόλου 2 Γωνία & Λεωφ. Λυκαβητού, 2401 Έγκωμη

€22

www.sakkoulas.gr

Ισχυροί άνεμοι κράτησαν χαμηλά τις τιμές του ρεύματος

«Οαση» η Ελλάδα με πολύ χαμηλότερο κόστος MWh έναντι της Ευρώπης

Της **ΧΡΥΣΑΣ ΛΙΑΓΓΟΥ**

«Γαλατικό χωριό» θυμίζει τις τελευταίες ημέρες η εγχώρια αγορά ηλεκτρισμού. Είναι η μοναδική αγορά στον ευρωπαϊκό χάρτη που αντιστέκεται σθεναρά στις πολλαπλές πιέσεις που δέχονται τα ηλεκτρικά συστήματα της Ευρώπης και έχουν θέσει σε συναγερμό τις αρμόδιες ευρωπαϊκές αρχές. Από την Ιβηρική Χερσόνησο, που υπό κανονικές συνθήκες κρατάει τα σκήπτρα των φθηνότερων αγορών, έως τη Δανία και τη Νορβηγία και από τη Ρουμανία μέχρι τη Βουλγαρία και την Ιταλία, οι τιμές βρίσκονται στο «κόκκινο». Η Ελλάδα αποτελεί εξαίρεση, μαζί με τη Φινλανδία και τη Σουηδία, δύο παραδοσιακά φθηνές αγορές.

Η μέση τιμή της μεγαβατώρας στην Ελλάδα διαμορφώθηκε χθες στα 104,46 ευρώ και σήμερα υποχώρησε στο χαμηλό για την εποχή επίπεδο των 95,81 ευρώ. Η απόσταση από τις γειτονικές και τις μεγάλες ευρωπαϊκές αγορές είναι εντυπωσιακή. Στη Βουλγαρία η τιμή φτάνει τα 138,29 ευρώ/MWh και στην Ουγγαρία τα 163,5 ευρώ, ενώ στη Γερμανία διαμορφώνεται στα 147,07 ευρώ, στη Γαλλία στα 154,68 ευρώ, στην Ιταλία στα 183,80 ευρώ και στην Ισπανία στα 138,90 ευρώ.

Καθοριστικό ρόλο στην ελληνική εξαίρεση διαδραματίζει η αυξημένη αιολική παραγωγή λόγω των ισχυρών ανέμων. Οι ΑΠΕ κάλυψαν πάνω από το 63% του μείγματος ηλεκτροπαραγωγής, ποσοστό που προσεγγίζει το 70% εάν συνυπολογιστούν τα μεγάλα υδροηλεκτρικά.

Ταυτόχρονα, οι αυξημένες εξαγωγές ηλεκτρικής ενέργειας προς τη Βουλγαρία κάλυψαν κατά τη διάρκεια της ημέρας το 100% της διαθέσιμης διασυνοριακής δυναμικότητας. Ο κορεσμός της διασύνδεσης οδήγησε ουσιαστικά σε αποσύζευξη των δύο αγορών, περιορίζοντας τη μεταφορά των υψηλότερων βουλγαρικών τιμών προς το ελληνικό σύστημα. Η εικόνα αυτή, ωστόσο, δύσκολα μπορεί να θεωρηθεί δεδομένη. Η Ευρώπη βρίσκεται αντιμέτωπη με έναν

Η μέση τιμή της μεγαβατώρας στην Ελλάδα υποχωρεί σήμερα στα 95,81 ευρώ, όταν στη Βουλγαρία φτάνει τα 138,29 ευρώ και στην Ουγγαρία τα 163,5 ευρώ.

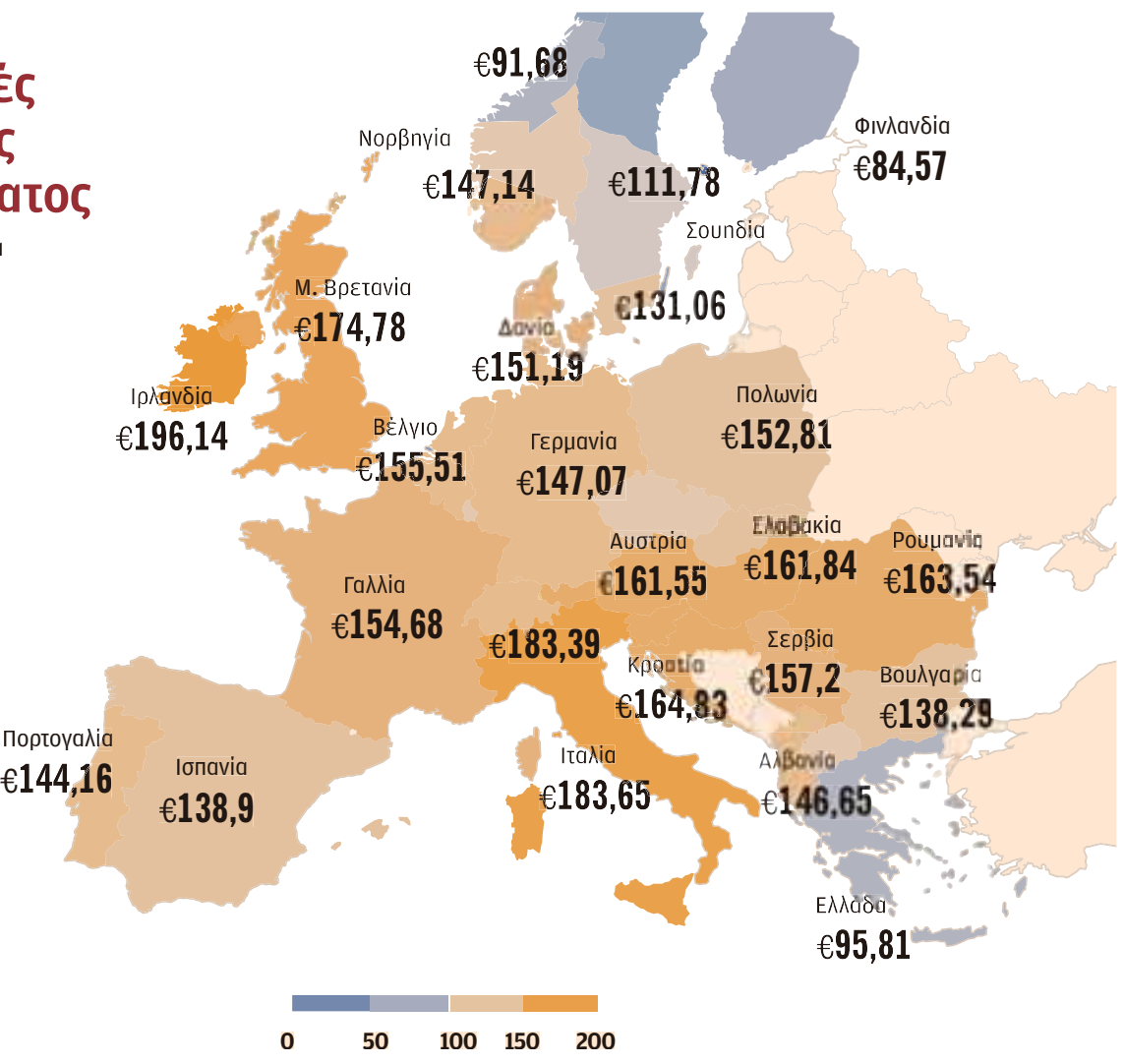
εξαιρετικά δυσμενή συνδυασμό ξηρασίας και υψηλών θερμοκρασιών, που περιορίζει ταυτόχρονα την παραγωγή υδροηλεκτρικών και πυρηνικών μονάδων.

Ο ρόλος της ξηρασίας

Σε Αυστρία, Σερβία, Ουγγαρία και Ρουμανία οι στάθμες των υδάτων έχουν υποχωρήσει κάτω από τα χαμηλότερα επίπεδα της τελευταίας 20ετίας.

Μέσες τιμές χονδρικής αγοράς ρεύματος

Ευρώ/μεγαβατώρα
13/8/26

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

πείδα της τελευταίας 20ετίας. Ιδιαίτερως ανησυχητική είναι η κατάσταση στη Νορβηγία, όπου η υδροηλεκτρική ενέργεια αντιστοιχεί περίπου στο 90% της ηλεκτροπαραγωγής. Τα αποθέματα χιονιού βρίσκονται στα χαμηλότερα επίπεδα δύο δεκαετιών, συμβάλλοντας σε ενεργειακό έλλειμμα περίπου 25 TWh. Στην Ιταλία, η παρατεταμένη ξηρασία έχει επίσης περιορίσει σημαντικά την υδροηλεκτρική παραγωγή, η οποία υπό φυσιολογικές συνθήκες καλύπτει το 15%-20% του ενεργειακού μείγματος. Σε μια έκτακτη κίνηση στήριξης, η Ελβετία ανακοίνωσε ότι θα διπλασιάσει την παροχή νερού από τη λίμνη Λουγκάνο προς την ιταλική λίμνη Ματζόρε.

Ακόμη μεγαλύτερη ανησυχία προκαλεί η επίδραση της λειψυδρίας στα συστήματα ψύξης των

πυρηνικών σταθμών. Στη Ρουμανία, ο σταθμός Cernavoda, που καλύπτει περίπου το ένα πέμπτο της ηλεκτροπαραγωγής της χώρας, αναγκάστηκε να διακόψει τη λειτουργία της μίας από τις δύο ενεργές μονάδες του. Οι αρχές προχώρησαν ακόμη και σε ελεγχόμενες εκρήξεις για την απομάκρυνση βραχύδους εμποδίου στον Δούναβη, επιχειρώντας να ενισχύσουν τη ροή νερού προς την εγκατάσταση.

Εκτός τα πυρηνικά

Στη Γαλλία, τρεις αντιδραστήρες του πυρηνικού σταθμού Γκραβελίν τέθηκαν εκτός λειτουργίας εξαιτίας μεγάλου σμήνους μεδουσών, ενώ άλλος αντιδραστήρας στον βορρά παραμένει εκτός λειτουργίας σχεδόν από την αρχή του καλοκαιριού λόγω της χαμηλής στάθμης

των ποταμών. Για την Ελλάδα, κρίσιμος παράγοντας είναι πλέον η κατάσταση στη Βουλγαρία. Η Σόφια προειδοποίησε ότι ο πυρηνικός σταθμός του Κοζλοβτούι ενδέχεται να χρειαστεί να κλείσει, εάν η στάθμη του Δούναβη υποχωρήσει κατά ακόμη 30 εκατοστά. Μία τέτοια εξέλιξη θα δημιουργούσε νέο σημαντικό έλλειμμα παραγωγής στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, με πιθανές επιπτώσεις και στις ελληνικές τιμές. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η σημερινή εικόνα ενισχύει τους φόβους για έναν ενεργειακό ακριβό χειμώνα. Το έλλειμμα πυρηνικής και υδροηλεκτρικής παραγωγής θα πρέπει σε μεγάλο βαθμό να υποκατασταθεί από μονάδες φυσικού αερίου, αυξάνοντας τη ζήτηση για το εισαγόμενο καύσιμο. Σε συνδυασμό με την ανάγκη αναπλήρωσης των αποθεμάτων, η

εξέλιξη αυτή απειλεί να ασκήσει νέες πιέσεις στις τιμές του TTF, που έχουν ήδη ξεπεράσει τα 60 ευρώ/MWh. Η επιδείνωση των συνθηκών κινητοποίησε και την Κομισιόν, η οποία συγκάλεσε έκτακτη συνεδρίαση του Electricity Coordination Group με τη συμμετοχή κρατών-μελών, της Ουκρανίας, της Μολδαβίας, της Energy Community Secretariat και του ENTSO-E.

«Πρέπει να παραμεινουμε σε εγρήγορση, καθώς οι συνθήκες εξακολουθούν να είναι δύσκολες σε κάποιες περιοχές της E.E.», ήταν το μήνυμα του επιτρόπου Ενέργειας Νταν Γιόργκενσεν, επισημαίνοντας παράλληλα ότι η διασυνδεδεμένη ευρωπαϊκή αγορά και η διασυνοριακή συνεργασία εξακολουθούν να λειτουργούν ως βασικές γραμμές άμυνας απέναντι στην ενεργειακή πίεση.

Οι φυσικές καταστροφές αποτελούν πλέον σοβαρό δημοσιονομικό κίνδυνο

Οι **πυρκαγιές**, οι καύσωνες και η λειψυδρία δεν αντιμετωπίζονται πλέον μόνο ως περιβαλλοντικές απειλές. Μετατρέπονται σε αυξανόμενο δημοσιονομικό κίνδυνο για την Ελλάδα, αναγκάζοντας την κυβέρνηση να προσαρμόσει τον επενδυτικό σχεδιασμό της και να ενισχύσει κρίσιμες υποδομές στις περιοχές που δέχονται τη μεγαλύτερη τουριστική πίεση. Αυτό υπογράμμισε ο Μιχάλης Αργυρού, επικεφαλής οικονομικός σύμβουλος του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη, σε συνέντευξή του στο Reuters, επισημαίνοντας ότι τα ακραία καιρικά φαινόμενα γίνονται συχνότερα και εντονότερα και συνιστούν μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο δημοσιονομικό κίνδυνο όχι μόνο για την Ελλάδα, αλλά και για ολόκληρη τη Μεσόγειο.

Σύμφωνα με τον ίδιο, οι φετινές πυρκαγιές δεν αναμένεται να επηρεάσουν ουσιαστικά τον ρυθμό ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας ή τα τουριστικά έσοδα το 2026. Η εικόνα σε βάθος χρόνου, ωστόσο, είναι πιο απαιτητική: οι υποδομές πρέπει να αντέχουν τις μεγαλύτερες περιόδους υψηλών θερμοκρασιών, την αυξημένη ζήτηση νερού και ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και τις συχνότερες φυσικές καταστροφές.

Νέα στρατηγική

Στο επίκεντρο της νέας στρατηγικής βρίσκονται οι επενδύσεις σε υποδομές ύδρευσης και ενέργειας σε δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς. Η Μύκονος και η Σαντορίνη πε-

Οι **φετινές** πυρκαγιές δεν αναμένεται να επηρεάσουν ουσιαστικά τον ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας, εκτιμά ο Μιχ. Αργυρού.

Οφείλουμε να επενδύσουμε σε ανθεκτικότερες υποδομές, τόνισε ο επικεφαλής οικονομικός σύμβουλος του πρωθυπουργού Μιχ. Αργυρού σε συνέντευξή του στο Reuters.

ριλαμβάνονται στις περιοχές προτεραιότητας, καθώς η μεγάλη εποχική αύξηση του πληθυσμού δοκιμάζει τα όρια των υφισταμένων δικτύων.

Ο σχεδιασμός επεκτείνεται

επίσης στην Ηπειρο, στα νησιά του Βορείου Αιγαίου, στη Θεσσαλονίκη, στην Κρήτη, στη Ρόδο και στην Πελοπόννησο. Ως προς την τελευταία, ο κ. Αργυρού συνέδεσε την αυξανόμενη τουριστική προβολή με την ταινία «The Odyssey» του Κρίστοφερ Νόλαν, η οποία έχει ενισχύσει το διεθνές ενδιαφέρον για την περιοχή.

Στόχος της κυβέρνησης είναι να κινητοποιήσει και ιδιωτικά κεφάλαια, ώστε οι παρεμβάσεις να μη στερηθούν αποκλειστικό στον κρατικό προϋπολογισμό. Το ακριβές ύψος της δημόσιας χρηματοδότησης, πάντως, δεν προσδιορίστηκε. Ο Μιχάλης Αργυρού ανέφερε ότι οι πρόσθετες επενδύσεις θα χρηματοδοτηθούν σε μεγάλο βαθμό από τα αυξημένα φορολογικά έσοδα που αποδίδει ο περιορισμός της παραοικονομίας. Πρόκειται για κρίσιμο σημείο του σχεδιασμού, καθώς η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή απαιτεί μόνιμες δαπάνες και όχι μόνο έκτακτες αποζημιώσεις έπειτα από μια καταστροφή.

Ασφαλιστική κάλυψη

Η κυβέρνηση εξετάζει παράλληλα κίνητρα για την αύξηση της ασφαλιστικής κάλυψης νοικοκυριών και επιχειρήσεων έναντι φυσικών καταστροφών. Ταυτόχρονα, επιδιώκει οι ασφαλιστικές εταιρείες να διαθέτουν συμβόλαιο σε προσιτό κόστος, ώστε η προστασία απέναντι στους κλιματικούς κινδύνους να διευρυνθεί.

Η Ελλάδα δεν σχεδιάζει, τουλάχιστον στην παρούσα

φάση, την έκδοση ομολόγων καταστροφών, των λεγόμενων catastrophe bonds, τα οποία μπορούν να εξασφαλίσουν χρηματοδότηση έπειτα από μεγάλα φυσικά φαινόμενα. Ο κ. Αργυρού επεσήμανε, ωστόσο, ότι πρόκειται για επιλογή που αξίζει να εξεταστεί.

Μεγαλύτερη σεζόν

Η άνοδος της θερμοκρασίας δημιουργεί μια αντιφατική εικόνα για τον ελληνικό τουρισμό. Από τη μία πλευρά, οι καύσωνες, οι πυρκαγιές και η πίεση στους υδάτινους πόρους αυξάνουν το κόστος προστασίας των προορισμών. Από την άλλη, οι θερμότερες περιόδους επιμηκύνουν την τουριστική σεζόν, προσελκύοντας επισκέπτες από τον Απρίλιο έως τον Οκτώβριο ή ακόμη και τον Νοέμβριο, εξέλιξη που, σύμφωνα με τον κυβερνητικό σύμβουλο, στηρίζει τα τουριστικά έσοδα.

Στις 5 Σεπτεμβρίου, ο πρωθυπουργός αναμένεται να ανακοινώσει νέα φορολογικά κίνητρα για επιχειρήσεις, εργαζομένους και αυτοαπασχολούμενους. Ο κ. Αργυρού διαβεβαίωσε ότι τα μέτρα δεν θα θέσουν σε κίνδυνο τη δημοσιονομική πειθαρχία.

Το δύσκολο στοίχημα, όμως, βρίσκεται πέρα από τις άμεσες φορολογικές εξαγγελίες: η Ελλάδα καλείται να χρηματοδοτήσει εγκαίρως υποδομές ανθεκτικές στην κλιματική αλλαγή, προτού οι ολοένα και συχνότερες καταστροφές μετατρέψουν το κόστος πρόληψης σε πολύ ακριβότερο λογαριασμό αποκατάστασης.

Οδικός χάρτης από το Eurogroup για την τραπεζική ένωση

Την **ανάγκη** για έναν ευρωπαϊκό τραπεζικό τομέα που να μπορεί να χρηματοδοτήσει ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο ανέδειξε ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και πρόεδρος του Eurogroup, Κυριάκος Πιερρακάκης.

Σε συνέντευξη που παραχώρησε στο τριμηνιαίο ενημερωτικό δελτίο της ΕΚΤ για την τραπεζική εποπτεία, δήλωσε ότι είναι σημαντική η ολοκλήρωση της Ενωσης Αποταμιεύσεων και Επενδύσεων, η οποία θα δημιουργήσει το πλαίσιο για την κινητοποίηση των ευρωπαϊκών αποταμιεύσεων, συμπληρωματικά με μια τραπεζική ένωση, η οποία θα στοχεύει στην ενίσχυση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και της ανταγωνιστικότητας.

«Η Ευρώπη χρειάζεται τράπεζες που να μπορούν να λειτουργούν σε ευρωπαϊκή κλίμακα, να στηρίζουν τις επιχειρήσεις σε ολόκληρη την Ενιαία Αγορά και να κατευθύνουν κεφάλαια προς τις στρατηγικές μας προτεραιότητες», είπε ο κ. Πιερρακάκης, υποστηρίζοντας ότι ένας ανταγωνιστικός τραπεζικός τομέας και η Ενωση Αποταμιεύσεων και Επενδύσεων αποτελούν δύο όψεις του ίδιου νομίσματος.

Προς αυτή την κατεύθυνση, δήλωσε ότι οι εργασίες του Eurogroup θα πρέπει να επικεντρωθούν σε τρεις βασικούς στόχους. Πρώτον, στην ολοκλήρωση της ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής χρηματοπιστωτικής ενοποίησης, με βασικό πυλώνα την εφαρμογή

του νέου πλαισίου για τη Διαχείριση Κρίσεων και την Ασφάλιση Καταθέσεων (CMDI). Δεύτερον, στη διευκόλυνση της διασυνοριακής τραπεζικής δραστηριότητας και της ενοποίησης του τραπεζικού τομέα, ώστε να βελτιωθεί η κατανομή κεφαλαίων και ρευστότητας, να δημιουργηθούν οικονομίες κλίμακας και να διευρυνθούν οι δυνατότητες χρηματοδότησης των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Τρίτον, στη διαμόρφωση συναίνεσης για τους τομείς όπου μπορεί να απλοποιηθεί το κανονιστικό πλαίσιο με ταυτόχρονη διατήρηση της ανθεκτικότητας και ενίσχυση της κλίμακας και της ανταγωνιστικότητας του τραπεζικού τομέα.

«Ο τελικός μας στόχος είναι η δημιουργία ενός τραπεζικού τομέα που θα είναι ανθεκτικός και ανταγωνιστικός, που θα συμπληρώνει την Ένωση Αποταμιεύσεων και Επενδύσεων και θα συμβάλει στη χρηματοδότηση της ανάπτυξης και της μακροπρόθεσμης ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης», σχολίασε ο κ. Πιερρακάκης.

Ο ίδιος επανέλαβε ότι ο κατακερματισμός αποτελεί εμπόδιο για την ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης. Επισήμανε όμως ότι η πρόσφατη μεταρρύθμιση του πλαισίου CMDI είναι το πρώτο βήμα για την ολοκλήρωση της τραπεζικής ένωσης. Τέλος, σύμφωνα με τον κ. Πιερρακάκη, το Eurogroup του Ιουλίου δημιούργησε έναν χάρτη για το επόμενο στάδιο υλοποίησης της ευρωπαϊκής πρωτοβουλίας.

Υψηλές πτήσεις στο επτάμηνο για τα 14 περιφερειακά αεροδρόμια

Οι επιβάτες αυξήθηκαν κατά 5,4% – Στα 5,9 εκατ.
οι ξένοι επισκέπτες τον Ιούλιο

Του **ΗΛΙΑ Γ. ΜΠΕΛΛΟΥ**

Με τη **θερινή** τουριστική περίοδο να βρίσκεται στο απόγειό της, η εικόνα στα αεροδρόμια της επικράτειας αποτυπώνει την αυξημένη ταξιδιωτική κίνηση προς τους ελληνικούς προορισμούς. Οι ξένοι επισκέπτες που διακινήθηκαν στα 14 ιδιωτικοποιημένα περιφερειακά αεροδρόμια κατά τον Ιούλιο ανήλθαν στα 5.966 εκατ., καταγράφοντας άνοδο 5,2% σε σύγκριση με το αντίστοιχο περυσινό διάστημα.

Η συντριπτική πλειονότητα των ταξιδιωτών αυτών κατευθύνθηκε στα αεροδρόμια της Ρόδου, της Κέρκυρας, της Θεσσαλονίκης, των Χανίων και της Κω, τα οποία απορρόφησαν τον κύριο όγκο των διεθνών αφίξεων.

Παράλληλα, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία και η Ιταλία διατήρησαν την πρώτη θέση ως οι βασικές τροφοδότες αγορές που έστειλαν τους περισσότερους επιβάτες στην Ελλάδα. Ωστόσο ιδιαίτερο ενδιαφέρον δείχνει και μια προσεκτικότερη ματιά στα στοιχεία για την εξέλιξη της επιβατικής κίνησης εσωτερικού και εξωτερικού, τη μνηναια πορεία από την αρχή του έτους, τις ξένες αγορές και τις

επιδόσεις των 14 περιφερειακών αεροδρομίων. Όπως για παράδειγμα το γεγονός ότι οι αφίξεις από το Ισραήλ βρίσκονται πλέον στην εβδομη θέση.

Η συνολική επιβατική κίνηση, συνυπολογίζοντας και το δίκτυο εσωτερικού, διαμορφώθηκε για τον Ιούλιο στα 6,92 εκατ. ταξιδιώτες έναντι 6,57 εκατ. τον περυσινό Ιούλιο, σημειώνοντας συνολική αύξηση 5,4%, που μεταφράζεται

Ρόδος, Κέρκυρα, Θεσσαλονίκη, Χανιά, Κως απορρόφησαν τον κύριο όγκο των διεθνών αφίξεων.

σε 352.700 επιπλέον επιβάτες στο δίκτυο. Την ίδια στιγμή, οι μετακινήσεις εσωτερικού παρουσίασαν ακόμη υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης (+6,7%), φτάνοντας τις 957.500 επιβάτες.

Η Αθήνα παρέμεινε ο κεντρικός κόμβος διασύνδεσης προς την περιφέρεια, απορροφώντας 739.200 επιβάτες (μερίδιο 77,2%), ενώ η Θεσσαλονίκη ακολούθησε με 65.600 επιβάτες. Σε επίπεδο επταμήνου, ο

συνολικός όγκος διακινηθέντων επιβατών άγγιξε τα 20,58 εκατ., καταγράφοντας άνοδο 5,4% σε σχέση με το αντίστοιχο επτάμηνο του 2025. Ειδικότερα, η διεθνής κίνηση επταμήνου έφτασε τα 15,99 εκατ. επιβάτες (+5,2%) και η εγχώρια τα 4,58 εκατ. επιβάτες (+6,0%).

Εστιάζοντας στις επιμέρους ξένες αγορές, η βρετανική αγορά βρέθηκε στην πρώτη θέση τον Ιούλιο, προσφέροντας 1.431.733 επιβάτες. Στη δεύτερη θέση ακολούθησε η γερμανική αγορά με 860.140 επιβάτες, ενώ την τρίτη θέση κατέλαβε η ιταλική με 742.009 επιβάτες.

Την πρώτη δεκάδα συμπλήρωσαν κατά σειράν η Πολωνία με 419.647 επιβάτες, η Ολλανδία με 229.407 επιβάτες, η Γαλλία με 209.668 επιβάτες, το Ισραήλ με 195.353 επιβάτες, η Δανία με 189.429 επιβάτες, η Αυστρία με 182.344 επιβάτες και η Τσεχία με 177.889 επιβάτες. Αξιοσημείωτη επιτάχυνση κατέγραψε η αγορά της Μέσης Ανατολής με συνολική αύξηση επιβατών κατά 26,7%, όπου η ισραηλινή αγορά σημείωσε άνοδο 28,5% (επιπλέον 43.000 επιβάτες), εξαιτίας της πλήρους αποκατάστασης των πτήσεων από τις αεροπορικές εταιρείες.

Μεταξύ των διεθνών αερο-

Συγκεντρωτικά στοιχεία επιβατικής κίνησης στα 14 περιφερειακά αεροδρόμια

ΣΕ ΕΚΑΤ. ΕΠΙΒΑΤΕΣ		2025	2026	ΕΤΗΣΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ
ΙΟΥΛΙΟΣ	Εγχώρια κίνηση	0,90	0,96	6,70%
	Διεθνής κίνηση	5,67	5,97	5,20%
	ΣΥΝΟΛΙΚΗ	6,57	6,92	5,40%
ΕΠΤΑΜΗΝΟ	Εγχώρια κίνηση	4,32	4,58	6,00%
	Διεθνής κίνηση	15,20	15,99	5,20%
	ΣΥΝΟΛΙΚΗ	19,52	20,58	5,40%

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

δρομίων προέλευσης, τη μεγαλύτερη επιβατική κίνηση κατέγραψαν το Γκάτγουικ του Λονδίνου (327.958 επιβάτες), το Μάντσεστερ (256.988 επιβάτες) και το Αμστερνταμ (195.144 επιβάτες).

Στο επτάμηνο ο αριθμός των αεροπορικών μετακινήσεων αυξήθηκε κατά 5,4%. Παράλληλα, η μέση πληρότητα των αεροσκαφών τον Ιούλιο διαμορφώθηκε στο 85,3% έναντι 86,5% πέρυσι, ως αποτέλεσμα της προσθήκης νέων αεροπορικών θέσεων και της δρομολόγησης αεροσκαφών μεγαλύτερης χωρητικότητας.

Στη συγκριτική αξιολόγηση

των 14 περιφερειακών αεροδρομίων, τις υψηλότερες ποσοστιαίες αυξήσεις επιβατών τον Ιούλιο σημείωσαν η Σκιάθος με +12,0% (182.100 επιβάτες), η Σάμος με +10,9% (96.974 επιβάτες), η Κεφαλονιά με +9,7% (228.456 επιβάτες), η Θεσσαλονίκη με +7,6% (950.279 επιβάτες) και η Κέρκυρα με +7,0% (993.213 επιβάτες). Στο σύνολο του επταμήνου, τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης εμφάνισαν η Σάμος (+11,9%), η Σκιάθος (+11,4%), τα Χανιά (+9,5%), η Κέρκυρα (+7,9%) και η Κεφαλονιά (+6,4%).

Σε απόλυτα μεγέθη επιβατικού όγκου, η Ρόδος αναδείχθη-

κε πρώτος προορισμός τον Ιούλιο με 1.330.023 επιβάτες, ενώ στο επτάμηνο ηγήθηκε η Θεσσαλονίκη με 4.607.052 επιβάτες. Στον αντίποδα, τη χαμηλότερη επίδοση τον Ιούλιο κατέγραψε η Μυτιλήνη με υποχώρηση -1,3% (84.348 επιβάτες), ενώ συγκρατημένα κινήθηκαν η Κως (+1,0%), η Ζάκυνθος (+1,8%), η Σαντορίνη (+2,0%) και η Καβάλα (+4,0%). Τέλος, στο επτάμηνο, η Κως αποτέλεσε το μοναδικό αεροδρόμιο με αρνητικό πρόσημο (-0,7%), με τη Μυτιλήνη (+1,4%), τη Ρόδο (+3,4%), την Καβάλα (+3,6%) και τη Ζάκυνθο (+4,0%) να ακολουθούν με ηπιότερη άνοδο.

Αυγουστιάτικο Φεγγάρι

Μουσική και Ποίηση

Για τον Έρωτα, τον Άνθρωπο και τη Ζωή
κάτω από το φως της Πανσελήνου
με τις μουσικές και την ευαισθησία του συνθέτη Γιώργου Καζαντζή

27.08

στις 8.30μ.μ.

“Μικρή Σαλαμίνα”
Πάρκο Γλυπτικής Φίλιππου Γιαπάνη,
Φασούλα

Διοργανωτής:

Είσοδος €20

Στην εκδήλωση τραγουδά η Ελένη Δημοπούλου

Συμμετέχουν: Τάσος Φώκου, Εύη Καζαντζή,

Έλενα Χειλέτη και Μιχάλης Παπαευαγόρου.

Συγγραφή και επιμέλεια κειμένων: Κωνσταντίνος Καρεμφύλλης

Παρουσίαση: Χάρις Πισσουρίου

Πληροφορίες στο 25 820500 και στο www.kanali6.com.cy

Χορηγοί

Read

ΨΗΦΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

«Μη βουλιάξεις στη ρουτίνα.
Βούτηξε σε μια ιστορία!»

ΜΕ ΤΗ ΣΤΗΡΙΞΗ

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Τράπεζα Κύπρου

Δέκα χρόνια Cosco στο λιμάνι του Πειραιά

Η εκτόξευση του ΟΛΠ, η αύξηση κερδών, οι ανεκπλήρωτες προσδοκίες

Του **ΗΛΙΑ Γ. ΜΠΕΛΛΟΥ**

Ακριβώς 10 χρόνια πέρασαν από τότε που η κρατική κινεζική ναυτιλιακή Cosco Shipping απέκτησε την πλειοψηφία του μετοχικού κεφαλαίου και, μαζί, τον έλεγχο του Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς (ΟΛΠ). Παράλληλα, συμπληρώνονται περισσότερα από 17 χρόνια από τότε που ανέλαβε τη διαχείριση του Προβλήτα II στον σταθμό εμπορευματοκιβωτίων του λιμανιού και, αργότερα, του Προβλήτα III, τον οποίο κατασκεύασε η ίδια. Στα χρόνια αυτά επιτεύχθηκαν σημαντικοί στόχοι, αλλά ανέκυψαν και προβλήματα.

Ο Πειραιάς κατάφερε, από ένα λιμάνι που δεν διακινούσε παραπάνω από λίγες εκατοντάδες χιλιάδες εμπορευματοκιβώτια, να εκτοξευτεί στην ελίτ των εμπορικών λιμένων της Ευρώπης, διακινώντας πλέον περισσότερα από 4 εκατ. εμπορευματοκιβώτια ετησίως. Από κύκλο εργασιών 103 εκατ. ευρώ για τη χρήση του 2016, έφτασε το 2025 στα 250 εκατ., ενώ τα καθαρά κέρδη αυξήθηκαν από τα 6,7 εκατ. τότε, στα 86 εκατ. ευρώ πέρυσι. Σημαντικές επενδύσεις εκατοντάδων εκατομμυρίων –κυρίως στους τερματικούς σταθμούς εμπορευματοκιβωτίων, αλλά όχι μόνο– συνέβαλαν σε αυτές τις θετικές εμπορικές και οικονομικές επιδόσεις.

Το μεγάλο επενδυτικό πρό-

γραμμα που συμφωνήθηκε με το ελληνικό Δημόσιο έχει προχωρήσει σε μεγάλο βαθμό, παρά το γεγονός ότι συχνά προσέκρουε σε γραφειοκρατικές καθυστερήσεις αλλά και προσφυγές, κάτι που αποτέλεσε άλλωστε την αιτία για την παράταση της προθεσμίας ολοκλήρωσης των υποχρεωτικών επενδύσεων. Για παράδειγμα, η προέκταση του επιβατηγού λιμένος, προϋπολογισμού άνω των 100 εκατ. ευρώ, δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί, καθώς βρέθηκε στο επίκεντρο σοβαρότατων αντιδράσεων. Ωστόσο δεν λείπει και η κριτική προς τις κινεζικές επενδύσεις και την παρουσία της Cosco στο λιμάνι.

Σχέδια για περαιτέρω επέκταση του σταθμού εμπορευματοκιβωτίων, που δεν περιλαμβάνονται στη σύμβαση παραχώρησης, δεν προχώρησαν. Οι ευρύτερες γεωπολιτικές ισορροπίες και ο ανταγωνισμός μεταξύ Ουάσιγκτον και Πεκίνου για τους εμπορικούς δρόμους της υδρογείου αποτελούν, κατά πολλούς, έναν από τους λόγους που τόσο η Cosco Shipping όσο και η ελληνική κυβέρνηση μοιάζουν να έχουν «κατεβάσει ταχύτητες».

Επίσης, κύκλοι του Πειραιά επισημαίνουν πως θα μπορούσαν να έχουν γίνει περισσότερα για τις υποδομές και τις υπηρεσίες του επιβατηγού λιμένος, του λιμανιού δηλαδή που γνωρίζουν οι περισσότεροι Έλληνες

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Η σφοδρότερη κριτική που ασκείται αφορά τη βελτίωση υποδομών και υπηρεσιών του επιβατηγού λιμένος του Πειραιά.

ως Πειραιά, μέσω του οποίου η νησιωτική χώρα συνδέεται με την ηπειρωτική και από το οποίο Έλληνες και ξένοι ξεκινούν και ολοκληρώνουν τις θερινές τους αποδράσεις στα νησιά. Η όποια πρόοδος στο επιβατηγό λιμάνι έχει εξαντληθεί σε έργα εκβάθυνσης της λιμενολεκάνης και στην αποκατάσταση των κρηπιδωμάτων. Ο εισηγμένος Οργανισμός Λιμένος Πειραιώς, με αφορμή τη συμπλήρωση 10 ετών από την ιδιωτικοποίησή του, τονίζει πως όσον αφορά τη διακίνηση εμπορευματοκιβωτίων ο

Πειραιάς εξελίχθηκε σε κορυφαίο κόμβο μεταφόρτωσης στη Μεσόγειο, ενώ στην κρουαζιέρα, «με σταθερά αυξανόμενη επιβατική κίνηση και νέα ιστορικά υψηλά, ο Πειραιάς έχει αναδειχθεί σε κορυφαίο προορισμό homeporting». Στη ναυπηγοεπισκευή, αναφέρει η εταιρεία, «συνεχίζονται τα έργα αναβάθμισης της Ναυπηγοεπισκευαστικής Ζώνης Περάματος», ενώ «στον Σταθμό Αυτοκινήτων, τη βασική πύλη των ελληνικών εισαγωγών οχημάτων, ολοκληρώθηκε η επέκταση των υποδομών».

Κύκλοι της εταιρείας υποστηρίζουν πως «η δεκαετία αυτή σηματοδότησε και μια ευρύτερη οικονομική και κοινωνική συμβολή: το λιμάνι στηρίζει σήμερα χιλιάδες θέσεις εργασίας, ενισχύει την τοπική οικονομία των παραλιμένων δήμων και αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητάς τους», αλλά και ότι «η στρατηγική αυτή συνοδεύτηκε από συστηματική εν-

σωμάτωση κριτηρίων ESG στη λειτουργία του Οργανισμού, με σταθερές επενδύσεις σε περιβαλλοντικές υποδομές, ενεργειακή αναβάθμιση και προστασία του θαλάσσιου και ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος».

Πριν από λίγους μήνες ανακοινώθηκε η δημιουργία του Πάρκου ΟΛΠ, ενός χώρου πρασίνου και αναψυχής που θα αποδοθεί στους πολίτες του Πειραιά – το σημαντικότερο ίσως βήμα εταιρικής κοινωνικής ευθύνης που είναι ορατό στην ευρύτερη κοινωνία. Ο διευθύνων σύμβουλος της ΟΛΠ Α.Ε., Σου Χουντόνγκ, σημειώνει ότι η επένδυση της Cosco Shipping στον Πειραιά ήταν μια επένδυση εμπιστοσύνης στις δυνατότητες του λιμανιού, της χώρας και των ανθρώπων του, ενώ ευχαριστεί το ελληνικό Δημόσιο «για την εξαιρετική συνεργασία όλα αυτά τα χρόνια, τα ενδιαφερόμενα μέρη του λιμένος και φυ-

σικά την οικογένεια του ΟΛΠ για την καθοριστική συμβολή τους σε όλα τα παραπάνω επιτεύγματα». Παράλληλα, υπόσχεται πως «η επόμενη δεκαετία θα χτιστεί πάνω σε αυτή τη στέρεη βάση, με νέες επενδύσεις, ισχυρότερη δέσμευση στη βιωσιμότητα και όραμα να κάνουμε τον Πειραιά ακόμη πιο σύγχρονο, πράσινο και ανταγωνιστικό λιμάνι διεθνούς εμβέλειας».

Το λιμάνι του Πειραιά συχνά αναφέρεται, ειδικά από την κινεζική πλευρά, ως μοντέλο διακρατικής συνεργασίας που αποτελεί θεμέλιο για τις σχέσεις των δύο χωρών. Τα τελευταία χρόνια, όμως, αναφέρεται και ως κινεζικό προγεφύρωμα στην Ευρώπη, για το οποίο πολλές δυτικές πρωτεύουσες, και ειδικά αυτή των Ηνωμένων Πολιτειών, διατυπώνουν επιφυλάξεις. Και στις δύο περιπτώσεις, ο Πειραιάς αποδεικνύει την κρίσιμη γεωπολιτική σημασία του.

Ολοκληρώθηκε η εξαγορά της Rainbow Waters από την Culligan

Η **Rainbow Waters**, εταιρεία που δραστηριοποιείται στην αγορά λύσεων και υπηρεσιών πόσιμου νερού, έχει βρει τον δρόμο για τα σπίτια πολλών Ελλήνων. Χρησιμοποιώντας μεταξύ άλλων και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, υλοποιεί τα τελευταία λίγα χρόνια ένα προωθητικό πρόγραμμα για οικιακούς και επιχειρηματικούς καταναλωτές που φαίνεται να αποδίδει. Επιπλέον, από το 2014 η Rainbow Waters έχει εξαγοράσει τη δραστηριότητα της Nestlé Waters Direct στην Ελλάδα και έχει αποκτήσει τη δική της πηγή στη Δωδώνη Ιωαννίνων και τις εγκαταστάσεις εμφιάλωσης ελέγχοντας το brand «Διώνη». Το επιχειρηματικό της μοντέλο δεν άφησε αδιάφορους σημαντικούς ξένους επενδυτές.

Η ελληνική εταιρεία πέρασε πριν από μερικές εβδομάδες και τυπικά υπό τον πλήρη έλεγχο της βρετανικής Osmosis Buyers Limited, η οποία αποτελεί τον επενδυτικό βραχίονα του διεθνούς ομίλου Culligan στην Ευρώπη. Στο μετοχικό σχήμα του ομίλου Culligan συμμετέχουν ο Αμερικανός επιχειρηματίας Μάικλ Ντελ, ιδρυτής της εταιρείας τεχνολογίας Dell (μέσω της MSD Partners), καθώς και το κρατικό επενδυτικό ταμείο Mubadala από τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Η συμφωνία αφορά την απόκτηση του 100% της «Εφοδιαστική Καταναλωτική Αγαθών» καθώς και της θυγατρικής της «Ροή Αγαθών Μεταφορική», με στόχο τη διεύρυνση των δραστηριοτήτων της Culligan στην Ελλάδα. Αν και οι συμβαλλόμενοι δεν ανακοινώσαν επίσημο τίμημα, με βάση τα λειτουργικά της κέρδη εκτιμάται πως εάν η συμφωνία κλείστηκε με πολλαπλασιαστή x10, τότε το τίμημα

Η **Rainbow Waters** διαθέτει δίκτυο 14 υποκαταστημάτων, στόλο 160 οχημάτων και 390 εργαζομένους, ενώ διανέμει και το δικό της νερό «Διώνη».

Στον όμιλο Culligan συμμετέχουν ο Αμερικανός επιχειρηματίας Μάικλ Ντελ και το κρατικό fund Mubadala από τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα.

σε όρους αξίας επιχειρήσης διαμορφώθηκε περίξ των 26 εκατ.

Τη σφραγίδα ολοκλήρωσης της συναλλαγής –οι διαδικασίες και οι διαπραγματεύσεις για την οποία έχουν ξεκινήσει εδώ και αρκετούς μήνες– έβαλαν οι διοικητικές εξελίξεις στα μέσα Ιουλίου, όταν κοινοποιήθηκαν στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο (ΓΕΜΗ) οι αποφάσεις για την αλλαγή της επωνυμίας σε «Εφοδιαστική Καταναλωτική Αγαθών Μονοπρόσωπη Α.Ε.» και τη συγκρότηση του νέου Διοικητικού Συμβουλίου. Στο πλαίσιο αυτό,

στα μέσα Ιουλίου, στο Διοικητικό Συμβούλιο της εταιρείας εισήλθαν νέα μέλη, εκπρόσωποι των νέων μετόχων, και συγκεκριμένα οι Τζον Σάιμον Μπόιντ, Μάρκο Μπάνκι και Τζούλιο Τζαμπέρι. Στη διοίκηση παραμένουν οι δύο ιδρυτές της εταιρείας, Μιχάλης Φραγκέτης και Ιωάννης Δροσερός, στις θέσεις του προέδρου και αντιπροέδρου αντίστοιχα, διατηρώντας καθήκοντα συν-διευθυνόντων συμβούλων.

Η Rainbow Waters διαθέτει πανελλαδικό δίκτυο 14 υποκαταστημάτων, στόλο 160 οχημάτων και 390 εργαζομένους, ενώ διανέμει και το δικό της σήμα νερού «Διώνη». Παράλληλα, εφαρμόζει μοντέλο κυκλικής οικονομίας μέσω συστήματος διαχείρισης επαναχρησιμοποιούμενων φιαλών και προγραμμάτων ανακύκλωσης. Ο κύκλος εργασιών αυξήθηκε κατά 7,94% και διαμορφώθηκε στα 26,70 εκατ. ευρώ, από 24,73 εκατ. το 2024.

ΗΛΙΑΣ Γ. ΜΠΕΛΛΟΣ

Αύξηση πωλήσεων καινούργιων αυτοκινήτων κατά 7,4% στο εξάμηνο

Μπορεί το κυκλοφοριακό να αποτελεί για τους κατοίκους της πρωτεύουσας ένα από τα πλέον σημαντικά προβλήματα της καθημερινότητας, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι ξαφνικά οι Έλληνες άρχισαν να αγοράζουν πολλά αυτοκίνητα. Αυτό που συμβαίνει είναι ότι χρησιμοποιούν πολύ το αυτοκίνητό τους και μάλιστα όταν η πλειονότητα των κυκλοφορούντων οχημάτων είναι μεγάλης ηλικίας, το πρόβλημα επιδεινώνεται. Παρά την έξοδο της χώρας από το μνημόνιο και την ανάκαμψη της οικονομίας, οι πωλήσεις καινούργιων αυτοκινήτων εν έτει 2026 υπολείπονται αυτών του 2016, τς χρονιάς που η Ελλάδα εισήλθε σε καθεστώς δημοσιονομικής προσαρμογής.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Συνδέσμου Εισαγωγέων Αντιπροσώπων Αυτοκινήτων (ΣΕΑΑ) το α' εξάμηνο του 2026 ταξινομήθηκαν 83.965 επιβατικά αυτοκίνητα, αυξημένα κατά 7,4% σε σύγκριση με το α' εξάμηνο του 2025. Πρόκειται για νούμερο υψηλότερο μεν από αυτό του 2025, όμως χαμηλότερο από αυτό που είχε καταγραφεί το α' εξάμηνο του 2010, με τις ταξινομήσεις τότε των καινούργιων επιβατικών αυτοκινήτων να ανέρχονται σε 98.531, περισσότερες δηλαδή κατά 17,34% σε σύγκριση με 16 χρόνια μετά. Για να αντιληφθεί κάποιος την απόσταση που χωρίζει ακόμη την εγκώρια αγορά αυτοκινήτου από την προ μνημονίων εποχή, αρκεί να πούμε ότι την περίοδο 2004-2009 ταξινομήθηκαν κατά μέσον όρο το α' εξάμηνο του έτους 150.996 αυτοκίνητα, αριθμός σχεδόν διπλάσιος σε σύγκριση με σήμερα.

Οι πολύ χαμηλότερες πωλήσεις σημαίνουν ότι στην πραγ-

Το πρώτο εξάμηνο του 2026 ταξινομήθηκαν 83.965 επιβατικά αυτοκίνητα, σύμφωνα με τον Σύνδεσμο Εισαγωγέων Αντιπροσώπων Αυτοκινήτων.

Παρά την ενίσχυση σε σύγκριση με το 2024, οι αγορές νέων Ι.Χ. είναι μειωμένες κατά 17,34% σε σχέση με αυτές του αντίστοιχου διαστήματος του 2010.

ματικότητα μικρό μόνο μέρος των αυτοκινήτων που είχαν αγορασθεί προ 2010 έχουν αντικατασταθεί από καινούργια. Δεν είναι τυχαίο ότι στην Ελλάδα παρατηρείται ο μεγαλύτερος μέσος όρος ηλικίας για τα επιβατικά αυτοκίνητα μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών: 17,8 έτη, σύμφωνα με τα στοιχεία της ACEA (Ενωση Ευρωπαϊών Κατασκευαστών Αυτοκινήτων), όταν ο μέσος ευρωπαϊκός όρος ηλικίας των επιβατικών αυτοκινήτων είναι 12,7 έτη. Σε σύνολο, μάλιστα, 5,7 εκατ. αυτοκινήτων,

τα 4,53 εκατ. (στοιχεία έως το 2024), δηλαδή σχεδόν το 80% των κυκλοφορούντων επιβατικών αυτοκινήτων στην Ελλάδα, είναι ηλικίας άνω των 10 ετών.

Η οικονομική κρίση κατά την προηγούμενη δεκαετία κάθε άλλο παρά ευνόησε τις πωλήσεις αυτοκινήτων, ειδικά καινούργιων, ενώ το ξόσπασμα της πανδημίας στην αυγή αυτής της δεκαετίας επίσης δεν συνέβαλε στην αύξηση των πωλήσεων. Η ενεργειακή - πληθωριστική κρίση το 2022 σε συνδυασμό με την αύξηση των τιμών των καινούργιων αυτοκινήτων λειτουργεί αποτρεπτικά για μεγάλο αριθμό καταναλωτών στο να προχωρήσει σε αντικατάσταση. Η επιδότηση της ηλεκτροκίνησης έχει λειτουργήσει ενισχυτικά, αλλά όχι στον βαθμό που θα επιθυμούσε η αγορά, δεδομένου ότι και πάλι ο καταναλωτής θα πρέπει ναβάλει βαθιά το χέρι στην τσέπη για να αγοράσει ένα καινούργιο ηλεκτρικό αυτοκίνητο.

ΔΗΜΗΤΡΑ ΜΑΝΙΦΑΒΑ

Ανυπότακτη με τη σοβαρότερη έως σήμερα δικαστική δοκιμασία για τον αντίκτυπο των social media στους ανηλίκους βρίσκεται η Meta, καθώς αρχίζει στην Καλιφόρνια η δίκη που θα μπορούσε να επιφέρει όχι μόνο τεράστιες οικονομικές επιβαρύνσεις, αλλά και ριζικές αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας του Facebook και του Instagram.

Όπως μεταδίδει το Reuters, συνασπισμός γενικών εισαγγελέων από 29 αμερικανικές πολιτείες κατηγορεί τη Meta ότι σχεδίασε τις πλατφόρμες της με τρόπο που κρατά τα παιδιά διαρκώς συνδεδεμένα, ενώ παράλληλα συνέλεγε και χρησιμοποιούσε παράνομα τα δεδομένα τους. Η επιλογή των ενόρκων αρχίζει σήμερα στο Οκλαντ, ενώ οι εναρκτήριες αγορεύσεις έχουν προγραμματιστεί για τις 18 Αυγούστου. Η διαδικασία αναμένεται να διαρκέσει επτά εβδομάδες και στο δικαστήριο αναμένεται να καταθέσουν τόσο ο ιδρυτής και διευθύνων σύμβουλος της Meta, Μαρκ Ζούκερμπεργκ, όσο και ο επικεφαλής του Instagram, Ανταμ Μοσερί.

Το οικονομικό διακύβευμα είναι πρωτοφανές. Η ίδια η Meta υποστηρίζει ότι οι πιθανές αποζημιώσεις θα μπορούσαν να φτάσουν έως και σε

Η εταιρεία απορρίπτει τις κατηγορίες και δηλώνει βέβαιη ότι τα στοιχεία θα αποδείξουν τη δέσμευσή της στην προστασία των νέων.

1,4 τρισ. δολάρια, ποσό που πλησιάζει τη χρηματιστηριακή της αξία, η οποία ανέρχεται περίπου σε 1,5 τρισ. δολάρια. Οι γενικοί εισαγγελείς, πάντως, δεν έχουν ανακοινώσει δημοσίως το ύψος του ποσού που θα διεκδικήσουν.

Στον πυρήνα της υπόθεσης βρίσκονται δύο ομάδες καταγγελιών. Η Καλιφόρνια, το Κολοράντο, το Κεντάκι και το Νιου Τζέρσεϊ υποστηρίζουν ότι η Meta σχεδίασε το Facebook και το Instagram έτσι ώστε να προκαλούν εξάρτηση στους νεότερους χρήστες και παραπλάνησε το κοινό ως

προς την ασφάλειά τους. Παράλληλα, συνολικά 29 πολιτείες την κατηγορούν ότι συνέλεξε και χρησιμοποίησε δεδομένα παιδιών κατά παράβαση της ομοσπονδιακής νομοθεσίας.

Οι ενάγοντες δεν ζητούν μόνο χρηματικές αποζημιώσεις. Θέλουν

το δικαστήριο να επιβάλει αλλαγές σε εθνικό επίπεδο, οι οποίες θα μπορούσαν να ξρλώσουν βασικά στοιχεία του επιχειρηματικού μοντέλου των πλατφορμών.

Μεταξύ άλλων, ζητούν αυστηρότερους ηλικιακούς περιορισμούς, κα-

τάργηση του infinite scroll και των ειδοποιήσεων, καθώς και διαγραφή αλγορίθμων και μοντέλων τεχνητής νοημοσύνης που έχουν δημιουργηθεί με δεδομένα παιδιών. Ζητούν επίσης να τροποποιηθεί ο αλγόριθμος προώθησης περιεχομένου, ώστε να δίνει

Στο εδώλιο η Meta για εθισμό ανηλίκων σε Facebook, Instagram

29 πολιτείες των ΗΠΑ ζητούν αλλαγές στη λειτουργία τους και αποζημιώσεις

Η δίκη κατά της Meta ξεκινάει στην Καλιφόρνια στις 18 Αυγούστου και στο δικαστήριο αναμένεται να καταθέσει, μεταξύ άλλων, ο ιδρυτής και διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας Μαρκ Ζούκερμπεργκ.

προτεραιότητα στην ευημερία των χρηστών και όχι στη μεγιστοποίηση της αλληλεπίδρασης, αλλά και να τεθούν αυστηρά χρονικά όρια στη χρήση από ανηλίκους.

Η Meta απορρίπτει τις κατηγορίες και δηλώνει βέβαιη ότι τα στοιχεία θα αποδείξουν τη μακροχρόνια δέσμευσή της στην προστασία των νέων χρηστών. Εκπρόσωπός της ανέφερε ότι η εταιρεία έχει ακούσει τις ανησυχίες των γονέων, έχει συνεργαστεί με ειδικούς και τις αρχές και έχει πραγματοποιήσει εκτενή έρευνα για τα ζητήματα που αφορούν τους ανηλίκους.

Η εταιρεία έχει επίσης υποστηρίξει ότι δεν θα μπορούσε να έχει παραπλάνησει τους καταναλωτές σχετικά με τον εθιστικό χαρακτήρα των υπηρεσιών της, καθώς ο «εθισμός στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης» δεν αναγνωρίζεται ως ψυχιατρική πάθηση.

Η αγωγή κατατέθηκε το 2023, έπειτα από έρευνα πολλών πολιτειών για την επίδραση του Instagram και του Facebook στους νέους. Η έρευνα είχε ανακοινωθεί μετά τις αποκαλύψεις πρώην εργαζομένης της Meta, η οποία είχε καταθέσει το 2021 στη Γερουσία ότι η εταιρεία γνώριζε πως τα προϊόντα της μπορούσαν να βλάψουν τους ανηλίκους, αλλά δεν προέβη στις αναγκαίες αλλαγές.

Η υπόθεση αποτελεί μέρος ενός πολύ μεγαλύτερου κύματος δικαστικών διεκδικήσεων. Περισσότερες από 3.000 αγωγές από σχολικές περιφέρειες, ιδιώτες και άλλους ενάγοντες έχουν κατατεθεί σε ομοσπονδιακό επίπεδο κατά της Meta, της Snap, της Alphabet –μητρικής του YouTube– και της ByteDance, στην οποία ανήκει το TikTok. Άλλες 3.300 και πλέον αγωγές, κυρίως από ιδιώτες, εκκρεμούν σε πολιτειακό δικαστήριο του Λος Αντζελες.

Η Meta έχει ήδη δεχθεί δύο δυσμενείς ετυμηγορίες σε υποθέσεις που έφτασαν ενώπιον ενόρκων. Την περασμένη εβδομάδα, δικαστής στο Νέο Μεξικό διέταξε την εταιρεία να καταβάλει 567 εκατ. δολάρια και να αλλάξει στοιχεία των πλατφορμών της, κρίνοντας την υπεύθυνη για την επιδείνωση της ψυχικής υγείας των παιδιών στην πολιτεία.

THE DIG

tiff BIFA BIFF 2018

SUNDAY NIGHT MOVIE

MOVIES BEST HD THE HOME OF MOVIES!

ΚΥΡΙΑΚΗ 16 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 21:00

THE DIG

ΘΡΙΛΕΡ

Αφού εκτίει δεκαπέντε χρόνια φυλάκισης για φόνο, ο Κάλαχαν αποφυλακίζεται και βρίσκει τον πατέρα του θύματός του να αναζητά το πτώμα. Ο Κάλαχαν συνειδητοποιεί ότι ο μόνος τρόπος να τον ξεφορτωθεί είναι να τον βοηθήσει στο σκάψιμο.

Το Κανάλι Διατίθεται:

cytavision cablenet MOVIES HD MESIMVRIA

Θέση: 49 Θέση: 101

www.mesimvria.com

07.09.2026
Δευτέρα *Monday*
19:00 & 21:45

08.09.2026
Τρίτη *Tuesday*
19:00

09.09.2026
Τετάρτη *Wednesday*
19:00 & 21:30

Θέατρο Ριάλτο
Rialto Theatre

EXPLICIT

Lars von Trier

Κινηματογράφος Cinema

K

Οργανισμός Κοινοβουλευτικής Επικοινωνίας
Official Communications Partner

Εισιτήρια Tickets

www.rialto.com.cy | 7777745

Στα χωράφια τη νύχτα οι αγρότες για να σωθεί η παραγωγή

Ο καύσωνας αλλάζει τη γεωργία στην Ευρώπη και πιέζει τις τιμές των προϊόντων

Στις δύο τα ξημερώματα, οι προβολείς φωτίζουν τα αγροτικά μηχανήματα που κινούνται στα χωράφια της οικογένειας Γκίλμπερτ, στο Μπέρκσαϊρ της Αγγλίας. Η 24χρονη Ελέανορ Γκίλμπερτ συγκομίζει ελαιοκράμβη μέσα στη νύχτα, αξιοποιώντας την ελάχιστη υγρασία που αφήνει η πρωινή δροσιά, ώστε το προϊόν να πληρώ τις προδιαγραφές των αγοραστών. Γύρω στις 10 το πρωί περνάει στη συγκομιδή του σιταριού. Επειτα από μόλις δύο ή τρεις ώρες ύπνου, επιστρέφει ξανά στα χωράφια. Η έκτη γενιά αγροτών της οικογένειάς της δουλεύει πλέον με ένα ωράριο που θυμίζει μόνιμο τζετ λαγκ.

Η εικόνα δεν αποτελεί βρετανική ιδιαιτερότητα. Από την Ισπανία και τη Γαλλία έως την Ιταλία, οι αγρότες μεταφέρουν ολοένα περισσότερες εργασίες μετά τη δύση του ηλίου ή πολύ νωρίς το πρωί. Η συγκομιδή, η άρδευση και η σίτιση των ζώων γίνονται υπό το φως προβολέων και φακών κεφαλής, καθώς οι υψηλές θερμοκρασίες καθιστούν την εργασία στη διάρκεια της ημέρας επικίνδυνη για τους ανθρώπους και επιβαρυντική για τα ζώα.

Οι επαναλαμβανόμενοι καύσωνες δεν αλλάζουν μόνο τις ώρες εργασίας. Ανατρέπουν ημερολόγια σποράς και συγκομιδής, που είχαν διαμορφωθεί μέσα σε δεκαετίες, ενώ υποχρεώνουν τους παραγωγούς να επενδύουν σε ανεμιστήρες, συστήματα ψεκασμού, δίκτυα σκίασης, δεξαμενές νερού και εγκαταστάσεις ψύξης για τους στάβλους.

Η αλλαγή ωραρίου δεν αποτελεί απλώς επιλογή παραγωγικής οργάνωσης. Σύμφωνα με FAO και WMO, οι εργαζόμενοι στη γεωργία διατρέχουν 35 φορές μεγαλύτερο κίνδυνο θανάτου από επαγγελματική έκθεση στη ζέση σε σχέση με τους εργαζομένους άλλων κλάδων.

Στην κτηνοτροφία, η θερμική καταπόνηση μειώνει την όρεξη και την παραγωγικότητα των ζώων. Σύμφωνα με τους Financial Times, σε ορισμένες περιοχές της Ιταλίας η παραγωγή γάλακτος έχει υποχωρήσει έως και 20%.

Η μεταφορά της σίτισης μετά τη δύση του ηλίου βοηθά τα ζώα να καταναλώνουν περισσότερη τροφή, αλλά δεν αρκεί. Οι στάβλοι χρειάζονται πλέον μηχανικό αερισμό, νεφελοποίηση και περισσότερο νερό, δηλαδή επενδύσεις και αυξημένη κατανάλωση ενέργειας, σε μια περίοδο κατά την οποία τα περιθώρια κέρδους παραμένουν πεισμένα.

Οι επιπτώσεις αποτυπώνονται ήδη στις προβλέψεις για τις ευρωπαϊκές σοδειές. Η Γαλλία, η μεγαλύτερη παραγωγός σιτηρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναμέ-

Σε ορισμένες περιοχές της Ιταλίας η παραγωγή γάλακτος έχει υποχωρήσει έως και 20%. Οι στάβλοι χρειάζονται πλέον μηχανικό αερισμό, νεφελοποίηση και περισσότερο νερό, δηλαδή επενδύσεις και αυξημένη κατανάλωση ενέργειας, σε μια περίοδο κατά την οποία τα περιθώρια κέρδους παραμένουν πεισμένα.

Τα ακραία καιρικά φαινόμενα κοστίζουν ήδη στην ευρωπαϊκή γεωργία κατά μέσον όρο 28,3 δισ. ευρώ τον χρόνο.

νει ότι η παραγωγή καλαμποκιού θα μειωθεί φέτος κατά 35%, στα 9 εκατ. τόνους, το χαμηλότερο επίπεδο τουλάχιστον από το 1980. Οι εκτάσεις καλλιέργειας περιορίστηκαν κατά 21%, καθώς παραγωγοί στράφηκαν στον ηλιανθο ή άφησαν χωράφια ακαλλιέργητα. Παράλληλα, οι αποδόσεις εκτιμάται πως θα υποχωρήσουν κατά 19%, εξαιτίας του συνδυασμού καύσωνα και ξηρασίας στις κρίσιμες φάσεις ανάπτυξης του φυτού. Συνολικά, ο καύσωνας του Ιουνίου εκτιμάται ότι αφαίρεσε σχεδόν 9 εκατ. τόνους από την προβλεπόμενη παραγωγή σιτηρών της Ε.Ε. και του Ηνωμένου Βασιλείου. Η απώλεια για τους παραγωγούς υπολογίστηκε σε περίπου 2 δισ. ευρώ, με το καλαμπόκι να δέχεται το βαρύτερο πλήγμα.

Τα στοιχεία του Copernicus δείχνουν ότι τον Ιούλιο οι ξηρές συνθήκες επιδεινώθηκαν σε μεγάλο μέρος της Ιβηρικής Χερσονήσου, της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Αυστρίας και της Ουγγαρίας. Σε πολλές από αυ-

τές τις περιοχές, η επιφανειακή υγρασία του εδάφους υποχώρησε στα χαμηλότερα επίπεδα από το 1979. Η προσαρμογή έχει υψηλό κόστος και δεν είναι εξίσου προσιτή για όλους. Μεγάλες αγροτικές επιχειρήσεις μπορούν ευκολότερα να επενδύσουν σε αρδευτικά συστήματα, ψυχόμενες εγκαταστάσεις και ανθεκτικότερες ποικιλίες. Για μια μικρή οικογενειακή εκμετάλλευση, όμως, το κόστος μπορεί να αποδειχθεί απαγορευτικό.

Τα ακραία καιρικά φαινόμενα κοστίζουν ήδη στην ευρωπαϊκή γεωργία κατά μέσον όρο 28,3 δισ. ευρώ τον χρόνο, ποσό που αντιστοιχεί περίπου στο 6% της συνολικής φυτικής και ζωικής παραγωγής. Μόλις 20% έως 30% των ζημιών καλύπτεται από ασφαλιστικά προγράμματα, σύμφωνα με ευρωπαϊκή μελέτη που επικαλείται το Reuters. Χωρίς ισχυρότερα μέτρα προσαρμογής, οι μέσες απώλειες στις καλλιέργειες ενδέχεται να αυξηθούν έως και 66%, πλησιάζοντας τα 40 δισ. ευρώ έως το 2050. Η ξηρασία ευθύνεται ήδη για περισσότερες από τις μισές ζημιές, με τις χώρες του ευρωπαϊκού Νότου να βρίσκονται στην πιο ευάλωτη θέση.

Στη Σαντορίνη

Στην Ελλάδα, ένα από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα έρχεται από τους αμπελώνες της Σαντορίνης. Η παρατεταμένη ανομβρία και οι υψηλές θε-

μοκρασίες έχουν προκαλέσει μεγάλη πτώση στην παραγωγή του Ασύρτικου, από περίπου 2.500 τόνους το 2023 σε μόλις 500 τόνους το 2025.

Η τιμή των σταφυλιών έχει φτάσει έως 10 ευρώ το κιλό, ενώ ακόμη και αμπέλια ηλικίας 90 ετών αρχίζουν να ξεραίνονται. Οι παραγωγοί εξετάζουν πλέον τη χρήση επεξεργασμένων λυμάτων για άρδευση, υπόγεια συστήματα ποτίσματος και νέες διατάξεις φύτευσης που περιορίζουν την εξάτμιση του νερού, σύμφωνα με ρεπορτάζ του Reuters.

Οι μικρότερες σοδειές δεν μεταφράζονται αυτομάτως σε ισόποσες αυξήσεις στα ράφια, καθώς οι τελικές τιμές επηρεάζονται επίσης από τα παγκόσμια αποθέματα, τις εισαγωγές, την ενέργεια και τις μεταφορές. Αυξάνουν, όμως, την εξάρτηση της Ευρώπης από τρίτες χώρες και περιορίζουν τα περιθώρια απορρόφησης μιας νέας διαταραχής.

Η νυχτερινή εργασία προσφέρει προσωρινή διέξοδο, αλλά δεν μπορεί να αποκαταστήσει την υγρασία του εδάφους, να αναπληρώσει μια χαμένη σοδειά ή να χρηματοδοτήσει τις επενδύσεις που απαιτούνται. Οι προβολείς στα ευρωπαϊκά χωράφια φωτίζουν μια γεωργία που προσπαθεί να προσαρμοστεί. Φωτίζουν, όμως, και το κόστος μιας αλλαγής που εξελίσσεται ταχύτερα από τις δυνατότητες πολλών παραγωγών.

Ουκρανικά drones έπληξαν ρωσικές αποθήκες σιτηρών

Σοβαρό πλήγμα στις ρωσικές εξαγωγές σιτηρών προκαλούν οι νέες ουκρανικές επιθέσεις με μη επανδρωμένα αεροσκάφη στο Νοβοροσίσκ, ένα από τα σημαντικότερα λιμάνια της Μαύρης Θάλασσας. Δύο από τους μεγαλύτερους τερματικούς σταθμούς σιτηρών του λιμανιού υπέστησαν ζημιές και ανέστειλαν τη λειτουργία τους, σύμφωνα με τέσσερις πηγές της αγοράς που μίλησαν στο Reuters. Η εξέλιξη εντείνει την ανησυχία για τη ροή των ρωσικών εξαγωγών σιταριού και τις πιθανές επιπτώσεις στις διεθνείς τιμές τροφίμων.

Η Ρωσία είναι ο μεγαλύτερος εξαγωγέας σιταριού στον κόσμο, με το μεγαλύτερο μέρος των φορτίων της να διακινείται μέσω λιμανιών της Μαύρης Θάλασσας, όπως το Νοβοροσίσκ.

Ο τερματικός σταθμός σιτηρών του Νοβοροσίσκ, ο οποίος διαθέτει εξαγωγική δυναμικότητα 8,5 εκατ. τόνων ετησίως, διέκοψε τη λειτουργία του, ενώ βρίσκεται σε εξέλιξη η αποτίμηση των ζημιών, ανέφερε στο Reuters πηγή της αγοράς που ζήτησε να μην κατονομαστεί. Εκπρόσωπος της Demetra Holding, στην οποία ανήκει η εγκατάσταση, επιβεβαίωσε ότι ο τερματικός υπέστη ζημιές, χωρίς να δώσει περισσότερες λεπτομέρειες για την έκτασή τους ή για το χρονοδιάγραμμα επαναλειτουργίας του.

Ζημιές υπέστη και ο τερματικός σταθμός NKHP, ο οποίος έχει ετήσια εξαγωγική δυναμικότητα 7,1 εκατ. τόνων. Τρεις πηγές του Reuters σημείωσαν ότι οι εργασίες έχουν σταματήσει. Η ΟΖΚ, βασικός μέτοχος της εγκατάστασης, επιβεβαίωσε το πλήγμα και ανακοίνωσε ότι δεν υπήρξαν τραυματισμοί, διευκρί-

νίζοντας ότι θα δημοσιοποιήσει περισσότερα στοιχεία όταν αυτά γίνουν διαθέσιμα.

Οι δύο σταθμοί έχουν αθροιστικά ονομαστική δυναμικότητα εξαγωγής 15,6 εκατ. τόνων σιτηρών τον χρόνο. Προς το παρόν, πάντως, δεν είναι σαφές πόσο θα διαρκέσει η αναστολή της λειτουργίας τους ούτε εάν θα υπάρξουν καθυστερήσεις ή ακυρώσεις προγραμματισμένων φορτώσεων.

Η βασική ρωσική ένωση του κλάδου των σιτηρών είχε προειδοποιήσει τον προηγούμενο

Ανησυχία για τη ροή των εξαγωγών της Ρωσίας και τις πιθανές επιπτώσεις στις διεθνείς τιμές τροφίμων.

μήνα ότι οι ουκρανικές επιθέσεις με drones θα μπορούσαν να προσεχές διάστημα να διακόψουν τις εξαγωγές μέσω της Μαύρης Θάλασσας.

Σύμφωνα με την ένωση, ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα μπορούσε να οδηγήσει σε άνοδο των διεθνών τιμών και να επιδεινώσει την επισιτιστική ανασφάλεια σε χώρες της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, οι οποίες εξαρτώνται σε σημαντικό βαθμό από τις εισαγωγές σιτηρών.

Μέχρι στιγμής δεν υπάρχουν στοιχεία που να δείχνουν ότι οι ζημιές στο Νοβοροσίσκ έχουν ήδη επηρεάσει τις διεθνείς τιμές. Η διάρκεια της διακοπής και η έκταση των καταστροφών θα κρίνουν το πραγματικό αποτύπωμα της επίθεσης στην εφοδιαστική αλυσίδα.

Δύο από τους μεγαλύτερους τερματικούς σταθμούς σιτηρών του λιμανιού Νοβοροσίσκ, στη Μαύρη Θάλασσα, υπέστησαν ζημιές έπειτα από ουκρανικές επιθέσεις και ανέστειλαν τη λειτουργία τους.

Επιδεινώνεται η κρίση στην προσφορά πετρελαίου

Τα εξαντλημένα αποθέματα παγκοσμίως αναμένεται να αναπληρωθούν το επόμενο έτος, όταν οι αγορές πετρελαίου επιστρέψουν σε κατάσταση υπερπροσφοράς, σύμφωνα με την υπηρεσία που έχει ως έδρα το Παρίσι.

Τα παγκόσμια αποθέματα πετρελαίου θα μειωθούν κατακόρυφα αυτό το τρίμηνο, με ρυθμό υπερδιπλάσιο από τις προηγούμενες εκτιμήσεις, εξαιτίας της αναζωπύρωσης του πολέμου στο Ιράν και παρά το γεγονός ότι συνεχίζεται η πτώση της ζήτησης λόγω των υψηλών τιμών. Τις προβλέψεις αυτές κάνει η Διεθνής Υπηρεσία Ενέργειας (IEA) στην τελευταία της έκθεση. Οι αγορές πετρελαίου βρίσκονται αντιμέτωπες με έλλειμμα 1,8 εκατ. βαρελιών την ημέρα, καθώς «η αναζωπύρωση των εκθροπραξιών και οι διαταραχές στη ναυτιλία» υπονομεύουν την ανάκαμψη της παραγωγής, όπως επισήμανε η IEA στη μηνιαία έκθεσή της. Για το σύνολο του 2026, το έλλειμμα θα είναι πιθανώς το μεγαλύτερο των τελευταίων πέντε ετών.

Τα αποθέματα μειώνονται και πάλι παρά το γεγονός ότι οι αυξη-

μένες τιμές των καυσίμων ωθούν τον Οργανισμό να αναθεωρήσει προς τα κάτω τις εκτιμήσεις του για τη φετινή πτώση της παγκόσμιας ζήτησης πετρελαίου κατά σχεδόν 50%, σε 1,6 εκατ. βαρέλια

Για το σύνολο του 2026, το έλλειμμα θα είναι πιθανώς το μεγαλύτερο των τελευταίων πέντε ετών.

την ημέρα. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη πτώση σε ετήσιο μέσο όρο από την πανδημία της COVID το 2020. Η σύντομη εκзеχειρία μεταξύ των ΗΠΑ και του Ιράν στα μέσα Ιουνίου ομαλοποίησε προσωρινά τις εξαγωγές πετρελαίου από τον Περσικό Κόλπο, αλλά

πλέον η ναυτιλία και οι περιφερειακές ενεργειακές υποδομές βρίσκονται και πάλι στο στόχαστρο. Το γεγονός αυτό ωθεί ανοδικά το κόστος καυσίμων όπως η βενζίνη και το ντίζελ, και ασκεί πίεση στους καταναλωτές.

Η μείωση της παραγωγής, ωστόσο, είναι πολύ μικρότερη απ' ό,τι εκτιμούσαν κάποια από τα χειρότερα σενάρια στις αρχές του πολέμου. Μετριάστηκε χάρη σε μια σειρά εναλλακτικών λύσεων, όπως οι εναλλακτικοί αγωγοί που χρησιμοποιούν η Σαουδική Αραβία και η Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, καθώς και ένα δίκτυο δεξαμενόπλοιων που εκτελούν δρομολόγια στα Στενά του Ορμούζ. Ο υπουργός Ενέργειας των ΗΠΑ, Κρις Ράιτ, δήλωσε ότι την περασμένη εβδομάδα διατέθηκαν 9 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα, σχεδόν το ήμισυ των προπολεμικών όγκων.

Τα εξαντλημένα αποθέματα παγκοσμίως αναμένεται να αναπληρωθούν το επόμενο έτος, όταν οι αγορές πετρελαίου επιστρέψουν σε κατάσταση υπερπροσφοράς, σύμφωνα με την υπηρεσία που έχει ως έδρα το Παρίσι. Μέλη της IEA, όπως οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία και η Γερμανία, θα χρειαστεί να αναπληρώσουν τα αποθέματα πετρελαίου εκτάκτου ανάγκης, αφού ανακοίνωσαν μια αποδέσμευση αποθεμάτων-ρεκόρ τον Μάρτιο, ανέφερε ο οργανισμός.

«Αν και προβλέπεται ότι η αγορά θα επιστρέψει σε πλεόνασμα προς το τέλος του τρέχοντος έτους, οι κίνδυνοι παραμένουν σοβαροί και η επείγουσα ανάγκη για την επαναλειτουργία του Στενού έχει ενταθεί, καθώς τα αποθέματα που ήταν διαθέσιμα στο παρελθόν εξαντλούνται ραγδαία», τόνισε η IEA.

«Καταστροφή» εάν χαλαρώσουν οι κανόνες στις τράπεζες

Αντίδραση στα σχέδια της Ε.Ε. από τον πρώην
επικεφαλής στην Επιτροπή της Βασιλείας

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή άφησε πρόσφατα ανοικτό το ενδεχόμενο επανεξέτασης των κανόνων για το κατώτατο όριο στις κεφαλαιακές απαιτήσεις των τραπεζών, το οποίο μέχρι πρότινος θεωρείτο αδιαπραγμάτευτο.

Οι Βρυξέλλες εξετάζουν αλλαγές στο λεγόμενο output floor, για να ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών τραπεζών απέναντι στις αμερικανικές.

Οιο κανόνων που δημιουργήθηκε μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση του 2008. Στόχος του είναι να διασφαλίζει ότι οι τράπεζες διαθέτουν αρκετά κεφάλαια και ρευστότητα για να αντέξουν μεγάλες ζημιές, χωρίς να καταρρεύσουν ή να χρειαστούν διάσωση με χρήματα των φορολογουμένων.

Ενα από τα βασικά στοιχεία του πλαισίου είναι το output floor. Πρόκειται για ένα κατώτατο όριο στις κεφαλαιακές απαιτήσεις των τραπεζών, ώστε να μην μπορούν να εμφανίζουν τεχνητά χαμηλότερους κινδύνους χρησιμοποιώντας τα δικά τους υπολογιστικά μοντέλα. Οι τράπεζες υπολογίζουν πόσα κεφάλαια πρέπει να διατηρούν ανάλογα με τον κίνδυνο των δανείων και των υπόλοιπων περιουσιακών τους στοιχείων. Ορισμένες χρησιμοποι-

ούν δικά τους, εσωτερικά μοντέλα για τον υπολογισμό αυτόν.

Το output floor προβλέπει ότι το αποτέλεσμα των εσωτερικών μοντέλων δεν μπορεί να είναι χαμηλότερο από το 72,5% του ποσού που θα προέκυπτε με την κοινή, τυποποιημένη μέθοδο.

Σε ένα απλό παράδειγμα, εάν η τυποποιημένη μέθοδος δείχνει ότι μια τράπεζα πρέπει να διαθέτει

κεφάλαια 100 ευρώ, το εσωτερικό της μοντέλο δεν μπορεί να κατεβάσει την απαίτηση κάτω από τα 72,5 ευρώ. Οι ευρωπαϊκές τράπεζες υποστηρίζουν ότι η εφαρμογή του συγκεκριμένου ορίου αυξάνει τις κεφαλαιακές τους ανάγκες και περιορίζει τη δυνατότητά τους να χορηγούν δάνεια, κυρίως προς μικρομεσαίες επιχειρήσεις και για την αγορά κατοικίας.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή άφησε πρόσφατα ανοικτό το ενδεχόμενο επανεξέτασης του μέτρου, το οποίο μέχρι πρότινος θεωρείτο αδιαπραγμάτευτο τμήμα της Βασιλείας III. Η συζήτηση αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης προσπάθειας να περιοριστεί το ρυθμιστικό βάρος για τις ευρωπαϊκές τράπεζες, ώστε να μπορούν να ανταγωνιστούν αποτελεσματικότερα τη Wall Street και να διο-

κετεύσουν περισσότερα κεφάλαια στην οικονομία. Οι ΗΠΑ έχουν ήδη αποφασίσει ότι δεν θα εφαρμόσουν το output floor. Ωστόσο, σύμφωνα με τον Εσο, η απόφαση αυτή έχει μικρότερη πρακτική σημασία για τις αμερικανικές τράπεζες.

Ο λόγος είναι ότι οι τράπεζες των ΗΠΑ δεν χρησιμοποιούν εσωτερικά μοντέλα για να υπολογίζουν τον πιστωτικό κίνδυνο στον ίδιο βαθμό με τις ευρωπαϊκές. Επομένως, η κατάργηση του ορίου δεν τις επηρεάζει τόσο όσο θα επηρέαζε τους ευρωπαϊκούς ομίλους.

Κατά τον Εσο, οι κινήσεις στις δύο πλευρές του Ατλαντικού δείχνουν ότι έχει ξεκινήσει ένας αγώνας για τη χαλάρωση των επιπτώσεων της Βασιλείας III. Μπορεί να μην πρόκειται ακόμη για «κούρσα προς τα κάτω», όπως είπε, ωστόσο οι αρχές αφαιρούν σταδιακά κομμάτια από το πλαίσιο, με κίνδυνο να ξεπεράσουν τα ασφαλή όρια.

Ο πρώην γενικός γραμματέας της Επιτροπής της Βασιλείας θεωρεί ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα δεν περιορίζεται στον συγκεκριμένο κανόνα. Οπως υποστηρίζει, οι κυβερνήσεις αναζητούν απεγνωσμένα ανάπτυξη και αντιμετωπίζουν τη χαλάρωση της εποπτείας ως έναν τρόπο να την επιτύχουν.

Παράλληλα, προειδοποίησε ότι γίνεται δυσκολότερη η διεθνής συμφωνία για την αντιμετώπιση νέων κινδύνων, όπως η τεχνητή νοημοσύνη και η δραστηριότητα χρηματοπιστωτικών οργανισμών εκτός του παραδοσιακού τραπεζικού συστήματος.

Η αρμόδια επίτροπος Χρηματοπιστωτικών Υπηρεσιών Μαρία Λουίς Αλμπουκέρκε έχει δηλώσει ότι η επανεξέταση του output floor θα αναζητήσει την καλύτερη δυνατή λύση για την ευρωπαϊκή οικονομία. Για τον Νιλ Εσο, ωστόσο, το συγκεκριμένο όριο αποτελεί την κόκκινη γραμμή. Εάν η Ευρώπη το περιορίσει ή το εγκαταλείψει, δεν θα πρόκειται απλώς για μια τεχνική προσαρμογή, αλλά για αποδυνάμωση μιας βασικής δικλίδας ασφαλείας του τραπεζικού συστήματος.

Κίνδυνος λουκέτου στον πυρηνικό σταθμό της Ρουμανίας

Αντιμέτωπη με το ενδεχόμενο να θέσει εκτός λειτουργίας ολόκληρο τον μοναδικό πυρηνικό σταθμό της βρίσκεται η Ρουμανία, καθώς η ιστορική πτώση της στάθμης του Δούναβη δεν επιτρέπει πλέον να διασφαλιστεί η επαρκής ψύξη των εγκαταστάσεων. Η δεύτερη μονάδα του πυρηνικού σταθμού Τσερναβόντα ενδέχεται να τεθεί σε ελεγχόμενη παύση λειτουργίας ακόμη και από την Πέμπτη, σύμφωνα με ανακοίνωση της διαχειρίστριας εταιρείας Nuclearelectrica στο Χρηματιστήριο του Βουκουρεστίου. Η πρώτη μονάδα βρίσκεται ήδη εκτός λειτουργίας από τις 27 Ιουλίου.

Εάν κλείσει και ο δεύτερος αντιδραστήρας, θα πρόκειται για την πρώτη πλήρη διακοπή λειτουργίας του σταθμού εξαιτίας της ξηρασίας εδώ και περισσότερα από 20 χρόνια. Η εξέλιξη θα επιβαρύνει περαιτέρω το ενεργειακό σύστημα της χώρας, σε μια περίοδο κατά την οποία η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας έχει ήδη υποχωρήσει σοβαρά.

Η κυβέρνηση βρίσκεται σε διαβουλεύσεις με τους προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας, προκειμένου να αυξηθούν οι εισαγωγές από τις γειτονικές χώρες. Σύμφωνα με τον υφυπουργό Ενέργειας Κρίστιαν Μπουσού, η πλήρης παύση του δεύτερου αντιδραστήρα θα δημιουργήσει πρόσθετες ανάγκες περίπου 600 MW. «Ενδέχεται επίσης να χρειαστεί να αξιοποιήσουμε τις λιγνιτικές και ανθρακικές μονάδες που εξακολουθούν να λειτουργούν, ώστε να αυξηθεί η παραγωγή μέσα στον Αυγούστο», δήλωσε ο ίδιος στον τηλεοπτικό σταθμό Antena 3. Οι ειδικοί του Τσερναβόντα προετοιμάζουν ήδη την ασφαλή διακοπή της μονάδας, διαδικασία η οποία πραγματοποιείται σταδιακά. Οπως ανέφερε ο διευθύνων σύμβουλος της Nuclearelectrica, Κόσμιν Γίτα, η απόφαση θα εξαρτηθεί από τις καιρικές προβλέψεις, την περαιτέρω πτώση της στάθμης του Δού-

Οι Αρχές της Ρουμανίας προχώρησαν ακόμη και σε ανατίναξη βραχώδους σχηματισμού, ενώ βύθισαν τέσσερις φορτηγίδες γεμάτες πέτρες, επικειρώντας να εκτρέψουν μέρος της ροής του Δούναβη για να διατηρήσουν σε λειτουργία τον πυρηνικό σταθμό.

Η πτώση της στάθμης του Δούναβη δεν επιτρέπει πλέον να διασφαλιστεί η ψύξη των εγκαταστάσεων - Στα 600 MW το ενεργειακό κενό που θα δημιουργηθεί.

ναβη και τις λειτουργικές παραμέτρους του αντιδραστήρα.

Η Ρουμανία έχει λάβει πρωτοφανή μέτρα για να διατηρήσει σε λειτουργία τον πυρηνικό σταθμό. Οι Αρχές προχώρησαν ακόμη και σε ανατίναξη βραχώδους σχηματισμού, ενώ βύθισαν τέσσερις φορτηγίδες γεμάτες πέτρες, επικειρώνοντας να εκτρέψουν μέρος της ροής του ποταμού προς

τις εγκαταστάσεις ψύξης. Παρά τις παρεμβάσεις, η παροχή του Δούναβη υποχώρησε την Τρίτη κάτω από το ιστορικά χαμηλό επίπεδο των 1.400 κυβικών μέτρων ανά δευτερόλεπτο, σύμφωνα με την εθνική υπηρεσία υδάτων. Η χώρα έχει ήδη κηρύξει κατάσταση επιφυλακής στον ενεργειακό τομέα και έχει ζητήσει από επιχειρήσεις και πολίτες να περιορίσουν την κατανάλωση. Παράλληλα, οι δύο μεγαλύτερες αυτοκινητοβιομηχανίες της Ρουμανίας, η Dacia της Renault και η Ford Otosan, έχουν αναστείλει την παραγωγή τους έως τα τέλη Αυγούστου.

Η πιθανή απώλεια και της δεύτερης μονάδας του Τσερναβόντα αφήνει πλέον τη Ρουμανία περισσότερο εξαρτημένη από τις εισαγωγές και τις μονάδες άνθρακα, την ώρα που η παρατεταμένη ξηρασία πιέζει συνολικά την ηλεκτροπαραγωγή στην περιοχή.

Θετικές οι προοπτικές για τις ευρωπαϊκές αμυντικές μετοχές

Οι ευρωπαϊκές αμυντικές μετοχές μπορούν να συνεχίσουν την ανοδική τους πορεία τα επόμενα χρόνια, καθώς το πρόγραμμα επανεξοπλισμού της Νπείρου περνάει σε νέα φάση. Ωστόσο, μετά το ισχυρό ράλι που άρχισε το 2022, η επιλογή των εταιρειών γίνεται πλέον καθοριστική, σύμφωνα με αναλύσεις της Barclays και της RBC Capital Markets που επικαλείται το Bloomberg. Το μήνυμα των αναλυτών είναι ότι οι προοπτικές του κλάδου παραμένουν ισχυρές, αλλά το «εύκολο trade» έχει τελειώσει. Οι επενδυτές δεν αρκεί πλέον να αγοράζουν οποιαδήποτε εταιρεία συνδέεται με την άμυνα. Η ορατότητα των παραγγελιών, η ποιότητα του χαρτοφυλακίου και η ικανότητα εκτέλεσης των συμβολαίων αποκτούν μεγαλύτερη βαρύτητα.

Η RBC ξεκίνησε την κάλυψη σειράς ευρωπαϊκών αμυντικών εταιρειών, δίνοντας σύσταση «outperform», δηλαδή εκτίμηση για καλύτερη απόδοση σε σχέση με την αγορά, στις Rheinmetall, Thales και Leonardo. Για τις CSG, BAE Systems και Saab η σύσταση είναι «sector perform», γεγονός που υποδηλώνει ότι αναμένεται να κινηθούν περίπου σύμφωνα με τη συνολική επίδοση του κλάδου.

Η Barclays αναβάθμισε τη Saab σε «overweight», ενώ ξεκίνησε την κάλυψη των Kongsberg Gruppen, Babcock International και Renk επίσης με σύσταση «overweight». Η συγκεκριμένη αξιολόγηση σημαίνει ότι οι αναλυτές θεωρούν πως οι μετοχές αξίζουν αυξημένη παρουσία σε ένα επενδυτικό χαρτοφυλάκιο. «Παραμένουμε θετικοί για τον αμυντικό κλάδο συνολικά, αλλά περιμένουμε μεγαλύτερες διαφοροποιήσεις, καθώς η ορατότητα, η ποιότητα του χαρτοφυλακίου και η εκτέλεση γίνονται σημαντικότεροι παράγοντες για τους

Το μήνυμα των αναλυτών είναι ότι οι προοπτικές του κλάδου παραμένουν ισχυρές, αλλά το «εύκολο trade» έχει τελειώσει.

Πού βλέπουν ευκαιρίες Barclays και RBC και γιατί συνιστούν προσοχή στους επενδυτές.

επενδυτές», ανέφερε ο Αφόνσο Οσόριο της Barclays. Οι ευρωπαϊκές αμυντικές μετοχές κατέγραψαν εντυπωσιακή άνοδο μετά το 2022, καθώς οι κυβερνήσεις αύξησαν τις στρατιωτικές δαπάνες και επιτάχυναν τα εξοπλιστικά τους προγράμματα. Κατά το πρώτο εξάμηνο του 2026, όμως, η εικόνα ήταν πιο υποτονική, παρά το ξέσπασμα του πολέμου στη Μέση Ανατολή.

Οι υψηλές αποτιμήσεις έκαναν τους επενδυτές πιο διστακτικούς, ενώ το επενδυτικό ενδιαφέρον είχε ήδη συγκεντρωθεί σε μεγάλο βαθμό στον κλάδο. Παράλληλα, ενισχύθηκαν οι ανησυχίες ότι οι προσδοκίες γύρω από τα σχέδια στρατιωτικών επενδύσεων της Γερμανίας ενδέχεται να είχαν διογκωθεί. Προβληματισμό προκάλεσε επίσης το κατά πόσον οι παραδοσιακές αμυντικές βιομηχανίες μπορούν να προσαρμοστούν αρκετά γρήγορα στις νέες ανάγκες των σύγχρονων πολεμικών επιχειρήσεων, όπως τα drones

και οι υπόλοιπες τεχνολογίες του πεδίου μάχης.

Παρά τις επιφυλάξεις, Barclays και RBC θεωρούν ότι η πρόσφατη κάμψη δημιουργεί ένα ελκυστικό σημείο εισόδου για τον κλάδο. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της RBC, ο επανεξοπλισμός της Ευρώπης αναμένεται να οδηγήσει σε ετήσια αύξηση των αμυντικών δαπανών κατά 16% έως το 2030. Το μεγαλύτερο μέρος των κονδυλίων αναμένεται να εξακολουθήσει να κατευθύνεται σε συμβατικά οπλικά συστήματα και στρατιωτικό εξοπλισμό, καθώς η Ευρώπη επαναφέρει στο επίκεντρο την αποτροπή της Ρωσίας.

Ο κλάδος έχει υποχωρήσει κατά 13% από το υψηλό του Μαρτίου. Για τον Κόλιν Μούντι της RBC, ο συνδυασμός αυτής της διόρθωσης με τις ισχυρές θεμελιώδεις προοπτικές δημιουργεί ένα ελκυστικό σημείο εισόδου για τους επενδυτές. Η δεύτερη φάση του ευρωπαϊκού επανεξοπλισμού, ωστόσο, δεν αναμένεται να ευνοήσει όλες τις εταιρείες στον ίδιο βαθμό. Το κρίσιμο ερώτημα μετατοπίζεται πλέον από το πόσα θα δαπανήσει η Ευρώπη στο ποιες επιχειρήσεις μπορούν να επωφεληθούν από τους μεγαλύτερους αμυντικούς προϋπολογισμούς σε παραγωγές, παραγωγή και κέρδη.

Η έκρηξη των επενδύσεων σε data centers συναντά εμπόδια

Στο μικροσκόπιο των τραπεζών πλέον η πιθανότητα κοινωνικών αντιδράσεων

Καθώς η ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης προκαλεί επενδυτική έκρηξη στις υπολογιστικές υποδομές, τράπεζες και διαχειριστές κεφαλαίων εξετάζουν πλέον όχι μόνο την πιστοληπτική ικανότητα του επενδυτή και τις τεχνικές προδιαγραφές του έργου, αλλά και την πιθανότητα κοινωνικών αντιδράσεων.

Σύμφωνα με ανάλυση του Reuters, χρηματοδότες στρέφονται προς περιοχές με σαφέστερο αδειοδοτικό πλαίσιο και μικρότερη πιθανότητα καθυστερήσεων. Η κοινωνική αποδοχή εξελίσσεται έτσι από ζήτημα εταιρικής επικοινωνίας σε παράμετρο του πιστωτικού κινδύνου.

Το μέγεθος του προβλήματος είναι ήδη σημαντικό. Μόνο κατά το πρώτο τρίμηνο του 2026, τουλάχιστον 75 έργα συνολικής αξίας περίπου 130 δισ. δολαρίων συνάντησαν αντιδράσεις από τοπικές κοινωνίες, σύμφωνα με την Data Center Watch.

Οι κάτοικοι εκφράζουν ανησυχίες για την υψηλή κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας και νερού, τον θόρυβο, την αλλοίωση του τοπίου και το ενδεχόμενο μετακύλισης του κόστους των νέων ενεργειακών υποδομών στους λογαριασμούς ρεύματος. Κυβερνήσεις, ρυθμιστικές αρχές και δημοτικές διοικήσεις σε διαφορετικές περιοχές αρχίζουν, παράλληλα, να περιορίζουν, να αναστέλλουν ή ακόμη και να απαγορεύουν την κατασκευή νέων μονάδων.

Η Κάρεν Φανγκ, παγκόσμια επικεφαλής χρηματοδότησης υποδομών και βιωσιμότητας στην Bank of America, εξήγησε στο Reuters ότι οι τράπεζες εξετάζουν πρωτίστως την ετοιμότητα και την πιστωτική ποιότητα κάθε έργου. Στην ετοιμότητα περιλαμβάνονται πλέον όχι μόνο οι άδειες, αλλά και η υποστήριξη των κατοίκων της περιοχής.

Οι χρηματοδότες δεν μπορούν, ωστόσο, να αγνοήσουν το μέγεθος της αγοράς. Η Goldman Sachs υπολογίζει ότι οι μεγάλες εταιρείες τεχνολογίας θα επενδύσουν πάνω από 6 τρις. δολάρια σε υποδομές AI έως το 2030, ποσό πολλαπλάσιο των κεφαλαίων

H Goldman Sachs υπολογίζει ότι οι μεγάλες εταιρείες τεχνολογίας πρόκειται να επενδύσουν πάνω από 6 τρις. δολάρια σε υποδομές τεχνητής νοημοσύνης έως το 2030.

Μόνο κατά το πρώτο τρίμηνο, τουλάχιστον 75 έργα συνολικής αξίας περίπου 130 δισ. δολ. συνάντησαν αντιδράσεις από τοπικές κοινωνίες.

που διοικετεύθηκαν στις τηλεπικοινωνιακές υποδομές κατά την εποχή των dot-com.

JPMorgan, Morgan Stanley και Bank of America συμμετέχουν ήδη στη χρηματοδότηση ορισμένων από τα μεγαλύτερα έργα. Η δημιουργία ενός τραπεζικού δανείου αρχίζει συνήθως τουλάχιστον έναν χρόνο πριν από την κατασκευή και απαιτεί τεχνικούς, περιβαλλοντικούς, πολεοδομικούς και ασφαλιστικούς ελέγχους. Εάν ένα έργο καθυστερήσει ή ακυρωθεί λόγω τοπικών αντιδράσεων, οι τράπεζες κινδυνεύουν να χάσουν σημαντικό χρόνο και πόρους. Γι' αυτό και

οι εκταμιεύσεις συνδέονται όλο και συχνότερα με την εξασφάλιση όλων των απαιτούμενων αδειών και συμβάσεων.

Χαρακτηριστικό είναι το data center που σχεδιάζουν BlackRock και Meta στο Ελ Πάσο του Τέξας. JPMorgan και Morgan Stanley διαχειρίστηκαν έκδοση ομολόγων 12,3 δισ. δολαρίων, την ώρα που μέρος της τοπικής κοινωνίας αντιδρά στην επένδυση.

Στο Ιλινόι, η CytusOne αντιμετωπίζει αντιδράσεις για μονάδα ύψους 500 εκατ. δολαρίων, ενώ εταιρείες στις οποίες περιλαμβάνονται η Morgan Stanley και η KKR Capital Markets έχουν οργανώσει πιστωτική γραμμή 9,7 δισ. δολαρίων για τον όμιλο. Μέρος της χρηματοδότησης μπορεί να χρησιμοποιηθεί για νέες κατασκευές μόνον εφόσον έχουν εξασφαλιστεί όλες οι άδειες και οι μισθώσεις. Αντίστοιχα, η Bank of America συμβουλεύει την εταιρεία που αναπτύσσει την εταιρεία που αναπτύσσει συγκρότημα data centers 16 δισ. δολαρίων στο Μίσιγκαν για λογαριασμό της Oracle. Παρά τις αντιδράσεις κατοίκων, το έργο

εξακολουθεί να προχωρά. Για να περιορίσουν τις ενστάσεις και το ενεργειακό ρίσκο, ορισμένοι κατασκευαστές εξετάζουν πλέον την εγκατάσταση αυτόνομων μονάδων ηλεκτροπαραγωγής μέσα ή κοντά στα data centers.

Η λύση μπορεί να μειώσει την πίεση στα υφιστάμενα δίκτυα, αλλά προσθέτει κόστος και νέα περιβαλλοντικά και αδειοδοτικά ζητήματα. Η τραπεζική αξιολόγηση γίνεται επομένως πιο σύνθετη: ένα έργο δεν αρκεί να διαθέτει ισχυρό τεχνολογικό πελάτη και μακροχρόνια ζήτηση. Πρέπει επίσης να εξασφαλίσει ενέργεια, νερό, άδειες και τη συναίνεση της περιοχής που θα το φιλοξενήσει.

Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό και για την Ελλάδα, όπου αναπτύσσονται νέες υποδομές cloud και data centers. Η διαθεσιμότητα ισχύος, το κόστος ενίσχυσης των δικτύων και η κατανομή των περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων μπορούν να επηρεάσουν όχι μόνο την αδειοδότηση, αλλά και τους όρους με τους οποίους θα χρηματοδοτηθούν οι επενδύσεις.

Στην τελική ευθεία η δημοπράτηση του Αχιλλείου

Σε μια σημαντική κίνηση για τη διαχείριση της δημόσιας περιουσίας και την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς προχωράει η Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου (ΕΤΑΔ). Η θυγατρική του Εθνικού Αναπτυξιακού Ταμείου (γνωστό και ως Υπερταμείο), σε στενή συνεργασία με τη Μονάδα Στρατηγικών Συμβάσεων (PPF), προκήρυξε ανοικτό ηλεκτρονικό διαγωνισμό για την πλήρη αποκατάσταση, ανάδειξη και λειτουργική αναβάθμιση του εμβληματικού Ανακτόρου του Αχιλλείου στην Κέρκυρα. Πρόκειται για ένα έργο στρατηγικής σημασίας για την Κέρκυρα, συνολικού προϋπολογισμού 11,52 εκατ. ευρώ πλέον ΦΠΑ, το οποίο χρηματοδοτείται εξ ολοκλήρου από ίδιους πόρους της ΕΤΑΔ, σηματοδοτώντας τη μετατόπιση του οργανισμού από το στάδιο της ωρίμανσης σχεδίων στην άμεση κατασκευαστική τους υλοποίηση.

Το Αχίλλειο, κτισμένο το 1890 στο Γαστούρι της Κέρκυρας από τον Ιταλό αρχιτέκτονα Ραφαэле Καρίτο, σχεδιάστηκε ως θερινό καταφύγιο της αυτοκράτειρας Ελισάβετ της Αυστρίας, της γνωστής Σίσσυ, η οποία αναζητούσε γαλήνη μετά την τραγική απώλεια του υιού της. Εμπνευσμένο από την ελληνική μυθολογία και αφιερωμένο στον ομηρικό ήρωα Αχιλλέα –το εμβληματικό άγαλμα του «Αχιλλέα Θνήσκοντος» αποτελεί σήμα κατατεθέν των κήπων– το συγκρότημα αγοράστηκε το 1907 από τον Γερμανό αυτοκράτορα Κάιζερ Γουλιέλμο Β΄. Στους Παγκόσμιους Πολέμους χρησιμοποιήθηκε ως στρατιωτικό νοσοκομείο, ενώ στη μεταπολεμική περίοδο φιλοξένησε για δεκαετίες το καζίνο της Κέρκυρας, πριν περιέλθει οριστικά στη διαχείριση της ΕΤΑΔ για αμιγώς πολιτιστική και μουσειακή χρήση.

Η διαγωνιστική διαδικασία ορίζει ως καταληπτική ημερομηνία για την υποβολή ηλεκτρονικών προσφορών μέσω του συστήματος ΕΞΗΔΗΣ τη Δευτέρα 21 Σεπτεμβρίου 2026. Με βάση τους όρους της προκήρυξης, η συνολική προθεσμία εκτέλεσης του έργου ορίζεται σε 28 μήνες από την ημέρα υπογραφής της σύμβασης. Το φυσικό αντικείμενο της εργολαβίας περι-

λαμβάνει την ολοκλήρωση των αρχιτεκτονικών, στατικών και ηλεκτρομηχανολογικών επεμβάσεων στο κεντρικό Ανάκτορο, την ενίσχυση της στατικής του επάρκειας σύμφωνα με τις σύγχρονες αυστηρές αντισεισμικές προδιαγραφές, καθώς και την αποκατάσταση του Θυρωρείου και των δικτύων υποδομής. Παράλληλα, προβλέπεται η συνολική ανάπλαση του αύλει-

Η διοίκηση της ΕΤΑΔ στοχεύει στον ριζικό εκσυγχρονισμό της μουσειακής λειτουργίας και στην ουσιαστική αναβάθμιση της συνολικής εμπειρίας των επισκεπτών του.

ου χώρου, η εγκατάσταση ειδικού αρχιτεκτονικού φωτισμού, η προμήθεια εξειδικευμένων μουσειακών κατασκευών και η εκτέλεση λεπτών εργασιών συντήρησης του καλλιτεχνικού διακόσμου.

Με την επένδυση, η διοίκηση της ΕΤΑΔ στοχεύει στον ριζικό εκσυγχρονισμό της μουσειακής λειτουργίας και στην ουσιαστική αναβάθμιση της συνολικής εμπειρίας των επισκεπτών του. Ο συνδυασμός της προστασίας της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής ταυτότητας του μνημείου με την εισαγωγή σύγχρονων προτύπων αξιοποίησης αναμένεται να ενισχύσει σημαντικά το τουριστικό προϊόν του Ιονίου, επανατοποθετώντας το Αχίλλειο στον διεθνή χάρτη των κορυφαίων πολιτιστικών προορισμών και αποδίδοντας πολλαπλασιαστικά αναπτυξιακά οφέλη στην τοπική και εθνική οικονομία.

ΗΛΙΑΣ Γ. ΜΠΕΛΛΟΣ

ΑΡΘΡΟ / Του **ΑΝΔΡΕΑ ΑΝΔΡΕΟΥ**

Μητρώο Αξιοπιστίας Ενοικιαστών: η διαφάνεια που λείπει από το Real Estate

Στη μακρόχρονη πορεία μου στον τομέα των ακινήτων, έχω δει την κυπριακή κτηματαγορά να περνά από χίλια κύματα. Έχω βιώσει οικονομικούς κύκλους, έχω διαχειριστεί σύνθετες επενδύσεις και έχω συνεργαστεί με ένα τεράστιο φάσμα επαγγελματιών και φορέων. Ωστόσο, υπάρχει ένα ζήτημα που παραμένει διαχρονικά άλυτο, ένα «αγκάθι» που υποσκάπτει την εμπιστοσύνη των ιδιοκτητών ακινήτων και, τελικά, την ίδια την υγεία της αγοράς ενοικίων: το φαινόμενο της ασυνέπειας και της κακόβουλης συμπεριφοράς ορισμένων ενοικιαστών. Σε αυτό προσθέτω και το παρακλάδι του ενοικιοστασίου, που επίσης παραμένει άλυτο, για το οποίο μίλησα πολλές φορές και δεν θα αναπτύξω σήμερα.

As είμαστε ειλικρινείς: η αγορά ακινήτων δεν είναι φιλανθρωπικό ίδρυμα. Είναι μια επιχειρηματική σχέση που βασίζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη. Όταν αυτή η εμπιστοσύνη προδίδεται, οι συνέπειες δεν είναι μόνο οικονομικές, είναι και κοινωνικές.

Όλοι γνωρίζουμε το σενάριο. Ένας ενοικιαστής εγκαταλείπει

το υποστατικό «νύχτα», πριν τη λήξη του συμβολαίου, αφήνοντας πίσω του απλήρωτα ενοίκια, ενδεχομένως λογαριασμούς κοινής ωφελείας και κοινόχρηστα. Δεν σταματά όμως εκεί. Το διαμέρισμα παραδίδεται σε κατάσταση που θυμίζει ερείπιο: σπασμένα fittings, κατεστραμμένα ντουλάπια, βρώμικοι τοίχοι, απουσία στοιχειώδους συντήρησης. Και σαν να μην έφτανε αυτό, ο εν λόγω ενοικιαστής έχει το θράσος να απαιτεί την επιστροφή της εγγύησης, αρνούμενος οποιαδήποτε ευθύνη για τις φθορές – μια εγγύηση που συνήθως καλύπτει ένα μικρό μόνο μέρος των ζημιών που προκάλεσε.

Ο ιδιοκτήτης βρίσκεται σε αδιέξοδο. Αν επιλέξει τη δικαστική οδό, μπλέκει σε έναν δικαστικό λαβύρινθο που μπορεί να διαρκέσει χρόνια. Το κόστος των δικηγόρων, η αναμονή και η πιθανή οικονομική αδυναμία του ενοικιαστή να αποζημιώσει καθιστούν τη διαδικασία αυτή συχνά ατελέσφορη. Έτσι, ο ιδιοκτήτης αναγκάζεται να «καταπει» τη ζημιά. Αυτή η κατάσταση είναι ανεπίτρεπτη για μια σύγχρονη οικονομία.

Γιατί ένας ενοικιαστής να συ-

Υπάρχει ένα ζήτημα που παραμένει διαχρονικά άλυτο, ένα «αγκάθι» που υποσκάπτει την εμπιστοσύνη των ιδιοκτητών ακινήτων και την ίδια την υγεία της αγοράς ενοικίων: το φαινόμενο της ασυνέπειας και της κακόβουλης συμπεριφοράς ορισμένων ενοικιαστών.

μπεριφέρεται με αυτόν τον τρόπο; Πολύ απλά, γιατί μέχρι σήμερα, η αγορά δεν τον «τιμωρεί». Δεν υπάρχει συνέπεια. Γνωρίζει ότι μπορεί να φύγει από το ένα ακίνητο και να μετακομίσει σε ένα άλλο, χωρίς κανείς να ξέρει το ιστορικό του.

Εδώ έρχεται η πρότασή μου: Η δημιουργία ενός Μητρώου Αξιοπιστίας Ενοικιαστών. Και για να είμαστε σαφείς, δεν αναφέρομαι σε μια χρονοβόρα δικαστική δι-

αδικασία που θα καταστήσει το εργαλείο άχρηστο, αλλά σε ένα ψηφιακό εργαλείο άμεσης καταγραφής δεδομένων.

Το μητρώο αυτό θα πρέπει να λειτουργεί ως αποτρεπτικός παράγοντας (deterrent factor). Όταν ο ενοικιαστής γνωρίζει ότι το «ψηφιακό του αποτύπωμα» θα τον ακολουθεί και ότι η επόμενη φορά που θα επιχειρήσει να νοικιάσει ένα αξιοπρεπές ακίνητο θα είναι «ανοικτό βιβλίο» για τον ιδιοκτήτη, το κόστος μιας κακόβουλης συμπεριφοράς γίνεται δυσβάσταχτο. Η γνώση και μόνο ότι «μπορεί να μπω σε μαύρη λίστα» λειτουργεί ανασταλτικά στο να είναι κάποιος «ασυνειπής» ή καραγκιόζης.

Πώς θα λειτουργεί στην πράξη;

Η αποτελεσματικότητα κρύβεται στην πληροφορία. Το σύστημα θα μπορούσε να δομηθεί πάνω σε δύο άξονες:

Πρωτόκολλο Παράδοσης-Παραλαβής (Condition Report): Κατά την παράδοση του διαμερίσματος/ κατοικίας στον ενοικιαστή και την παραλαβή του/ της από τον ιδιοκτήτη, η καταγραφή της κατάστασης του ακινήτου με φωτογραφικό υλικό και την ψηφ-

φιακή υπογραφή, δημιουργούν αδιάψευστα τεκμήρια.

Το σύστημα θα λειτουργεί συνδρομητικά για τους ιδιοκτήτες, οι οποίοι θα έχουν πρόσβαση στο «Tenant Rating Score». Δεν χρειάζεται δικαστής για να επιβεβαιώσει αν κάποιος παρέδωσε το ακίνητο βρώμικο και με ζημιές, όταν υπάρχει τεκμηριωμένη καταγραφή του πριν και του μετά. Η ασυνέπεια πρέπει να καταγράφεται άμεσα.

Φυσικά, το ερώτημα περί προσωπικών δεδομένων (GDPR) είναι καιрайο. Ωστόσο, as μην κρυβόμαστε πίσω από το δάκτυλό μας. Όπως έχουμε το «APTE-MIS» για την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας εταιρειών και φυσικών προσώπων στο τραπεζικό σύστημα, έτσι πρέπει να έχουμε και ένα εργαλείο για την αξιολόγηση της φερεγγυότητας στις μισθώσεις. Αν είσαι συνεπής, δεν έχεις τίποτα να φοβηθείς. Αν δεν είσαι, η αγορά έχει δικαιώμα να προστατευτεί.

Ως επαγγελματίας που έχει δει χιλιάδες περιπτώσεις, γνωρίζω ότι η ατιμωρησία οδηγεί σε απόσυρση ακινήτων από την αγορά. Οι ιδιοκτήτες φοβούνται να επενδύσουν ή να διαθέσουν

τα ακίνητά τους, και έτσι μειώνεται η προσφορά, οδηγώντας σε τεχνητή αύξηση των ενοικίων για όλους.

Η δημιουργία ενός συστήματος αξιολόγησης δεν είναι ζήτημα τιμωρίας. Είναι ζήτημα πολιτισμού και θεσμικής θωράκισης. Η Πολιτεία οφείλει να δώσει το πλαίσιο, και οι Σύνοδοι Εκτιμητών και Κτηματομεσιτών μπορούν να αναλάβουν τη διαχείριση, διασφαλίζοντας την αμεροληψία και την εγκυρότητα.

Είναι ώρα να περάσουμε στην εποχή των δεδομένων. Η εμπιστοσύνη δεν πρέπει να είναι μια τυφλή ελπίδα του ιδιοκτήτη, αλλά ένα αποδείξιμο μέγεθος. Αν κάποιος θέλει να απολαμβάνει τα προνόμια μιας μίσθωσης, οφείλει να αναλάβει και τις ευθύνες που τη συνοδεύουν. Η αγορά μας αξίζει να είναι διαφανής, δίκαιη και, κυρίως, ασφαλής. As ανοίξουμε τον διάλογο τώρα, πριν η ασυνέπεια γίνει ο κανόνας και όχι η εξαίρεση – ιδιαίτερα τώρα που ο τομέας των ενοικιάσεων έχει γίνει πολυπολιτισμικός.

Ο κ. Ανδρέας Α. Ανδρέου, MRICS, είναι CEO της APS Andreou Property Strategy - Chartered Surveyors.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΈΧΝΕΣ

ε & γράμματα

Σάββατο 15 - Κυριακή 16 Αυγούστου 2026

Ξυλογραφία «Τα σπίτια μας», του χαράκτη Χαμηή Τσαγγάρη του 1979. Ο Χαμηής δημιούργησε μία σειρά από οκτώ Ξυλογραφίες με τον γενικό τίτλο «Τα σπίτια μας», θέλοντας να εκφράσει τον πόθο όλων των προσφύγων να επιστρέψουν στα σπίτια τους στην κατεχόμενη Κύπρο. Ο Χαμηής είναι πρόσφυγας από την Κοντέα της Μεσοασίας.

«Δεν γίνεται ο άνθρωπος χωρίς πατρίδα»*

Εξι άνθρωποι των Γραμμάτων και των Τεχνών, ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης, η Τούλα Λιασή, ο Γιώργος Χαριτωνίδης, η Έλενα Αλωνεύτη, ο Ανδρέας Χειμωνίδης και η Μαρία Περαιτικού-Κοκαράκη καταθέτουν στην «Κ» λόγια και σκέψεις 52 χρόνια μετά τη β' εισβολή, τον Αύγουστο του 1974. Ο διευθυντής του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Χανίων Ματθαίος Φραντζεσκάκης μιλάει στην «Κ» για το βιβλίο του «Λαλώ σου τα. Μαρτυρίες από την προσφυγιά της Αμμοχώστου».

Σελ. 2-5

* Ο πρώτος στίχος από το ποίημα της Μαρίας Κυρτζάκη «Η γλώσσα αμίλητη» από τη συλλογή της «Μαύρη Θάλασσα» (2000).

Λέξεις για τα Σπίτια των άλλων

Του **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ**

Χιλιάδες λέξεις γράφτηκαν τις προηγούμενες ημέρες για την επίσκεψη του γενικού γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών Αντόνιο Γκουτέρες, άλλες τόσες ειπώθηκαν από χείλη επισήμων και μη, ελπίδες μοιράστηκαν, λόγια παχιά, γεμάτα υποσχέσεις. Δεν ξέρω πόσοι και πόσες τα πίστεψαν. Βέβαια, χάθηκαν όλες αυτές οι χιλιάδες λέξεις τόσο γρήγορα... και αναμένουν οι άνθρωποι που έγιναν πρόσφυγες, που έχασαν ανθρώπους δικούς τους, που ακόμα θρηνούν ζωές μισές, ένα θαύμα, μία έντιμη λύση, την επιστροφή σε τόπους οικείους, την απόδοση λειψάνων, την απόδοση δικαιοσύνης. Δεν ξέρω τι μπορεί να περιμένει ο καθένας από αυτούς,

ίσως όλα τα παραπάνω, ίσως και τίποτε. Έχουν περάσει 52 χρόνια από τον ξεριζωμό και όλα ακόμα παίζονται. Πώς να σωπάσει μέσα τους το άδικο; Μένω να κοιτώ το αρχείο μου από τα Κατεχόμενα, φωτογραφίες από τα 150 χωριά που έχω επισκεφθεί, εκκλησίες, κοιμητήρια, επιγραφές σε γέφυρες, σημάδια του τόπου, των άγιων ημερών του καλοκαιριού του 1974. Λέξεις που γράφτηκαν από ανθρώπους που πίστεψαν πως έρχεται κάτι άλλο... που στο τέλος όμως ποτέ δεν το είδαν. Μπορεί οι λέξεις των πολιτικών και των πολιτικάντηδων να ξεχνιούνται γρήγορα, αλλά υπάρχουν και εκείνες οι λέξεις, που αντέχουν να ζουν παραπάνω από μισό αιώνα, ώσπου και αυτές βέβαια, να εξαφανιστούν, για

τι το βάρος της μπογιάς τους τόσο μπορούσε να κρατήσει.

Λέξεις που έμειναν χαραγμένες εκτός από τους πέτρινους τοίχους και στο είναι των ανθρώπων που ζύπνησαν νοικοκύρδες και κοιμήθηκαν κάτω από μία τερατοσιά ή μία ελιά. Αυτές οι λέξεις που γράφτηκαν για να εξυμνήσουν και να ενοχλήσουν, τελικά έμειναν σημάδια γραπτά κενού όμως περιεχομένου, αφού κανέναν πια δεν ενοχλούν και σίγουρα κανέναν δεν εξυμνούν... Έγιναν αυτές οι λέξεις στοιχειά, και αν τύχει και τις συναντήσεις δεν θες να τις «ενοχλήσεις», είτε από φόβο, είτε από αμνηχανία, είτε από μία ασύνειδη πράξη αποστασιοποίησης, από ένα χθες που πληγώνει –αν και πληγώνει ολοένα και λιγότερο– πέρασαν βλέπεις 52 χρόνια.

Μένω να κοιτώ την ξυλόγραφία του Χαμπή, με τον τίτλο «Τα σπίτια» μας και σκέφτομαι τι σημαίνει πατρίδα, σπίτι, τόπος; Εγώ τι βλέπω, όταν διακρίνω συρματοπλέγματα, φιγούρες, σπίτια με κεραμίδια; Σίγουρα δεν βλέπω ούτε Πατρίδα, ούτε Τόπο, ίσως να μπορώ να τα υποψιαστώ, γι' αυτό άλλωστε μου παίρνει χρόνο πολύ να ψάχνω λέξεις, κοιτάζοντας τις φωτογραφίες, στην ασφάλεια του σπιτιού μου, όταν προσπαθώ να περιγράψω την κατάξανθη Μεσσαρία ή τον καταπράσινο Πενταδάκτυλο. Σε εμένα χρειάζονται περισσότερες λέξεις, ιδίως όταν προσπαθώ να περιγράψω τον Τόπο που είδα, και πάντα προσπαθώ να μην τις πειράζω, όταν τις συγκεντρώνω για τα Σπίτια των άλλων.

Αυτοί οι άνθρωποι σίγουρα “δεν ξεχνούν”

Στο βιβλίο του Ματθαίου Φραντζεσκάκη «Λαλώ σου τα» καταγράφονται ιστορίες ανθρώπων που βίωσαν τη 14η Αυγούστου 1974

Συνέντευξη στον

ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Ο διευθυντής του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Χανίων και πρόεδρος του Παγκρήτιου Συλλόγου Φίλων Μίκη Θεοδωράκη Ματθαίος Φραντζεσκάκης στο βιβλίο «Λαλώ σου τα. Μαρτυρίες από την προσφυγιά της Αμμοχώστου», μαζί με τον συνεργάτη του Κώστα Κοσμάδακη, κατέγραψε τις ιστορίες απλών καθημερινών ανθρώπων που μέσα σε ένα βραδύ άλλαξε η ζωή τους. Δεκατέσσερις Αμμοχωστiani, ένας στρατιώτης της ΕΛΔΥΚ και ένας αιχμάλωτος πολέμου αφηγούνται τις μέρες εκείνου του καυτού Αυγούστου του 1974. Όπως λέει στην «Κ» ο κ. Φραντζεσκάκης η ιδέα ήταν να υπάρχουν μαρτυρίες ανθρώπων που από διαφορετική αφετηρία βρέθηκαν στη δίνη των γεγονότων. Ανθρώπων που είχαν άλλες σκέψεις και όνειρα αλλά συναντήθηκαν με το ίδιο θεριό και αφορμή για το βιβλίο στάθηκε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα cineΜαθήματα του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Χανίων. Αναφέρει επίσης ότι ως διευθυντής του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Χανίων σχεδίαζε μια συστηματική ένταξη στο πρόγραμμα του Φεστιβάλ παράγωγες Κυπρίων δημιουργών με έμφαση στο κυπριακό ντοκιμαντέρ και στα σχέδιά τους είναι η παραγωγή ενός ντοκιμαντέρ που θα έρθει να κλείσει τον κύκλο αναφοράς στην Αμμόκωστο και την προσφυγιά που ακολούθησε. Το βιβλίο, που παρουσιάστηκε ήδη στις 18 Ιουλίου στο Πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου Αμμοχώστου στη Δερύνεια, θα συστηθεί και στο κοινό της Λευκωσίας, στο πλαίσιο του 11ου Nicosia Book Fest (9-11 Οκτωβρίου), στις 10 Οκτωβρίου.

–Τι σας οδήγησε στη συγγραφή και καταγραφή των μαρτυριών από τους Αμμοχωστianos πρόσφυγες;

–Αφορμή στάθηκε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα cineΜαθήματα του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Χανίων το οποίο διευθύνω. Στο πλαίσιο του προγράμματος σχεδιάσαμε μια κοινή κινηματογραφική παραγωγή ενός σχολείου των Χανίων και ενός της Κύπρου, συγκεκριμένα του Β΄ Δημοτικού Δερύνειας. Έτσι βρέθηκα στην περιοχή και έχοντας από το 2005 μια σταθερή ενασχόληση με την καταγραφή προφορικών μαρτυριών θεωρήσα ανοικτή πρόκληση να ακούσω και να καταγράψω (με τον συνεργάτη μου Κώστα Κοσμάδακη) τις ιστορίες απλών καθημερινών ανθρώπων που συναντηθήκαμε εκείνες τις μέρες και σε ένα βραδύ άλλαξε

«Η ιδέα ήταν να υπάρχουν μαρτυρίες ανθρώπων που από διαφορετική αφετηρία βρέθηκαν στη δίνη των γεγονότων. Ανθρώπων που είχαν άλλες σκέψεις και όνειρα αλλά συναντήθηκαν με το ίδιο θεριό».

«Οι ιστορίες έρχονται για να μας πουν: Ποτέ ποια πόλεμος. Εν συναισθηση. Αλληλεγγύη, συμπαράταξη και συμπάρασταση σε κάθε ένα πρόσφυγα».

η ζωή τους. Φυσικά στην πορεία απλώς επιβεβαιώθηκε το σταθερό μας σλόγκαν. Οι ιστορίες υπάρχουν δίπλα μας αρκεί εμείς να αποφασίσουμε ότι θέλουμε να τις ακούσουμε.

–Ερχόμενος σε επαφή με τις ιστορίες των προσφύγων, ποιο

συναίσθημα κυριάρχησε; Υπάρχει κάτι που ακούγοντας το σας εντυπωσίασε ή σας ξάφνιασε;

–Συγκίνηση η οποία πέραν των άλλων δημιούργησε προβληματισμούς. Συγκίνηση για όσα έχει αφήσει στη ζωή των ανθρώπων η προσφυγιά. Για το πώς άλλαξε η ζωή τους αλλά και για το πώς

παραμένει ζωντανό στο πέρασμα του χρόνου το βίωμα. Προβληματισμός για τη διαχείριση που όλα τα χρόνια γίνεται σε ένα ιστορικό γεγονός. Διαχείριση η οποία –πέραν των άλλων– συχνά φαίνεται να «ξεχνά» τους ίδιους τους ανθρώπους. Επίσης στα στοιχεία που έντονα μου έμειναν είναι το

«Οι πρόσφυγες από την πλευρά τους εισφέρουν σπουδαία στοιχεία στην ιστορία και κυρίως μας θυμίζουν ότι εκτός από αριθμούς, γενιεύσεις, απρόσωπα συμπεράσματα υπάρχουν και οι άνθρωποι που βρίσκονται στο πραγματικό επίκεντρο των ιστορικών γεγονότων» λέει ο Ματθαίος Φραντζεσκάκης, διευθυντής του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Χανίων, ο οποίος εξέδωσε το βιβλίο «Λαλώ σου τα».

αυτονόητο. Αυτοί οι άνθρωποι σίγουρα «δεν ξεχνούν»!

–Πώς έγινε η επιλογή των ανθρώπων που συμμετείχαν στο βιβλίο σας;

–Όπως αναφέρω και παραπάνω η αρχική συνάντηση έγινε τυχαία όμως αυτό που υπήρχε ως

άτυπος κανόνας ήταν να υπάρχει το στοιχείο της πρωτογενούς μαρτυρίας και κατά το δυνατόν της πηγαίας έκφρασης. Στοιχεία τα οποία για ένα μαγικό τρόπο υπήρξαν. Κλείνοντας τον κύκλο των συνεντεύξεων προέκυψε η προσωπική ανάγκη αυτές να συμπληρωθούν και από ένα πρόσφυγα που δεν ζει πλέον στην Κύπρο και έζησε την αιχμαλωσία καθώς και από έναν Έλληνα που υπηρέτησε τις μέρες εκείνες ως φαντάρος στην περιοχή. Δηλαδή η ιδέα ήταν να υπάρχουν μαρτυρίες ανθρώπων που από διαφορετική αφετηρία βρέθηκαν στη δίνη των γεγονότων. Ανθρώπων που είχαν άλλες σκέψεις και όνειρα αλλά συναντήθηκαν με το ίδιο θεριό.

–Η καταγραφή αυτή ενέχει θέση ιστορίας ή είναι κάτι περισσότερο από μια καταγραφή εμπειριών και καταστάσεων;

–Η ιστορία έχει μικρές και μεγάλες εικόνες. Κατά τη γνώμη μου εξίσου σημαντικές και οι δύο. Τα ιστορικά γεγονότα έχουν πολιτική, διαχείριση, σκοπιμότητες και γενικότερα ένα σχεδιασμό που υπακούει συνήθως στο δίκαιο του νικητή, στο δίκαιο του ισχυρού. Οι ιστορίες των ανθρώπων έχουν παράλληλα στοιχεία που σε μεγάλο βαθμό μάς δίνουν τη δυνατότητα να αντιληφθούμε πώς αλλάζει τη ζωή κάποιου μέσα από ένα πόλεμο. Μέσα από την προσφυγιά. Η αποτύπωση των εμπειριών με την υποκειμενικότητα που τις βαρύνει μάς φέρνουν κοντά σε μια πιο προσωπική ανάγνωση της ιστορίας και της επιδραστικότητας που έχει ο πόλεμος, το πραξικόπημα, η προσφυγιά στον καθένα που συνήθως δεν επιλεγεί αυτά που βιώνει. Ο ιστορικός θα διαμορφώσει και διαμορφώνει την ιστορία, ενεργοποιώντας τα εργαλεία της επιστήμης του καθώς και την οπτική του. Οι πρόσφυγες από την πλευρά τους εισφέρουν σπουδαία στοιχεία στην ιστορία και κυρίως μας θυμίζουν ότι εκτός από αριθμούς, γενιεύσεις, απρόσωπα συμπεράσματα υπάρχουν και οι άνθρωποι που βρίσκονται στο πραγματικό επίκεντρο των ιστορικών γεγονότων.

Τέλος, ένα στοιχείο που υπάρχει στο βιβλίο είναι η γλώσσα. Με τη βοήθεια του φίλου Φίλιππου Χαραλάμπους κρατήσαμε τον προφορικό λόγο στις αφηγήσεις των ανθρώπων στοχεύοντας μέσα από το πχόκρωμα και τους ιδιοματισμούς της γλώσσας να κρατήσουμε ζωντανό το συναισθήμα. Το «Λαλώ σου τα» δεν είναι τι νομίζω ότι είπαν οι άνθρωποι με τους οποίους συνομιλήσα. Είναι ό,τι είπαν, όπως το είπαν.

Άνθρωποι γίνονται πρόσφυγες. Κάποιοι άλλοι απλώς κερδίζουν

–Νομίζετε πως το ελλαδικό κοινό γνωρίζει αρκετά για το ζήτημα της Κύπρου, πραξικόπημα, εισβολή;

–Νομίζω ότι αρκετοί ξέρουν και αρκετοί επίσης απλώς νομίζουν ότι ξέρουν. Το ζήτημα της Κύπρου είναι σίγουρα αρκετά πιο σύνθετο απ' ό,τι μια πρώτη ανάγνωση (συχνά συναισθηματικού τύπου) μας βοηθά να κατανοήσουμε. Το ζήτημα της Κύπρου έχει την εισβολή, το πραξικόπημα αλλά έχει και το πριν καθώς και το μετά. Έχει κατοίκους δύο περιοχών που συμβιούσαν για χρόνια. Έχει μια τρίτη χώρα που υπάρχει με έδαφος στην Κύπρο. Έχει πολιτικούς και πολιτική. Έχει υπόλογους και διαχειριστές. Έχει θύματα και θύτες. Με όλα αυτά τα στοιχεία και δείχνοντας ως λαός «αδυναμία» να εμβαθύνουμε στην ιστορία νομίζω ότι έχουμε ακόμα πολλά να μάθουμε για να μπορούμε να έχουμε συγκροτημένη γνώμη. Το Κυπριακό δεν είναι επίσης κάτι στατικό ως ιστορικό γεγονός ή κατάσταση. Αποτελεί μέρος μιας γε-

ωπολιτικής σκακιέρας που οφείλουμε τις κινήσεις της να παρακολουθούμε επιμελώς.

–Ποιο μπορεί να είναι το μήνυμα που μπορούν στις μέρες μας να μεταφέρουν αυτές οι ιστορίες;

–Οι ιστορίες έρχονται ζωντανές να μας θυμίσουν τον πόνο και τη βάσανο του πολέμου. Την αλυσμένητη πλευρά της ζωής. Τους παλιούς γείτονες και τις παλιές γειτονιές. Να μας θυμίσουν πως ζούσαν αρμονικά αλλά και με συγκρούσεις οι άνθρωποι στην περιοχή. Πώς όλα άλλαξαν... Οι ιστορίες έρχονται για να μας πουν: Ποτέ πια πόλεμος. Εν συναισθηση. Αλληλεγγύη, συμπαράταξη και συμπάρασταση σε κάθε ένα πρόσφυγα. Η ιστορία φαίνεται να κινείται κυκλικά, γεννώντας συνεχώς παρόμοιες καταστάσεις. Συμφέροντα οικονομικά. Πολιτικές ή και θρησκευτικές σκοπιμότητες ενεργοποιούν συγκρούσεις. Άνθρωποι σκοτώνονται. Άνθρωποι γίνονται πρόσφυγες. Κάποιοι άλλοι

απλώς κερδίζουν! Σε αυτή τη δίνη έχει σημασία ως πρόσωπα και ως χώρες με ποιους συντασσόμαστε.

–Είστε και διευθυντής του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Χανίων, έχετε κατά νου και κάτι κινηματογραφικό;

–Εδώ και αρκετά χρόνια μέσα στις δραστηριότητες τις δικές μου και των συνεργατών μου είναι η οπτικοακουστική παραγωγή και η δημιουργία ντοκιμαντέρ κυρίως για θέματα ιστορικού ενδιαφέροντος. Στο πλαίσιο αυτό είναι στα σχέδιά μας η παραγωγή (σχετικά άμεσα) ενός ντοκιμαντέρ που θα έρθει να κλείσει τον κύκλο αναφοράς μας στην Αμμόκωστο και την προσφυγιά που ακολούθησε. Επίσης ως διευθυντής του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Χανίων σχεδιάζω μια συστηματική ένταξη στο πρόγραμμά μας παράγωγες Κυπρίων δημιουργών με έμφαση στο κυπριακό ντοκιμαντέρ. Στόχος οι γέφυρες ανθρώπων μέσα από τη γνωριμία των πολιτισμών και των ιστοριών μας.

Αμμόχωστος και Εφτακώμη σχεδόν ζωντανές υπάρξεις

Της **ΕΛΕΝΑΣ ΑΛΩΝΕΥΤΗ**

Η μητέρα μου, η Άντρη Φτικίδου, το γένος Κωνσταντινίδη από την Εφτακώμη, γεννήθηκε στην Αμμόχωστο στις 21 Ιουλίου 1941 και έφυγε από τη ζωή το 2015, στη Λευκωσία. Ήταν ένας άνθρωπος χαμηλών τόνων, με μια ήρεμη εσωστρέφεια και σεμνότητα, αλλά ταυτόχρονα με μεγάλη μαχητικότητα απέναντι σε ό,τι θεωρούσε σωστό και δίκαιο. Ήταν πολύ διαβασμένη. Έμαθε μόνη της αγγλικά και εργάστηκε ως βιβλιοθηκάριος στις Βρετανικές Βάσεις. Αγαπούσε την ποίηση και, ίσως ακόμη περισσότερο, τη μουσική. Είχε προλάβει να ζησει την εποχή του Νέου Κύματος, του Tom Jones, της Cilla Black, αλλά και την εποχή των χίπισ, των λουλουδιών και ενός ιδεαλισμού που άφηνε ακόμη χώρο για την πίστη ότι ο κόσμος μπορούσε να γίνει καλύτερος. Κάθε απόγευμα ακούγαμε τα αγαπημένα της τραγούδια και, μέχρι να ενηλικιωθούμε, τα είχαμε μάθει όλα απ’ έξω χωρίς καν να το καταλάβουμε. Πίστευε πραγματικά ότι η ζωή μπορούσε να γίνεται πάντα καλύτερη. Μέχρι το 1974. Η εισβολή την ισοπέδωσε. Έχασε το σπίτι της με τις τριάντα τρεις τριανταφυλλiές, τις πορτοκαλιές και τα πιττόσπορα. Έχασε ό,τι είχε να κάνει με τον κόσμο της, όπως τον γνώριζε μέχρι τότε.

Όταν έφυγε από τη ζωή, άφησε πίσω της αμέτρητα βιβλία και ό,τι ίσως είχε πιο πολύτιμο. Τα ποιήματα και τα αφηγήματά της. Τα περισσότερα ήταν χειρόγραφα και, όταν άρχισα να τα μεταγράψω, παρατήρησα πόσο συχνά επανέρχόταν στο θέμα του θανάτου. «Βλέπεις αυτόν τον νεαρό εγκλωβισμένο μέσα στο μάμμαρο;» μου είπε όταν περνούσαμε μπροστά από ένα άγαλμα. «Τους στήνουμε ένα άγαλμα, τους στεφανώνουμε και συνεχίζουμε αμέριμνα τη ζωή μας». Ο νεαρός του «Αγλήματος» δεν θέλει τη δάφνη ούτε το μαρμάρινο ντουφέκι. Θέλει να καθαλίσει μια Harley Davidson, με ένα κορίτσι στο πι-

Στο ποίημα «Τοπωνύμια» παραθέτει τα ονόματα του Κλήματος, της Χάλης, της Ταμασσού, των Λιμνών, του Κάμπου, σαν να φοβάται πως, αν πάψει κάποιος να τα προφέρει, θα πάψουν πραγματικά να υπάρχουν... Στη φωτογραφία η είσοδος της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Αμμοχώστου.

σω κάθισμα, και να χαθεί μέσα σε μια ζεστή αυγουσιτιάτικη νύχτα. «Εμείς τον τιμούμε ως ήρωα», έλεγε, «αλλά δεν θα έπρεπε τούτος ο νεαρός να ζει τώρα;».

Η Σοφία, η κωφή γριούλα του Άρσους, η φίλη της, την περίμενε με αγωνία κάθε Σαββατοκύριακο στο χωριό. Είχαν βρει έναν μοναδικό τρόπο επικοινωνίας που δεν κατάλαβα ποτέ. Αυτές ήξεραν. Και γελούσαν ασταμάτητα. Όταν πέθανε η Σοφία, η μητέρα μου κάθισε απέναντι από το μεταλλικό της κρεβάτι και, με ηρεμία, παρατηρούσε το άψυχο σώμα.

«Και τώρα έχουν όλα φωνή ακόμα κι οι πέτρες, κι η βέργα σου, κι επιτέλους μπορείς κι εσύ τώρα πια να τ’ ακούεις»

Ήθελε ο θάνατος να απελευθερώσει την αγαπημένη της Σοφία από την κώφωσή της. Στο ποίημα «Σοφία» θέλησε να πιστέψει ότι η φιλία τους θα συνεχιζόταν και πως, κάπου στα «ατέλειωτα ουράνια χωράφια», όταν θα ξανασυναντιούνταν, η Σοφία θα της έψπνε, όπως πάντα, καφέ. Έτσι θέλω να τις φαντάζομαι τώρα.

Στο «Αιωρούμαι» βλέπω τον φόβο, αλλά μαζί και την περιέργειά της: «γιατί το Άγνωστο μου γνέφει όλο και πιο επίμονα εκεί που περιμένει η τελευταία πράξη να παιχτεί της τελευταίας περιπέτειας, που μοιάζει απίστευτα ελκυστική, τρομακτική και μυστηριώδης, όπως τα φίλμ των πρωινών ωρών, που παρακολουθούμε πάντα μό-

νοι».

Μας το διάβασε πολλές φορές το ποίημα αυτό. Πολλές. Ιδιαίτερα μετά τη διάγνωσή της με τη νόσο του Πάρκινσον. «Ο θάνατος είναι το μόνο σίγουρο πράγμα στη ζωή», μας έλεγε, αλλά συχνά παραδεχόταν ότι δεν μπορούσε να συμφιλιωθεί με την ιδέα του. Έγραψε το ποίημα λίγες μέρες μετά τον θάνατο του πατέρα μου. Εκείνη τη νύχτα ένιωσε έντονα και τη δική της θνητότητα.

Ο θάνατος στα ποιήματά της δεν αφορά μόνο τους ανθρώπους. Η Αμμόχωστος και η Εφτακώμη δεν είναι απλώς τόποι της μνήμης της, αλλά σχεδόν ζωντανές υπάρξεις που τραυματίστηκαν, εγκαταλειφθηκαν, χάθηκαν.

Στην «Αμμόχωστο» η πόλη προσωποποιείται ως σώμα που πεθαίνει. Ο θάνατος συνδέεται με τη μνήμη και την προσφυγιά. Στην «Εφτακώμη» οι νεκροί συνυπάρχουν με τους ζωντανούς. Το χωριό μαζεύει ξανά και ξανά τα παιδιά του, ώσπου τελικά: «μα τώρα δεν σου έμεινε κανείς».

«Όλα έχουν ένα τέλος», μας έλεγε. Κάθε τέλος είναι κι ένα είδος θανάτου. Κάτι που χάνεται και δεν επανέρχεται ποτέ με την ίδια μορφή. Όταν πεθαίνει ένας άνθρωπος, χάνονται σιγά σιγά και οι ιστορίες που μόνο εκείνος γνώριζε, οι άνθρωποι που θυμόταν, οι μικρές λεπτομέρειες μιας ζωής, ο τρόπος που έβλεπε έναν τόπο, μια εποχή, ένα γεγονός.

Και όταν χάνεται ένας τόπος, όπως η Αμμόχωστος ή η Εφτακώμη, κινδυνεύουν να χαθούν μαζί του όχι μόνο τα σπίτια και οι δρόμοι, αλλά και οι ζωές που εκτυλίχθηκαν μέσα τους.

Στα «Τοπωνύμια» παραθέτει τα ονόματα του Κλήματος, της Χάλης, της Ταμασσού, των Λιμνών, του Κάμπου, σαν να φοβάται πως, αν πάψει κάποιος να τα προφέρει, θα πάψουν πραγματικά να υπάρχουν:

«Νεκρών ονόματα σε μνημονόχαρτι, που όσο ζω θα μνημονεύονται».

Ίσως αυτό ήθελε περισσότερο απ’ όλα. Να κρατήσει τα ονόματα ζωντανά. Να θυμάται τον τόπο. Τη Σοφία. Τον νεαρό που έγινε άγαλμα. Τα σπίτια. Την Εφτακώμη. Την Αμμόχωστο.

Ίσως τελικά αυτό να είναι που με συγκινεί περισσότερο σήμερα στα ποιήματά της. Ότι πίσω από τον θάνατο υπάρχει σχεδόν πάντα μια βαθιά επιθυμία να σωθεί κάτι. Ένας άνθρωπος, μια μνήμη, ένας τόπος, μια αγάπη, μια στιγμή ζωής. Η μητέρα μου πλησίαζε τον θάνατο με φόβο, απορία, τρυφερότητα, θυμό, περιέργεια, ακόμη και με μια παράξενη έλξη προς το άγνωστο. Πολύ συχνά ο θάνατος γινόταν τελικά ένας τρόπος να μιλήσει για την αξία της ζωής.

Η Έλενα Αλωνεύτη είναι σκηνοθέτρια.

Ίσως αυτό ήθελε περισσότερο απ’ όλα. Να κρατήσει τα ονόματα ζωντανά. Να θυμάται τον τόπο. Τη Σοφία. Τον νεαρό που έγινε άγαλμα. Τα σπίτια. Την Εφτακώμη. Την Αμμόχωστο.

Πού είναι τα σύνορά μας;

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗ**

Ο πιο όμορφος τόπος δεν είναι αυτός που δεν γνωρίσαμε. Η πιο όμορφη θάλασσα δεν είναι αυτή που δεν γνωρίσαμε. Η πιο όμορφη θάλασσα είναι αυτή που πρωτοκολυμπήσαμε. Ο πιο όμορφος τόπος είναι αυτός που γεννηθήκαμε. Η Λάμπθος 6 Αυγούστου 1974 αρπάχτηκε από τον τουρκικό στρατό, που έδιωξε με τη βία των όπλων τους κατοίκους της. «Δικά μας είναι τώρα» μας λένε από εκεί. «Τώρα είναι δικά τους» μας λένε και δικοί και ξένοι, στο πλαίσιο για τη λύση του προβλήματος. Και όσο μας το λένε, όλο και πιο πολύ ομορφαίνουν. Και όσο μας το λένε, όλο και πιο πολύ τα θέλουμε.

Από λάθος αμαρτία ο Θεός μάς έδιωξε από τη Λάμπθο. Η Έβα αντί μύλο πρόσφερε ένα λεμόνι στον Αδάμ. Το καθάρισε αυτός από τη φλούδα, το μοίρασε, το έστυψε, έριξε κάμποσο αλάτι στις λεμονόκουπες και το έφαγε. Έτσι όπως κάναμε παιδιά εμείς για να κόψουμε τη λιγούρα μας. Εκείνη η λιγούρα ήταν ο παράδεισός μας.

Μικρά παιδιά στη Λάμπθο χωριζόμασταν σε Αχαιούς και Τρώες και παίζαμε οξινοπόλεμο. Εκτοξεύαμε ο ένας στον άλλο λεμόνια. Πεδίο των μαχών ήταν οι λεμονόκηποι του χωριού. Πρόσφυγες στη Λεμεσό, μας έδιναν τρόφιμα από τη μέριμνα. Τη βγάζαμε με κονσέρβες και ψωμί, μας έτυχε μια φορά να μας δώσουν ξερά φασόλια. Ω, ναι, φασόλια! Πέρασανε μέρες πολλές για τέτοια πολυτέλεια, είχαμε πεθυμήσει τη φασολάδα, την άσπρη παραδοσιακή λαμπθιώτικη φασολάδα με πατάτα, σέλινο, καρότο και από πάνω λάδι,

Στο ποίημα «Τοπωνύμια» παραθέτει τα ονόματα του Κλήματος, της Χάλης, της Ταμασσού, των Λιμνών, του Κάμπου, σαν να φοβάται πως, αν πάψει κάποιος να τα προφέρει, θα πάψουν πραγματικά να υπάρχουν... Στη φωτογραφία η είσοδος της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Αμμοχώστου.

μαϊντανό και λεμόνι. Λεμόνι όμως δεν είχαμε. Δεν γινότανε χωρίς λεμόνι. Το ζητούσε το DNA των κυττάρων μας. Έτρεξα στο πιο κοντινό μπακάλικο. «Πόσα αυτά τα τρία όξινα;» ρωτώ. Τα ζηγίζει, «μισό σελίνι» μου λέει. Ε, όχι, δεν το βάσταξε η καρδιά μου... Περπάτησα μέχρι που συνάντησα σε μια αυλή μια λεμονιά, σκαρφάλωσα και έκλεψα ένα μεγάλο όμορφο πράσινο λεμόνι. Το έπαθα και φέτος, αρρώστησε η λεμονιά στην αυλή μας στη Λεμεσό, έμεινε χωρίς καρπό. Ταράσσεται η ψυχή

μου όταν σκέφτομαι ότι πρέπει να αγοράσω λεμόνια και άρχισα τα ίδια μετά από μισό αιώνα. Από όποια λεμονιά συναντώ στο δρόμο ή περιβόλι κόβω ένα λεμόνι...

Μας φόβιζαν εκείνα τα βουνά

Οι τοκετοί στις δικές μας γενιές δεν γινόντουσαν σε μαιευτήρια – αυτό γινότανε αργότερα, με την ανεξαρτησία– εμείς γεννηθήκαμε

και πρωτοείδαμε το φως από τα παράθυρα του σπιτιού μας. Ψηλό, πανέμορφο το πετρόχτιστο το σπίτι μας, με ψηλά παράθυρα που βλέπανε ανατολή-δύση, βορρά και νότο. Από τα βορινά παράθυρά μας, κοιτούσαμε τη θάλασσα αχόρταγα και όταν η ατμόσφαιρα ήταν καθαρή, το βλέμμα μας έφτανε μέχρι τα βουνά της Καραμανιάς. Μας φόβιζαν εκείνα τα βουνά. Το βοριαδάκι μάς δρόσισε τα καλοκαίρια, δεν νιώθαμε ζέστη, και τις νύχτες με τον ναυουριστό ήχο του νερού που κυ-

λούσε στο πετραύλακο και τον τσιρίπιλλο να συνοδεύει, τα βλέφαρα βαραινανε γλυκά-γλυκά, και ερχότανε ο ύπνος.

Την άνοιξη έμπαινε η εκστατική μυρωδιά των ανθισμένων λεμονόκηπων, μοσχοβολούσε το σπίτι, μοσχοβολούσε η γειτονιά, ένας τόπος μεθυσμένος.

Το φθινόπωρο, φαινόταν από τα τζάμια ο ορίζοντας με την προσδοκία της βροχής και τη μελαγχολία των χρωμάτων. Ακούγαμε τη βοή των άγριων κυμάτων της θάλασσας τον χειμώνα, κοιτάζαμε τα σύννεφα που έπαιρναν σχήματα που μας θύμιζαν μορφές δράκων και βασιλιάδων, βγαλμένα από τα παραμύθια που μας έλεγαν οι γιαγιάδες.

Τις εποχές στη Λάμπθο τις νιώθαμε με την ξεχωριστή τους μυρωδιά και ένταση. Κάθε πρωί μας ξυπνούσαν εκατοντάδες κελαηδήματα πουλιών. Στις επισκέψεις μας στο κατεχόμενο χωριό τώρα κοιτάμε τα παράθυρα να είναι κλειστά και μέσα όλα εκείνα τα πουλιά σφαγμένα. Πού είναι τα σύνορά μας; Είναι στα παράθυρα των σπιτιών μας και στη θέα γύρω τους.

Ο Γιώργος Χαριτωνίδης είναι συγγραφέας των βιβλίων «Με πρωταγωνιστή τον Άκη» (Κέδρος 2024), «Με το μέλι και το σφηνικόυντρί τους» (Αυτοέκδοση 2019), «Θέλω πλιμμά» (Κέδρος 2016), «Ανέβας και Κατέβας» (Κέδρος 2014), «Με την κίνηση των υαλοκαθαριστήρων» (Κέδρος 2008), «Με διαβατήριο και βίζα μιας μέρας» (Κέδρος 2006), «Αναμνήσεις με πολλά κουκούτσια» (Κέδρος 2003). Τελευταίο του βιβλίο η συλλογή διηγημάτων «Το τραύμα της θεάς Αφροδίτης και άλλα μικρά διηγήματα» (Εκδ. Ηλία Επιφανίου, 2026).

Μικρά παιδιά στη Λάμπθο χωριζόμασταν σε Αχαιούς και Τρώες και παίζαμε οξινοπόλεμο. Εκτοξεύαμε ο ένας στον άλλο λεμόνια. Πεδίο των μαχών ήταν οι λεμονόκηποι του χωριού.

Την είπαν Λάμπουσα, την είπαν Ιμερόεσσα, εγώ πάλι τη λέω πατρίδα

Του **ΑΝΤΡΕΑ ΧΕΙΜΩΝΙΑΗ**

Την είπαν Λάμπουσα, την είπαν Ιμερόεσσα, αυτήν που ανάβει πόθους, τη θελκτική, την είπαν και μυροβόλο, εγώ πάλι τη λέω απλά πατρίδα, με αυτή τη λέξη να σημαίνει πολλά περισσότερα από γενέθλια γη! Φαντάζομαι την έκπληξη του Πράξανδρου όπως πλησίαζε ανεμοδαρμένο το καράβι του μετά από τόσα χρόνια πολέμου για μια Ελένη, για ένα πουκάμισο αδειανό! Τίποτε άλλο να μην έχει στο μυαλό του παρά την επιστροφή στην πατρική του γη! Και να! Σαν να έφυγε η λίμνη του Καϊάφα μαζί με τον Ταύγετο από τη Λακωνία και να βρέθηκαν σ' αυτή τη γη που τον έφερε η μοίρα. Όπως στεκόταν στην πλώρη του καραβιού σα να έβλεπε στην άλλη όχθη το βουνό του και το όρος Λαπιήθης, κι από κάτω, τη Θεράπνη του. Η πατρίδα του μακριά μα κι αυτή πατρίδα είναι! Δική του πατρίδα τρεις χιλιάδες χρόνια τώρα...

Όχι πως πρόλαβα να τη ζήσω για πολύ. Όταν άρχισα να καταλαβαίνω τον κόσμο μου, ξεριζώθηκα κι όσα έπρεπε να μάθω, να γνωρίσω και να δω, μεγαλώνοντας, τα είδα και τα άγγιξα χρόνια μετά κι ακόμα ανακαλύπτω τα μυστικά της και τη κάλλη της!

Τόπο σαν κι αυτόν δεν έχω ξαναδεί όπου κι αν βρέθηκα. Τόσα διαφορετικά πράγματα, τόση ιστορία, τόση φύση, τόσα διαφορετικά κι ωραία, και τόσα θαυμαστά πίσω από κάποιο βράχο, πάνω σε μια βουνοκορφή, στη λεκάνη μιας πηγής, στην πλαγιά ενός λόφου... Ποταμοί (χειμάρροι), νερά, σπηλιές, ανάγλυφο βουνό ένα έργο τέχνης, πράσινος κάμπος, κι όλα εκείνα τα καλά κρυμμένα μυστικά της, όλα στον ίδιο τόπο που ξεκινά από την ακροθαλασσιά και τον κάμπο, ανεβαίνει τες πλαγιές και φτάνει στην κορυφή του βουνού

1024 μέτρα ψηλότερα! Δεν υπάρχει τετραγωνική ίντσα που να μην είναι πατρίδα! Που να μην ξυπνά μνήμες και να μην έχει πάνω της τριών χιλιάδων χρόνων σημάδια! Κι όσο εντονότερα είναι αυτά τα σημάδια τόσο περισσότερο πονάει η ψυχή. Από εκείνο τον αρχέγονο οικισμό κάτω στο λιμάνι της Αρχαίας πόλης, που εξελίχτηκε στη Λάμπουσα Λάπηθο, μέχρι τες διαφορετικές ομορφίες και τη δύναμή της που ανάβουν πόθους, που θέλγουν... Δύναμή της το νερό. Δύναμή της η διαφορετικότητα ανάλογα που στέκεις, τι βλέπεις, τι αισθάνεσαι, τι μυρίζεις, τι αγγίζεις! Πόσο ψηλότερα ανεβαίνεις και πόσο χαμηλότερα από κει πάνω γυρνάει η ματιά σου!

Τόσο δεν μπορούσα να περιγράψω με λόγια την ευωδιά των λεμονανθών σε πολλές γειτονιές πνιγ-

μένες στα λεμονόδεντρα, που την παρομοιάζα σα να είχε χυθεί ένα βαρέλι ανθόνερο, καμωμένο από άξιες Λαπθιώτισσες στον λαμπίκο. Μα πιο πολύ μάγευαν τα απομεινάρια των παλιών καιρών, που δεν μαθαίναμε και πολλά-πολλά τι ήταν, μα το νιώθεις, ήταν κάτι σημαντικό! Μαγεύουν και τα χρώματα, γεννήματα της φύσης... Άλλα στον κάμπο, άλλα στους λόφους, άλλα στο βουνό!

Το ενδημικό μελισσάκι μας! Ophrys lapethica! Το άγριο ζουμπούλι μας (Scilla morrisii), τα μονά ματισκόριδα στ' Αλώνια των Πλακών και τα διπλά στον Κατσούρη! Τα θαλασσοκράμια στην ακτή, τα κλάματα της Παναγίας στους λόφους! Τα κυκλάμινα του Δράκοντα και του Άη Γιώργη! Οι απειλούμενοι κόκκινοι πετεινοί στο Μάλι! Και τα λευκά ανθά-

κια της στερατζιάς με μια ευγενική μυρωδιά σαν τα γιασεμιά στες αυλές των σπιτιών, σαν το λιβάνι στον θυμιατό!

Κάθε τετραγωνική ίντσα, φορτωμένη με τρεις και πέντε χιλιάδες ιστορία και ζωή, είναι πατρίδα. Και πονά η ψυχή στη σκέψη πως μπορεί να πάθει ζημιά ανεπανόρθωτη. Να εκλείψει! Να καταστραφεί. Να σταματήσει να βλαστάνει! Να ανθίζει και να μοσχομυρίζει! Να λείει τες ιστορίες της, τα πάθη και τες χαρές της!

Κάθε φορά που έρχονται όλα τούτα στη σκέψη, θυμάμαι τες δυο μάνες με το ένα διεκδικούμενο μωρό! Ο σοφός Σολομώντας να σπκώνει το ξίφος να μοιράσει στα δυο το ζωντανό παιδί. Η μια «μάνα» να εκφράζει την ικανοποίησή της για τη λύση, η άλλη να ουρλιάζει «μη, όχι το μωρό μου,

καλύτερα να το πάρει αυτή παρά να το σκοτώσεις» κι ο σοφός να έχει μπροστά του την αλήθεια!

Πονά η ψυχή για κάθε ιστορική θέση που χάνεται χωρίς να μάθουμε τι έκρυβε! Για κάθε κόκκινο πετεινό που δεν θα ξαναβλαστήσει! Για κάθε ανθάκι στερατζιάς που δεν θα το μυρίσει κανένας, και κάθε κυκλάμινο που κλαίει κάθε Φεβράρη!

Αλλιώς την είδε ο Πράξανδρος και τον έθελε! Κι απ' αυτόν γενήκαμε όλοι εμείς με χαραγμένο στο dna μας τον πόθο που παραμένει ασίγηστος! Πατρίδα!

Ο κ. Αντρέας Χειμωνίδης είναι Πολιτικός επιστήμονας και συγγραφέας των βιβλίων: «Λάπηθος : Λάμπουσα και Ιμερόεσσα 5000 χρόνια ιστορίας», «Λάπηθος Εντύποις - 1878-1960», και «Η πρώτη ακτίδα του Ήλιου».

Ποταμοί (χειμάρροι), νερά, σπηλιές, ανάγλυφο βουνό ένα έργο τέχνης, πράσινος κάμπος, κι όλα εκείνα τα καλά κρυμμένα μυστικά της, όλα στον ίδιο τόπο που ξεκινά από την ακροθαλασσιά και τον κάμπο, ανεβαίνει τες πλαγιές και φτάνει στην κορυφή του βουνού 1024 μέτρα ψηλότερα!

Κάθε τετραγωνική ίντσα, φορτωμένη με τρεις και πέντε χιλιάδες ιστορία και ζωή, είναι πατρίδα. Και πονά η ψυχή στη σκέψη πως μπορεί να πάθει ζημιά ανεπανόρθωτη.

Καραβάς: της λεμονομυρωδιάς*

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΠΕΡΑΤΙΚΟΥ-ΚΟΚΑΡΑΚΗ**

Καραβάς: της λεμονομυρωδιάς, του φερβολιτέ, του κροσιέ, της κερυνειώτικης θάλασσας που συναντά την Ιωνική, της νερομάνας του Πενταδάκτυλου, του ιδρώτα του απλού Καραβιώτη που όργωνε τη γη του!

Του αιματοβαμμένου για Ελευθερία από τα ηρωικά παιδιά του! Της Αϊρκώτισσας, της Αχειροποιήτου, του Θησαυρού της Λάμπουσας, του Κανάρη, του αρχαίου ιχθυοτροφείου ή της Λίμνης της βασίλισσας, των Καταλυμάτων, του λιμενικού καταφυγίου, των Γεραγκαθκιών, της Ξυσταρκάς, των Μύλων, του Mare Monte, του Ζέφυρου. Της Ευαγγελιστρίας, της Αγίας Ειρήνης, του Αγίου Γιωρκουθίου, του Αγίου Ευάλιου.

Του χορού του λεμονιού, του κλέφτικου της τερατσιάς, της σουβλας σε δάφνινες σμιές, του Γιουτανή το παγωτό! Των εφευρετικών, έξιπνων, μοναδικών παρατσουκλιών!

Καραβάς: γενέτειρα της πατρικής μου οικογένειας, τόπος και γη των θεμελιών της ζωής και της προσωπικότητάς μας!

52 χρόνια εξόριστοι, διωγμένοι διά της βίας από τους εισβολείς-κατακτητές και τους εποίκους. 52 χρόνια στην αναμέτρηση της δοκιμασίας στην οίμωγή, στην οδύνη των τραυμάτων μας και πληγών που δεν επουλώνονται και αφήνουν έντονα τα σημάδια τους. Αιχμάλωτοι, εκτελεσθέντες εν ψυχρώ, βιασμοί, αγνοούμενοι μετοικισμός! Πληγές που δεν κατάφεραν όμως να κάψουν τη βιολογική ζωή των προσφύγων και τον αγώνα τους! Κι ας έχει διαρρηχθεί η πρωτογονική του Καραβά μας βεβαιότητα και ασφάλεια.

Παραμένει ελπιδοφόρα η λεμονομύριστη караβιώτικη αγκαλιά της εσχατολογικής μας προέκτασης και οντότητας! Του «γίγνεσθαι και του είναι» μας κι ας μην έχουμε την «καθημερινή του παρούσα» στους προσφυγικούς συνοικισμούς και στις αυτοτεγάζεις.

Παραμένει ελπιδοφόρα η λεμονομύριστη караβιώτικη αγκαλιά της εσχατολογικής μας προέκτασης και οντότητας! Του «γίγνεσθαι και του είναι» μας κι ας μην έχουμε την «καθημερινή του παρούσα» στους προσφυγικούς συνοικισμούς και στις αυτοτεγάζεις. Δεν παύει να μάς γεννάει το νόημα της ύπαρξης μας, των

παιδιών και των εγγονιών μας! Εγκαθίστανται βαρύγδουπα του Καραβά μας τα σκηνικά με όλες της ζήσης μας τις εικονογραφίες με κάθε ευκαιρία, με κάθε περίπτωση! Αναλλοίωτες, ολοζώντανες οι караβιώτικες μικροστιγμές της βιωτής μας ξυπνούν με λέξεις, σημασίες, έννοιες, ήθη, έθιμα, ηρωικά, καθημερινά γε-

γονότα που ανασυντάσσουν τον Καραβά μας!

Της αναγκαστικής προσφυγιάς μας, στην ίδια μας την πατρίδα, οι δυσκολίες, οι αντιξοότητες δεν κατάφεραν τη λήθη! Μήτε ο διασκορπισμός μας! Μήτε οι συμβιβασμοί μας! Μήτε... Μήτε... Νευραλγικά συντηρείται ο πόθος της Ελευθερίας και της

Επιστροφής από τη λεμονιά κι ας έχει φυτευτεί στην «ξένη αυλή», όπως και το γιασεμί, η δάφνη, η μυρτιά, οι οριτανσίες, που δεν μεγαλουργούν στις ξενιτιάς —γιατί είδος ξενιτιάς ζεις— το προσφυγικό κλίμα!

Τη μνήμη, τις ενθυμήσεις μας δεν τις κλείσαμε, ούτε θα τις κλείσουμε με ναφθαλίνη σε συρτάρια διπλοκλειδώνοντάς τις! Αντιθέτως γίνονται σημαίες αντίστασης!

52 χρόνια τώρα προσπαθούν να μας «ρυθμίσουν και να μας επιτηρήσουν» με τη λογική των συμπερόντων και των απειλών διαγράφωντάς μας τα караβιώτικα, αμμοχωστιανά, μορφίτικα συναισθήματα και δικαιώματά μας, που έχει κάθε άνθρωπος παγκόσμια! Ο άνθρωπος ως οντότητα δεν μπορεί να μεταμορφωθεί, να διαγράψει ή να ξεριζωθεί ή να ξεχάσει τον τόπο του! Τη γενέτειρά του! Το πάτριο χώμα του, όπου κι «αν η μοίρα τον ρίξει» Μα ούτε και τη χαρίζει στα συμφέροντα των εξουσιαστών! Διαπράττεται βιασμός της φύσης!

400 χρόνια σκλαβιάς περάσαμε μα δεν λυγίσαμε, δεν γίναμε αυχενοκάμπτες, ελευθερωθήκαμε! Μάλιστα στείλαμε μηνύματα στην υφήλιο! Τι είναι τα 52 χρόνια ή...

Έχουμε δρόμο φωτισμένο και κληρονομικό προς την Ελευθερία και την Επιστροφή στα πατρογονικά του Καραβά μας!

Η Μαρία Περαιτικού-Κοκαράκη, λεωφόρος Διγενή Ακρίτα 8Α, Καραβάς, είναι συγγραφέας, μεταξύ άλλων και των βιβλίων «Ο μελιορισμός των κυκλαμίνων» (εκδ. Λιβάνη 2022), «Τα Χρόνια των Ακαμαντίδων» (Λιβάνη 2019) και «Τα χρόνια με τα κυκλάμινα» (Λιβάνη 2015).

*Αφιερωμένο σε όλους τους Καραβιώτες και στη μνήμη του πατέρα μου.

Αναλλοίωτες, ολοζώντανες οι караβιώτικες μικροστιγμές της βιωτής μας ξυπνούν με λέξεις, σημασίες, έννοιες, ήθη, έθιμα, ηρωικά, καθημερινά γεγονότα που ανασυντάσσουν τον Καραβά μας!

Γράμμα από την εξορία

Του ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ

Αγαπημένη μου Κερύνεια, δεν ξέρω, αν με θυμάσαι. Πάνε 52 τόσα χρόνια να σου γράψω, μα βρήκα ξαφνικά μες στα καρτιά μου το όνομά σου και τη μισοσβησμένη σου διεύθυνση («Οδός Ελλάδος», έγραφε), αν βέβαια εξακολουθεί κι αυτή να ζει ή αν απέθανε μαζί σου.

Από πού να αρχίσω να σου λέω τα νέα μας... Ίσως να έχεις ακούσει πως ο τόπος μας, που κάποιοι αποκαλούν «Νησί της Αφροδίτης» (νάσος τας Αφροδίτας, και με συγχωρείς), έχει βιαστεί στο όνομα της «ειρήνης» από σύγχρονες βαρβαρικές ορδές. Δεν θέλω να προσβάλλω την τρυφερή ευαισθησία σου με περιγραφές από την παρμόρφωση του κάλλους και τα μαρτύρια του νησιού, το φονικό και τον ξεριζωμό, αλλά και τον βιασμό εκατοντάδων γυναικών. Όλες αυτές ξεπερνούν σε αριθμό ακόμα και τους αγνοούμενους μας, που τις ζηλεύουν μάλιστα για τούτο! Αναφέρομαι στους δεδηλωμένους αγνοούμενους (αρχικά 1619, τώρα 1493, σύμφωνα με το Γραφείο Επιτρόπου Προεδρίας. Είναι λοιπόν λιγότεροι, με βάση τον επίσημο κατάλογο, γιατί «στα χρόνια τα δικά μας τα σακάτικα», όπως τα χαρακτήρισε ο Νίκος Εγγονόπουλος, «είθισται» να πεθαίνουν κι οι αγνοούμενοι. Κι ανάμεσά τους, πρώτη και καλύτερη, η αγνοούμενη πατρίδα.)

Αλήθεια, Κερύνεια, στοχάστηκες ποτέ τι είναι Μνήμη και πίστη δύναμη έχει το όνομα των πραγμάτων; Πού να το ξέρεις, δύστυχη κι εσύ, αν ζεις ή απέθανες πού να το ξέρεις; Στην αστοχιά σου, ωστόσο, υπήρξες τυχερή, γιατί κατά προσέγγιση κρατήθηκε κάποιος σημάδι του αρχαιολογικού ονόματος σου, έστω κι αν είναι τώρα γυρισμένο τούρκικα: Girne/ Κε-

Είναι οδονηρό να υπερασπιζόμαστε πράγματα που δεν εντάσσονται στο πολιτικό χρηματιστήριο και δεν αυτοκινούνται σε κομματικές σιδηροτροχιές. Όμως αυτή είναι η ευθύνη μας: να παραμένουμε μοναχικοί και ευπαθείς, όταν τριγύρω οι άλλοι περιχαράκωνονται σε ομαδικές προδιαγεγραμμένες βεβαιότητες.

ρύνεια – ακόμα κι ανεγνώριστο, αντπχει.

Βεβαίως, για να λέμε και του στραβού το δίκαιο, ο εξ ενστίκτου Αττίλας, που ξεθεμέλιωσε τον ύπνο των νεκρών και μόλυνε ναούς και ρήμαξε το βιος νοικοκυραίων, το έκανε με βάση το δικαίον της διεθνούς αδικίας. Στην άνομη ψυχή του θέριεψε το κακό, δικαιώνοντας τη γενετική του καταγωγή. Η επαλήθευση ήταν πλήρης. Η διαστροφή των ονομάτων κατακτημένων πόλεων και χωριών ολοκλήρωσε τη γενοκτονία. Παρέμεινε ως ζητούμενο ο εξισλα-

μισμός των λίθων, αλλά ο εφέντης την είχε κιόλας έτοιμη τη λύση, φυτεύοντας τζαμιά και εισάγοντας δερβίσηδες απ' άκρου σ' άκρο της σκλαβωμένης Αφροδίτης.

Με συγχωρείς αν γίνομαι λιγάκι λυρικός. Μ' εγκαρδιώνει ο Έλιοτ, που λέει κάπου ότι ο λυρισμός εδρεύει ουσιαστικά στην τραγωδία, όπου η αλήθεια προβάλλει, κατά την έκφρασή του, «γυμνή στα γυμνά της κόκαλα». Είναι νομίζω επάναγκες να ανακαλύψω όλα αυτά, έστω αν ζούμε ή έστω αν έχουμε πεθάνει. Γιατί, δεν ξέρω πού να βρίσκεσαι πια

τώρα, σε ποιο διάζωμα ζωής ή θανάτου καθηλωμένη κάθεσαι να παρακολουθείς τα δρώμενα και τα παθήματα της τραγωδίας σου, συμβάλλοντας κι εσύ στην κάθαρσή τους.

Δεν αποκλείεται λοιπόν να πήραμε κάπως, κι εσύ κι εγώ, το μάθημά μας για την λεγόμενη «ύβρι». Η σχετική αυθάδειά της δεν πρέπει να περιορίζεται μονάχα στην υπέρβαση του μέτρου, αλλά να κατατείνει και στην υπέρβαση της αφελείας – θέλω να πω, στην επίγνωση των επηγενομένων, στο χρέος και την εγγήγορη μπροστά

στον κίνδυνο της ψυχικής απόλεις και της νέκρωσης του σθένου.

Θα ήθελα κι άλλα να σου γράψω, αλλά φοβάμαι μην με πεις ξεμωραμένο, που παλεύει παθιασμένος με τις λέξεις και τις ολομόναχες αγρυπνίες τους. Είναι οδυνηρό να υπερασπιζόμαστε πράγματα που δεν εντάσσονται στο πολιτικό χρηματιστήριο και δεν αυτοκινούνται σε κομματικές σιδηροτροχιές. Όμως αυτή είναι η ευθύνη μας: να παραμένουμε μοναχικοί και ευπαθείς, όταν τριγύρω οι άλλοι περιχαράκωνονται σε ομαδικές προδιαγεγραμμένες βεβαιότητες.

Σου γράφω όλα αυτά, προφανώς θεωρώντας πως ζεις. Μπορεί και να πασχίζω να διερευνήσω τα όρια της παραμυθίας και της ουτοπίας, αλλά και κυρίως του οράματος που πρέπει να τρέφουμε στην ψυχή μας. Αν ζεις ή απέθανες, αυτό δεν είναι αποκλειστικά δικό σου θέμα. Οφείλεις, όπως όλοι, να κρατήσεις κι από το κλωρό κλωνάρι στην άκρη γκρεμού. Εκεί π' ανθεί «σου το βράχου τη σκισμάδα» το κυκλάμινο, αναδρoορίζοντας και τη δική μου μνήμη, με τα κρινάκια στην άμμο της Αμμοχώστου.

Κάποτε εγώ την είπα «Βασιλεύουσα» εκείνη την Αμμόχωστο. Αλλά κι εσύ, Κερύνεια, είσαι της καρδιάς μας η «Συμβασιλεύουσα». Αλληλοπεριχώρηση εννοιών: Αμμόχωστος/Κερύνεια, με μια λέξη. Κι αν πρέπει σαν τον Έκτορα ν' αγωνιστούμε μπροστά στις σκαιές πύλες, από ψηλά μας βλέπει και μετρά την αρετή μας ο κορυθαίολος Πενταδάκτυλος.

Θα σταματήσω εδώ. «Τα λόγια τι φελάν! Δεν τελειώνουν τα λόγια – δεν έχουν τελειωμό τα πράγματα μες στην καρδιά μας», καταπώς είπε παλαιός ποιητής.

Ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης είναι ποιητής.

Κάποτε εγώ την είπα «Βασιλεύουσα» εκείνη την Αμμόχωστο. Αλλά κι εσύ, Κερύνεια, είσαι της καρδιάς μας η «Συμβασιλεύουσα». Αλληλοπεριχώρηση εννοιών: Αμμόχωστος/Κερύνεια, με μια λέξη.

Κάπου κάπου πηγαίνω να τους πω ένα γεια

Της ΤΟΥΛΑΣ ΛΙΑΣΗ

Κάπου κάπου πηγαίνω να τους πω ένα γεια. Και στους τρεις. Και οι τρεις αναπαύονται πια κάτω από το χώμα της Αγίας Τριάδας. Οι δύο, για δεύτερη φορά. Έπρεπε πρώτα να ξεθαφτούν, για να επιστρέψουν και να ταφούν εκεί όπου ανήκαν, στο χωριό τους. Η μάνα μου, που από λάθος είχε ταφεί στο Τρίκωμο με μουσουλμανικές τελετές, χρειάστηκε να ξεθαφτεί τρεις μέρες αργότερα, για να γίνει η κηδεία της όπως έπρεπε, σύμφωνα με την πίστη και την παράδοσή μας. Κι ο αδελφός μου, εκτελεσμένος και θαμμένος για σαράντα χρόνια κάτω από το πέτρινο χώμα του Πενταδάκτυλου, επέστρεψε τελικά εκεί όπου ανήκει. Χωρίς ύμνους, χωρίς σημαίες και τιμές. Απλώς μέσα στη γη του. Ο πατέρας μου, πλήρης ημερών, έφυγε έχοντας ακόμη μέσα του την ελπίδα πως κάποτε θα βρεθεί μια ειρηνική λύση στο Κυπριακό. Έφυγε χωρίς να προλάβει να δει την πατρίδα του ολόκληρη, ελεύθερη και συμφιλώμενη.

Αυτή την ελπίδα κληρονόμησα κι εγώ. Μια ελπίδα που εδώ και πενήντα δύο ολόκληρα χρόνια καλλιεργώ και κρατώ ζωντανή μέσα μου, παρά τον χρόνο και τις απογοητεύσεις που προκαλούν οι αποφάσεις των εκάστοτε πολιτικών μας. Δυστυχώς, δεν κατάφερε κανένας ηγέτης –ή μάλλον δεν τόλμησε– να υπογράψει μια ειρηνική λύση που θα επέτρεπε στις δύο κοινότητες να ζήσουν μαζί, με αλληλοσεβασμό και αξιοπρέπεια.

Οι γονείς μου, ωστόσο, απέδειξαν ότι αυτό ήταν δυνατό. Ότι οι δύο κοινότητες μπορούσαν να συνυπάρξουν ειρηνικά. Το πατρικό μου σπίτι υπήρξε, για δεκαετίες, κάτι πολύ περισσότερο από έναν οικογενειακό χώρο. Έγινε σημείο συνάντησης, επικοινωνίας και ασφάλειας για τους εγκλωβισμένους, ένας τόπος όπου Έλληνοκύ-

Κι εγώ πηγαίνω κάπου κάπου να τους πω ένα γεια. Ένα γεια και στον αδελφό μου, του οποίου η ιστορία αποτελεί πλέον μέρος της σύγχρονης ιστορίας της Κύπρου. Ο χαμός του μου δημιούργησε αναπόφευκτα την ανάγκη να δημιουργήσω ένα έργο που να αναδεικνύει το πρόβλημα όλων των αγνοούμενων.

πριοι, Τουρκοκύπριοι και Τούρκοι έποικοι μπορούσαν να συναντηθούν, να μιλήσουν, να ανταλλάξουν σκέψεις και, πάνω απ' όλα, να συνυπάρξουν. Οι γονείς μου, και ιδιαίτερα ο πατέρας μου, με τη διπλωματία, την καλοσύνη και το χιούμορ του, κατάφεραν να καλλιεργήσουν κάτι πολύτιμο: μια σχέση εμπιστοσύνης, παρά τις δύσκολες συνθήκες. Μια σχέση που δημιουργήθηκε μέσα από την ανθρώπινη επαφή.

Αυτό λοιπόν το σπίτι, που έζησε όλα την ιστορία και όλο το δράμα των εγκλωβισμένων, μου το άφησαν οι γονείς μου ως έναν πολύτιμο θησαυρό και, κυρίως, ως παρακαταθήκη: να συνεχίσω, με το ίδιο ειρηνικό πνεύμα, τον αγώνα για συνύπαρξη και συμφιλώση. Κι εγώ συνεχίζω αυτόν τον αγώνα με τον δικό μου τρόπο. Μέ-

σα από την τέχνη μου προσπαθώ να τιμήσω τις προσπάθειές τους και να διαχειριστώ όσα εκείνοι, με μεγάλη αγάπη και ευλάβεια, διαφύλαξαν όλα αυτά τα χρόνια: τα αντικείμενα του σπιτιού μας.

Αντικείμενα που κουβαλούν πάνω τους τη μνήμη μιας ζωής, τις χειρονομίες των ανθρώπων που τα χρησιμοποίησαν και τη σιωπή μιας ιστορίας που δεν ολοκληρώθηκε ποτέ. Θέλω να τα διασώσω όχι μόνο ως απομεινάρια μιας άλλης εποχής, αλλά ως φορείς μνήμης και μαρτυρίας. Να τα επαναφέρω από την ακινησία και την αχρηστία στην οποία παρέμειναν όλα αυτά τα χρόνια και, μέσα από την αισθητική τους αξία, να τους δώσω ξανά φωνή και παρουσία. Γιατί αυτά τα αντικείμενα δεν είναι απλώς πράγματα. Είναι κομμάτια μιας ζωής που έμεινε

πίσω, πάγωσε στον χρόνο, αλλά δεν έπαψε ποτέ να μιλά.

Κι εγώ πηγαίνω κάπου κάπου να τους πω ένα γεια. Ένα γεια και στον αδελφό μου, του οποίου η ιστορία αποτελεί πλέον μέρος της σύγχρονης ιστορίας της Κύπρου. Ο χαμός του μου δημιούργησε αναπόφευκτα την ανάγκη –ένα χρέος, θα έλεγα καλύτερα– να δημιουργήσω ένα έργο που να αναδεικνύει το πρόβλημα όλων των αγνοούμενων. Δημιουργώντας το εικαστικό έργο «Πού Ήσουν», δεν προσπάθησα να ηρωποιήσω κανέναν, ούτε να ενεργοποιήσω ιδεολογικά ή εθνικιστικά συναισθήματα. Θέλησα να φέρω τον θεατή αντιμέτωπο με την πραγματικότητα και να υπενθυμίσω πως η βαρβαρότητα δεν θα πρέπει να έχει θέση στον σύγχρονο πολιτισμό μας. Το έργο αυτό δη-

μιουργήθηκε με αφορμή τον θάνατο, αλλά η ιστορία του αδελφού μου θα παραμένει πάντοτε ζωντανή. Η υποχρέωσή μου να τιμήσω εκείνον που άδικα κάηκε, άγνωστος μεταξύ αγνώστων, ήταν πιο σημαντική από το να αφεθώ στο πένθος.

Και αυτό το χρωστώ στην τέχνη. Γιατί, τελικά, η τέχνη έχει τη δύναμη όχι μόνο να μας προσφέρει αισθητικούς τρόπους για να βλέπουμε και να αντιμετωπίζουμε τραγικά γεγονότα, αλλά και να θέτει επώδυνα ερωτήματα, να αγγίζει ανθρώπινα συναισθήματα και, ταυτόχρονα, να πραγματεύεται θέματα ιστορίας, μνήμης και πολιτικής.

Κι εγώ πηγαίνω κάπου κάπου να πω και στους τρεις ένα γεια.

Η Τούλα Λιασή είναι εικαστικός.

Μέσα από την τέχνη μου προσπαθώ να τιμήσω τις προσπάθειές τους και να διαχειριστώ όσα εκείνοι, με μεγάλη αγάπη και ευλάβεια, διαφύλαξαν όλα αυτά τα χρόνια: τα αντικείμενα του σπιτιού μας.

ΔΕΛΤΙΟ Α-ΚΑΛΑΙΣΘΗΣΙΑΣ

AP PHOTO / PETROS GIANNAKOPOULOS

Ενας κόσμος που χάθηκε

Τέσσερα καμένα παιδικά ποδήλατα. Η θερινή ρουτίνα μιας παρέας στο Πόρτο Γερμενό έγινε στάχτη μέσα σε λίγες ώρες. Η φωτογραφία του Πέτρου Γιαννακούρη για το Α.Ρ., μετά την καταστροφική πυρκαγιά, ξυπνάει μνήμες από την τελετουργία των παιδικών μας καλοκαιριών. Το εξοχικό, οι φίλοι, οι διαδρομές πάνω στη σέλα. Η γλυκιά οικειότητα της επανάληψης. Τώρα, ακόμη ένας τόπος προστέθηκε στη μακρά λίστα εκείνων που χάθηκαν όπως τους γνωρίσαμε. Τα τέσσερα ποδήλατα αφηγούνται έναν κόσμο που χάθηκε μαζί τους: μια σπάνια πια εκδοχή του ελληνικού καλοκαιριού – περισσότερο παραθερισμός παρά διακοπές.

Χ.Φ.Φ.

«I love...»

Μια επιδαπέδια επιγραφή «I love...» συνοδευόμενη από το όνομα της πόλης. Πόσες τέτοιες να είδα το φετινό καλοκαίρι στις διακοπές; Όλες πανομοιότυπες, με εξαιρετικά απωθητική γραμματοσειρά, οι οποίες σε ενθαρρύνουν να τις προσπεράσεις. Αν ένας τόπος έχει ταυτότητα, ιστορία και χαρακτήρα, όπως η Πάφος στην προκειμένη περίπτωση, δεν χρειάζεται μια γιγαντιαία τουριστική ταμπέλα για φωτογραφίες που προκαλούν ετεροντροπή (κοινώς, κριντζ). Αλλωστε, αυτά τα φθηνά σκηνικά στερούνται πρωτοτυπίας, μιας και θα μπορούσαν να βρίσκονται οπουδήποτε αλλού στον κόσμο.

Π. ΤΣ.

Ενα ψυγείο, παρακαλώ

Τι κρίμα που δεν παραστάθηκε κάποια τραγωδία στο ύψος της γερμανικής αποδόμησης στο «αναψυκτήριο» κοντά στην είσοδο του αρχαίου θεάτρου της Επιδαύρου. Πάνε χαμένα αυτά τα τεράστια ψυγεία που καλύπτουν τον γυμνό εσωτερικό τοίχο, γεμάτα πλαστικά μπουκάλια αναψυκτικών και φλούο σακουλάκια με σνακ, για να σχολιαστεί σκηνικά εμπρός τους ο λαϊκός, χυδαίος καταναλωτισμός. Και τι κρίμα που κανείς δεν προέβλεψε την ύπαρξη ενός μικρότερου ψυγείου, με χαβιάρι και μπλινίς, ώστε όλοι εμείς οι κáθιδροι εν δυνάμει θεατές που περιμένουμε στην ουρά, να καθίσουμε στο βρώμικο γρασίδι και να παίξουμε τον «Βυσσινόκηπο».

Μ. Β.

Καλώς ήρθατε

Όταν η Αθήνα υποδέχεται τον Αύγουστο, η καθημερινότητα αλλάζει προς το καλύτερο. Και όμως, μερικοί που έμειναν πίσω φαίνεται πως θέλουν να αφήσουν το σημάδι τους. Οι είσοδοι των πολυκατοικιών δεν διατηρούνται ποτέ εντελώς καθαρές, διότι με το που θα αδειάσει η πόλη, κάνουν την εμφάνισή τους οι γνωστές «πινελιές» – πολύχρωμα γκράφιτι, επιγραφές με μαρκαδόρο και συνθήματα που ξεκινούν από φασιστικές ανοπίες, φτάνοντας μέχρι το «Ιησούς Χριστός νικά». Μικροί βανδαλισμοί, που απλώνονται στις πόρτες σαν μια ιδιότυπη «υποδοχή» για όσους επιστρέφουν από τις διακοπές. Έτσι η πόλη, με τον δικό της τρόπο, θυμίζει ότι δεν έμεινε ποτέ πραγματικά μόνη.

Ε. Σ.

ΑΤΕΛΟΣ ΜΠΑΝΙ

Τρόλεϊ για πάντα

Ο τέως αναπληρωτής υπουργός Μεταφορών είχε εξαγγείλει πανηγυρικά την απόσυρσή τους. Θα έμεναν ελάχιστες γραμμές σε λεωφόρους όπως η Συγγρού και η Πειραιώς, με πολύ καλύτερη συχνότητα δρομολογίων... Δυσκίνητα και ευάλωτα σε βλάβες. Οικολογικά μεν, αλλά εξίσου οικολογικά είναι πια και τα ηλεκτρικά λεωφορεία. Ο υπουργός άλλαξε και η εξαγγελία έμεινε στον «αέρα» – αλίμονο, στην Ελλάδα είμαστε. Εν τω μεταξύ, τα τρόλεϊ που εξυπηρετούν το Παγκράτι εξακολουθούν να κάνουν έναν τεράστιο κύκλο, καθώς εξορίστηκαν διά βίου από την ήπια κυκλοφορία Βασιλίσσης Ολγας. Ίσως επειδή παραινεί οικολογικά.

Α. Ρ.

Η πράσινη Πανεπιστημίου

Πέρασε καιρός από τότε που τα πλατάνια της Πανεπιστημίου προκαλούσαν αψιμαχίες. Τώρα τα χαϊρόμαστε, καθώς τα πιο πολλά έχουν πιάσει καλά. Υπάρχουν από παλιά μερικά πλατάνια, που μαζί με τις ακακίες δημιουργούν μια ευχάριστη ατμόσφαιρα. Τα παρτέρια της περασμένης δημοτικής θπείας μάς είχαν εκπλήξει, αφού για πρώτη φορά σε κεντρικό δρόμο βλέπαμε γίαισεμιά, μπουκαμβίλιες και άλλα καλλωπιστικά φυτά. Απλώς, αυτά τα παρτέρια θέλουν σχολαστική φροντίδα για να δείξουν τον καλύτερο εαυτό τους. Η Αθήνα πρέπει να πιστέψει ότι μπορεί να γίνει βοτανικός κήπος της Μεσογείου.

Ν. Β.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ

Γράφει ο **ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ**

Γιατί δεν γυρίζουν και μια ταινία με θέμα τον Αρχίλοχο;

Τον Σεπτέμβριο του 1992, ο κύριος Γκρι διάβαζε μόνος στη Σίφνο το «Ερωτικό Αιγαίο» του Νίκου Μουλακάκη: μεταφράσεις των αρχαίων λυρικών που κυκλοφόρησαν το 1986 από τις εκδόσεις Gutenberg. Το 1992 το τομίδιο κόστιζε 1.040 δραχμές.

Το βιβλιαράκι εκείνο συνδυάστηκε με τους «Αρχαίους λυρικούς», σε εισαγωγή - μετάφραση και σχόλια του Γιάννη Δάλλα (εκδ. Κείμενα, 1976).

Έτσι, κάθε καλοκαίρι (αλλά και καταμεσής του χειμώνα, όταν τον χρειάζεται περισσότερο) ο κύριος Γκρι επιστρέφει στον Αρχίλοχο, τον «αρχαιότερο λυρικό ποιητή της Ευρώπης», από την Πάρο.

Ζει τη μεγάλη του ακμή στα μέσα του 7ου αιώνα, έχοντας αρι-

στοκρατική καταγωγή από την πλευρά του πατέρα του, Τελεσικλή. Ο τελευταίος ηγήθηκε και της αποικιστικής εκστρατείας στη Θάσο (αν και ο Δάλλας λέει ότι δεν ήταν αυτός ο πατέρας του, αλλά κάποιος πρόγονός του).

Από τη μεριά της μητέρας, ο Αρχίλοχος είχε ταπεινή καταγωγή: η Ενιπώ ήταν δούλα. Κατά τον Μουλακάκη, «αυτή προίκισε τον Αρχίλοχο με τη γνώση της λαϊκής γλώσσας».

Εμείς ξέρουμε τον Αρχίλοχο ως ποιητή· αναγκάστηκε όμως να γίνει και πολεμιστής: πολέμησε στην Ιωνία, στη Θράκη, στη μακεδονική Τορώνη, στην Εύβοια. Λέγεται πως έπεσε μαχόμενος στη Νάξο.

«Ο πρώτος ιαμβικός ποιητής», γράφει ο Μουλακάκης, καθώς

SHUTTERSTOCK

Η παραλία Αλυκό στη Νάξο, τόπος στον οποίο λέγεται ότι έπεσε μαχόμενος ο Αρχίλοχος. Ήταν ποιητής, αλλά αναγκάστηκε να γίνει και πολεμιστής.

«ὡς τότε υπήρχε μόνο το έπος, το οποίο εκπροσωπούσε κυρίως ο Ομηρος». Και ο Δάλλας: «Ο Αρχίλοχος θεωρείται ο Ομηρος του αρχαίου λυρισμού».

Πάλι ο Ομηρος! Μα ναι: στο ομηρικό έπος ο πολεμιστής δεν είναι άνθρωπος. Ο Οδυσσέας του Νόλαν απέχει έτη φωτός από τον αυθεντικό Οδυσσέα. Ο Αμερικανός Οδυσσέας υποφέρει από εφιάλτες εξαιτίας του πολέμου – αστεία πράγματα για τον ομηρικό Οδυσσέα.

Λοιπόν, ο Αρχίλοχος είναι ο πρώτος, ίσως, που δεν διστάζει να πει ανοικτά ότι υπήρξε «ρίψαςπς»: πέταξε την ασπίδα του και το έσκασε για να γλιτώσει.

Γιατί δεν κάνουν μια ταινία για τον Αρχίλοχο, αναρωτιέται ο κύριος Γκρι. Θα είχε περισσότερο

πόθο και λιγότερους σκοτωμούς. Με τον Αρχίλοχο, ο άνθρωπος γίνεται πιο άνθρωπος. «Εφτά οι νεκροί», γράφει. «Σαν τους ποδοπατήσαμε, είμαστε/ χίλιοι οι φονιάδες τους» (Δάλλας).

«Δύστηνος έγκειμαι πόθω», γράφει ο Παριανός ποιητής. Δηλαδή: «Χωρίς πνοή ο δυστυχής μέσα στον πόθο κείτομαι» (Μουλακάκης). Ή: «Κατάκοιτος του πόθου είμ' ο ταλαίπωρος,/ δίκως πνοή» (Δάλλας).

Ο αγαπημένος στίχος του Ελύτη: «Ψυχάς έχοντες κυμάτων εν ακάλαϊς». «Το κύμα σφικταγκάλιαζε τη ζήση τη γλυκειά μας» (Μουλακάκης). Ή: «Με τις ζωές μας στην ακάλη των κυμάτων» (Δάλλας).

Κρυστάλλινα αρχαία ελληνικά, με την αρμύρα της Πάρου

και την τρικυμία της εσωτερικής περιπέτειας του ανθρώπου. «Ίστω κατ' κήν κύματός τε κανέμου» – «στην κόψη στάθηκε του ανέμου και του κύματος» (Δάλλας).

Αν όντως σκοτώθηκε σε μάχη στη Νάξο, έχει κάτι σπαρακτικό το ακόλουθο απόσπασμα: «Εα Πάρων και σύκα κείνα και θαλάσσιον βιον». «Κι αποχαιρέτα τη την Πάρο/ και κείνα της τα σύκα και τη θαλασσινή ζωή» (Μουλακάκης). Και ο Δάλλας: «Α, πάει η Πάρος με τα σύκα εκείνα και τη ναυτική ζωή!».

Πάει, όντως. Μένει όμως αυτό το «αλλά μ' ο λυσιμελής, ω τ'αίρε, δάμναται πόθος», που ο Δάλλας γυρίζει στα νέα ελληνικά ως εξής: «Ο πόθος, φίλε, που τα μέλη παραλύει με δάμασε».

Σύγχρονός μας ο Αρχίλοχος.

Στην παραλία με «βαριά» βιβλία

Οκτώ καλλιτέχνες μοιράζονται αναγνώσματα «γραφείου» που φύλαξαν για την ηρεμία των διακοπών

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΣΑΜΠΑΝΗ**

Πάθη, ιντρινγκες και αστυνομικά μυστήρια ή λαογραφία, κλιματική κρίση, ονειρολογία προπαγάνδας και... μύκητες; Οκτώ καλλιτέχνες προτείνουν στην «Κ» ασυνήθιστα βιβλία που πήραν μαζί τους στις διακοπές και δεν θα τα βρείτε στις καλοκαιρινές λίστες ανάγνωσης.

1. Βασίλης Κεκάτος

Σκηνοθέτης

Χάρτης ερειπίων
και απουσιών

Αφήνοντας πίσω την Κυψέλη, φέτος, πήρα μαζί μου στο νησί ένα βιβλίο που διατηρεί αμυδρές πιθανότητες να βρεις κάποτε θραύσματα άμμου στις σελίδες του. Την «Αρχιτεκτονική της σκόρπιας ζωής» (εκδ. Αγρα), του Νίκου Γαβριήλ Πεντζίκη. Μέχρι να ολοκληρώσω μία παράγραφο, η λουόμενη γειτόνισσα είχε καταβροχθίσει ήδη 20 σελίδες γεμάτες ιντρινγκες και πάθη. Από τις πρώτες κιόλας σελίδες κατάλαβα ότι ξεδιπλώνω έναν χάρτη. Επρόκειτο για τη χαρτογράφηση μιας σπάνιας βυζαντινής καρδιάς, με σημαδεμένα πάνω τις ερείπια θαυμασμού για εκλιπόντες φίλους, ανεκτέλεστες ερωτικές επιθυμίες, μικρές εμμοιές και την παράξενη βεβαιότητα πως όλα αρχίζουν και τίποτα δεν οδηγεί πουθενά. Σήκωνα συχνά το βλέμμα. Η θάλασσα άρχιζε και ξανάρχιζε, όπως θα έλεγε ο Βαλερύ. Ο Πεντζίκης το ίδιο. Όταν έφυγα από την παραλία, η άγνωστη γυναίκα πλάι μου είχε τελειώσει το βιβλίο της. Ενδεχομένως και τις διακοπές της. Εγώ είχα τελειώσει μερικές σελίδες μόνο και ήμουν πιο χαμένος από όταν έφτασα εδώ. Αλλά τουλάχιστον κρατούσα στα χέρια μου έναν χάρτη.

2. Χριστίνα Μιτρέντσε

Εικαστικός

Μαθήματα από
τους μύκητες

Προτείνω το βιβλίο «Let's Become Fungal» (εκδ. Valiz) της Γιασμίν

Οστεντορφ. Το βιβλίο αντλεί από τον κόσμο της τέχνης και της μυκητολογίας και παρουσιάζει πρακτικές συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών ειδών, συμβίωσης και συμμαχίας –στοιχεία που όλα ευθυγραμμίζονται με τη συμπεριφορά του μυκηλίου– αυτού του ριζωματικού δικτύου, που αποτελεί ένα συναρπαστικό οικολογικό σύστημα και μια μεταφορά για τους τρόπους σκέψης και τις συμπεριφορές μας. Κάθε κεφάλαιο διατυπώνεται ως ερώτημα που δεν οδηγεί σε απαντήσεις, αλλά σε δώδεκα διδάγματα που προκύπτουν από τους μύκητες και μπορούν να εμπνεύσουν από καλλιτέχνες μέχρι κηπουρούς και πολιτικούς.

3. Κυριακή Γονή

Εικαστικός

Νέα, δυστοπική
κανονικότητα

Το «Άγιος καιρός» (εκδ. ΕΑΠ, μτφρ.: Κωνσταντίνος Βοργιάς) της Φριντρίκε Ότο το αγόρασα τον Αύγουστο του 2021. Στο εσώφυλλο έχω σημειώσει: «μεγάλες πυρκαγιές κατέστρεψαν τη Βαρυνμπόμπη, την Εύβοια και άλλες περιοχές της Ελλάδας». Η συγκεκριμένη σημείωση μοιάζει σήμερα με καταγραφή μιας νέας κανονικότητας. Κάθε καλοκαίρι πλέον επιστρέφει η ίδια αγωνία: οι πυρκαγιές, οι καύσωνες, η τεράστια ενέργεια που απαιτείται για να διατηρούνται δροσεροί οι χώροι, αλλά και η άνιση δυνατότητα προστασίας από τη ζέση. Ακόμη και τα μελτέμια, που άλλοτε καλωσορίζαμε και τώρα φοβόμαστε. Στο βιβλίο, η συγγραφέας εξετάζει σε ποιον βαθμό η ανθρωπογενής κλιματική αλλαγή καθιστά συγκεκριμένα ακραία καιρικά φαινόμενα πιθανότερα ή εντονότερα. Παράλληλα, διερευνά ποιοι φέρουν την ευθύνη και ποιοι υφίστανται δυσανάλογα τις συνέπειες. Τα ερωτήματα αυτά μεταξὺ άλλων διατρέχουν την καλλιτεχνική μου έρευνα και πρακτική τα τελευταία χρόνια. Σίγουρα δεν πρόκειται για ένα χαλαρό ανάγνωσμα για την παραλία. Είναι όμως ένα βιβλίο για τα καλοκαίρια που ήδη ζούμε.

4. Νικήτας Σινιόσογλου

Συγγραφέας

Προπαγάνδα
με κλειστά μάτια

Οι διακοπές έχουν κάτι από όνειρο – μήπως από εφιάλτη; Όπως όταν κοιμάσαι, οι διακοπές υποτίθεται πως θέτουν εντός παρενθέσεως την εγρήγορση της καθημερινότητας, ώστε να φορτίσεις, όπως λέμε, τις μπαταρίες. Το βιβλίο «Τα όνειρα στο Τρίτο Ράικ» (εκδ. Αγρα, μτφρ.: Γιάννης Καλιφατίδης) της Σαρλόττε Μπέραντ είναι μια συλλογή ονείρων Γερμανών πολιτών από το Βερολίνο του Μεσοπολέμου. Η εισβολή της προπαγάνδας, της γραφειοκρατίας και της χειραγώγησης στην απροσπέλαστη, υποτίθεται, ιδιωτική σφαίρα του ονείρου δείχνει πως η τελική υποταγή και συμμόρφωση με το καθεστώς ήταν για πολλούς πολίτες αναπότρεπτη. Η Μπέραντ αντιμετωπίζει τα όνειρα σαν κείμενα πολιτικά, τα οποία προειδοποιούν για τη φρίκη που θα 'ρθε! τα βλέπει σαν σήμα κινδύνου, όχι σαν υλικό για ψυχανάλυση. Εξίσου, όμως, αναγνωρίζει τη λογοτεχνική τους ποιότητα, καθώς εμφανίζουν εκλεκτικές συγγενείες με τον Κάφκα και τον Οργουελ. Αυτό το ονειρολόγιο είναι ένα αρχείο με τεκμήρια εσωτερικής ζωής και ιστορικής μαρτυρίας όσο και έργο σπάνιας πρωτοτυπίας. Επιπλέον, διαβάζεται θραυσματικά: όπως θυμάται κανείς ένα όνειρο, ή εκείνες τις διακοπές που παραλίγο θα 'ταν αληθινή απόδραση.

5. Μάρω Φασουλή

Εικαστικός

Εθιμα, δοξασίες
και λαϊκή τέχνη

Η «Ελληνική Λαογραφία» (εκδ. Καρδαμίτσα) του Μιχάλη Γ. Μερακλή δύσκολα θα βρισκόταν σε μια συννηθισμένη λίστα με «βιβλία παραλίας», εκεί προηγούνται συνήθως τα αστυνομικά και όχι τα ήθη και

αξία. Το βιβλίο δεν ηθικολογεί, ούτε κρίνει, αλλά με ψυχραιμία εξετάζει τις πολιτικές, ηθικές και ανθρωπίνες διαστάσεις του φαινομένου.

7. Χρήστος Λούλης

Ηθοποιός

Τέχνη μέσα
στο σκοτάδι

Προτείνω για τις διακοπές το «Big Bang (1970-1973)» (εκδ. Μεταίχμιο) των Στάθη Ν. Καλύβα και Νατάσας Τριανταφύλλη. Δεν χρειάζεται να το διαβάσεις γραμμικά: μπορείς να το ανοίξεις θεματικά, κάτι που το κάνει ιδανικό για να το έχεις μαζί σου. Προσφέρει μια συμπυκνωμένη εικόνα για το πως δημιουργήθηκαν, μέσα σε μια δύσκολη περίοδο, έργα τέχνης, τραγούδια και βιβλία που αγαπάμε μέχρι σήμερα. Περιλαμβάνει μικρές ιστορίες για γνωστούς ανθρώπους και καλλιτέχνες, φωτίζοντας μια διαφορετική οπτική μιας εποχής που όλοι νομίζουμε ότι γνωρίζουμε, αλλά στην πραγματικότητα δεν την ξέρουμε τόσο καλά.

8. Ελένη Σβορώνου

Συγγραφέας

Φωτίζοντας την εξέλιξη

Γιατί η γάτα σας μπορεί να σκαρφωθεί βολίδα στην κορυφή ενός δέντρου αλλά τα βρίσκει «μπασιούνια» να κατέβει; Κι ο σκύλος σας; Το ξέρατε ότι είχε κάποτε έναν κοινό πρόγονο με τη γάτα; Κακώς η ανθρωπότητα χωρίζεται σε γατόφιλους και σκυλόφιλους. Η εξέλιξη είναι παντού γύρω μας (ακόμη και στη δραστηριότητα του εντέρου μας!) και μας την αποκαλύπτει με τέχνη, χιούμορ, εξυπνάδα, αμεσότητα και σπιρτάδα ο Χόρχε Τσαμ, διδάκτορας ρομποτικής από Πανεπιστήμιο του Στάνφορντ και ταλαντούχος εκλαϊκευτής της επιστήμης, σε ένα βιβλίο που θα σας χαρίσει κακαριστά γέλια και γνώση. Πρόκειται για το τρίτο βιβλίο της σειράς «Το μεγάλο Σύμπαν του Ολίβερ», graphic novel για παιδιά (εκδ. Μεταίχμιο, μτφρ.: Α. Αγγελίδης). Θα το διασκεδάσετε μόνοι σας ή με όλη την οικογένεια.

“

Διδάγματα
για όλους

Στο «Let's Become Fungal» της Γιασμίν Οστεντορφ κάθε κεφάλαιο οδηγεί σε δώδεκα διδάγματα που προκύπτουν από τους μύκητες και μπορούν να εμπνεύσουν από καλλιτέχνες μέχρι πολιτικούς.

Χριστίνα
Μιτρέντσε

“

Προοικονομία
της φρίκης

Η Μπέραντ, στο βιβλίο «Τα όνειρα στο Τρίτο Ράικ», αντιμετωπίζει τα όνειρα σαν κείμενα πολιτικά, τα οποία προειδοποιούν για τη φρίκη που θα 'ρθε! τα βλέπει σαν σήμα κινδύνου, όχι σαν υλικό για ψυχανάλυση.

Νικήτας
Σινιόσογλου

BSA SPHS/1566-4007; BSA SPHS IMAGE COLLECTION, BRITISH SCHOOL AT ATHENS.

Επίσκεψη στον τόπο διαμονής της βρετανικής αρχαιολογικής αποστολής στα Αιγόσθενα, που δεν ήταν κάτι περισσότερο από δύο σκηνές που τις είχε παραχωρήσει το ελληνικό κράτος. Αν και υποθέσεις μόνο μπορούν να γίνουν, υπάρχει ισχυρή πιθανότητα να διακρίνεται αριστερά ο διευθυντής της Βρετανικής Σχολής Αθηνών Ερνεστ Γκάρντνερ με τη σύζυγό του στα δεξιά.

Πόρτο Γερμενό, 133 χρόνια πριν

Η άγνωστη αποστολή της Βρετανικής Σχολής Αθηνών για τα αρχαία τείχη των Αιγιοσθένων

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Είκοσι μία λίρες και εννέα σελίνια. Τόσο είχε στοιχίσει η δοκιμαστική ανασκαφή της Βρετανικής Σχολής Αθηνών στα Αιγόσθενα από το 1893 έως το 1895, σύμφωνα με τα οικονομικά αρχεία της εποχής. Ο οικισμός που σήμερα γνωρίζουμε ως Πόρτο Γερμενό ήταν τότε ακατοίκητος και οι νεαροί αρχαιολόγοι της Σχολής έμεναν σε σκηνές που τους είχε παραχωρήσει το ελληνικό κράτος. Στόχος τους δεν ήταν μια μεγάλη ανασκαφή, αλλά κάτι πολύ πιο ταπεινό: να χαρτογραφήσουν τα εντυπωσιακά, εξαιρετικά καλά διατηρημένα τείχη ενός οχυρού του 4ου αιώνα π.Χ., που κατηφόριζαν σε όλο το βόρειο προνέσφι μέχρι τη θάλασσα, προστατεύοντας το αρχαίο λιμάνι.

Από εκείνη την υποτυπώδη, σχεδόν φτωχική αρχαιολογική αποστολή έχουν διασωθεί μέχρι σήμερα δύο, μόλις, φωτογραφίες. Είδαν απόρροια της φως της δημοσιότητας την περασμένη εβδομάδα, όταν οι άνθρωποι της Βρετανικής Σχολής θέλησαν να εικονογραφήσουν μια θερμή ανάρτηση συμπράστασης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στον απόηχο της καταστροφικής πυρκαγιάς στη Δυτική Αττική. Και είναι αυτά τα δύο ασπρόμαυρα τεκμήρια που μας επιτρέπουν σήμερα να κοιτάξουμε τον μετέπειτα παραθεριστικό προορισμό όπως τον είδαν δύο νεαροί Βρετανοί αρχαιολόγοι πριν από 133 ολόκληρα χρόνια και την ίδια στιγμή να βουτήξουμε σε κόσμους που θεωρούμε –λανθασμένα– μακρινούς και απροσπέλαστους.

Στην Αθήνα

Αλλά ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή. Το καλοκαίρι του 1893, ένας 26χρονος Άγγλος φτάνει σε έναν απομονωμένο όρμο της Δυτικής Αττικής. Η αλήθεια είναι ότι δεν ήταν ένας οποιοσδήποτε «26χρονος Άγγλος». Ο Εντουαρντ Φρέντερικ Μπένσον (1867-1940), γνωστός στον αγγλόφωνο κόσμο ως E. F. Benson, βρισκόταν στην Αθήνα ήδη από το 1891 ως φοιτητής της Βρετανικής Σχολής με πλούσιο ακαδημαϊκό υπόβαθρο (απόφοιτος του Κέμπριτζ), πρόσβαση στα σαλόνια της υψηλής κοινωνίας του Λονδίνου και πατέρα ένα αξιοσέβαστο μέλος της πνευματικής Αγγλίας της εποχής, που σε λίγα χρόνια θα χριζόταν αρχιεπίσκοπος του Καντέρμπερι.

Καθόλου συμπτωματικά την ίδια χρονιά που ο Μπένσον «απο-

συρόταν» στη σκιά του Κιθαιρώνα, πίσω στην πατρίδα εκδίδεται το πρώτο του μυθιστόρημα («Dodo: A Detail of the Day»), το οποίο έγινε αμέσως τεράστια εκδοτική επιτυχία εν μέρει γιατί σκιαγραφούσε σκανδαλώδεις όψεις της λονδρέζικης μπουρζουαζίας με ένα ιδιαίτερα μοντέρνο για την εποχή ύφος. Πολλοί υπέθεσαν ότι ο Μπένσον μπορεί να παρέτεινε την παραμονή του στην Ελλάδα προεξοφλώντας το κύμα περιέργειας που θα σήκωνε η πρώτη λογοτεχνική του απόπειρα. Αυτή, πάντως, τον καθιέρωσε ως μια ανερχόμενη, ανανεωτική φωνή στα αγγλοσαξονικά γράμματα και έμελλε πολύ σύντομα να επισκιάσει την ταυτότητά του ως αρχαιολόγου.

Ο Μπένσον κατευθύνεται στα απρόσιτα και σκληροτράχηλα Αιγόσθενα το 1893 υπό την επίβλεψη του Ερνεστ Γκάρντνερ (1862-1939), του δεύτερου, κατά σειράν, διευθυντή της Βρετανικής Σχολής Αθηνών. Εχει μαζί του τον συμφοιτητή του στην Ελλάδα Ρόμπερτ Καρ Μόζανκετ, μετέπειτα διαπρεπή αρχαιολόγο, γνωστό για τις ανασκαφές του στο Παλαιόκαστρο Λασιθίου την ίδια περίοδο που ο Άρθουρ Έβανς έφερνε στο φως την Κνωσό. Αλλά της αρχιτεκτονικής αποτύπωσης και της περιορισμένης ανασκαφής στα Αιγόσθενα θα ηγηθεί ο Μπένσον. Χαρτογραφούν αυτό που θεωρούσαν ως το πιο ολοκληρωμένο και καλύτερα διατηρημένο σύστημα αρχαίων ελληνικών οχυρώσεων, ενώ τα συμπεράσματά τους δημοσιεύονται στο έγκριτο Journal of Hellenic Studies. Μελετώντας την τοιοκοποιία των κολοσσίων λιθινών πύργων, ο Μπένσον απέδειξε ότι ολόκληρο το οχυρό και

τα τείχη του είχαν κατασκευαστεί ως ενιαίο, συνολικό αρχιτεκτονικό έργο – σήμερα γνωρίζουμε ότι χρονολογούνται στον 4ο αιώνα π.Χ. και είχαν ως στόχο την αντιμετώπιση της θηβαϊκής απειλής.

Η Ελλάδα μέσα του

Η επιτυχής έκβαση του εγχειρήματος στη Δυτική Αττική θα είναι η πρώτη και τελευταία σοβαρή αρχαιολογική αποστολή που θα αναλάβει ο Μπένσον στη ζωή του: επιστρέφοντας στο Λονδίνο, το 1895, θα βρεθεί αντιμέτωπος με τα απόγερνα της νεοαποκτημένης λογοτεχνικής φήμης του, ενώ ο κάπως αμφιλεγόμενος, σατιρικός χαρακτήρας των έργων του φαίνεται ότι θα πλήξει τη θέση του στους πιο συντηρητικούς ακαδημαϊκούς κύκλους, καθιστώντας μια ισόβια σταδιοδρομία στην αρχαιολογία αρκετά αμφίβολη.

Σύντομα τα Αιγόσθενα θα γίνουν για τον Μπένσον μια ανάμνηση της πρώτης νεότητας. Αποδεικνύεται πολυγραφώτατος με σπάνια συγγραφική γκάμα και συναναστρέφεται επίλεκτους ομοτέχνους του όπως ο Οσκαρ Ουάιλντ και ο Χένρι Τζέιμς. Αλλά θα αποδειχθεί ότι τα τέσσερα ελληνικά χρόνια θα «γράψουν» μέσα του. Απομακρύνθηκε γρήγορα από το σατιρικό, οριακά κούτσουμπολίστικο πνεύμα του πρώτου του βιβλίου και άφησε τη ρομαντική φύση του να κινηθεί προς άλλα, αρκετά διαφορετικά μυθοπλαστικά μονοπάτια με έμφαση σε ένα είδος λογοτεχνίας του υπερφυσικού. Το 1898 και το 1899 θα εκδώσει δύο ιστορικά μυθιστορήματα εμπνευσμένα από τα ταξίδια του στην Πελοπόννησο: το «The Vintage: A Romance of the Greek

War of Independence», όπου αφηγείται την ιστορία ενός νεαρού αγωνιστή της Ελληνικής Επανάστασης με το ελάχιστο ρομαντικό προσωνύμιο «Μήτσος», αξιοποιώντας τις γνώσεις του στην ελληνική γεωγραφία, και στη συνέχεια το «The Caspian», που θεωρείται η άτυπη συνέχειά του.

Ο πρώτος φοιτητής

Αντίθετα με τον Μπένσον, ο Ερνεστ Γκάρντνερ (1862-1939) θα εξελιχθεί σε εμβληματική μορφή της κλασικής αρχαιολογίας, αφού θεωρείται ότι συνέβαλε αποφασιστικά στη γεφύρωση του χάσματος ανάμεσα στην ακατέργαστη βικτωριανή αρχαιολογική έρευνα πεδίου και στη νέα εποχή μιας πιο στιβαρής επιστημονικής και ακαδημαϊκής επένδυσης του αντικειμένου. Και αυτός απόφοιτος του Κέμπριτζ, θα κάνει εντύπωση κατά τις πρώτες του αποστολές στην Κύπρο, μια άτυπη, πρώτη σταδιοδρομία που θα του χαρίσει τον ιστορικό τίτλο του πρώτου φοιτητή που εγγράφηκε στη νεοσύστατη Βρετανική Σχολή Αθηνών το 1886. Μόλις ένα χρόνο αργότερα, το 1887, διορίστηκε δεύτερος διευθυντής της Σχολής, σε αξιοσημείωτα νεαρή ηλικία, μόλις 25 ετών, και παρέμεινε στη θέση αυτή έως το 1895. Το μεγάλο επιστημονικό πάθος του Γκάρντνερ ήταν η αρχαία ελληνική γλυπτική. Ως διευθυντής της Βρετανικής Σχολής, περνούσε πολλές ώρες στο παλιό Μουσείο της Ακρόπολης και στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, μελετώντας τις τεχνικές καταργασίας των ημιτελών αρχαίων μαρμάρινων όγκων. Το βιβλίο του «Handbook of Greek Sculpture», που εκδόθηκε το 1896, αποτέλεσε

το βασικό εγχειρίδιο για το αντικείμενο για πολλές γενιές νέων αρχαιολόγων.

Όταν ξέσπασε ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, η τεράστια και μοναδική γνώση του Γκάρντνερ για την ελληνική τοπογραφία και τα τοπικά δίκτυα απέκτησε πολύτιμη στρατιωτική αξία. Εντάχθηκε στο Βασιλικό Ναυτικό και υπηρέτησε ως αξιωματικός της βρετανικής ναυτικής υπηρεσίας πληροφοριών στην Ελλάδα από το 1915 έως το 1917. Αργότερα στη ζωή του έγραψε εξαιρετικά επιτυχημένους ταξιδιωτικούς οδηγούς για τους πρώτους τουρίστες της Μεσογείου που ταξίδευαν συνήθως με κρουαζιερόπλοια, όπως το Greece and the Aegean (1933), προκειμένου να μοιραστεί με το ευρύτερο κοινό την αγάπη του για τα αρχαία μνημεία.

Από το Λονδίνο στη Σκύρο

Αυτή η λοξή ματιά στην αρχαία ιστορία του πληγωμένου Πόρτο Γερμενού, όμως, δεν τελειώνει με τον Γκάρντνερ και τον Μπένσον. Η Ελλάδα θα «κυνηγήσει» ένα άλλο μέλος της οικογένειας Γκάρντνερ. Η κόρη του διαπρεπούς Βρετανού αρχαιολόγου Φίλις (1890-1939) θα εξελιχθεί σε ιδιαίτερος ταλαντούχα γλύπτρια και χαράκτρια. Το 1912 θα ξεκινήσει μια χαοτική ερωτική σχέση με τον ποιητή Ρούπερτ Μπρουκ, μέλος του κύκλου του Μπλουιζμπερι, γνωστό για τα ρομαντικά πολεμικά συνέτατα, την εντυπωσιακή του εμφάνιση και τη συναισθηματική και σεξουαλική του πολυπραγμοσύνη. Η μητέρα της θα παρέμβει για να διακόψει το ειδύλλιο και ο μάλλον ανακουφισμένος Μπρουκ θα καταταγεί στο βρετανικό ναυτικό καθώς έχει ξεσπάσει ο Μεγάλος Πόλεμος. Οι προετοιμασίες για την εκστρατεία της Καλλιπόλης θα βρουν τον 27χρονο Μπρουκ στη Σκύρο. Τη νύχτα της 23ης Απριλίου, όμως, ο καλλιπυγος νέος με τη βυρωνική αύρα θα αφήσει την τελευταία του πνοή στο γαλλικό νοσοκομειακό πλοίο «Duguay-Trouin», αγκυροβολημένο έξω από τη Σκύρο, από σπψαίμια. Θα ταφεί στο ελληνικό νησί, όπου επιβιώνουν μέχρι σήμερα τόσο το μαρμάρινο μνημείο του όσο και το άγαλμά του σε περιοπτη θέση στη Χώρα. Και κάπως έτσι οι αόρατες κλώστες που ενώνουν τις ζωές των ανθρώπων θα φέρουν για λίγο κοντά την ανοιξιάτικη Σκύρο του 1915 με τα ασπρόμαυρα Αιγόσθενα του 1893 και το καψαλισμένο Πόρτο Γερμενό του 2026.

Διαπρεπής επιστήμων

Μαζί είναι και ο Ρόμπερτ Καρ Μόζανκετ, μετέπειτα διαπρεπής αρχαιολόγος, γνωστός για τις ανασκαφές του στο Παλαιόκαστρο Λασιθίου την ίδια περίοδο που ο Άρθουρ Έβανς έφερνε στο φως την Κνωσό.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Σχετικά αλβύριο βγήκε από τη μεγάλη πυρκαγιά της Βοιωτίας και της Δυτικής Αττικής το αρχαίο οχυρό των Αιγιοσθένων, που θεωρείται ένα από τα καλύτερα διατηρημένα φρούρια στην Ελλάδα.

Αγιογράφοι «εκ Σαμαρίνης»

Εικόνες καλλιτεχνών της ορεινής κοινότητας βρίσκονται σε ναούς όλης της χώρας που γιορτάζουν τον Δεκαπενταύγουστο

Της **ΓΙΩΤΑΣ ΜΥΡΤΣΙΩΤΗ**

Δεκαπενταύγουστος, και οι απα-
ταχού Σαμαριναίοι ανηφορίζουν στον τόπο τους για να συναντήσουν τις ρίζες τους, στη μεγαλύτερη γιορτή της ορεινής αυτής κοινότητας. «Ιντρα μπασισαρέκα» (έμπαινε στην Εκκλησία»), προτρέπει μια επιγραφή στη βλάχικη γλώσσα Σαμαριναίου καλλιτέχνη. Στις ζωγραφίες των ναών θα εντοπίσουν τα ονόματα προγόνων τους που υπέγραψαν με υπερηφάνεια στην ελληνική γλώσσα και τον τόπο καταγωγής τους, τη Σαμαρίνα Γρεβενών, σε τοιχογραφίες και εικόνες όχι μόνο σε ναούς και καθολικά της περιοχής, αλλά και σε απόμακρα μέρη της Ελλάδας και της Βαλκανικής χερσονήσου. Και θα νιώσουν ακόμα πιο περήφανοι όταν διαπιστώσουν ότι από τη μικρή τους κοινότητα στις πλαγιές του Σμόλικα, αν και απομακρυσμένη από τα αστικά καλλιτεχνικά κέντρα, ξεκίνησαν και εξακτινώθηκαν δεκάδες ζωγράφοι που έγραψαν μια από τις σελίδες στην ιστορία της νεοελληνικής τέχνης.

Πολύτιμος «ξεναγός» αποτελεί η εκτενής έρευνα του Νίκου Χρ. Παπαγεωργίου, τα αποτελέσματα της οποίας βρίσκονται συγκεντρωμένα στο βιβλίο «Οι Σαμαριναίοι ζωγράφοι – Από τον 18ο στον 20ό αιώνα» (εκδ. Επικεντρο). Η καταγραφή και η τεκμηρίωση ξεκίνησαν όταν ο συγγραφέας, ιστορικός τέχνης και διδασκων στη Σχολή Καλών Τεχνών του

ΑΠΘ, μελετώντας το Καθολικό της μონής της Αγίας Παρασκευής (1713) και τον ναό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (1818) της Σαμαρίνας για τη διδακτορική του διατριβή, διαπίστωσε ότι τοιχογραφίες και εικόνες ναών τόσο στην Ελλάδα όσο και στις γειτονικές χώρες (Αλβανία, Βόρεια Μακεδονία και Βουλγαρία), φέρουν την υπογραφή ζωγράφων που δηλώνουν πλάι στα ονόματά τους τον τόπο καταγωγής τους: «εκ Σαμαριναίος», «Σαμαριναίος» ή με τη βραχυγραφία «μρν». Τα θρησκευτικά έργα 120 συνολικά ζωγράφων –μεταξύ αυτών και μια γυναίκα– αναδεικνύουν τη Σαμαρίνα ως σημαντικό καλλιτεχνικό κέντρο το οποίο διατήρησε ζωντανή τη μεταβυζαντινή θρησκευτική τέχνη.

Η μελέτη επικεντρώνεται την περίοδο από τον 18ο αιώνα έως το 1914. Τη χρονιά αυτή στους πρώτους εκλογικούς καταλόγους που συγκροτούνται, 15 Σαμαρινίοι δηλώνουν ως επάγγελμα ζωγράφοι. «Δεν μπορούμε να μιλάμε για σχολή, αλλά για ένα καλλιτεχνικό εργαστήριο που άρχισε να αναπτύσσεται στα τέλη του 18ου αιώνα», διευκρινίζει ο κ. Παπαγεωργίου. «Την περίοδο αυτή στον ελληνικό χώρο “αρχίζει να μυρίζει Ευρώπη”, όπως λέει ο Κ.Θ. Δημαράς. Οι επιδράσεις από τον συγχρωτισμό των Ελλήνων εμπόρων με τη δυτική Ευρώπη είναι ιδιαίτερα εμφανείς σε όλες τις εκφάνσεις του βίου. Παράλληλα, νέοι νασι ανεγείρο-

Ιωάννης Παπαδόπουλος, Θεοτόκος Βρεφοκρατούσα (1892).
Φυλάσσεται στον Άγιο Νικόλαο του Μεγαλοχωρίου Τρικάλων.

νται με αποτέλεσμα να υπάρχει ζήτηση μαστόρων και ζωγράφων. Ένα από τα καλλιτεχνικά κέντρα που αναπτύσσονται είναι και των Σαμαριναίων οι οποίοι δείχνει μια μοναδική του είδους επιγραφή στον ναό Αγίας Τριάδας Γιαννωτών Ελασσόνας με τις δαπάνες του ναού: εις τους κτίστας 1.600/εις τους μαργακούς 1.125/εις τους

Ζωγράφους 4.600. Οι ζωγράφοι ήταν οι πιο καλοπληρωμένοι».

Οι πρώτοι καλλιτέχνες φαίνεται πως δίδάχθηκαν την τέχνη από τους Αγιορείτες μοναχούς που ίδρυσαν τη μονή της Αγίας Παρασκευής (1713) στον αρχικό οικισμό της Σαμαρίνας. Η αρχαιότερη καταγεγραμμένη υπογραφή (1796) είναι του Μανουήλ στον

ναό του Αγίου Νικολάου Σππλίας στον Γάβρο Καλαμπάκας. Ο αριθμός των καλλιτεχνών αυξάνει κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα. «Είναι ένας αιώνας με τα «πολλάπλά πρόσωπα» της τέχνης», επισημαίνει ο συγγραφέας. «Η έκρηξη της Επανάστασης, η ίδρυση του ελληνικού κράτους, η δημιουργία της “Σχολής των Ωραίων Τεχνών” στην Αθήνα, ο εκσυγχρονισμός της βυζαντινής ζωγραφικής, η εισαγωγή της ελαιογραφίας και της νεορωμικής ναζαρινής τέχνης στο Αγιον Όρος, επιδρούν και στα καλλιτεχνικά κέντρα. Σε αυτό το πλαίσιο αναπτύχθηκε και διατηρήθηκε για πάνω από εκατό χρόνια η παραγωγή των Σαμαριναίων ζωγράφων. Τα επώνυμα μαρτυρούν ενδοκογενειακή μαθησία η οποία εξασφαλίζει και τη συνέχεια της οικογενειακής παράδοσης, σε ορισμένες περιπτώσεις για τέσσερις-πέντε γενιές. Οι ζωγράφοι που αναλάμβαναν τη διακόσμηση των ή καθολικών δρούσαν οργανωμένοι σε συνεργεία ή συντροφίες ακολουθώντας τους εμπορικούς δρόμους της εποχής».

Καθοριστικό ρόλο για την κινητικότητα τους έπαιξε η μακρά καλλιτεχνική παράδοση και η φύση που είχαν αποκτήσει. Από τον εκτενή αλφαριθμητικό κατάλογο, ένα από τα λήμματα αναφέρεται στη Σιμνίω (Σιμνίνα). Αποτελεί μοναδικό παράδειγμα συνυπογραφής σε είκόνα με πρώτο το γυναικείο όνομα «δια χειρός Σιμνίως η Αναστάσιος» (1861). «Υποθέτω

ὅτι ἦταν κόρη καὶ πατέρας. Γιατί μόνο ἓνας πατέρας θὰ ἐπέτρεπε στην κόρη νὰ υπογράψῃ πρώτη», λέει ὁ κ. Παπαγεωργίου.

Στις εικονογραφίες οι Σαμαρι-
ννοί δεν άφηναν μόνο το όνομα
και τον τόπο καταγωγής τους αλ-
λά και επιγραφές που απευθύνο-
νται στους ιερείς ή στους πιστούς.
Είναι χαρακτηριστικοί οι στίχοι
του Αδάμ Χρ. Κράια στον ιερό ναό
του Αγίου Δημητρίου στον Μεσε-
νικόλα Καρδίτσας. Ο ζωγράφος
αφού ανυψώνει την καλλιτεχνι-
κή δημιουργία «Εμπνευσμένη θεία/η
ζωγραφία/[...] την φαντασίαν της
ὑψος αἶρει», καταλήγει προσδο-
κώντας την επείκειαν των πιστών-
θεατών για το έργο του: «Συ δε
ο κρίνας/ Αφες τα λάθρ βρωτών
γαρ πάθη». Μια άλλη επιγραφή
προτρέπει τους ιερείς να θυμαί-
τίζουν λιγότερο, «είναι κρίμα θα-
μπώνει ι ζωγραφία», γράφει στην
πρόθεση του Αγίου Γεωργίου της
ομώνυμης μονής στο Μυρόφυλο
Τρικάλων.

Από τις πλέον σπάνιες επιγραφές είναι η τριγλώσσια που σώζεται στο καθολικό της μονής των Αγίων Αποστόλων Κλεινού Καλαμπάκας. Στίχοι του Αγίου Ζωσιμά είναι γραμμένοι από τον Μιχαήλ Δ. Αναγνώστου, σε διαφορετικές γλωσσικές μορφές: στη λόγια εκκλησιαστική, στη δημοτική κοινή της εποχής και στη βλάχικη γλώσσα με ελληνικό αλφάβητο. «Σκιάζοι και έμπαινε μέσα στην εκκλησίαν/ τρέμε και έπαιρνε την θείαν κοινωνίαν/ κόλασες και φωτίες αν θέλεις για να φύγης».

Η **EUROBANK** ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ ΤΟ ΑΠΟΛΥΤΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ:
1-3 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

ΠΑΤΤΙΧΕΙΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΛΕΜΕΣΟΥ:
5-7 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

ΤΗΣ

Ζωής μου

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: *Ανέστης Αζάς*

ΣΥΝΟΔΕΥΟΥΝ ΜΕΛΩΔΙΚΑ ΟΙ:
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΙΑΚΩΒΟΥ
ΚΑΙ ΧΡΥΣΑ ΛΕΡΟΓΙΑΝΝΗ

ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ ΑΠΟ ΤΟ **ticketmaster**.cy | **ACS** | 7777 7040

ΜΕΓΑΛΟΙ
ΧΟΡΗΓΟΙ:

ΧΟΡΗΓΟΙ:

ΧΟΡΗΓΟΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ:

CAP ST GEORGES
HOTEL & RESORT

ΧΟΡΗΓΟΣ
ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΩΝ:

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ:

ΧΟΡΗΓΟΙ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ:

Αριστερά, σκηνή από την «Αλκίπστη» σε σκηνοθεσία Γιάννη Χουβαρδά, που παρουσιάστηκε το 1984. Το τολμηρό σκηνικό του Διονύση Φωτόπουλου, η χρήση σύγχρονων κοστούμιών και, κυρίως, μια ερωτική σκηνή με γυμνό θεωρήθηκαν σκανδαλώδη. Επιθέσεις δέχθηκε και ο Στάθης Λιβαθινός για τις καλλιτεχνικές επιλογές του στο ανέβασμα της «Μήδειας» με την ομάδα της Πειραματικής Σκηνής το 2003 (δεξιά).

STUDIO DELTA

Η Οδύσσεια των διασκευών

Πότε μια σύγχρονη ανάγνωση σε τραγωδίες ή κωμωδίες θεωρείται «βεβήλωση»; Τρεις σκηνοθέτες, που έχουν δεχθεί «πυρά» από κοινό και κριτικούς για παραστάσεις τους στην Επίδαυρο, απαντούν

Της **ΜΑΡΩΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ**

Εδώ και περίπου ένα μήνα έχουμε πάρει μια υπερβολική δόση «οδυσσειολογίας». Με αφορμή την επική ταινία του Νόλαν με θεούς, τέρατα, Σειρήνες και μια Ιθάκη φτιαγμένη για τη μεγαλύτερη δυνατή οθόνη, οι κριτικοί του κινηματογράφου άρχισαν να σχολιάζουν τη μεταφορά του ομηρικού έπους στο σινεμά σαν φιλόλογοι και οι φιλόλογοι σαν κριτικοί κινηματογράφου.

Πιο φαρμακερή όλων η κλασική-στρια Εμίλι Γουίλσον, περιώνυμη μεταφράστρια του αγαπημένου ποιήματος, η οποία έγραψε μια τόσο δηλητηριώδη κριτική στο London Review of Books, ώστε η ιστοσελίδα του εκλεκτικού εντύπου κατέρρευσε από την κίνηση – μάλλον συνέβη για πρώτη φορά στην Ιστορία του. «Αυτή η «Οδύσσεια» διαθέτει τον γνώριμο συνδυασμό μεγαλομανίας και επιφανειακότητας που χαρακτηρίζει το έργο του Νόλαν», έγραψε μεταξύ άλλων κατακραυμώνοντας τον σκηνοθέτη.

Όταν πρόκειται για ιστορίες ηλικίας δυόμισι χιλιάδων χρόνων και άνω, μνημεία πολιτισμού της ανθρωπότητας και ταυτόχρονα συναρπαστικές αφηγήσεις γεμάτες δράση ή δράματα με αρχαιολογικούς χαρακτήρες, η σύγχρονη τέχνη έχει κάθε λόγο να ενθουσιάζεται. Το υλικό που παίρνει στα χέρια της για να επεξεργαστεί παραμένει εξαιρετικό, ενώ η παλιά συζήτηση για το τι επιτρέπεται να κάνει το παρόν στο παρελθόν φαίνεται πιο ξεπερασμένη. Ή μήπως δεν είναι;

Πότε λοιπόν μια σύγχρονη ανάγνωση ενός αρχαίου κειμένου θεωρείται «βεβήλωση»; Εδώ, οι Έλληνες έχουμε εμπειρία. Στη χώρα μας ειδικά οι τραγωδίες δεν είναι μόνο θεατρικά έργα που ανεβαίνουν στη σκηνή. Είναι, ανάλογα με την παράσταση, εθνική κληρονομιά, οικογενειακό κειμήλιο, μνημείο, πεδίο μάχης και μόνο στην καλύτερη περίπτωση ζωντανό θέατρο.

Στα σύγχρονα «κεντριά»

Μόλις τρία χρόνια πριν, το 2023, οι «Σφήκες» του Αριστοφάνη, σε μια ελεύθερη διασκευή που υπέγραφε η Λένα Κιτσοπούλου στο αρχαίο θέατρο της Επιδαύρου, έγιναν αφορμή για γιορτασμούς, πολεμικές και έναν τίτλο άρθρου –μεταξύ άλλων αναλόγων– που μιλούσε για «διασυρμό του θεάτρου με τη σφραγίδα του Εθνικού και του ΚΘΒΕ». Η σκηνοθεσία της Κιτσοπούλου είχε στρέψει το βλέμμα στα σύγχρονα «κεντριά» των «Σφηκών», στα λαϊκά δικαστήρια που στήνονται στις τηλεοπτικές εκπομπές και στα όσα μίντια, με τους ηθοποιούς να μοιάζουν ντυμένοι για μια βραδιά σε παραγκιακά μπουζούκια και να μιλούν μια γλώσσα που θα λάτρευε ο Αριστοφάνης για το πγαίο υβρεολόγιο.

Είκοσι χρόνια νωρίτερα, ο Στάθης Λιβαθινός με τη δική του «Μήδεια» και την ομάδα της Πειραματικής Σκηνής, στην πρώτη του σκηνοθετική απόπειρα στην Επίδαυρο, υπέστη σκληρή επίθεση από κριτικούς θεάτρου και κοινό. «Δέχτηκε μια φοβερή ψυχρολου-

Η Λένα Κιτσοπούλου κατά τη διάρκεια της παρέμβασής της στην ελεύθερη διασκευή των «Σφηκών» του Αριστοφάνη, που παρουσιάστηκε το 2023 στην Επίδαυρο. Η μπασκέτα που δέσποζε στην ορχήστρα ήταν ένα μόνο από τα νεωτερικά στοιχεία που είχαν προκαλέσει αντιδράσεις.

σία», θυμάται ο ίδιος. «Τα σκηνικά ήταν μια λίμνη με νερό, που εμείς τη θεωρούσαμε αλληγορία της θάλασσας. Κάποιοι την ονόμασαν αργότερα «πίσινα», αλλά δεν ήταν αυτή η πρόθεση». Στον Τύπο της εποχής οι τίτλοι των θεατρικών ανταποκρίσεων έγραφαν: «Στη «Μήδεια» της Επιδαύρου η πσίνα βάφτηκε κόκκινη», «Πάρτι by the pool», «Θεατρικό βατερλώ στην Επίδαυρο».

Ακόμη παλαιότερα –τέσσερις δεκαετίες πριν– η δημόσια μήνις για ασέβεια είχε πέσει πάνω στον Γιάννη Χουβαρδά. Στα τότε Επιδαύρια, η «Αλκίπστη», με το τολμηρό σκηνικό του Διονύση Φωτόπουλου, τη χρήση σύγχρονων κοστούμιών και, κυρίως, μια ερωτική σκηνή με γυμνό, θεωρήθηκε αδιανόητο σκάνδαλο. «Σεβαστείτε την Επίδαυρο», «Ντροπή», αλλά και «Σιωπή! Αφήστε τους ηθοποιούς να παίξουν!» αντήχησαν οι φωνές στο κοίλον πριν ακόμη ολοκληρωθεί η παράσταση. Θεατές όρθιοι στις κερκίδες κραύγαζαν,

«Αίσχος, βέβηλοι!», ενώ πολλοί αποχώρησαν πριν από το τέλος, ανάμεσά τους και η τραγώδης Αννα Συνοδινού. Την επομένη, η εφημερίδα «Βραδυνή» τιτλοφορούσε το σχετικό δημοσίευμα: «Τσόντα και στην Επίδαυρο».

«Αυτό το περιστατικό πλέον ακούγεται σαν αρχαιολογικό εύρημα», λέει σήμερα στην «Κ» ο Γιάννης Χουβαρδάς. «Η αρχαία Επίδαυρος ήταν ακόμη παρθένα για μια τέτοια σύγκρουση με τα θεατρικά καθιερωμένα, σε όλα τα επίπεδα: στην όψη της παράστασης, στα σκηνικά και στα κοστούμια. Υπήρχε πολλή προκατάληψη ήδη πριν από την πρεμιέρα. Είχαν αρχίσει, άλλωστε, να υπάρχουν διαρροές στον Τύπο ότι ερχόταν μια βέβηλη παράσταση αρχαίας τραγωδίας στην Επίδαυρο».

Δεν θεωρεί, ωστόσο, ότι η τότε «Αλκίπστη» είναι κάτι περισσότερο από ένα επεισόδιο παλιότερης εποχής. «Θέλω να πιστεύω ότι πλέον δεν υφίστανται αυτές οι προκαταλήψεις και οι οπισθοδρομικές από-

ψεις», μας λέει. «Εν προκειμένω, η κινηματογραφική «Οδύσσεια» είναι μια αφορμή, όχι ένα σημαντικό ζήτημα. Εκδοχές του ίδιου έπους γυρίζονταν επί χρόνια από την Τσινετιστά, σε μορφή καλλιτεχνικά άθλια, ακόμη κι αν ακολουθούσαν το έπος ως προς την πλοκή. Πήγαινες στο σινεμά για να δεις πραγματικά ανοσιουργήματα της τέχνης».

Γιατί λοιπόν συζητάμε ξανά για αυτό το θέμα; Για τον ίδιο, η απάντηση είναι απλή: «Η Επίδαυρος είναι θέατρο και το αρχαίο δράμα είναι ανοικτό στις ερμηνείες. Ο καθένας κάνει την έρευνά του ή την καλλιτεχνική του κατάθεση, αλλά το έργο δεν κατακρεουργείται. Ανακαλώντας εκείνη την «Αλκίπστη», παρά τον σάλο που προκλήθηκε, ούτε στιγμή δεν αμφισβήτησα τις επιλογές μου. Είχα πολύ καλούς συντελεστές δίπλα μου, εξαιρετικούς ηθοποιούς. Παρασκευάσαμε ο ένας στον άλλο για να αντισταθούμε στον εκφοβισμό».

«Δεν χρειαζόμαστε τον πολιτι-

σμικό φόβο. Πρέπει να αντιμετωπίσουμε την κληρονομιά μας με ανοικτό μυαλό», σχολιάζει στην «Κ» ο Στάθης Λιβαθινός, αναφερόμενος σε κάθε «σκανδαλώδη» παράσταση αρχαίου δράματος στην Επίδαυρο. Όμως και για εκείνον, ο φόβος αυτός δεν ήταν απλώς μια αφηρημένη έννοια: το 2003 έλαβε πολύ συγκεκριμένη μορφή λόγω της «Μήδειας». «Οι επιθέσεις αφορούσαν την ίδια την παράσταση και έφτασαν μέχρι την προσωπική μου ζωή. Τότε δεν ήταν καθόλου αστειό. Σήμερα το λέω και με πιάνουν τα γέλια», υπογραμμίζει.

Παρότι είχαμε μπει στον 21ο αιώνα, η εποχή της διεύθυνσης του Φεστιβάλ Αθηνών - Επιδαύρου από τον Γιώργο Λούκο δεν είχε ξεκινήσει, μια περίοδος που εξοικείωσε το ελληνικό κοινό με πολύ θαρραλέες αναγνώσεις της αρχαίας τραγωδίας και των κλασικών έργων, κυρίως μέσω του γερμανικού θεάτρου. Πίσω λοιπόν από την οργή απέναντι στη δημιουργική ερμηνεία της ελληνικής γραμματείας, ο Λιβαθινός βλέπει «ανασφάλεια και φόβο», αλλά και «ένα είδος περιέργου, στραβού εθνικισμού για τα ιερά και τα όσια».

Σχολή Ροντρήν

«Έχουμε λίγα χρόνια ερμηνείας του αρχαίου δράματος στη χώρα μας, περίπου εβδομήντα, από τον Ροντρήν στην Επίδαυρο και μετά. Αυτή η παράδοση είναι και σύντομη και δεν μπορεί να διεκδικεί μια αδιατάρακτη συνέχεια. Χτίζεται μέσα από τις ρήξεις και τις διαφορετικές αναγνώσεις», τονίζει ο σκηνοθέτης. «Έτσι, παράσταση την παράσταση, δημιουργείται σιγά σιγά ένα σύνολο από «σπασμένους κρίκους». Οι σπασμένοι κρίκοι, οι διακεκαυμένες ζώνες συνθέτουν τη θεατρική παράδοση μιας χώρας».

Η Λένα Κιτσοπούλου έχει εδώ και χρόνια επιβάλει στη συγγραφή και στη σκηνοθεσία την αισθητική της γλώσσας και της εικόνας που της αρέσουν. «Μου είναι τόσο οικείο μετά τις θεατρικές σπουδές μου στο Βερολίνο από τη δεκαετία του 1980 ακόμη, να κάνω κολάζ κειμένων στη σκηνή, να φέρνω στην παράσταση στοιχεία από άλλα θεατρικά είδη», εξηγεί, αναφερόμενη σε μια θεατρική εμπειρία όπου η σύγχρονη σκηνική γλώσσα δεν αντιμαρτυρεί τα έργα ως μουσειακά εκθέματα, αλλά ως ζωντανό υλικό.

Μιλώντας για τον σάλο γύρω από τη δική της εκδοχή των «Σφηκών», δεν αποφεύγει να απαντήσει στους επικριτές της: «Δεν είναι λάθος να ερμηνεύσεις ένα θεατρικό κείμενο, ίσα ίσα είναι υποχρέωσή σου να το κάνεις. Σεβάστηκε τον Αριστοφάνη, πάλεψα πολύ να γίνω σαν αυτόν, ανίερη και κατακριτέα», σημειώνει. Επιδίδκει το σκάνδαλο; «Οχι, βέβαια. Αλλά δεν με ενδιαφέρει ούτε η καθολική αποδοχή», απαντά. «Είναι άλλωστε αταίριαστη προς την ίδια τη φύση του θεάτρου. Όταν δημιουργούνται συζητήσεις, θετικές και αρνητικές, χαίρομαι. Νιώθω ότι πάω καλά. Το προτιμώ από το να αρέσω σε όλους και να είμαι ανεκτική από όλους».

Τα ιερά και τα όσια

Πίσω από την οργή απέναντι στη δημιουργική ερμηνεία της ελληνικής γραμματείας, ο Στάθης Λιβαθινός βλέπει «ανασφάλεια και φόβο», αλλά και «ένα είδος περιέργου, στραβού εθνικισμού για τα ιερά και τα όσια».

Ανοικτό στις ερμηνείες

«Η Επίδαυρος είναι θέατρο και το αρχαίο δράμα είναι ανοικτό στις ερμηνείες. Ο καθένας κάνει την έρευνά του ή την καλλιτεχνική του κατάθεση, αλλά το έργο δεν κατακρεουργείται», αναφέρει ο Γιάννης Χουβαρδάς.

Σκηνή από την ταινία «Yerma» στο παλιό αναψυκτήριο «Κύμα», στο παραλιακό μέτωπο της Αιδηψού. Λειτουργούσε μέχρι τη δεκαετία του '80, ενώ σήμερα χρησιμοποιείται ως γραφεία του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης και χώρος πολιτισμού, φιλοξενώντας εκθέσεις και ομιλίες.

Η Γέρμα στη βόρεια Εύβοια

Μεταφέροντας στον κινηματογράφο τη θρυλική ηρωίδα του Λόρκα, 90 χρόνια μετά τη δολοφονία του

Της **ΞΕΝΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ**

«Γέρμα» στα ισπανικά σημαίνει στείρα. Ο Λόρκα «στερεί» το όνομα από την ηρωίδα του ομώνυμου έργου του και αποφασίζει να τη συστήσει στο κοινό με έναν σκληρό χαρακτηρισμό, που ταυτίζεται με τον τρόπο που βλέπει μια νέα γυναίκα μια συντηρητική αγροτική κοινωνία στην Ισπανία των αρχών του '30. Η Λάρα Ιζαγκίρε, η σκηνοθέτις της κινηματογραφικής «Yerma» –τα γυρίσματα της οποίας ολοκληρώθηκαν πριν από δύο μήνες στην Αιδηψό– αποφασίζει να χαρίσει στην πρωταγωνίστριά της ένα κανονικό όνομα και όχι μόνο ένα παρατσούκλι που να κραυγάζει την ατεκνία της. Την αποκαλεί Μάρα και μας δείχνει πώς ζει την κάθε της ημέρα στο Μπιλμπάο του 2026. Είναι 36 χρόνων, καθηγήτρια Γλυπτικής στο Πανεπιστήμιο των Βάσκων, οικονομικά ανεξάρτητη και με έναν ευτυχισμένο γάμο. Το «Yerma», βέβαια, διατηρείται στον τίτλο της ταινίας γιατί παρά τη χρονική απόσταση που χωρίζει τις δύο ηρωίδες, τις ενώνει ο ίδιος καμμός για την απόκτηση ενός παιδιού. Αυτό που διαφέρει είναι ο τρόπος που διαχειρίζονται τη θλίψη τους. «Θέλαμε να ξαναπούμε τη Γέρμα για να δείξουμε ότι οι Γέρμες του σήμερα δεν είναι ίδιες με εκείνες πριν από σχεδόν εκατό χρόνια», υποστηρίζει η σκηνοθέτις από τη Χώρα των Βάσκων.

Η κινηματογραφική μεταφορά του δεύτερου μέρους της «αγροτικής τριλογίας» του Λόρκα («Ματωμένος γάμος», «Γέρμα», «Το σπίτι της Μπερνάρντα Αλμπά») συμπίπτει με τη συμπλήρωση ενενήντα χρόνων από τη δολοφονία του ποιητή στη Γρανάδα, το 1936, από φρανκικές δυνάμεις στην έναρξη του Ισπανικού Εμφυλίου, όμως η ιδέα για την υλοποίηση της ταινίας ξεκινά αρκετά νωρίτερα. Το 2021 η Μαρία Γκοϊρισελάγια, θεατρική συγγραφέας, επιχείρησε μια θεατρική διασκευή στη «Γέρμα», φέρνοντας τον τραγικό χαρακτήρα στο σήμερο. «Το έργο είχε μεγάλη απήχηση», θυμάται η Ιζαγκίρε. «Η Μαρία μου έλεγε πως μετά το τέλος της παράστασης την πλησίαζαν αρκετές γυναίκες θέλοντας να μοιραστούν τις δικές τους ιστορίες. Έτσι αποφά-

σισαμε να κάνουμε το φιλμ γιατί διαπιστώσαμε ότι υπήρχε ανάγκη να απεικονιστεί η πραγματικότητα αυτών των γυναικών. Η υπογονιμότητα είναι κάτι που ακόμη και σήμερα μένει στο σπίτι, το γνωρίζουν η οικογένεια, οι φίλοι, αλλά δεν είναι κάτι που συζητάς ανοιχτά».

Το έργο του Λόρκα, που έχει γνωρίσει πολυάριθμες διασκευές, από τις μελοποιήσεις των ποιημάτων του έως τις σύγχρονες μεταφορές των θεατρικών έργων του, ακόμη και στη χώρα μας, παρέμεινε απαγορευμένο στην Ισπανία μέχρι τον θάνατο του Φράνκο, το 1975. Ενενήντα χρόνια μετά τη δολοφονία του, εξακολουθεί να μιλάει στο σήμερο, καθώς καταπνέεται με τη γυναικεία καταπίεση, την κοινωνική βία, την τιμή, την επιθυμία και τη σύγκρουση του ατόμου με τις επιταγές της κοινωνίας. Διαβάζοντας το «Yerma» στον τίτλο της ταινίας, καταλαβαίνεις αμέσως τη πραγματεύεται.

Το σενάριο

Την περίοδο που η Ιζαγκίρε δούλευε το σενάριο μαζί με την Γκοϊρισελάγια, συνομίλησαν με περίπου 20 γυναίκες, ηλικίας 40 έως 50 ετών, που είχαν προσπαθήσει χωρίς επιτυχία να αποκτήσουν παιδί. Πολλές μικρές λεπτομέρειες από τις ιστορίες τους βρήκαν τον δρόμο τους μέσα στην ταινία, αλλά αυτό στο οποίο στάθηκε περισσότερο η σκηνοθέτις ήταν η γενναιότητα με την οποία αντιμετώπισαν μια εμπειρία που σημάδεψε τις ζωές τους. «Γνωρίσαμε πραγματικά σπουδαίες γυναίκες που κατάφεραν να συμφιλιωθούν με αυτό που τους είχε συμβεί. Κάποιες φορές τα όνειρα δεν πραγματοποιούνται, εκείνες βρήκαν το θάρρος να το παραδεχθούν μέσα τους, σταμάτησαν τις προσπάθειες και προσπάθησαν να πάρουν τις ζωές τους πίσω, χωρίς να αφήσουν αυτήν την εμπειρία να τις καθορίσει».

Το 1934 ο Λόρκα γράφει για μια γυναίκα που αρνείται να δει τον εαυτό της σε άλλο ρόλο έξω από αυτόν της μητέρας· η Ιζαγκίρε, σχεδόν έναν αιώνα αργότερα, σκιαγραφεί το πορτρέτο μια γυναίκας που δεν αφήνει αυτήν την επιθυμία να γίνει η μοναδική της ταυτότητα. Αυτό

Η σκηνοθέτις Λάρα Ιζαγκίρε στα γυρίσματα. Αποφασίζει να δώσει στην πρωταγωνίστρια ένα κανονικό όνομα –Μάρα– και όχι μόνο ένα παρωνύμιο που κραυγάζει την ατεκνία της – «Γέρμα» στα ισπανικά σημαίνει στείρα.

Το πρωταγωνιστικό δίδυμο της ταινίας Ανε Πικάθα και Αϊτορ Μπορόμπια στην Αιδηψό. Το έργο του Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα (κάτω) έχει γνωρίσει πολυάριθμες διασκευές, αλλά παρέμεινε απαγορευμένο στην Ισπανία μέχρι τον θάνατο του Φράνκο, το 1975.

PHOTO BY POPPERFOTO VIA GETTY IMAGES / GETTY IMAGES

δεν σημαίνει, ωστόσο, ότι οι κοινωνικές προσδοκίες γύρω από τη μητρότητα έχουν ατονήσει. «Ο,τι κι αν επιλέξει μια γυναίκα, κάποιος θα έχει άποψη. Αν θέλεις να γίνεις μητέρα, θα σε κρίνουν. Αν δεν θέλεις, πάλι θα σου ζητήσουν τον λόγο. Αν κάνεις ένα παιδί, θα σε ρωτήσουν γιατί δεν κάνεις δεύτερο. Αν κάνεις τρία, θα σε ρωτήσουν γιατί τόσο πολλά. Αν αποκτήσεις παιδί νέα, θα πουν ότι ήσουν πολύ μικρή. Αν το αποκτήσεις μεγαλύτερη, ότι άργησες».

Καθώς περνούν τα χρόνια μέσα σε αυτόν τον «άκαρπο» γάμο η Γέρμα του Λόρκα «κλείνεται», απομακρύνεται από τον σύζυγό της, Χουάν, βυθίζεται στην απόγνωση. Η Μάρα, αντιθέτως, εξαντλεί κάθε διαθέσιμη επιλογή. Απευθύνεται σε κλινικές υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, υποβάλλεται σε θεραπείες, ενώ ο Γιον, ο δικός της σύντροφος, στέκεται διαρκώς στο πλευρό της. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, η Ιζαγκίρε θέτει ένα ευρύτερο ερώτημα: Πώς φτάσαμε να θεωρούμε σχεδόν αυτονόητη την προσφυγή στην υποβοηθούμενη αναπαραγωγή. «Είναι σχεδόν δεδομένο ότι αν δυσκολευτούμε να αποκτήσουμε παιδί, η επόμενη στάση είναι μια κλινική γονιμότητας. Παράλληλα, έχουμε αποδεχθεί έναν τρόπο ζωής που μεταθέτει την απόκτηση παιδιού σε ένα μακρινό μέλλον αφού πρώτα έχουν εκπληρωθεί όλοι οι άλλοι στόχοι: σπουδές, καριέρα, οικονομική ανεξαρτησία. Δεν λέω ότι η ταινία στρέφεται εναντίον των κλινικών γονιμότητας. Καθόλου. Απλώς πιστεύω ότι χρειάζεται να αναρωτηθούμε πότε τις χρειαζόμαστε πραγματικά και γιατί. Όταν, για παράδειγμα, μια σαραντάχρονη γυναίκα ακούει ότι τα ωάρια της δεν είναι πια καλής ποιότητας, αισθάνεται ότι κάτι δεν πάει καλά με το σώμα της. Όμως δεν υπάρχει τίποτα λάθος στο σώμα της, είναι ένα απολύτως φυσιολογικό σώμα σαράντα ετών. Δεν είναι το σώμα που κάνει λάθος, είναι η ιδέα που έχουμε δημιουργήσει γύρω από αυτό».

Όταν οι αλληπάλληλες προσπάθειες αρχίζουν να φθείρουν τη Μάρα, ψυχικά και σωματικά, και να δοκιμάζουν τη σχέση της με τον Γιον, οι δυο τους αποφασί-

ζουν να κάνουν μια παύση. Έτσι βρίσκονται στην Αιδηψό. «Η Αιδηψός δεν ήταν στα αρχικά πλάνα», εξηγεί η Ιζαγκίρε. Η γνωριμία της με τη βόρεια Εύβοια ξεκίνησε μέσα από το Evia Film Project του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης. Από τότε έχει επιστρέψει στην λουτρόπολη πέντε ή έξι φορές. «Αισθάνομαι σαν να είναι το σπίτι μας στην Ελλάδα», λέει χαμογελώντας. «Όσο περισσότερο γνώριζα τον τόπο, τόσο περισσότερο καταλάβαινα ότι ήταν ο ιδανικός για τους ήρωές μου. Εδώ και αιώνες οι άνθρωποι έρχονται στην Αιδηψό για να θεραπευτούν. Αυτό ακριβώς χρειαζόνταν και η Μάρα με τον Γιον, όχι μόνο μια σωματική, αλλά και μια ψυχική ίαση».

Σε θερινό

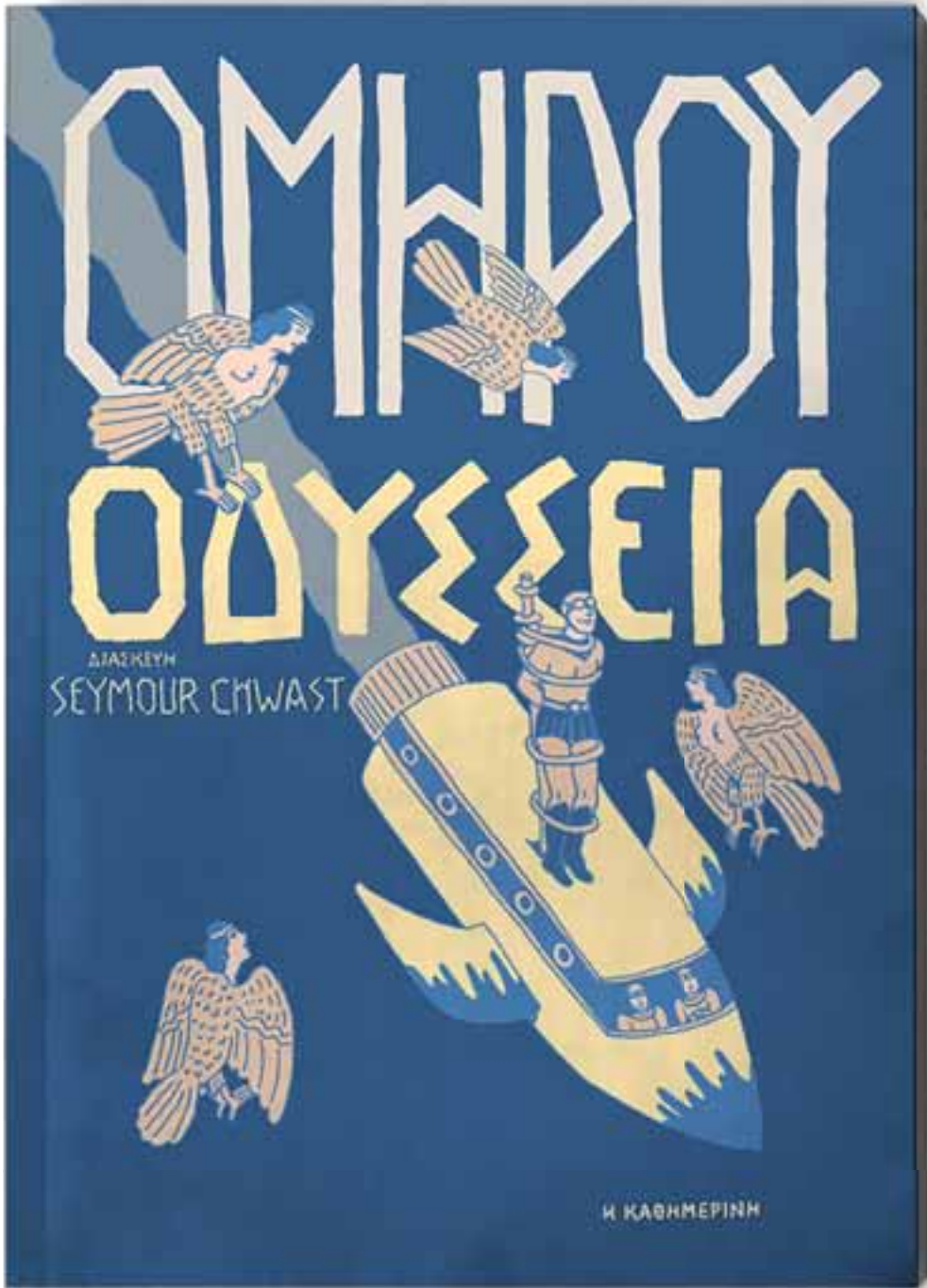
Πριν ολοκληρώσουμε την κουβέντα μας, αποκαλύπτει ότι στο σενάριο υπήρχε εξ αρχής μια σκηνή σε θερινό κινηματογράφο. Η Ιζαγκίρε ρώτησε τους Έλληνες συμπαραγωγούς της από τη Neda Film ποια ταινία να επιλέξει και εκείνοι της πρότειναν την «Εύα» της Μαρίας Πλυτά. «Μου είπαν ότι ήταν η πρώτη Ελληνίδα σκηνοθέτις. Την παραμονή του γυρίσματος πήγαμε όλοι μαζί στο "Απόλλων" για να δούμε την ταινία χωρίς υποτίτλους. Οι νθοποιοί προσπαθούσαν να μαντέψουν ποιος ήταν ο σύζυγος, ποιος ο εραστής... Την επόμενη ημέρα έκαναν ακριβώς το ίδιο και οι ήρωες της ταινίας. Νομίζω ότι είναι σημαντικό να επιλέγεις προσεκτικά ποιες ταινίες βάζεις μέσα στις ταινίες σου. Η "Εύα" ήταν μια πολύ προοδευτική ταινία για την εποχή της και για μένα ήταν σημαντικό να προβάλλεται το έργο μιας γυναίκας σκηνοθέτιδος».

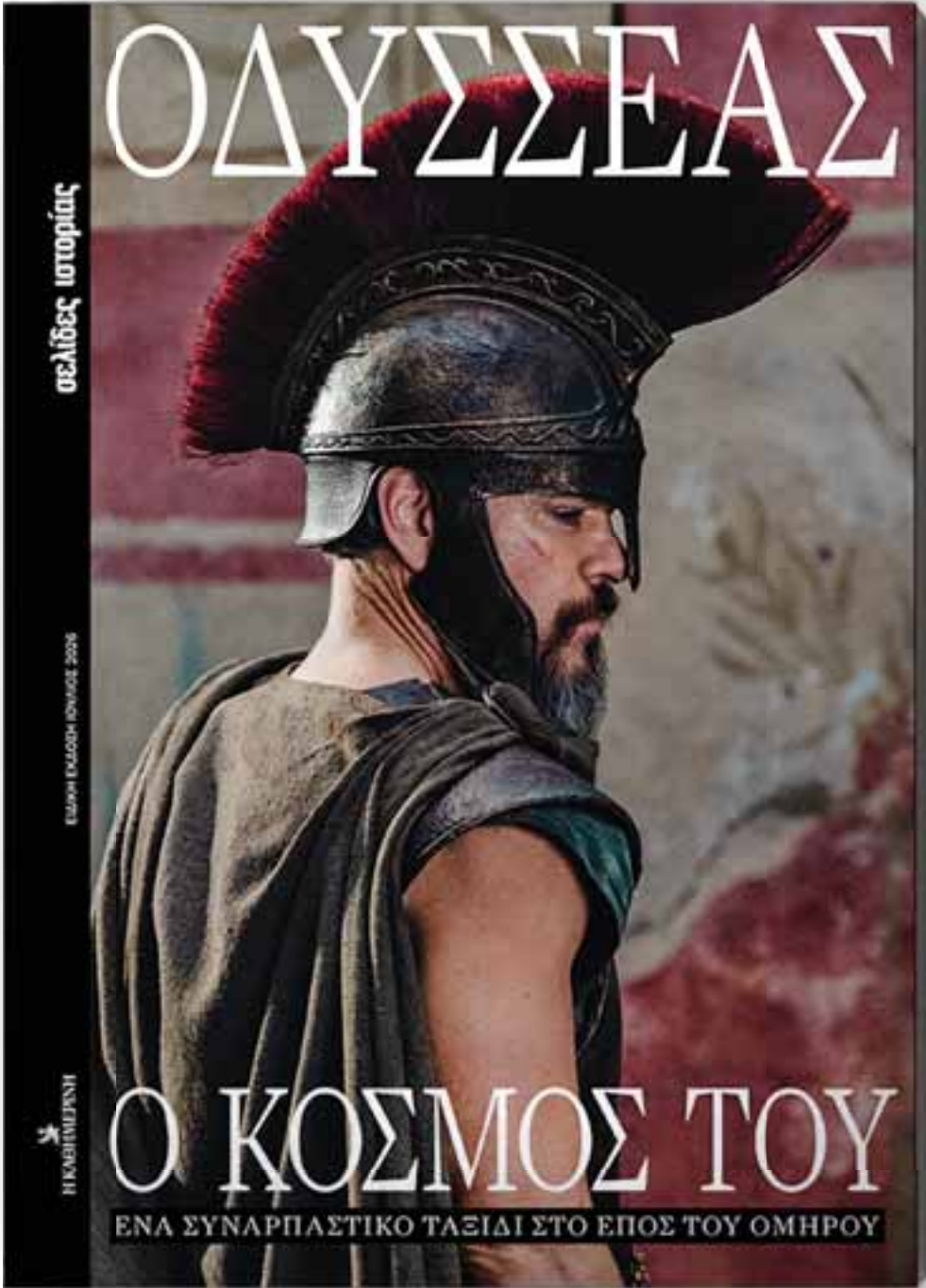
Η «Yerma» είναι μια συμπαραγωγή Ισπανίας - Ελλάδας, που ξεκίνησε από την αγορά του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, συνεχίστηκε στο Evia Film Project και υλοποιείται από την Gariza Films και τη Neda Film, με την υποστήριξη του ΕΚΚΟΜΕΔ, της ΕΡΤ και τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ταμείου Eurimages του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Οδύσσεια στο σινεμά, Οδύσσεια και στην «Καθημερινή»!

ΔΥΟ ΣΥΛΛΕΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ...
ΧΩΡΙΣ ΣΠΟΪΛΕΡ

Η τολμηρή διασκευή του έπους
σε κόμικ από τον πρωτοπόρο
Seymour Chwast
για πρώτη φορά στα ελληνικά

Η «ακτινογραφία»
του διαχρονικού ήρωα:
25 ειδικοί γράφουν για τον Οδυσσέα
και τις περιπέτειές του

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ
23 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

